

.

Destana Heme Zerê

•

Abdusamet Yîgît

Weşanên Han

Destana heme Zerê

Weşanên HAN e

Sibata 2014

Edîtor : Zeynel Abidîn Han

Berpirsiyariya Redaksiyonê: Zagros Baran

Grafîk û Design : Gazîn Han

email: han-grafik@hotmail.de

Çap û Grêdan : Concept Medienhaus GmbH

Bülowlstr. 56-57 10783 Berlîn

ISBN 978-3-39816686-9-8

DESTANA HEMÊ ZERÊ

Li Kurdistanê gava ku mirov li çirok û efsaneyên civaki dimeyîzenê, tişte ku peşika mirov di bîne merxasî, bitifretî, evînderî û her weha jiyaneke ku bitemenê xwe re rûniştî ve mirov di bîne. Hatina van mijaran ser ziman ji, gelekî û gelekî mazin û xweş xwe di de nişandin. Bi kêmesî û zanebûnên re xwe ji, tiştên ku di nav civatê de jinbûnyîn ve sûd digirin. Herweha çirokên wan ji destanen ku tên ser ziman bi xwe re rastîyeka civakê ya mazin tînin ser ziman. Di ve rastiye de hizir û ramanen ku bi wan çirok û destanan re tên ser ziman, di nav civake de dibin û tên ser ziman. Lewre, her weha ku mirov li çirokeke hisand bêguman ev tenê bi xwe re xosletên civake ji nayêne ser ziman. Her weha bi xwe re pir hizrên ku di nav civakê de ku bi wate bûn û bûne sembol tîne ser ziman.

Her weha weke evînderîyê, rûmet û bêrûmetî, tekoşîn û merxasî, stêlihûn û nestêlihûn, rast û nerastbûn û hwd, gelek nêzîkatîyên mirov û civake bi hev re û di nav hev de tîne ser ziman. Bi gelek wateyên cûr bi cûr re ji tînin ser ziman di dema ku tîne ser ziman de. Ahmedê xane tîne bi *Mem* û *Zîne* re evînderîyekê nayêne ser ziman. Herweha pêre felsefeyekê, çandekê, jiyana civakekê û hwd bi pir alîyan re bi wate xwe re tîne ser ziman. Bi efseneyan û çirokan re her weha dîrok weke felsefeye civake ya rûniştîye têt ser ziman. Lewre pêşî gava ku mirov bahsa wan gotinên ku bi nav û deng tîne ser ziman û di serî de bike, divê ku mirov pêre bahsa felsefeyeka bêjeyî ji ku di nav civakê de rûniştîye û bipergale, divê ku mirov bahsê bike. Lewma ji girînge, ku divê ku mirov li gore rastîyên hizir û rastîyen ku di nav civakê de bi hizir û raman, hest û çanda ku heya bîne ser ziman. Civak li gorî hebûne xwe tevdigerihê her dayimî. Li gorî rastîyên xwe ji di xwe de pêşketinên çedike û xwe bi pêş ve dibe.

Di vebêjine dîroke Xalit axa û Hamê zerê de ji ev yeka wahaka bi wate ve re tê gotin û ser ziman. Xalit axa, serekê aşireke ye ku gelekî bi nav û dengê di cih û ware xwe de. Lê Hamê zerê ji di bêjin jê ne kêmtire û ew ji bi nav û dengê û sereke aşireke ye ku li herême botane ye û weke Xalit axa bi nav û dengê di ware xwe de. Haçike beg û axaye, dibêjin ku ti caran serî ne deynin li ber nehaqî û zordariyê. Ji bo Xalit axa ji ev yek gelekî û gelekî bi nav û deng û mazin têt ser ziman di hereme botanê de. Lewre li ser vê yekê gelek nîqaş û gotin ji tên kirin. Bi wan re ji ji bo beg û axayên ji têt ser ziman. Her weha weke bihêz û mazinbûne, başbûn û nebaşbûne pir mazin têt ser ziman. Lê mixabin ev vebêjin gelekî mazin û dirêje ku têt gotin. Emê bi sereke bê, ji were, vebejin ku weke ku çawa

jîn bûya û têt ser zimên û vegotin di herême de û di nav civakê de. Weke yeka me çawa ku ji nêrekî guhn bûxwe, her weha ev vebêjin ji ji bûyerên di nav civake de bûne guhn dixwe û şekl û şamala xwe distêne.

Vêce di bêjin haçika beg û axa ye, dixweze ku her dayimî bihêz û mazin bê di cih û ware xwe de, bi nav û serwerîye xwe re. Xalit axa li herême Botanê li ser gelek merg û çolemergan serwerîye wî heye. Herêma aşîrên ku li dore wî hene ji serwerîye wî erê dikin di herême de. Ew bixwe û aşîre xwe re gelekî û gelekî bihêz û mazin bû. Ji aliyê şaxsîyete ve ji mirovekî ku digotin ku pir mîr bû. Aşîre wî bi navê wî re ji têt nas kirin li herêma. Bi wê yekê re dibêjin ku haçika Xalit axaye ji ku bidest şer dikir, ti kesekî newêra bû ku li hevberê wî bisekinîyana. Mîrxasîya wî herweha pir mazin di hata ser ziman. Bi mîrxasîya xwe re nav û deng dabû. Bi qasî mîrxasîye wî zanebûne wî ji hebû û mazin bû. Evan xoslatan ji bo mêrenî û zanebûne wî werênin ser ziman pir dihatina gotin di nav mirovan de. Xalit axa ji bi vê yekê re pir mazin û bideng têne ser ziman di ware xwe de û di nav êla xwe de. Xalit axa serekê aşîreke ye ku bi nav û denge. Bi yekê, ku bi xweşikaniye xwe re bi nav û deng têt ser ziman bi jinekê re ji zewicî ya. Ew ji navê we Xanimê ye. Xanimê ji keça serekê aşîreke ye ku bi nav û dengên di cih û ware xwe de. Di bêjin ku Xalit axa bi Xanime re ku bi xweşiketiye xwe re ji wê ne kêmtir bi du jinên din re ji zewicî ye û hersêk jinên wî yên din ji li cem (nig) hevdû li cem wî diman û di malê de ji weke sê xwuşkên hevdû bi hev re jîn dibûn. Lewra ji bo Xalit axa dibêjin ku dibe mîre sê jinên ku xweşik û bi xweşiketiye xwe re bi nav û deng in di herêma Botanê de. Xanimê xanima wî ya pêşîye û di bêjin gelekî û gelekî bîaqil û bihizre. Xanimê weke banûyekê bû. Xanimê biqancî û xweşiketiye xwe re ji ya ku ên baş û bi nav û denge...

Di gotin ku Hamê zerê bi hêz û serwerîye xwe re serwerîye wî zêdetirbûye li ser cih û herêma ku li dora wî bûn. Lewra Hamê zerê hê bêtir xurtir û divê ku mirov wî weke Mîr e herêma wî nas bike. Ji ber ku hem ew ji xwe wîlo dibîne û hem ji bandûr û hebûne wî bi nas kirin û hebûne wî re wîlo li ser mirovên bi bandûr dibe. Ew ji bi hêz û aşîre xwe re pir mazine. Haçike navê wî dibihîze, bi rêz re hûrmete xwe re di de nîşandin di herêma de. Li ser merg û çolemergan ji hikmê wî heye û bêdestûre wî ti kesek nikerê gavake zêde bavêje. Cihê Hamê zerê hê bêtir nêzîkî Cizîre bota ye û ew xwe çêtir weke Mîrekî herêma dihesibîne di wir de. Li havirdorên wî di civate wî de gelek axa, şex û

beg dirûniştin û lê guhdar dikirin. Ev yek ji wî hê bêhtir dike xwediyê mazinatîyeka mazin di herêmê de.

Hamê zerê xwediyê aşîrekê ye ku gelekî mazina û bi navê wî re têt nas kirin û bi nav û dengê di herêmê de. Bi vê yekê re xwediyê artişeke ku gelekî û gelekî xurte ji ku ji aşîre xwe ava kirîya. Artişa wî ji bi kirinên xwe re bi nav û deng bû di warê xwe de. Hamê zerê artişeka bi şûr û martalan avakiribû. Haya ku dibêjin ku cilên leşkerên artişa xwe ji li gorî şan û şerefe xwe daya çêkirin û li wan kirîya. Hamê zerê artişeke ku gelekî binizam û ku gavên xwe pir dinizamî diavêje avakirîya. Ev yeka weke ku têt ser ziman gelekî bigotin û deng têt ser ziman, pê re di herêmê de. Evan xosletên Hamê zerê û arteşa wî, nav û dengê wî, wilqasi mazin û bideng têt gotin, ku haya ku evan gotinen diçin qasre Mîre Cizîre bota. Guhe Mîre bota ku pir mazin his dike. Her hevirdorê xwe his dike.

Hamê zerê ti kesek bi hêz û tîfretîya re zêde li ser xwe re ne di dît û nas nedikir. Lewre ne dixwest ku nav û dengê ti kesekî ji yê wî hê maztir, zêdetir û bilindtir bûbana di herêmê de. Di nava mal û konên wî bixwe de ji gelek xulam, xizmetkar u suxulkarên ku ji bo suxratîye diçûn û dihatin hebûn. Sofra wî her dayîm hazir û amede bû li ber wî û mêhwanên wî yên ku her dayimî hebûn. Têt gotin ku ti demî mala wî bê mêhwan ne dima. Her dayimî divîbû ku ji bo hatin û çûne mêhwanan amedekarî hebena. Ew yek ji ji şan û şerefe wî dihata nas kirin. Her weha ew yek ji şan û şerefe Mîran, Axayan û Began ji dihata nasîn. Hamê zerê ji xwe weke Mîrekî dihasiband. Ji ber vê yekê ji divê ti qusûr û kêmesî newênin xuyakirin di mala wî de li hevberê mirovên ku têne mêhwandarîya wî. Bêguman li mala Mîran, Axayan û Began ku qusûr û kêmesî werin xuyakirin, wê ji mazinbûne mala wan, ji şan û şerefe wan werin dîtîn ji aliyê mirovan ve. Ev yeka tiştêkî gelekî bi balkeş û mazina ku di mala Mîran, Axayan û Began de were dîtîn. Pir têt ber çavan.

Hamê zerê bi vê mazinbûn û dengdarîya xwe re deng û navê xwe dide cihên ku gelekî dûrde ji. Ji bo wî û şaxsîyeta wî têt gotin ku ne pir kêmbêhirsbûya. Mîre botane mirovekî ku halqasî deng dayî bê û wî hisneke û nebîne nabe. Rojekê ji rojan Mîre bota yê ku bi navê Sacdin re têt nas kirin, bixulamê xwe yê ku li ber destê wî bû yê û gelekî jê re bi qadr û qiymet bû ye û ku bi navê Heso têt nas kirin re, xabereke ji Hamê zerê re di şêne û wî dewetî qasre xwe mêhwanderîye dike. Gava ku mirov bahsa qasre Mîre bota bike, dive mirov bêje ku gelekî mazin û bi nav û deng têt nas kirin. Nabe ku mirov li ser qasre du sê gotine neyêne ser ziman. Haçike Begin, Axana û Şêxin, ku herine qasre Mîre bota, bi şeref û

mazinetîye xwe re wê hê bêhtir mazin bibin û bêne nas kirin. Hê bêhtir wê bi kevine ber çavan de û bêne nas kirin. Ji ber ku qasre Mîre bota qasreke wilo ye ku gelek Mîr û mazinên Kurdistanê hildaye navê xwe di dîroke de. Biqasî ku bihizir re wilqasi ji bi navendîtîye xwe re bi nav û deng e. Ew navendîtîye wê piştî sadsalan 16. wan pêde hê maztir weke perlementoyeke hemdem hebûne xwe berdewam dike. Ew qasre qasreke wilo ye ku we bi navê xwe re bi nav û deng û şeref û bi rûmete xwe re Beg û Axa û şêx ji hê bêhtir mazintir dikir. Li Kurdistanê weke asteke heri bilind dihata zanin û nas kirin. Her weha wilo têt zanin ku divê ku mirov bêje ku rasteye wê qasre wilo yê ku weke saziyeke bingihine di jiyane rêveberîye Kurdistanê de. Qasre Mîre bota biqasi Pîramîden Misre bi nav û deng, mazin û biwate yê ji bo kurdistanîyan. Ji gelek aliyên ve biwateye û divê ku wilo mazin were şîrove kirin. Bi hebûne xwe re xwediyê kevneşopîyeke ku xwediyê sê çar hezar salan ne. Ew kevneşopi di deme sumerîyan de bidest pêşketine dike û di dema Babilîyan û Asurîyan de bi hizir û hebûne xwe re dibe weke navendeke û ji dema asurîyan haya dema Medan û ji dema Medan haya deme wê rojê weke navendeke hizir û herêmê hebûne xwe parasti bû û berdewam kiribû. Gutîyan ji weke navendeke ji xwe re bikar anî bû. Piştî Gutîyan re ji ew navendetiya we ne mire û berdewam dike. Piştî Gutîyan sefer û êrîş lê dibin ji lê dise hebûne xwe û navendîtîye xwe di paraze û berdewam dike. Di wê rojê de ji di wê temenê de navendîtîye xwe wê baş û mazin bicih dianî. Wilqasî girîngîyeke wê heya ji aliyê sazûmankarîye ve li Kurdistanê. Cizîre bota navê wê bizanebûn têt ser ziman di her demê de. Wê roje ji ev yek wilo bû..

Gava ku xulamê Mîre bota diçe cem Hamê zerê û li hevberê wî disekine di mala wî de, peşîke hineki xuf û guman di serê wî de çêdibin. Di wê kêlîkê de Hamê zerê dihizire ku ka ma wê Xulamê Mîre Bota wê jê re çi vebêjê. Di serê xwe de ji xwe di pirse 'ka ma gelo wê xulamê Mîre mazin wê çi ji wî bixweze. Ji bo çi nahaka ew li wir e?'. Ev yek gelekî bi xuf û guman re di serê Hamê zerê de cih digirê di wê heyeme de. Ew begekî ku xwe weke Mîrekî dibîne, çima her weha bi xuf û gumanan re ru bi ru ma di serê xwe de?. Ev xuf û guman çinin gelo ku çêdibû bûn di serê wî de? Lê ti bersiv di wê kêlîkê de di serê wî de ne bûn. Lê xuf û gumanên ku di serê wî de çêbûyîn ji, dilperîyeka pir mazin ji di wê kêlîkê de bi wî re çêkiri bû û ew di wê kêlîkê de ji xwe dor di xistibûn.

Hamê zerê begekî ku weke bave xwe bi sê jinên re zewicî bû. Bevê wî ji begekî bi nav û deng bû. Navê wî Bîrhîm axa bû. Rêzbûn û hûrmete ji

wî re mazin bû. Mirovan gelekî hûrmet di dayê de û li gotinên wî pir baş dihisandin di nav êle de di dema xwe de. Ew bixwe ji aliyê Alîkan bû. Xamina wî Zerê ji koçeka Serdêfîyan bû. Hamê zerê ji hinekî li ser vê yekê mazin bû bû û hinekî ji li ser rûmete bavê xwe rûnsti bû. Ji gotinan têt gotin ku bavê wî mêrekî ku merxas bû. Ti kesekî nikerî bû ku pişte wî bişikenê û kelmamana bavêje navê wî. Bi wê mêrenî û qancîye xwe re di nav civake de bi nav û deng bû. Lê mixabin ji hazira ji ne di ma. Tenê yê ku bi wê re mabû û jê re weke birayekî bû û têt gotin ku ji bi hev re ketibû bûne gelek şeran de û jê re weke hevalbendekî mazin bû û hê mabû Kalo bû. Kalo ji pîrbû bû, lê hê ji mirovan, ku bahsa hêz û mêrenîye wî dihata kirin di cihê xwe de dimena sekinî. Kalo bi navê xwe re hê ji yê li hevberê w bûn di dana tirsandin. Kalo, hê li ser ligan li cem Hamê zerê disekinî bû bi wê pîretîya xwe re û di nav salan de çûne xwe ve. Kalo û xanimê wî ya ku bi navê xwe ji Pîre bû bi hev re li cem beg diman, ji ber ku bi beg e mazin re mebûn û ji ber vê yekê ji biqadr û bi qiymet dihatin pêşwazîkirin ji aliyê beg û xalkê ve.

Xulamê Mîre bota li hevberê Hamê zerê disekinê û piştî silavê di diyê de. Hamê zerê ji silava wî hildê û silavê di diyê de. Têt gotin ku yê ku xulamtiya Mîre bota kiriban ji divîbû ku ewan ji bi zanebûn û nêzîkatîya xwe re ne kêmi Axayan û Began bana, ji ber ku da ku keriban bi wan re rûniştiban û bidaban û bistanîban. Xulamê Mîr bîaqil û bizîrekîtiye xwe ve ji divîbû ku ne kêmi yê ku li dora Mîr dirûniştin an ji yê ku wê rûniştibena. Ev yek ji weke xosletekî ji Mîr û qasre wî dihata zanîn di nav civakê û mirovan de. Mîre bota binav û bi tuxmê xwe re asîlbû, mazin bû û bi zane bû. Xulamê Mîre bota hat û li hevberê Hamê zerê sekinî. Xulamê Mîre bota bi silavê xwe re gotina Mîre xwe her weha bi rêz û hûrmete xwe ya ku da nîşandin re ji Hamê zerê re anî ser ziman. "Silav beg e min, Peşîke ez silavên Mîre xwe ji terê tînim bi gotine wî re. Mîre min nav û dengê te û mazinatîya te pir mazin bihîstiya. Mîre min di dixweze ku `ti bi mêhwandarîye xwe re were mala(qasr) wî. Dixweze ku ti bibe mêhwanê wî. Got ku her weha `emê hevdû ji nas bikin'. Her weha Mîre min got ku bila were mala min û bibe mêhwanê min, da qana em baş û qanc hevdû bibînim û nasbikin. Ev gotine Mîr e min bû û min ji terê anî beg e min. Ez ji ber vê yekê bi rêkirina Mîre min re hatima mala te..". Hamê zerê hinekî bêdeng mabû li hevberê van gotinên xulam yê dewetkirine ji Mîre bota ku jê re anî bûn ser ziman. Lê ev bêdengbûne wî kurt bû. Zêde dirêj û mazin nebû. Tenê ji dile girtî û dilperîya dilê wî bû bêdeng mayîna wî. Piştî ku Hamê zerê bi

erêkirine çûna xwe re bersive xulam da, êdî xulam ji careke din keta ser riya xwe de û çû ku herê û bersive Hamê zerê ji Mîre xwe re vebêjê. Hamê zerê her weha gotibû xulam "...ti bi xêr û silemet re hatî mala min. Bi şeref û hûrmet ez dewete Mîre me erê dikim. Ti çawa hatî wilo ji bi xêr û silemet vegerihe cem Mîre me û silavê min ji ji Mîre me re bêje û bêje ku ezê di demeke kin de werim...". Xulam, gava bersive xwe her weha hilda, êdî ne sekînî û kete ser riya xwe de û çû ku herê cem Mîre xwe ku bersive Hamê zerê jê re bêje. Xulam, gava ku hat û her weha ji Mîre xwe re erê kirine Hamê zerê anî ser ziman. "...Mîre min dewetîye te erêkir û wê di van rojên pêşîye me de wê were serdana te". Mîr di wê heyeme de dihizirî û hinekî di nav hizir û ramanan de kur û dûr çûbû. Mîr bersive xulamê xwe tenê bi lê meyîzendinekê re dabû bûyê de. Wekî din ti gotin ji nav lêvên wî derneketibûn. Li xulam dimeyîzenê weke ku gotinên wî erêbike û hwd, weki din ti xaberdenên din ji deve wî dernekevin. Her weha bêdengiye xwe xira nake û ti gotin ji nav lêvên wî dernekevin. Ma gelo Mîre bota bi wê mazinatî û zanebûne xwe re çi di hizirî, çi di serê wî de hebû? Ew Mîre bota bû û weke sereke welatekî bû. Bitifre bû û di qasre xwe de rûniştî bû. Di wê kêlîkê de ne dihata fahmkirin ku ka ma çi dihizirî. Lê mixabin tiştên di serê Mîre bota de hebûn û gelekî li ser wan dihizirî. Lê ka ewan tiştên ku di serê wî de hebûn çûbûn an ji çûnebûn nedihata kifskirin û fahmkirin di wê heyeme de. Mîre bota tenê ne mîre aşîreke bû. Her weha divê ku mirov bêje ku mîre herêmeke ji bû.

Hamê zerê gava ku ji aliyê Mîre bota ve hata dawetkîrin, ev yek ji aliyê gelek axayan û begen ve ji hata hiskîrin. Ev yek jê re gelekî mazin bû û wê hê bêtir wî mazin bikirana di nav mirovan de. Hamê zerê xwe weke mîrekî di dît. Tifretîye wî ya ku pêre bû, gelekî û gelekî mazin bû. Mîre bota wî fikir mêhwanê xwe û wê wî ji bidîtena ku ka me mîrbûn çawa ya û qasre mîr ji çawa ya wê bidîtena. Hizre mîritîyê di serê wî de pir mazin bû. Ev mazin bûn ji hûrmeteke bû an ji ji mereqekeke bû? Ew gelekî û gelekî dihizirî li ser mîritîyê. Gava ku dihizirî ji, car bi car ji ber xwe ji xwere dibeşî. Di bin ve beşîşbûne wî de çi hebû an ji çi nebû ne dihata kifs kirin di wê kêlîkê de. Lê bêguman wî çetir baş û qanc ya di serê xwe de zanibû. Tiştên ku gelekî û gelekî kefxweşi û dilxweşi di daye de di serê wî de hebûn. An ji bi hizirandinên wî re di serê wî de çêdibûn.

Hamê zerê sereke êle û hoza xwe bû ku navê wê bi navê wî re dihata ser ziman di nav civake de. Wêce çûna serdana Mîre bota bidest vala çûbûn ji ne dibû. Divîbû ku hinek tiştên ku baş û biqadrin bixwere

biribena. Li ser gelek haspên çawan huremûr dana amedekirin ji bo ku bi xwe re bibe ji Mîre bota re. Ew bixwe ji li haspekî ku sipîye suwar bû bû û li dore wî ji ji bo ku pêre herin gelek suwarên ku hatibûna amedekirin û ku ketine rê de dana rax wî ku pêre herine serdana Mîre bota ku lê bibin mêhwan hebûn. Piştî demeke ku ne zêde kine li ser haspan bi meşînê re digihena Cizîre bota, ware mîran. Ew li ser haspê sipî bû û li dore wî ji gelek suwarên ku pêre ketibûne rê de di rax de bûn û diçûn hebûn. Kalo ji li ser haspekî manek bû û di rax Hamê zerê de dimeşî. Her weha bi hev re û suwar, di kevine hundurê Cizîre bota de. Cizîre bota gelekî û gelekî bi hebûn û xwesikbûn û zanebûne xwe re bi nav û deng bû. Warê Mîren û Begên bû. Mîrov karê bêje ku weke Reha yê warê pêxamberan ji bû. Tirba Nebi Nuh li wir bû. Zanistên weke Meleyê Cizîrî li wir li medrese Sor diman. Cihê ku evînderî têde şîn dibû bû. Cizîre bota warê evînê *Mem* û *Zîne* ji bû. Serbilind bû. Bidil bû. Bikul bû. Bi hizir û bi dîrok bû. Di wê kêlîka ku di nava Cizîre bota de li haspan diçûn de tiştên ku Hamê zerê ji bav û kalkê xwe hiskiri bû û bihîstibû dihata bire wî di wê heyeme de. Cizîre bota bi hebûn û mazin bûne xwe re di serê miroven de cihekî mazin digirt. Her dayimî bihizir û raman di mêjiyê mirov de cihek digirt. Cizîre bota ji mirov re zanistgeheka mazin bû. Gelek mirovên ku ji bo xwandinê ji herêmên din dihatina wir hebûn. Ji bilî vê yekê ji riye bazirganiyê ya karwanan ji di Cizîre bota de diçû. Cizîre bota di dîrokê de weke war û navende hizir û felsefê di her demê de role xwe ya mazin bicih anî bû. Hamê zerê zanibû ku Cizîre bota cihek zanebûn û fahm kirine ya. Gava ku Hamê zerê û suwarên ku pêre ne digihine qasra Mîre bota, gelekî matmayî dimênin, ji ber mazin bûn û xweşikbûne wê. Ew bixwe, li pêşîye suwarên xwe dikeve hewşa qasra Mîre bota de. Gava ku ewan ketine hewsa qasre de Mîre bota ji di cihek de hat û ew silav kiriyê de. Mîre bota, gava hat rast û rast çû û li hevberê Hamê zerê sekinî û destê wî girt. Gava wan destên hevdû girtin, Mîre bota û Hamê zerê destên wan di destên hevdû de, destên xwe bi hev re hildan û birine ber devên hevdû û bi hev re destên hevdû maçkirin. Piştî ku destên hevdû maçkirin, êdî destên xwe berdena xwere û çûne ruye hevdû. Piştî wan re êdî yên ku bi Hamê zerê re hatibûn û yên ku bi Mîre bota re bûn ji çûne dest û ruyên hevdû. Mîre bota piştî ve hevdû dîtî û naskirine re êdî wan dihilde û bi yên ku weke pêşengên ku pêre hatina bi hev re dihilde û dibe di nav mêhwanên wî yên ku li mezele rûniştine rûniştina û amedene û bihev re dipeyivin. Mêhwanên wî ji weke axayan, begên û şêxên bûn. Mîre bota, Hamê zerê û yên ku pêre hatina bi hev re di nav wan de dabûbûna

rûniştandin. Gelo Hamê zerê karîbû bi bûne mîrekî herweha ku weke Mîre bota bêne? Du tiştên girîng ji bo bûna Mîre bota di her demê de girîng bûn û divîbûn. Yek ji wan tiştan zanebûn bû. Ya dî ji ew bû ku bi zanebûne xwe re xwe dabena erêkirin bû. Mîre bota ku çûbena kuderê û li kuderê bena gerek bi zanistîye xwe ya ku hebû, divîbû ku xwe dabena naskirin û erêkirin. Gelek miroven gotibena ku ev mirov çend bizanebûne û bizane dipeyivê. Mirovekî wilo ancax kerîbû ku bibûna Mîre bota. Yê ku bûbena Mîre bota ji dibû mîre Cizîre bota. Cizîre bota her weha bizanebûne xwe hinek astên xwe yên herî bilind dabû bûn çêkirin û dabû bûn erêkirin. Bêja pêşketine ji herweha xoslekî ku ji Cizîre bota re dihata ser ziman. Zanibûne hebûne Cizîre bota di her demê de bi xosletên hizir re dabû naskirin. Zanebûn û Cizîre bota her weha du bêjeyên ku wate hevdu biwate dikirin bûn. Miroven bi zanebune re Cizîre bota nasdikir. Her weha bi Cizîre bota re ji xwe gahandina hizir ji dibû. Di Cizîre bota de hizir mazin bû. Hizir mazin dibû. Naskirin, bîrbirin û têgihiştin di civake de mazin pêşdiket in. Di bingihê wê pêşketine de ji Cizîre bota xwediyê wateyeke mazin bû di jiyanê de û di nav mirovan de. Di deman de evan xosletên hizirî dibin weke xosletên mîrîtiyê yên herî mazin di nav xalkê de.

Hamê zerê gava ku rûnişt Mîre bota bi bal re lê meyîzend. Mîre bota gava ku ewan rûniştin ji çavên xwe ji wî ne birrîn û hema wilo bi bal re li wî meyîzend. Kalo ji nêzîkî Hamê zerê di nav civatê de rûniştî bû. Kalo dinya dîtî bû, bi aqil bû û berî hingê careke dî ji hatibû ba mala Mîre bota. Cara pêşî bi bavê Hamê zerê re hatibû mala Mîre bota. Lê wê carê ji Hamê zerê wî bi xwe re anî bû ba Mîre bota. Mîre bota li Kalo meyîzend û hinekî beşîşî. Kalo ji her weha weke wî bi beşîşbûne re bersiv dayê de. Kalo mazin bû, pêşî ew peyivî bi Mîr re û her weha ji Mîr re got “..mîre min ev cara duyemînê ku em hevdu di bînin” .Mîre bota bersiv da kalo û her weha jê re got “erê, lê cara pêşî mîre me (bavê mîr, Mîre bota yê berê) amede bû, lê nahaka win hatina cem min”. Kalo piştî ve gotine Mîre bota carake di mafê xaberdane hilda û her weha bersiv da Mîre bota, “..raste mîre min raste, ez bi begê xwe re hatibûm, lê nahaka ji bi kurê begê xwe re hatime ba Mîre bota. Ez hatim û min dît ku Mîre bota cihê wî vala nema ya”. Mîre bota piştî ve heypevînê hinekî di cihê xwe de ma sekinî û kete hiziran de. Kalo di dema şerê *Memê Alan* de ji hatibû Cizîre bota û Cizîre bota dîtibû.

Li odaye Mîre bota gelek beg, axa û şêx rûniştibûn li dore wî di civata wî de. Ev dibû cara pêşî Hamê zerê bi halqas beg, axa û şêx an re dirûnişt

û li wan dihisand. Nû ve Hamê zerê hê baş fahmkir ku Mîrîtî çiyê û çawa ya û çend mazine. Mîre Cizîre bota weke krale welatekî bû. Di rastiyê de ji ew bixwe key(kral)e Kurdistanê bû. Hamê zerê ev yek baş bi çavên xwe re dîtibû û fahm kiribû. Hamê zerê gelekî bi bal re li dore xwe dimeyîzend. Yê li dore wî hemûkan ji beg bûn, axa bûn û şêx bûn. Gelekî û gelekî bitifre û mazin bûn û navên wan di nav civakê de hebû. Her yekê serekê êlekê bû an ji pêşengek bû ji bo êlekê di warê xwe de. Her weha hemûkan ji bi nav û deng bûn. Her yeke xwedîyê asireke bûn ku ji bo wan her mirovên wê çûbana mirinê bi dil û can. Seroketî çawa be û li kuderê be balkeşiyê wê heya. Ew ji divê tenê ne bêgotin bêt. Di kirina xwe de ji divê weke gotina xwe li pêş bêt. Ev tevger weke xosletekî ku di bin de çend hebû pêşdiket. Gotin heya bilêven dibe û heya bi kirinê dibe. Seroketî bêguman herduyan ji bi hev re dixweze di serkeşiyê de. Ewan serekên asiran bûn. Li dore Mîre bota rûniştî bûn. Hemûkan ji bitifre bûn, serbilind bûn û mazin bûn di nav asirên xwe de. Hamê zerê bi bal re hê dimeyîzend li begen, axayan û şêxên ku di nav civatê de rûniştî bûn. Ev yek ji çavên Mîre bota ne ravî. Mîre bota ji gava ku dît ku ew dimeyîzenê wî ji li wî bi bal re bidest meyîzendinê kir. Bi meyîzendine re Mîre bota dixwest ku hê bêhtir wî nas bike û xosletên wî fahm bike. Mîre bota gelekî bi bal bû ji bo Hamê zerê. Bi bal re li wî dimeyîzend. Hamê zerê ji li mirovên ku di civatê de rûniştî bûn bi bal dimeyîzend. Di wê heyeme de Hamê zerê û Mîre bota lihevdû û li mirovên ku di civatê de rûniştine bi meyîzendinê re û bi serê xwe zivirandine re çavên wan û balên wan diçe serhevdû. Weke demeke bi bédengî ew bala wan ya li serhevîyê wan bi çavên li ser hevdû re berdewam kir di navbera xwe de. Gelo çi di hizirîn ji bo hevdû di wê dema li hevdû meyzendinê de? Çi di serê wan de ji bo hevdû an ji li ser hevdû hebu di wê dema li hevdû meyîzendinê de?

Kalo bi bédeng re di cihê xwe de rûniştî bû. Kêm cerna diaxift bi yê li cem wî rûnistinin re. An ji bi yê ku pêre diaxiftin re. Gelek mirovan pirs jê dipirsin ji bo axiftinê an ji dixwestin ku pêre bikevine nav axiftinê de. Kalo ji bihizir bû. Ew ji di serê xwe de û di hizirên di serê xwe de ji wir dûrketibû. Hizirên di serê wî de ku çi hiziriban ew di serê wî de di nav hizaran da kur û dûr biribûn. Ma gelo li ser yê ku li wir nas dikirin û li wir bûn weke begen, axayan û şêxan bûn di hizirîn an ji li ser beg e xwe Hamê zerê di hizirî? Ew ji di nav hizirandinan de kur û dûr çûbû bû. Çi di serê wî de hebû di wê kêlîkê de tenê bi wî re bû û di serê wî de bû. Hizirên wî di serê wî de bûn û tenê wî zanibû di wê kêlîkê de.

.....O

Lê ka em vegerine li ser Mîre bota û Hamê zerê carake din. Ma gelo ewanakan nahaka çi dikin an ji wê çi bikin? Wî beg e mazin ku di dilê xwe de xwe weke mîrekê di dît di der haqe Mîre bota de çi dihizirî? An ji Mîre bota di der haqe wî de çi dihizirî? Gava ku mirov bahsa Mîre bota bike an ji ji xosletên wî bike an ji ji jiyane wî biaxivê û bêne ser zimên, divê ku mirov ji bîrnekê ku di nav civatê de mirov weke ku di azmûnekê de bê li mirov têt. Bi axiftin û gavavêtinên xwe re û rûniştin û rewşa xwe re ev yek pir baş û mazin xwe dîyar dikêt. Lê ji xosletên Mîre bota yek jê ji ewe ku heya wê demê ji bav û kalê wî ve maya û haya wê rojê ji têt lîstikandin santranc heya. Ev yek li kurdistanê di qasre Mîre bota de weke kevneşopîyeke bû. Ev kevneşopî ji ji demên bav û kalên wî ve heya û têt leyîstin, haya wê demê. Meden wê lîstikê bi pêş xistibû. Haya wê demê ji berdewam kiribû. Ev lîstik weke testeka mêjî têt zanîn ji bo Mîrên botanê. Wî di nav hizran de di serê wî de kur û dûr dikir. Ku mîr di leyîst bi lîstikê re bi pirs û lavzên gotinê re lîstik berdewam dikir. Divê hemû tişt ji bixweza bi rê ve biçûyena. Mîr di serê lîstikê de car bi car di keve pirs pirsînê de ji li yê ku li hevberê wî di lîstikê de bû. Divê ku wî ji pirsitî bêbersiv ne histibena. Divîbû ku bersive Mîr di lîstike de bihatibena dayîn. Lê divê ti ne di lîstikê de û ne ji di lavzên gotinên xwe de ti kêmesîyan nede hole. Evan xalan ji piştî lîstikê dihatina şîrovekirin bi xosletên şaxsîyetê re an ji bi têkçûne û serxwebûne re.

Mîre bota piştîre bi demeke kin re Hamê zerê dewetî lîstikê dike. Yên li dore wan ji bi bal re li wan temaşa dikirin. Bêguman gelek mirov fahm bike ku di nav civata mîr de ku mîr navê yekî hilde û bakiriyê de ji bo lîstikê, ev yeka gelekî girînge bû û li berçav bû û dibê şeref û hûrmet ji yên ku werin û bileyîzin re. Gava ku Mîre bota bakira Hamê zerê ji bo lîstika santrancê, êdî bala hemû kesên ku li dore wan bûn çû ser Mîre bota û Hamê zerê. Hemûkan ji di serê xwe de ji xwe dipirsî ku ka ma gelo ev kî ye ku Mîre bota hilqasî hûrmet û rêz dayê de û rakira lîstikê ji nav halqas axayan, begen û şêxan. Ev yek, her weha dibe nav û deng û şerefeke mazin ji bo Hamê zerê di nav civatê û civakê de di wê heyeme de. Bi vê yekê re hê bêhtir bi nav û dengê xwe re mazin di keve ber çavên mirovan de. Kalo ji bi bêdeng re li cem wan disekine û di rewşa xwe de li wan temaşa dikir. Herduyan jî, bidest lîstika xwe dikin di nav civatê de di bin balên ku li ser wan de. Di bin çavên ku wan di parzinên de lîstike xwe bêrawest berdewam dikin. Lê çi di serê Mîre bota de hebû û çi dixwest ku ji Hamê zerê fêr bibe bi vê yekê re? Gelo wê di dewîyê de ev yeka wê

kifşbû bûna? Lê ku lîstik di demê de di buhurt di her merhelê de Hamê zerê hê bêhtir xwe weke ku di azmûnê de di dît. Ji dilperî û dil kutkutîya wî ev yek pir baş û qanc di hata xuya kirin di wê hyeme de. Di hamleyekê de Mîr gote Hamê zerê ”ez dibe qey bi terê hinekî bêsabirî heya. Ev yek ji rudêna te têt xuya kirin. Ma ti bêje wilo ya an ji ne wilo ya?”. Hamê zerê bersiv dayê de û her weha got ”tiştê ku Mîre min dibîne wilo ya”. Ev yek rast bû, hinekî bêsabirî bi Hamê zerê re hebû. Mîre bota bi dîtî û bizanebûn bû. Mîr gelek caran ji li nav çavên yên ku li hevberê wî bena dimeyîzend û dixwest ku wan nas bike û fahmbikê. Di lîstikê de hema bêja Mîr çavên xwe ji yê Hamê zerê kut ne kiribûn. Gelo wî dixwest çi di çavên Hamê zerê de bibîne ku hilqasî lê dimeyîzend. Ev yek ji gerek xosletekî herîmazîn yê mirovên mazin yên sereke bena. Em ji wilo bînin ser zimên, ji ber ku di rastiye de ji vê xosletê xwe wilo dide der û nîşandin.

Lîstik ku bi berdaviyê ve diçû êdî germbûn û xwuhdan bi Hamê zerê re dest pê dikir. Gelo Mîr dixwest bi lîstikê re xosletên Hamê zerê fahm bike? Di jîyanê de û di kar û baran de xosletên mirovan derdikevinin hole Çi xosletên ku hebena derdikevinin hole. Ev yek di lîstikê mirov de ji xwe dide berçavên. Lîstik ku ber bi dawiyê ve ku diçû êdî ji nav lêvên wan herduyan ve ji gotin kêr derdiketin. Di dawiyê de lîstike bi bîhengî berdewam kiribû di navberê wan de. Haya ku herweha xilasbû bû. Mîr bi Hamê zerê re lîstika xwe xilas kiribûn. Li gorî meyîzendina wî ji di hata fahmkirin, ku Mîr gelek tişt ji wî û ji şaxsiyeta wî fêrbû bû di wê kêlikê de. Weke ku tiştên ku dixwest ku fêrbûbena fêrbû bû di dawiyê lîstikê de. Lê zêde ji di wê kêlikê de tiştê ne dide kifşkirin. Tenê herweha di cihê xwe de rûniştî mabû sekinî û car bi car ji çavên xwe dibirin ser wî û li wî dimeyîzend di wê heyeme de. Weke ku Mîre bota Hamê zerê di azmûnekê de buhurandi bû û tiştên ku ji wî fahm kiribena fahm kiribû û lîstik xilas bû bû. Lê gelo Hamê zerê çi encam ji wê lîstikê ku bi Mîr re kiribû derxisti bû? Ew ji di cihê xwe de bi bîheng mabû sekinî. Bêguman wî ji hinek tiştên ji wê lîstikê fahm kiribûn. Ew ji di nav wê kevneşopîyê de bû di nav wê civakê de bû. Wî ji tiştê ku dilîstikê bi Mîr re fêrbû bû di wê demê de fêrbû bû û yê wî ji bi wî re bû û di serê wî de bû. Hamê zerê ji ne mirovekî ku nezan bû. Ew ji bi hasab û kîtab bû di rewşên her weha de.

Hêdî hêdî mêhwanderiyê Hamê zerê ya ku li cem Mîre bota ku ber bi dawiyê ve dihat êdî ewanakan ji bîdest karkirine xwe ya vegeerîne malê dikirin. Lê di mêhwanderiya Mîre bota de Mîre bota û Hamê zerê baş û

qanc hevdû dîtîbûn û nas kirîbûn û xosletên hevdû baş û qanc fahm kirîbûn. Gelek tiştên ku ji aliyê şaxsiyetê ve ji hevdû fahm kirîbûn hebûn. Lê bêguman mirov kare bêje ku ew mêhwandarî ji bo Hamê zerê mêhwanderiyeke ku gelekî baş û bifeyda buhurtîbû bû. Di qasre Mîre bota de li ser sofrayê wî bû bû mêhwan û bi gelek axayan, begen û şêxan re ji rûniştîbû û ewanekan ji nas kirîbû. Ew ji weke begekî û serekê aşîrekê di nav wan mirovên mazin de hatîbû nas kirin. Navê xwe di civatê de bi axayan, begen û şêxan re li ba Mîre bota dabu nas kirin di qasre Mîre bota de. Qasre mîre bota rûmeteke mazin di xwe de di hawand. Li wê qasrê Hamê zerê bi Mîre bota re rûniştîbû, xwarîbû û vexwarîbû. Bi Mîre bota re listike santrancê ji listîbû li qasre wî bi wî re. Ma gelo ev yek bidest kê diket? Ev yek ji Hamê zerê re dibû nav û deng di nav civakê de. Wê hê bêhtir vê yekê wê bitifretiya wî mazin kiri bena û gotinên wî bihêz, binav û bideng kiribena. Wî ji ev yek pir baş û qanc zanîbû û fahm kiri bû.

Cizîre bota di wê demê de gelekî bi nav û dengê xwe re hebû. Riya hevîrîşimê ji di ber wê ve diçû. Di riya hevîrîşimê de gelek bazirgan û karwanan riya xwe di gahandinê de Cizîre bota û tere dibuhurtin diçûn. Kumaşên havîrîşmî, xiftanên pîrrengîn, xalîceyên hêtan yên ku gelek xweşîkbûn li wir dihatina kirîn û firotin. Naqşên ku bi maharkan re û an ji yên ku bi hunandinê re dihatin çûkirin li Cizîre bota pir dihatina dîtin û pêydakirin. Marş û berên ku li wir dihatina çûkirin ji gelekî binav û deng bûn. Mahfur ji dihatina çêkirin. Keçikan ji bi cihazên xwe re divîbû ku wan xwe fêrî hunandinê û naqşkirinê. Ev yek ji ji wan re weke kevneşopîyeke dihata dîtin. Wan ji ev kevneşopî bicih dianî. Dema keçkaniyê, herweha bi hinek xosletên civakî re xwe dide berçavên. Li nava Cizîre bota bixwe ji herweha gelek tiştên dihatina çêkirin û firotin. Karê hadadîyê ji li Cizîre bota dihata kirin. Ji aliyekî dî ve ji li Dicle yê ji masî girtin ji hebû. Jinên ku nan pahtibena mêren ji diçûne neçîrê an ji diçûne masî girtinê. Her weha jiyaneka xwezayî hebû li Cizîre bota. Maranguzitî, naqşitî û tevîti ji hebû. Biqasî ku bi cotyarî û ard çandinê re pêşketitî hebû wilqasî ji bi maranguzitîyê qaşartin û qawartinê re awa dayîna taxtan ji pêşketî bû û li pêş bû. *Taxtên* ku havînê li ser banan didanîn û li ser dirazahan ji ji taxtan bûn. Dicle ji her aliyê ve avdanaka mazin ji xwe dide havirdore. Ji aliyê çandinîyê ve ji gelek fêkîyên cûr bi cûr li gore deman dihata çandin û bidest xistin. Ava Dicle yê bereket xwe ji her aliyê ve li Cizîre bota di jîyanê de di da

nîşandin. Herwaha di wan temenan de bingehê pêşketine mazin li Cizîre bota hebû. Ji aliyê hizir ve ji Cizîre bota bi zanebûne xwe ve mazin bû.

Pergala hizrê ji mazin hatibû avakirin li cizîre bota. Gava ku di navê Cizîre bota de dihate meşin ev yek bi gelek cûreyan re di xweşketiyên wê de dihata dîtîn. Divê ku mirov bêje ku Cizîre bota bi hizir û perwerdekirine xwe re gelekî li pêşiya dema xwe bû. Weke mizgefte mazin ya ku pir kevn ku berê dêr bû, medrese sor ya ku ji aliye Mîr Şerefxan beg ve hatibû çêkirin û medrese sex Seyfî ji temenekî mazin çêdikirin ji xwandin û perwerdekirine re. Hê gelek medrese û mizgeftên weha yên ku mazin bûn û kevnbûn hebûn. Hemûkan ji karekî mazin bicih dianî ji vî aliyê ve. Medrese sor di sadsale 14 wan de hatibû çêkirin. Di wan deman de ji her aliyê ve pêşketineke mazin xwe dide berçavên. Di evan deman de li Kurdistanê zanistvanên mazin hene û hemûkan ji hizre xwe tînine ser zimên û bi hizre xwe re bandûreke mazin li mirovan û bigîştî ji li civakê dîkin. Cizîre bota ji di van demên pêşketinê de weke navendeke li pêş bû. Di Kurdistanê de weke ku Cizîre bota ji bo mirovên herêmê biwate bû her weha ji bo mirovên ku ji herêmên din ji ku derfetên wan hebena û bihatina wir ji bo perwerdê ji biwate bû. Gelek miroven mazin ji her derên Kurdistanê ji bo perwerdê li wir di bûne kom. Ji herêmên dervî Kurdistanê ji gelek mirovên mazin û bizane dihatina wir ji bo ku zanebûne wê û wir fêr bibin. Her weha ji her aliyê ve weke dibistaneka mazin bû Cizîre bota. Axayan, begen û şêxen ji bi piranî ji bo perwerdê re ya Cizîre bota digirtin û diçûne de. Bi vî awayî re weke navendeke zanistvanên mazin ji bû li Kurdistanê. Mirovên ku Cizîre bota bi dîtine re êdî ne mumkun bû ku di bin bandûre wê de nema bena. Divirde hêjaye, ku divêt ku mirov bipirse, ku Cizîre bota çi bandûr li ser Hamê zerê çêkiri bû? Bi hatin û dîtine wî re wî li wir gelek tişt û rewşên bibandûr dîtî bûn. Gava ku lê dihata meyîzendin dihata dîtîn ku bandûreka mazin weke ku li ser wî çêbûya. Gelek tişt û rewş dîtibûn. Gelek mirovên mazin û yên bi nav û deng nas kiribûn. Mazinatî bi wate û awaya xwe re li qasre mîr dîtibû. Ew hemû tiştên ku wî dîtibûn weke dîmenên di serê wî de cih girti bûn.

Hamê zerê û yên ku pêre hatibûn, ku wan ji qasre Mîre bota kara çûne xwe dikirin ku vegerihin, Mîre bota ji li ser gelek haspan huremûr û tiştên ku dabû bûne amedekirin û bi wan re şandibûn. Mîre bota hinek tiştên ku xweşketiyê Cizîre bota dianîn ser ziman û tiştên ku bixweza li wir dihatina dîtîn bi wan re ji bo şandine dabûbûne amedekirin. Hamê zerê ji bi vê yekê re gelekî û gelekî kêfxweşbû bû. Bi vê yekê re hê bêhtir

ser bilindayî û mazinbûn bi wî re çêbû bû. Bi vê yekê re bitifrebûne wî ji gelekî mazinbû bû. Mîre bota mêhwanderiyeke baş û mazin ji wan re dabu nîşandin. Ewanakan ji ji wê mêhwandariyê pir bidil mabûn. Bi vê yekê re bidilxweşî ji cem Mîre bota û ji qasre wî divaqatahan. Hamê zerê di wê mêhwandariyê de sereketî herweha begitî baş û qanc dîtibû û fahm kiribû. Wateye sereketiye çiyê an ji çî nîne li wir baş û qanc dîtibû û fahmkiribû. Gava ku ji qasre Mîre bota derdikevin ku bi rê bikevin ji bo ku herine mala xwe. Hamê zerê di dilê xwe de her weha ji xwe re dibêjê ”..ez sereke herêmeke me. Aşîre min bi navê min re tê ser ziman”. Ev rast bû ji bo wî. Lê belê Hamê zerê ne Mîr bû û ne sereke dibistaneke weke Cizîre bota bû. Hinekî dihizirî ji xwe re û di hundurê xwe de ji xwe re digot ku gelo mîrîtî di hêzbûn û hikimkirine de ya? Ku di wê de bena ew ji bihikim bû û bihêz bû. Lê tenê ne di wir de bû. Hinekî mazin bûn bizanebûne re divîbû ku hebena. Wî dewsa bavê xwe girtibû. Weke ku çawa ku bavê wî dewsa kalke wî girtibû. Bi sadsalan re her weha dews girtin berdewam kiribû. Her weha piştî ku bi rê ketibûn piştê di serê wî de pirsek ji çêbû bû. Ew pirs ji her weha bû. ”Ew bi zanebûne xwe re hatibû dewsa bavê xwe an ji herweha kevnêşopîyeke ew anî bû dewsa bavê wî?”. Li ser vê yekê ji dihizirî di serê xwe de.. Ma gelo kijan ji wan aliyan rast bû? Wî xwe bêzanebûn ne dihasibend. Mazin ji bû. Sereke aşîre xwe ji bû di wê kêlikê de. Lê hêzbûneka û hikimkirineka çawa wî ji destê bavê xwe girtibû û berdewam kiribû? Wî rêveberî ji destê bavê xwe girtibû. Her weha weke wî bavê wî ji ji destê kalke wî girtibû û berdewam kiribû. Ev hizir weke perseke di serê wî de bû. Her weha dixwest ku fikrekek weke bersive di serê wî de çê bibe ji bo wê rewşê ku di serê xwe de li ser dihizirî. Gava ku ew û yên ku pêre bûn ji qasre Mîre bota derketin û bi ber haspên xwe ve çûn ku li wan suwar bi bin herin her weha gelek pirsên di serê wî de hebûn. Pirsên ku di serê wî de bûn ji jê re weke barakî giran dihatin. Gava ku hatina ber haspên xwe êdî xatir ji Mîre bota û yên ku pêre hatibû bûne dervê li haspên xwe suwar bûn û Hamê zerê da pêşîye suwarên xwe û ketin ser riye xwe ya malan de. Gava ku ji qasre derketin û ketine navê cizîre bota de li ser haspên xwe ku diçûn gelek tiştên ku bi bal bûn bi ber çavên wan ketin ji xwesketiye cizîre bota. Mîre Cizîre bota mîre wê xweşketiye ku dihata dîtin bû ji. Ev yek ji di serê wî de weke hizrekî diçû û dihat. Hamê zerê herweha di rewşa xwe de bihizir di hata xuya kirin.

Hamê zerê û yên pêrebûn hêdî hêdî ji Cizîre bota derdiketin. Gava ku ji Cizîre bota derdikevin êdî ber bi qaraxê Dicle yê ve bigiranîyeka ku li

ser wan bû re dimeşîn û diçûn. Di serê Hamê zerê de gelek hizrên ku wî di kirine nav xiyelan de hebûn. Ew di nav wan hizrên de diçû û dihat. Ma çi jê kêmbû ku ew ji bûbena mîrekî her weha, di warê xwe de? Ew ji beg bû û serekê aşîreke mazin bû û bihêz bû û çi gotibena karîbû bicih bianiyena. Hikmê wî hebû û mazin bû, gotinên wî weke zagonan bûn di nav civake aşîre wî de, bi hikim bû û herkesek li ber wî ji ji bo ku gotinên wî bicih bianiyanan amede bûn. Lê hê ji hinek tiştne kêmbû wî his di kirin ji xwe. Lê di wê kêlîkê de ti wate ne dide wê ku ka ma çi kêmbû ku divîbû ku çi bicih bianiyena haya ku temem bûbene an ji ji temem bûnê re. Wê kêlîkê dixwest ku ji wan hestên ku di dilê wî de her weha çêbû bûn dûr keve. Wan hestan wî hinekî weke ku bêqaram dikir. Wî her weha di xwe de hîs dikir. Lê ji wan hizran di wê kêlîkê de dûrketin ji zor dibû ji wî re. Gava ku ji Cizîre bota derketibûn û ji derve gahabûbûna ber kaşakî bilind, êdî Hamê zerê ji çûbû ser serê kaş û li paş xwe ve li Cizîre bota meyîzendi bû. Gava ku weke qadarekê meyizendi bû êdî piştîre dise bere xwe dabû pêşîye xwe ve û dabû pêşîye suwarên xwe û riya mala xwe girtibû. Bêguman di serê wî beg e mazin de tiştin hebûn. Lewma halqasî bi hizir û raman û bi bédeng li Cizîre bota ve dimeyîzand. Gava ku li Cizîre bota meyîzendi bû weke qadareke li Cizîre bota meyîzandi bû û hizirî bû. Cizîre bota li ser wî bandûreka mazin barda bû. Lê ne tene ew bandûr bû ya ku wî wilqasî dihizir û ramanan hiştibû û biribû. Bi wan hizir û ramanan re hinek tiştên din ji di serê wî de çêbû bûn..

Riya wan dirêj bû haya ku xwe bigehendinan malê. Rêvan divê bê di riye xwe de bê. Divîbû ewan ji ketibene riya xwe de. Ewan ji ketin riye xwe ya malê de. Di rê de beg ne weke dema ku di çûne cem Mîr bideng û biaxiftin bû. Di vegerandinê de bédengî pêre çêbû bûbû. Vê yekê xwe baş û qanc di da berçavên yên ku pêre bûn. Lê ti keseken ji pêre wêratî ne dikir ku vê yekê jê bipirsin. Yê ku kerîbû jê bipirsîyana Kalo bû. Ew ji di rewşa xwe de di hizir û ramanan de bû. Ew ji bihazn bû. Kalo ji di hazinî, lê ka di serê xwe de li ser çi di hazinî ew ji ne dîyar bû. Kî zane ku dibêt ku Kalo li ser beg e xwe yê berê dihizirî. Dibêt ku ew hatibû bire wî. Dibêt ku mêrentiyên ku wî berê kiribûn li bire wî bûn. An ji dibêt ku bi hatine Cizîre bota re careke dî ketina wî ya serê *Meme Alan* ketibû bire wî. Ew mêrentiyên ku hatibûn kirin û dengbêjan li ser wan mêrentiyan digotin, dibêt ku ew hatibûn bire wî. Mêrentiyên wî ji binav û bideng bû. Gelekî li ser wî ji dengbêjan helbestên mêremtiye digotin. Lê gelo ew nahaka çawa bû bi mêrenîye xwe re? Karîbû çavên dijminên xwe bide tirsandin? Nahaka gelekî pîr bû bû. Lê dise çavên dijminên wî jê ne dişikêştin. Beg e

wî yê berê gelekî qadr û qiymet di dayê de. Wî ji cem xwe ne divaqatend. Navê wî bimêrenî û bihûrmet dihata ser ziman. Lê gelo ma nahaka hê ji ev yek wilo bû? Kalo di hazn de bû û dihizirî. Kî zane ku hazna wî ji ber çî bû û li ser çî bû. Mirov çawa mazin dibe û dibîne êdî hê bêhtir di serê xwe digihe rastîyan. Ew ji her weha di serê xwe de baş mazin bû bû. Gelekî dîtîbû û buhurandi bû. Lê hê ji weke ciwanekî bişa bû û ciwan bû, weha di hata xuyakirin.

Pîştî demeke di rê de ku dirêje, beg û suwarên pêre ne digijihin mala xwe bidil xweşî. Vegerine beg bidil xweşî têt pêşwazî kirin ji aliyê pêşengên aşîre ve. Bi hatine beg re dore wî têt girtin û bidest axiftina bi hev re têt kirin. Yên ku pêre çûbûn di nav mirovên ku li wan bû bûn kom de bidest axiftinê dikin û bahsa mêhvandariye Mîre bota ku ji wan re dikirin. Gelekî mêhwandariye Mîre bota mazin ténine ser ziman ji wan mirovên ku li wan di hisandin re. Dirêj û dirêj Cizîre bota û xweşikbûne wê têt gotin. Mirovên ku li wan mirovên ku diaxiftin di hisandin ji, bi bal re li wan dihisandin. Gotinên ku ji devên wan derdiketin pir baş di serê xwe de digirtin. Li dore beg ji civateka mazin hatibû avakirin ji pêşengên aşîrê û zanistvanan. Gelek divirde divê mirov bêje ku zanistvanên gelekî biqadr û biqiymet di civake de têne pêşwazi kirin bûn. Mirovên pir û dîtî li her derî têne guhdarkirin. Naqancî û bêhûrmetî li hevberê wan naye erê kirin û pejirandin. Weke gunahbarekî têt dîtî ji aliyê civakê ve. Ev yek weke xosletekî civakî yê jiyana Kurdistanî têt berçavan. Divê mirov ji herweha bêne ser ziman. Gotinên ku beg û yên ku pêre bûn dibêjin û gotinen ku tên ser ziman, ji aliyê zanistvanan ve ji têt şîrove kirin û nirxandin di seran de. Lê bêguman gava ku beg diaxivî hemû kesekên li dore wî pir bi bal re li wî guhdar dikirin. Piştî ku beg gotinên xwe bi dawî dike êdî di civatên civake de li her derî, piştî wan gotinan tên ser ziman.

Piştî hatine beg re, dise jiyane wan dibe weke berê asayî û berdewam dike. Palevan di rajihine melhêban xwe, dasên xwe u adudeyên xwe dikine destên xwe de û diçine benderan û palatiye xwe dikin. Cotyar gêsên wan bi wan re bi cotyariye xwe ve diçin. Şivanên ku şivên wan di destên wan de pazên xwe di dine pêşîye xwe û dibirin çolê. Hinek sayên şivan ji bi rê şanîdana sawalan re dibûne rênêberên ji sawalen. Jinên ji ku rojene xwerine xwe çêdikirin li ser kar û barê xwe bûn. Zarokên ku ji xwe re di liyêstî ji dengên wan ji nav malan dihat. Tava rojê, ku germehîye xwe zêde dikir êdî mirovea ji xwe di berde bin arzêlan de. Di bin hînkayîya arzêlan de sofre xwe ye xwerine amede dikirin û li ser dirûniştin û dixwerin. Her weha di bin arzêlan de diman haya ku têhne

rojê hinekî şikeştibena êdî diçûn û ji xwe re digarehen. An ji diçûn bi kar û barê xwe ve. Herweha jiyanekê pir asayî ya wan, li gori zagonên xwe yê xweza hebûne xwe di domand.

Hamê zerê di bin konê xwe de rûniştî ji yê ku li dore wî bûn re diaxift. Di bin kon de rûniştî bû û çavên wî dor di dît. Gelek merg û çolemergên li dore cihê ku ewan lê bicihbûn hikme wî li ser wan hebû. Yekbûnek her weha bi vî awayî re li dore xwe ava kiribû. Lê ew yekbûn, yekbûneke çawa bû ku wî li dore xwe ava kiribû? Bi leşkerên xwe re her weha sehêtkirine xwe dabû ava kirin. Di wê herêmê de artişeke weke ya wî wilo binizamî û wilqasî xort avakirî kêm bû. Artişa Mîre bota ji wilo binizam û xurt bû. Di şerê *Memê Alan* de hêze artişa Mîre bota deng da bû. Ew ji xwediyê artişeke her weha wilo binizam û xurt bû. Xwesti bena ku wî çi kiribena keribû ku bikirena. Ji vî aliyê ve artişa ku wî avakirî bû bi nav û deng bû û ji aliyê herkesî ve ji dihata pejirandin.

Tuxubên cihên ku Hamê zerê digot ku 'di bin destê min de ne' û yê meya ne biçûk bû. Li havirdora cihên ku aşîre wî bicih bû bû xilas ne dibû. Her weha wî dixwest ku ew li ser herêmên havirdore xwe yê ku gelekî firehbûn bi sehêtbena. Mazinên herêmên havirdore wî gotinên wî erê dikirin. Lê hê hemûkan ne di bin sehête wî de bûn. Wî dixwest ku sehêteke li herêmî ava bike. Her weha ew ne weke serekê aşîreke weke, sereke herêmeke tevdigerehe. Ji ber vê yekê ji dixwest ku aşîrên din yê ku li havirdore wî bûn serdestiya wî erê bikin. Dixwest ku bi xwe re serdestiyekê li herêmê bide ava kirin. Lê gelo wê karîbena wê yekê bikirena? Hinek ew yeke zor bû. Ji ber ku her aşîrek xwediyê begêkî ku weke wî bi nav û bideng bûn. Aşîren li ser axa xwe gelekî girîngî di dana azadî û serxwebûne xwe. Ji ber vê yekê ji her dayimî dixwestin ku bi serê xwe bin. Ev yek ji bo wan weke felsefeyeke bingihîn bû. Bi darê zorê re ji wê ti kesekî ev yeka wê ne pejirandi bena. Bi wî awayî re bi sadsalan re aşîran hebûne xwe berdewam kiribû. Ji vê yekê ji we ti carî ne buhurûn ji biserxwebûna xwe. Ji ber ku ev yek bû bû weke rastiyeke wan di cih û warên wan de. Bi hev re meşin ji her weha li ser axe, çandê, olê û ziman bû. Vê yekê ji haya wê rojê hebûne xwe berdewam kiribû. Çand, war û biserêxweyetî bêjeyên pir girîngin, ji bo wê rewşa ku her weha dihata berdewam kirin. Di bin buhurandine nakokîyan de ji ewan bêjeyan xwediyê wateyên girîng bûn. Xalên herîzêde bi bandûr bûn ji, ax, çand û ziman bû. Di vê rewşê de bi hev re bûn ji mazin bi peşve diçû. Ji ber vê yekê ji gelek em pêşi bahsa axê, çandê û ziman bikin di vê mijare de. Ev yeka girîngiyeke mazin heya ji civakê û ji jiyana Kurdistanê re. Hamê

zerê ji vê yekê zenibû û baş zani bû. Lewma gelek caran di vegotin û axiftinên xwe de bi hinek lavzan re bahsa "war" dikir û weke gotineke girîng dianî ser ziman. Di gotinên Hamê zerê de 'war' gotineka civakî bû û bi axê re dihata ser ziman. Di bingihê wê de ji ax û çand hebû. Di civatan de ku wî bidest axiftinên xwe dikir, pêşîke di serî de weha digot "warê me gelekî xweş û dewlemend û mazina". Ewan bêjeyên weke 'xweş..' û 'dewlemenditîyê' bi bêjeye war ve girêdayî di hatina ser ziman di gotinên wî de. Wî ewan bêjeyên bizanî dianî ser ziman. Herweha bêjeya war car bi car bi pir wateyên di axiftinên wî de dihata ser ziman. Bêjeyên weke bêjeyên 'rastî', 'pesketin' û 'pergala civakê' di vê xalê de bi cihjîna wê re xwe bi wate dikirin û dianîne ser ziman. Ji aliyê hizir, çand û rawistîye ve ji li ser vê yekê xwe bi bingih dibin û bi civake re bi peşve diçin û têne ser ziman. Hebûne rastîyê û mantiq di vir de di pêşketine de di jiyane de xwe bi hizir re bi pêşdixin û têne ser ziman. Rastî di temene hizir de bi mirov re li hebûne digerehe. Di nêzîkatîyên Hamê Zerê de rastî bi mirov re ya. Lê mirov ji bi war re ya. Rastî û war her weha digahande hevdu. Civak ji di wan dîyardeyan de pêşketine xwe ya bipergelî xurtir û mazintir bihizir çêdikê û dide revakirin..

Hemê zerê warê bav û kalê xwe baş dîti bû u nas kiribû. Gelek cihê mazin ku weke Cizîre bota mazin bûn dîtibû. Cihên ku weke Heskifê, Elihê, Reha, Bazîde, Amede û hwd çûbû û dîti bû. Çiyayê Ararat ji dîti bû. Lê çiyayê Sîpan (jê re sîphan ji car bi car dihata gotin) ji durve dîti bû. Ew weke ku di dilê wî de mabû. Car bi car ku dipeyivî di gotinên xwe de bahsa Sîpanê xalatê dikir. Ji gotin û ji hundirê gotinên wî dihata fahmkirin ku di dilê wî de mabû. Çiyayên weke Cudî û Gabarê ji xweş bûn. Evanderan ji dîti bû. Bavê wî di biçûkatiye wî de wî bi xwe re dibe û wanderan şanî wî dide. Lê gelek caran çûbû bû çiyayê Sipî û Bagokê û dore wan. Ji ber ku zêde ji wî ne dûr bûn ewanderan. Bingihê temenê wê axiftine wî ji her weha li ser dîtinên wî ava bû. Bêguman dîtinên wî hizre wî çêdikir. Kî zane dibêt ku dixwest ku bibe xwediyê wê xweşîkbûn û dewlemendiya welate xwe ya ku dîtibû û li ser bandûr kiribû. Tiştên ku di dile mirov de cih digirin mirov wan tiştan bidil dixweze. Bi dîtin û fahmkirine re çawa ku xwestinên dilan ji xwe di dine nîşandin, vê yekê ji di dilê wî de her weha cihekî girîng û mazin girtibû. Bi dîtin û zanebûne wî re cih girtin mazin çêdibe. Lê gelo ma her care mirov kare ya dile xwe bicih bêne? Ev yeka ji weke pirseke ku di serê wî de bû û hê bêbersiv mabû. Zanebûn, çand û war bi hev re wateyên wan çi bûn ji bo mirovan? Hamê zerê weke bersiveke li jiyane û mirovan bi hev re

dimeyîzend.Zanebûn û nas kirin dike ku mirov car bi car gavên biavêje. Di serê mirov de cih girtin ji wilo ya.Lê mixabin jiyan di çoka xwe de di herikê û diçê, mirov nikere pêşiye wê bigrê û astangên dene pêşiye wê, ev xosletekî jiyanê ya.

Hamê zerê hinek xosletên jiyanê baş û qanc fahm kiribûn.Lê hê gelek tiştên ku zanîban û fahm kiribena hebûn.Hamê zerê ji nas kirin û fahmkirine re ne girtibû.Bavê wî careke ew bi xwe re biribû nav tayarê û rahiştibû tovekî ku di tayarê de çandi bû û jê re her weha gotibû, "levê min, li min bi hisêne u binere û guhê xwe bide min ku ka ma ezê çi ji terê vebêjim.Ev toveke, wê mazin bibe û wê bi mazinbûne xwe re bacanan wê bide, di nav axê de di ardê de zîl dide û şîn dibe, lê her dayimî tovekî wilo di serê me mirovan de ji heya, ew ji ji biçûkteyî ve bidest pêşketine xwe pê dike û mazin dibe û mahsûlên xwe dide, lê divê mirov wê baş û qanc bibîne û avdê, da ku heya ku bi geş û baş mazin bibe".Evan gotinên bavê wî di wê heyeme de hatina bire wî û di aqlê wî de buhurtin.Hamê zerê hinekî di hundirê xwe de kur bi kur çûbû bû.Çawa ku weke ku mirovekî ji xewnekê bi hilçeniqê u bi wê hilçeniqîya xwe re were xwe lê hatibû.Di wê heyeme de dengê ku wî ji nav lêvên xwe derxistibû her weha "erê raste" bû. Hamê zerê bi hizir bû, di serê wî de hizirînên ku gelekî ew li ser wan dihizirî hebûn. Hamê zerê bi wan hizir û ramanên xwe re dabû pêşiye pêşengên aşîre xwe û bi hev re çûbûn nava merg û çolemergên yên ku nêzik û xweş bûn ku ji xwe re bi haspên re li wanderan hinekî bi digerehen.Şînetî gelekî balkeş bû li wan merg û çolemergan, ji dûr ve ji weke daristanekê dihata xuyakirin.Ewan ji ji malê bi ber wê daristane ve diçûn.Ew daristan gelekî bi nav û deng bû.Ew daristan daristana Sipî bû.Daristana sipî gelekî mazin û dewlemend bû.Pazênkuvî gelek di nav de hebûn.Ewan ji hatibûn ku hinekî ji xwe re bigerehin û neçîre bikin.Hamê zerê ji yên ku pêre hatibûn bigotinekê bi beşişbûne re pirseke her weha pirsî "...ka ma em hinek kuviyan û sûskan neçîr bikin?".Bi vê pirs pirsînê re yên ku pêre bûn hinekan ji wan xafkên xwe li hinek cihên ku ji bo neçîre baş û qanc bûn dianîn.Piştre hinekî ji wir dûr ketin û çûne bin dereke tuyê û ji xwe re rûniştin.Darake ku tuyên wê gelekî sor, mazin û biav û xweşbûn bû.Hema tê destê xwe da bena kurme wê, wê tuyên wê jê bi waşahaban xwere de.Wilqasî li hamanê û gahayî sekinî bûn.Li daristana Sipî ne tene ev nebûn.Avake ku navê xwe ji daristana ku tere diçû ve ji digirt hebû.Di gotine de Avasipî. Avasipî bi du şatavbû. Şatakî wê digotin ava ku tede di harikî gelekî û gelekî sipî bû ya.Şate dî ji weke ku ava wê raşbû di hata

ser ziman.Ku di hatina ber kevîye daristane êdî herdu şatên wê tevlîhêv dibûn û dibûne avake ku gelekî û gelekî xweş û paqij bû.Ji wir pêve ji cihê ku av tere diharikî û diçû di gotinê de Çemesipî.

Piştî demeke din êdî Hamê zerê û yên ku pêre ne divegerihine bi nêhta ku ewan li xafkên xwe meyîzenin. Gava ku tên û dibînin ku wa di xafkên wan de ne pazkuvî û ne ji sûsk hebûn. Lê kewek ji lingen xwe ve li xafkê aliqî bû.Ew ji girtin ku bi xwe re bi bin.Her weha ewan ku weke qadareke dimenin êdî piştîre kardikin ku vegeerihine malê.Gava ku kardikin ku vegeerihine malê di wê heyeme de di riya vegeerandinê de ji dûr ve weke ku hinek suwaren bi berçavên wan ve dikevin.Balkeşiya Hamê zerê her weha di cih de diçe li ser wan u dipirsî ku ”ka ma ewên ku tene xuyakirin kîne?”. Bi pirsineke ku bi mereq re pirsî ku ka ma ewan kîne. Yên bi Hamê zerê re bûn yek du ji wan riye xwe girtin û bi ber wan suwaran ve çûn ku fêr bibin ku ka ma ewan kînin.Piştî ku weke qadareke ku yên ku diçin ku fêr bi bin ku ka ma ewan kînin ku digehine wan li ber daristane, êdî silav di dine wan û ji wan dipirsîn ku ka ma kînen ji kuderê tên û wê bi kuderê ve herin.Yekî ku rudêna wî ciwan bû û ji cilê li ser wî di hata fahmkirin ku ne mirovekî asayî bû bersive wan dide û her weha ji wan dibêjê, ”..em ji dur ve tên.Em ji aliyê Herême Çolemerge ve tên û emê herine mala Xalit axa.Riya me hê hinekî din ji heya.Me xwest ku li vir em hinekî bêhn bistênin u piştîre riya xwe berdewam bikin. Li vir li ber ve ave me hinekî navendî da”.Piştî ve bersive û ewên ku hinek bêhn standin êdî wanan careke din li haspên xwe suwar bûn û ketine ser riya xwe de ku herin.Ewan mirovên ku çûbûn ku fêr bi bin ku ka ma ewan kînen ji piştî ewan diçin êdî ewan ji divegerihine cem Hamê zerê û ji Hamê zerê re tişte ku ji wan suwaran his kiribûn tînin ser zimên.Gava ku vegeerihî bûn yek ji wan li hevberê Hamê zerê sekinî bû û her weha jê re anî ser ziman.”Beg e min riye wan li mala xalit axa ya ku hê bi qadarekê re ji vir dûr e”.Hamê zerê berê navê Xalit axa bihîstibû.Lê bitememî nizanibû ku ka ma ku ew kî ya.Gava ku Hamê zerê navê Xalit axa his dike êdî navê Xalit axa di serê wî de cih digirê.Ji xwe pirs ji dipirsîn li ser Xalit axa, piştî ku navê wî his kiribû.Ji xwe dipirsî ku ka ma ku ew kî ya.Wî dixwest ku fêr bibe ku ka ma Xalit axa kî ya.Lê pirsên ku di ser wî de bûn hê bêbersiv bûn.Di der haqê wî û mêrenîye wî de his kirine wî hebû.Gava ku di kevîne riye malê de ku werine malê di rê de hinek pirsên ku di serê wî de bûn ji bo ku bibersiv bike ji yên ku bi wî re bûn dipirsê.Ji bo ku Xalit axa baş û qanc nas bike.Ji bo pirsên ku di serê xwe de bûn bibersiv bike.Pêşengên ku zanistvanên aşîre bûn û bi pêre bûn tişte ku di

der haqe Xalit axa de zanibûn ji wî re bi sereke re tînin ser zimên. Ewan ji Hamê zerê re tiştên ku zanibûn di der haqê Xalit axa de tînin ser zimên. Her weha weke qadareke peyivî û gotin di nava wan de li ser Xalit axa berdewam kir dike. Lê hê ji pirsên ku di serê Hamê zerê de bûn bitememî ne bibersiv bûn. Gelek pirsên bêbersiv hê di serê wî de hebûn. Vê yekê ji di serê wî de ew di kire zore de Weke ku mêjiyê wî di xwarahekê de bê lê dihat. Her weha weke qadareke li ser Xalit axa nîqaş û axiftin berdewam dikin di nava wan de. Lê hê ji gelek pirsên ku bêbersiv bûn di serê Hamê zerê de hebûn. Ewan li ser riya malê bûn ku herine malê. Çend diçûn ji pirsên di serê Hamê zerê de jê dûr ne diketin. Di rê de serê Hamê zerê pir bi pirs bû. Pir pirsên ku di serê wî de çêbû bûn hebûn. Kî ye Xalit axa? Çima wilqasî di serê wî de bi mereq û mazin cih girtibû? Ya herî girîng ji ava ku ka wê çawa ji wan pirsên ku di serê xwe de bûn bersivan bidîtina? An ji ji wan pirsên ku mêjiyê wî dixwaradin wê çawa xilas bûbene? Evan pirsan mazin di serê wî de cih girtibûn.

Hamê zerê haya ku digihine malê ji zêde ti gotin ji devê wî dernekevin. Her weha bêdengî serwerî girtibû li ser wî û yên ku bi wî re bûn. Bû ku bê axiftin divîbû ku Hamê zerê bidest pê bikirine. Lê ew ji bi bêdeng bû. Di nav bêdengîye xwe de winda bû bû di wê kêlîkê de. Navê Xalit axa di serê wî de bi mereq cih girtibû û gelekî û gelekî cih girtibû. Mereqeke ku gelekî mazin û bipirsbû pêre çêbû bû. Piştî ku digihine malê êdî diçine cihê ku civat lê digiha hevdû û lê dirûnişt. Piştî ku li wir dirûnihin êdî bi hev re bidest axiftinê dikin di der haqê Xalit axa û aşîre wî de. Zanistvanên ji li hevdû gahabû bûne hevdû û li ser Xalit axa û aşîre wî diaxiftin di civate Hamê zerê de. Lê zanistvanek di nav wan de hebû ku gelekî û gelekî rêz jê re dihata girtin û ew bixwe ji gelekî û gelekî bizanebûn bû. Geleki ji pîr bû. Bi zanebûn u jîrbûne ve ji di nav mirovan de navê wî derketi bû. Ew bixwe ji navê wî zanistvan Xalo bû. Bi awayekî din ji di nav civake de di gotine de 'Seyde'. Wateya bêja seydatiyê herweha zanistvanî bû. Zanistvan Xalo mirovekî ku pir û pir garahabû û dinya dîtibû. Li her herêmên Kurdistanê hema bêja garahabû û dîtibû. Li Serhadê, Amede, Heskîfê, Mûşê, Wanê, Sêrte, Çolemergê, Reha ya, Elihê, Entebê û hwd li gelek cihan garahabû û dîtibû. Mirov gelekî û gelekî rêz dide ne de bû. Li hinek herêmên ji xaynî wê navêtiye wî ye seydatiye navê *Mele xalilê kurdî* ji jê re dihata gotin. Axlabe ji li herême serhadê û dore wê weha jê re ev nav dihata gotin û naskirin. Lê pistre ew nav li herême botane ji belav dibe. Êdî wilo têt nas dikirin. Ew bixwe bi wê zanebûne xwe ve xwediyê hinek nivîserên ku li ser mantiq û wêjayê ji

bû. Her weha li ser gelek mijarên din ji yên ku li ser dihata nîqaşkirin û got û bêj kirin nivîserên wî hebûn. Ji ber vê yekê bi gelege aliyên ve mirovên bahsa wî dikir û li ser wî got û bêj dikir. Zanistvan Xalo bi zanebûne xwe re mirovekî ku mazin bû. Bi zanebûne xwe re divîbû ku bi xosisî bihata ser ziman. Lê emê bi serekê jiyanê wî yê li cem Hamê Zerê bi hebûne wî re derxine pêş û bînine ser ziman. Berî ku em bibuhurine vebêjine xwe divê ku mirov li ser hizre wî ji du sê gotinan bîne ser ziman. Zanebûneke wî ya xosisî hebû. Li ser mantiq û mirov ku di peyivî û pir disekinî. Li gor wî mantiq bi pêşketine hizir re bi pêş dikeve. Li ser jiyanê û dîrok, wêja û olê ji hinek hizirên wî yên ku nivîsî bûn û pir dihatine ser ziman hebûn. Li gor Zanistvan Xalo 'mirov bi civake re haye û bi civaknasîye civakê re bi pêş ji dikeve'. Dîrok û mirov, wêja û ol şaxsiyete mirov û bi şaxsiyete mirov re şaxsiyete civakê çêdike û bi pêş dixê. Cerna ku di peyivî li ser jine ji got û bêj dikir. Gava ku got û bêj li ser jine dibû êdî axiftinên wî û yên bi pêre dirêj û dirêj dibûn. Di got û bêjên xwe de hûrmeteke wî ye mazin hebû li hevberê jine. Têgihiştine hizirê, têgihiştine war û têgihiştine jine ji di serê wî de xwediyê hev girtinên mazin bûn. Li ser hizre têgihiştinê ji xwedî hizir bû. Civaknasîya civakê ji bi van gotinan dianî ser ziman. Zanistvan Xalo gelekî ji li gotinên wî dihisandin û di hişê xwe de dihiştin. Garahabûne wî ya li Kurdistanê jê re bû bû bingihê zanebûneke pir mazin.

Beweriye mirovan li wî û zanebûne wî hebû. Zanistvan Xalo gava ku bi wê zanebûne xwe re mafê xaberdene stand û bidest xaberdene xwe kir û her weha ji Hamê zerê û ji mirovên li dore xwe re got, "..beg e min, Xalit axa sereke aşîreke ye ku pir mazine. Bi aslê xwe ve ji gelekî binav û bidenge. Bevê wî di gotinê de Hemed axa. Hemed axa mirovekî ku gelekî û gelekî binav û bideng bû. Xalit axa bi malbatiye xwe ve nêzîkî mala Mîre bota ya. Bavê wî bi zerîyeke Mîre bota re zewicî bû. Mîre bota pir hije dikir. Ji ber vê yekê ji zerîyeke xwe dabûyêde. Ji wî aliyê ve ku mirov bihizire û meyzênê mirov dibîne ku Xalit axa ji aliyê de ve digêha Mîran. Xalit axa bimêrenî û bitifrebûne xwe ve ji mazin tê zanîn di nav mirovan de. Gelek mêrenîyên wî hene. Ji aliyê zanebûne ve ji dibêjên ku ne kême ji haziran..." Piştî ve kurte anîne ser ziman ye zanistvan Xalo re hinekî bîdengbûn çêbû di nav civatê de. Lê wê bîdengbûne zêde berdewam nekir. Piştî weke qadareke Hamê zerê mafe xaberdene girt û her weha axivî ji mirovên ku li dore wî bûn re: "Bêguman navê wî wa we ji baş bihistiya. Ev yek tê wê wate ku binav û bidenge li herêma. Min ji navê bavê wî bihistibû ji bavê xwe waxte ku ez biçûk bûm. Min navê wî

ji hiskiriya. Lê zêde di der kaxe wî de ti agahîyên min yên mazin nîn ên. Nahaka bi wan gotinên wa re ez hê bêhtir bi hizir bûm di der haxe wî de. Medem, ku wilo mazine û binav û bidenge em wî careke li xwe bikin mêhwan. Em hevdû baû û qanc nas bikin. Bila ew ji me nas bike. Em ji emê wî nas bikin”. Piştî ve xaberdene ku Hamê zerê di nav civate de kir, êdî hinekî bidengi û pistepist çêbû. Piştî ku Hamê zerê her weha axivî bû, êdî ji mirovên ku li dore wî rûniştibûn bûn hinakan ji digot ku ka ma wê çawa çê bibe û hinekan ji digot ku ka ma em çî bikin. Her weha gotinen dirêj û dirêj dibûn û derketine hole. Gava ku careke din zanistvanê pîr u pir bizane zanistvan Xalo mafê xaberdene hilda, her weha ji Hamê zerê û yên ku li dora wî bûn re axift..

” ..weke begê min ew ji axaye û serekê êla xwe ya. Êla wî gelekî bi wî ve girêdayîye û ji wî bi bawere. Ku begê min wî li xwe bike mêhwan, divê ku bi yekî ku ji xwe û nêzîkî xwe re xabêrê jê re bişêne, da ku were.. Ev yeka ji wê di serê wî de çêbike ku begê min gelekî û gelekî hêjabûnekê di deyê de. Bi vê yekê re ji ew ji wê bidil bêje erê ji dewete begê min re. Gava ku wî her weha got erê, êdî pêde wê were cem begê min û wê hevdû bibînin. Wê çaxê ew ji wê bihizirê ku begê min gelekî û gelekî hêjabûn dayê de. Wê çaxê wê mêhwandariye begê min ya ku ji wî re hatî şandin wê bipejirenê û wê were mêhwandariye beg e min..” Hamê zerê piştî ve xaberdane zanistvane Xalo, êdî wî ji her weha got ” Ti rast divebêjê, bila weke te bê. Li axayekî divêt ku mirov li gorî axatiye wî tevbigerihe. Gotine te gelekî û gelekî bîaqilê min ket. Wê çaxî ti û birayê min Yazdan bi hev re herin..” Her weha ku Hamê zerê gotina xwe xilas kir êdî li xulame xwe zivîri gotiyêde “win bidest karbûne çûna wan bikin”. Herweha Hamê zerê biryara xwe ya ku zanistvanê wî Xalo û birayê wî yê biçûk Yazdan beg wê çûne cem Xalit axa û wê dewetiye mêhwandariye wî bidine de. Wê dewetiye wî ye mêhwandariye ji Xalit axa re bibin û dise wê vegehihine malê. Bi vê yekê re di hata fahmkirin ku Hamê zerê pîr mazin û mazin ji bo xwe û navê xwe dihizirî. Divê di dîvê ku mirov bêje ku Hamê zere hê ji pîrsên ku di serê wî de çêbû bûn bibersiv nekiribûn. Hê ji hinek pîrsên ku bersiv jê dixwestin di serê wî de hebûn. Bi vê yekê re ew hê ji bihizir bû. Bi wê hizirbûne xwe re pîr caran ji ji xwe diçû û ji dinye ye têkilîyên wî kut dibûn. ...

..... 0

Piştî ku zanistvan Xalo û Yazdan beg bi hev re bi rê dikevin êdî Hamê zerê ji hinekî bi mereq re li bendî wan dimene ku ka ma wê çî bersive jê re bînin. Gava ku ewanakan bi rê di kevin Hamê zerê ji li deve derî li ser

keviye disekine haya ku ewan diçin. Hamê zerê gava ku ewanakan bi rê dikevin diçin ew ji li deve derî haya ku ewan ji berçavên wî winda dibin li paş wan ve li wan dimeyîzenê. Piştîre bi sê çar pêşengen aşîre re yên ku her dayimî bi wî re bûn û di wê kêlîkê de ji li cem disekinîn derbesî hundurû dibin û rûnihin. Hamê zerê di wê heyeme de hinekî bi bêdeng bû. Yên ku pêrebûn ji bi bêdeng re li cem wî disekinîn. Yên ku li dore wî bûn li hêvîye wî bûn ku ew bidest xaberdene bike û wê bêdengiye bişikenê. Lê ew ji di serê xwe de weke ku ne li wir bê bi bêdeng disekinî. Gelo çi di hizirî, li ser çi mijul di bû, çi di serê wî de hebû ku wî wilqasî ji xwe biribû? Car bi car yên ku li dora wî bûn ku dixwestin ku ji hev re tiştne bêjin ji bi dengê ku ne zêde bi bilind bê ji hev re gotin digotin an ji bi çavên re û bi destên re jev re dipeyivtin. Yên li dore wî bûn hinekî serdest bûn. Bi wê serdestiye bi wan re ji weke ku bitirsbin tev digerehen. Gelo tirs û guman wan hebû? Her weha pirs û guman bi hev re duvdirêj dibûn di mêjiyan de. Piştî demeke ku gelekî dirêj û bi bêdeng re êdî Hamê zerê deng da û bidest axiftinê kir. Bi wê deng dane wî re weke ku hemû mirovên ku li cem wî bûn û rûniştibûn bi careke re bivaciniqin hilwaşahan. Hamê zerê di wê kêlîkê de weke ku were xwe li xwe hat û bi yên li dora xwe re bidest axiftinê kir.

“Ez kerim vê yekê her weha ji we re bêjim, da ku win ji fahm bikin, Em di warê xwe de ne û jiyane ma baş a. Bavê min xwedî rêz û hêz bû. Mirovekî ku bi navê xwe re mazin bu. Hûmû kesekên mazin û aşîran jê re hûrmet digirt. Aşîren li dore me hane li gotina wî dihisandin. Wî çi gotibana ti kesekî ne got na û bicih dianî. Mazinbûne wî ji aliyê herkesî ve dihata erê kirin û pejirandin. Gelek aşîren ne mazin li dore me hene û hemûken ji li gotina wî mazin dihisandin û dipejirendin. Iro ji ev yek hê ji wilo dimeşê. Ev yek ji dema bavê min ve tê heye i roj û i roj ji berdewem dike. Em ji i roj vê yekê berdewam dikin. Em bi vê yekê re **Mîre** cih û warê xwe ne. Mazinin..”.

Em bi vê yekê mîre cih û warê xwe ne.. . Hamê zerê gotine xwe bi vê soze re bi dawî kiri bû. Gotine wî ji aliyê pêşengên aşîrê yên ku li cem wî bûn û li wî dihisandin ve ji pir baş û qanc hatibû têgihiştin. Hê tiştên ku wî bigotine di serê wî de hebûn; “Weke ku ez dise ji were bêjim ku me heye iro li derwî vê yekê tiştek ne pejirendiye. Rastiye me bi warê me re mazine. Li ser merg û çolemergên me serwerîye me heye. Sawal û garanên me di bin awlakeriyê de ne..”. Piştî vê xaberdana wî re êdî yên ku dore wî bûn û di civate wî de rûniştibûn bidest axiftinê kirin bi wî re. Yê ku piştî wî re axivî ew rast kir û pejirand di gotinê de. Her weha Hamê

zerê rastiye anî bû ser ziman. Lê Hamê zerê bi wê yekê re çî dixwest ku bêje ji wan re ew ji hê bitememî ne kifşbû.

Hamê zerê piştî ku weke qadareke bêdeng mabû êdî piştî di nav civate ku li dore wî lihev bû bidest axiftinê kiribû. Di nav civateke de bêdeng mayîn ji bo begekî na asayî bû. Ku beg bêdeng mabena dihata wê wate ku hinek tiştên mazin di serê wî de hana an ji wê ew hinek biryarên girîng bêne ser ziman ku bidest axiftin kir. Di civate de began, axayan û mîran de divîbû ku wan pêşi bidest xaberdene kiribena ji mirovên ku li dore wan rûniştibûn re. Ji bo pêşengên û mazinan ev yeka weke hûrmeteke dihata ser ziman di nav civakê de. Ev yeka weke xosletekî civatan ji dihata ser ziman. Mazinayitî bi vê yekê re dihata pêşwazî kirin ji aliyê civakê û mirovên ve. Beg mazin bû, sereke aşîre bû û bi nav û deng bû. Wî hûmetî dixwest ji aşîre xwe û ji yên li dore wî rûniştî bena an ji yên amede bena. Wate beg û begetiye di nav aşîre de gelekî mazin bû û bi dîrok bû. Ji bûna wî bêguman çûna mirine ji dihata pajirandin. Girêdayîye bi beg re weke ku di maleke de girêdayî bav bê dibû. Ji ber vê yekê ji beg çî bêje weke destûreke bingihîn û zagonên wê dihata pejirandin. Girêdayîye bi beg re girêdayîyeke serdestîyê, çandiyê, civakiyê û ramiyê ya. Di civakekê de destûreke bingihîn ji aliyê hizir û raman ve bingihê pêşketine ye. Her weha ji aliyê civakê ve û pêşketine wê ev yeka çiqasî girîng bana, gotin û anîne ser ziman yên beg ji wilo bi wate bû di nav aşîre de û di nav civake de. Di çand û ramane de, di hizir û anîne ser ziman de û di pejirandinê û pêkanîne de ev yeka dibe bingihê kirine di nav civake de. Li welatê Kurdistanê ev yeka bi hinek xosletên xwe yên cude re dimeşe. Lewma divê ev yeka baş û qanc warê dîtin û ser ziman. Li Kurdistanê bi vê yekê re girêdayî divê ku mirov bêne ser ziman, ku çand, hizir û raman û gotin di serê miroven de mazin bû. Mêjiyê mirov hizir mazin çêdike. Ji ber ku xwazeyî mazin bû di civake de. Divê ku mirov van xosletan ji ziman û çandê cuda ne hizire. Ev yeka bû ku mêjiyê mirov dikire weke pirtûkeke vejîn. Her weha bi got û bêtên hizir di demên de dibuhurî û digaha demên piştî ku dihatin. Ji dê û bavên harikîne hizir û ramane li keç û kuran, dibû bingihê pêşketinen mazin di civakê de. Ev yeka tevgerê ku pir biwateye li Kurdistanê. Lê bêguman divê mirov bêje ku evan xosletan xosletên ku pir bi serwer bûn di nav civaka Kurdistanê de. Civaka kurdan ji ber vê yekê ji têt gotin ku xwediyê hizir û jibereke gelekî xurt û mazine di jiyana xwe de. Bingehê vê yekê ji di nav wan de raman, çand û ziman li gorî xosletên xwe ava dike.

Ka em nahaka li rêvanên meyîzenin ku ka ma ew çawa ne, çi dikin û li kuderê ne an ji gahane kuderê. Piştî ku ji cem Hamê zerê bi rê dikevin, êdî li ti deran ne sekinin û riye xwe berdewam dikin ji bo ku di rê de ne mênin û zûkane xwe bigihênine cihê ku wê herine de. Bi fecrê re bi rê dikevin, lê va ro digihejê ber êvarî lê he di rê de ne. Hê ne gahana cihê ku wê herine de. Lê riye wan ji gelek ne maya ku bigihine de. Bi lez û bezê re riye xwe qakiribûn ji bo ku hinekî hê zûtir xwe bigihênin. Da ku ne mînine biêvarî, li wan nebe êvar. Lez û beza wan gelekî wan wastandi bû di rê de. Car bi car li ser haspên xwe bi suwar diçûn û car bi car ji bi paya di meşîn bi haspên xwe re. Bi ber roçûne ava re cihê ku wê herine de bi ber çavên wan dikeve. Bi berçavên ketine re pir kefxweş dibin. Ji sibehê ve li ti derî ne sekinî bûn, haya ku gahabû bûne de. Hêdî hêdî ku nêzikî cihê ku wê çûbane dê dibûn bêhne wan fireh dibû. Pêre ji dîtî ku cihekî ku çend mazine cihê ku hatine de. Çend bi ber pêve diçûn hê bêhtir li ber çavên wan mazintir dihata xuyakirin. Gelek xaniyên ku pir mazin bûn û bilind bun bi ber çavên wan diketin. Xaniyên ku wan di dîtî ji ji kavirên sipî hatibûn çêkirin. Çend ku ewan bi ber cih ve diçûn ji wilqasî ji xweşîktir û bi naqş dihatina xuyakirin. Gelek ji wan xaniyan weke ku kirman bûn dihatina xuyakirin. Gava ku bi tememi digahane nêzikî navende êdî di meyîzenin ku bi rasti ji hinek ji wan xaniyan dizên biçûk bûn û yek ji wan ji kirmaneka ku mazin bû. Ew kirman ji hê bi mazinahî û qancîye xwe ve li ser lingan mabû, weke rupelekî dirokê. Lê weke ku hin êrîş ji dîtibûn dihata xuyakirin.

Xalit axa ji ji derve li cihekî ku havirdore xwe di bîne arzê le wî hatibû çêkirin û ew ji li ser bi pêşengên xwe re rûniştibû û ji wan re diaxift. Çawa ku zanistvan Xalo û Yazdan beg nêzikê navende dibin êdî dibînin weke ku sê çar suwarên wa toz ji ber lingên haspên wan dirabe û we bi ber wan ve tên. Piştî ku hinekî di ewan ji dimeşîn êdî di keviye navende de digihine hevdû. Gava ku digihine hevdû êdî silavê di dine hevdû û bi silav dayîne hevdû re zanistvan Xalo xwe û hevale xwe ji wan re dide nas kirin û her weha ji wan re di vebêje ”em ji riyeke dûr ve tên ku em Xalit axa bibînin û silav û hûrmete xwe jê re bêjin bi çend gotinên ku bi me re ku me jê re anîne”. Piştî vê xaberdanê re yek di nav wan suwaran de bi haspê xwe re derdikeve pêşî. Yê ku derkeve pêşî ku lê dihata meyîzendin dihata dîtî ku ew serleşker bû. Yê ku derdikeve pêş li ser haspê xwe nêzikî wan dibe û divebêje wan ” *win bi xêr û silamet hatime male me*”. Gotibû wan win bi xêr hatine male ME. Hemû mirovên xwe ji hevdû di dîtî. Ji ber vê yekê ji ne gotibûn win bi xêr hatine male

axê. Gotibûn win bi xêr hatine male me. Di vir de bêje 'me' di hundurê xwe de gelek wate di pejirandin. Ji wateyeke civakî haya wateyeke civaknasiye bêje 'me' di nava xwe de dianî ser ziman. *Gava* ku ew wilo ji wan re dibêje êdî ewan dihilde û dide pêşîye xwe û têne mala xalit axa ku wî bi bînin. Bi dile herduyan re û bi suwarên bi wan re bûn ji dilperî hebû. *Gava* ku digihine mala axe êdî hinek mirovên ku weke pêşengin bûn ewan pêşwazî dikin û dibin di nav civatê de dine rûniştandin. Ji çûn û hatine di hata xuyakirin ku di mala axe de çûn û hatin gelekî û gelekî zêde bû. Di nav wê çûn û hatine de bi yê ku dabûna pêşîye wan re têne hevberê Xalit axa. *Gava* ku têne hevberê Xalit axa êdî dibînin ku wa Xalit axa di nav mirovên de rûniştîye û diaxivê. Ewan ku têne cem Xalit axa çawa ku digihine deve derî êdî Xalit axa ji ber wan dirabe ser xwe. *Gava* ku Xalit axa dirabe êdî yê ku li wir di civate wî de bûn ji bi wî re ji ber wan di rabine ser xwe di cih de. Bi silav kirin û dest girtine re Xalit axa wan da rûniştandin û ji bo ku ewan xwe rehet bikin cihê wan dide amedekirin bi xulamên xwe re. Piştî ku dirûnihin pêde Xalit axa bi wan re bidest mijul bûne dike û ji aliyê divê ji bi xulamên xwe re cihê wan yê ku tede razihin dide amedekirin. Berî ku Xalit axa wan bibînin, jê re hatibû gotin ku ji riyeke dûr ve hinek mirovên hatine ku wî bi bînin. Bêguman ev yek ji rewşa wan ji dihata fahmkirin ku ji riyeke dûr ve hatine û wastahena. Piştî ku hinekî rûniştine pêde Xalit axa bi wan re bidest xaberdene fikir. Piştî ku Xalit axa bi wan re bidest xaberdene dike êdî pêde wan ji sedeme serdana xwe ya ku ji ber hatibûn ji axê re bidest gotinê dikin û ji axê re bidest axiftinê kirin...

Xalit axa *gava* ku li wan meyîzand dît ku wastahî dihatina xuyakirin. Piştî ji wan re got ku "win wastahîne li rehetê xwe meyîzenin". Piştî ku Xalit axa vê gotinê xwe got û sekinî êdî zanistvan Xalo bidest xaberdene kir li hevberê wî û her weha jê re axift, "...axayê min silav û hûrmet ji terê, .. em ji riyeke dûr ve tîn û weke ku ti ji dibîne ku em wastahî têne xuyakirin. Lê pêşîke divê ku ez vê yekê ji te re bêjim ku em hatine male te bi xêr û silemet. Em ji dûr ve tîn. Em ji herême Hazaxe ve tîn. Navê begê min ji Hamê zerê ya. Bêguman navê te ji li wir baş û mazin têt zanîn û ser ziman. Mirovên vir bi qasî ku te nas dikin, li wir ji her weha navê bavê te nas dikirin. Bi wî re ji nahaka navê te ji heya. Begê min mirovekî ku binav û bidenge. Begê min bi xabereke re em şandine cem te û male te. Ew xaber ji her weha ewê ku ez ji axayê xwe re bêjin, ku begê min xwest ku te li xwe bike mêhwan bi nav û denge te re. Begê min nav û dengê te bihistîya û dixweze ku te li xwe bike mêhwan û

win hê bêhtir nêzikî hevdû bibin”. Xalit axa piştî wan gotinên zanistvan Xalo re hineki hizirî û piştî her weha ev yeka ji wan re got” pêşike divê ku ez bêjim ku win hatine mala min û we dewete begê xwe ji min re anîya. Min navê beg we bi çûne cem Mîre bota re baş bihîst. Ez kefxweşbûm bi dewetkirine begê we re, win ji ji riyeke dûr ve hatine, pêşike win xwe rehetkin, piştî sibe emê hê rehetir xaber bidin. Win nahaka mêhwane min ên. Ez pêşike divê ku mêhwanderiye xwe ji were bidim nîşandin. Win dise li ser çavan û seran hatina mala min.”Piştî vê xaberdênê re Xalit axa hinekî hizirî bû. Piştî edî di nav civate ku li dore wî bû de careke din bidest xaberdênê kiribû. Her weha zanistvan Xalo û birayê Hamê zerê Yazdan beg ji di nav civatê de cih girtibûn li axê di hisandin. Gava ku Xalit axa bidest xaberdênê kir yên ku dore wî bûn hemû kesî pir bi bal re lê guhdar dikirin. Deng ji ti kesekî dernediket di wê kêlikê de. Gava ku axa diaxivî mirovên ku li dore wî bûn pir bi bal re lê dihisandin. Piştî qadareke ku li Xalit axa hata gudarkirin edî zanistvan Xalo fahmkir ku Xalit axa mirovekî ku gelekî û gelekî bizane û bifahme. Piştî ku xaberdene axa xilas bû edî pêde civat ji bi ber belav bûne ve diçû. Piştî zanistvan Xalo û Yazdan beg ji bi pêşengîye du xulamên re piştî ku civat jê belav bû edî riye cihê ku ji wan re hatibû amedekirin girtin û çûn ku razihin û xwe rehet bikin. Zanistvan Xalo ji û Yazdan beg ji pir wastahi bûn. Gava ku li meşçûna wan ji dihata nerîn ev yeka baş û qanc dihata fahmkirin. Riyake dirêj û zor qadkiribûn haya ku xwe gihandi bûna male Xalit axa ji bo ku bangnameye begê xwe bidine de.

Gava ku zanistvan Xalo û Yazdan beg di riye hundurê de ku di nav odayan de dimeşîn diçûn çavên wan bi Xanimê ê jina Xalit axa dikeve. Xaminê bi xweşikbûn û rindbûna xwe ve bi nav û deng bû. Di meşê de digihine dehma wê. Ku digihine dehme wê, Xanimê û zanistvan Xalo silavê di dine hevdû. Xanistvan û yên ku pêre ne bi silavê re ji wê dibuhurin. Piştî ku jê buhurin ji zanistvan Xalo careke din li pişt xwe dizivire û li wê dimeyîzenê, haya ku ew ji ber çavên wî winda dibe. Zanistvan Xalo gelekî û gelekî di bin bandûre xweşiketîye Xaminê de dimêne. Li ser xweşikbûne wê di hundurê xwe de bidest hizirbûnê kiribu, piştî dîtine wê re. Berê, xwesikbûne Xaminê bi nav û dengê xwe re gaha bû guhên wî. Lê nahaka wî bi çavên serê xwe re dîtibû û pir bandûr lê kiribû. Li ser Xamine xafteyê ciwanî ji yê ku hê bêhtir xweşikbûne wê dide vekirin hebû. Rengê xafteyê wê sipê bû û li ser sipîyê ji elekek ku bi naqşên rengîn hatibû çekirin hebû. Ser serê xwe ji li

gorî wê girêdank hebu. Pora wê ya hinekirî ji li ser xaftenê xwe re wê berdabû xwere. Pora wê pir dirêj bû, li noqa wê disekinî. Di sukre wê de ji weke ku zêr hebe dihata xuyakirin gardanîyek hebû. Gardanîye ku di sukre wê de bû ji, weke ku hatibû hunandin û li ser ji naqşên wê *şahmaran* hatibû çêkirin. Di sukra wê de weke ku zincîreke hinekî fireh û sipê bû hebû, lê dibariqand ku di hata xuyakirin. Li dore wê zincirê ji weke ku xatên dirêj lê tenik ku bi hev re weke kozaqarekê dihatina xuyakirin dihata dîtîn. Xaftene wê di ber wê de diherikî û bi ardê ve dixîşîqî û diçû, tenik û tenik. Bi gavên ku hurik re di meşîya diçû di riya xwe de. Gava ku meşîye diçû çavên zanistvan Xalo ji tenê bi balkeşiyekê re li ser wê mabûn, haya ku ew ji ber çavên wî winda bûbû û çûbû bû. Lê gava ku ewan ji Xanimê buhurtin, pêre li xanimên din ji yên ku pêrebûn ji meyîzendibûn û dîtibûn ku ewan ji gelekî û gelekî xweşik bûn. Lê Xanimê bixwe û bicil û berkên ku li ser xwe gelekî bi balkeş bû di nav wan de. Weke xezaleka ku di bazdana xwe de li ber bê bikeve û herê bû Xanimê. Çavên wê ji ji yê xezalan ne cudetir bûn. Di meşa xwe de ne bi qavzên mazin bi kavzên biçûk re diçû û dûr diket ji wan di wê heyeme de. Lingên wê dibin dirêjiya xaftenê wê de winda dibû. Xiftenê ku li ser wê bû zêde ne stûr bû. Ji ber vê yekê ji zêde laşe wê ne di veşart. Lingên wê bi sipîtiya xwe re dihatina xuyakirin. Xweşikbune wê û herweha hinek xatên laşe wê ji dihatina berçavên di hundurê xiftenê wê de.

Mala Xalit axa ji gelekî xweş bû û mazin bû. Gelek farxên (beşên) ku jev cude bûn lê bi hev re girêdeyî bûn hebûn. Di nav wan farx û odayan de saloneke fireh û dirêj ji hebû. Li salonê û li devên odayan xulamên ku li berdest disekinîn hebûn. Wan rê şanî mirovan dide û tiştê ku divêbû bana ji hinekan re wan bicih dianîn. Di her qadê de xulam dihatina xuyakirin. Farxa ku Xanimê xilas kiribû û ketibûyê de dibu aliyê jinan. Li wir ji bipiranî jinên ku karên weke karê berdest dikirin hebûn. Hemûkan ji bi kêf û rih tevdigerehen bi hev re. Rugeşbûna wan ji bi xweşikbûne wan re dibu yek û dihata berçavan. Car bi car bi kene ku xweşikbûne wan hê bêhtir xweşiktir dikir dengên wan dihat û di kenîn. Bi ve şekl û şamala xwe re mala Xalit axa weke qasreke mazin dihata xuyakirin. Qasre mîran û yên ku her weha çawa bana ya wî ji wilo bû. Divirde divê mirov bêje ku di qasreke de çi hazir û nazir bana di mala Xalit axa de ji hebû. Cihê ku civat lê kom dibu ji gelekî nazin û xweş bû. Li cihê rûniştine ku dihata meyîzandin gelek farxên jev cude dihatina dîtîn. Di nav wan farxan de ya herî mazin ji cihê ku pirtûk lê disekinîn bû. Li farxan hemûyan ji ku derîyên wan dihata vekirin hevdû dîtîn dibû. Mala Xalit axa maleke ku

gelekî bi plan, nizam û mazin hatibû çêkirin. Li aliyê farxa ku pirtûk lê di sekinîn, ku lê di hata meyîzendin di hata dîtin ku mazin bû. Gelek pirtûk têde dihatina xuyakirin. Pirtûkên ku têde di hatina sakinandin ji gelek bûn. Ji wan pirtûkan weke pirtûkxaneyekê di hata xuyakirin.

Mirov karê bêje ku weke ku di hata dîtin ku pirtûkxane yeka pir dewlemend bû. Pirtûkên zanistvanên kurdan hema bêja hemûkan yên wê demê û berî wê demê ji têde dihatina dîtin. Yên hinekî berî wê demê û bi nav û deng weke Êlî herîrî, Mele hisêne bate, Meleyê Cizîrî, Feqiyê teyran, Ahmedê xanê, Mehmûde bazîdi û hwd ji demê gelek zanistvanên pirtûkên wan û ji dema Medan bigira haya wê demê çî pirtûkên feylesof û zanistvanên kurdan hebana têde dihatina dîtin. Miroven weke Êlî herîrî û Mele hisêne bate biteybet ziman mazin pêşxistibûn. Bi qasî Meleyê Cizîrî û feqiyê teyran ji sudeka mazin ji wan girtibû. Mirovên weke Êlî herîrî, Mele hisêne bate, Meleyê Cizîrî û feqiyê teyran biteybet bingihê wêjaya nûjen li kurdistanê mazin afirandin. Pişt van mirovên zane û mazin re gelek mirovên mazin û zane hatin û çûn. Lê bandûre van mirovên mazin bigiştî li ser wan hemû mirovên pişt wan re çêbû. Lê li dervî wê ji yên beyenî ji weke Arîsto an ji Platun herîmazin cûr bi cûr pirtûken feylesofên cihanî yên mazin ji têde dihatina dîtin û peyda kirin. Bi vê yekê re mirov karê bêje ku rihe zanistîyê geş bû û mazin bû bi Xalit axa re. Lê ne tenê ev hebûn, pêre cihên perwerde ji mirov karê bêje ku hebûn. Ew ji bi rengê olî an ji weke ku li dore zanistvanan zarokan dayîn hevdû û perwerde kirin dibû. Her weha ji bo vê yekê ji cihên ku gelekî û gelekî başbûne ji bo wan dihatina amedekirin. Ev yeka dawiyê di nav civatê de wilqasî geş bû û bi pêşketibû, karê sazmenîyeke mazin bicih dianî. Cihên ku dengbêjan ji bikar dianî bi serê xwe re hebû. Her weha bi gelek cûreyan ev yeka di nav civatê de pêkdihat...

Zanistvan Xalo û Yazdan beg piştî ku derbasî cihên ku ji wan hatibû amedekirin bûn êdî derbesî xwe rehet kirine bûn. Cihêkî ku gelekî başbû ji wan re hatibû amedekirin. Piştî ku derbas bûn êdî Yazdan beg derbasî xurfa xwe bû û zanistvan Xalo ji hinekî jê wirdetir derbasî xurfa xwe bû. Zanistvan Xalo ji çû xurfa xwe ji bo ku ew ji xwe rehet bike. Lê xew nedikete çavên wî de. Zanistvan Xalo gava ku ew li odaye xwe rûniştinî bû çavên wî bi odaya pirtûkan ketibû. Ji ber vê yekê ji mereqe xurfa pirtûken dikir. Weke kêlîyekê di xurfa xwe de ma sekinî, lê hadana wî na dihat. Hema wilo li ser cihe xwe rûniştibû û di rewşeke weke ku di hizir de bû. Çikir û çî nekir tebete wî nehat, ji ber wê mereqe wî. Weke ku pirtûkan di bakiriyê de û dilê wî, serê wî û mêjiyê wî ji ev yeka hîs dikir

lê di hat. Her weha weke qadareke ma sekinî di cihê xwe de. Dît ku hadana wî naye êdî çû ber derîye xurfe xwe û karkir ku veke û li derve meyîzenê ku ka ma ka rewş çawa ya. Hêdî hêdî devê derî vakir û serê xwe bi hêdike re weke ku ne xwezê ku ti kesek wî bi bîne derxiste derve ku meyîzenê. Çawa ku wî serê xwe derxist dît ku wa xulamek wê li deve derî li anîşke sekinîya. Ew ji ji ber ku kar û barakî mêhwanan derkeve û pêk bêne sekinî bû. Çawa ku zanistvan Xalo serê derxist, herdukan di pepeloka devê derî de ru bi ru hatine hevberê hevdû. Xulam di wê heyeme de jê pirsî "suxrakî tê heya begê min?" zanistvan Xalo ji got "ne, ne xêr, lê xewe min naye, min got ka ezê çime xurfa pirtûkan, ma gelo ev yeka mumkune?". Xulam gotiyê de "di wan deman de her dayimî axayê min ji li wir e, ti ji bixweze keremke em herine wir, rê şanî te bidim". Zanistvan Xalo gotiyê de "bila, ti bibe wê baş bibe" û piştî herdukan bi hev re bi rê ketin û çûne pirtûkxanê. Çawa ku gahana nêzîkî cihê ku pirtûkxanê lê ya, zanistvan Xalo dît ku wa rahnik pêxistiye di xurfe pirtûkan de. Gava ku ewan gahana xurfe pirtûkan meyîzendin ku wa Xalit axa têde ya û rûniştîya û li tiştne di meyîzenê. Xalit axa ji xwe re rûniştî bû û li tiştne di meyîzand. Lê çawa ku zanistvan Xalo di kevê xurfê de, Xalit axa mijulbûne xwe dide sekinandin û dirabe ser xwe ji ber wî. Bi silavdana li bi hev re, hineki li dehma hevdû sekinîn û piştî bi hev re di rax hevdû de rûniştin. Xulam ji êdî piştî careka din vegerehe cihê ku ew berê lê disekinî. Zanistvan Xalo û Xalit axa bi hev re bitenê man di xurfê de di nava pirtûkan de..

Zanistvan Xalo gava ku bi Xalit axa re dirûnihê, jê re her weha dibêjê "axayê min, ji ber ku ez hinekî çavne bidim pirtûkne ez hatim". Xalit axa ji jê re got "di bin destên te de ne, keremke ti çawa bike asil tu yî". Zanistvan Xalo êdî piştî di nav pirtûkan de hem cerna bi axê re di axivî û hem ji çavên xwe li pirtûkan digarand. Weke ku li tiştne bigerihê çavên xwe di gerand li pirtûkan. Her weha ku weke qadareke çavên gerand êdî di dawiyê de ji navên pirtûkên dirajiyê pirtûkeka ku ji dema *Merwanîyan* mabû. Her weha rahiştîyê de vekir û lê meyîzend. Piştî ku zanistvan Xalo rahiştî wê pirtûkê êdî rûnişt û lê bidest meyîzendinê kir. Lê ne tenê li pirtûkê dimeyîzend. Bi Xalit axa re ji xaber dide û jê pirs ji dipirsîn û bersive pirsên wan pirsên xwe ji wî di hilda. Haya nîvêşevê her weha wilo li cem hevdû man, li pirtûkan mayîzendin û ji xwe re axivîn. Her weha dimênin haya ku li wan dibe dereng. Waxt pir dereng bû bûbû. Êdî zanistvan Xalo ji û Xalit axa ji kardikirin ku herine xurfên xwe, ji bo ku hinekî ji xwe re razihin. Di serê zanistvan Xalo de

hizre ku çûne xurfe xwe ji bo razane çêbû bû. Êdî hêdî hêdî xewê giranîya xwe bi ser wî de dianî. Lê li hêvîye Xalit axa sekinî bû ku ka ma ew ji wê herê û razahê an ji ne. Zanistvan Xalo li hêvîye wî bû ku ew bêjiye de 'da ka êdî em herin û razihin' bû. Wan hizir û ramanen di serê wî de diçû û dihat. Her weha piştî wê kêlikê re weke qadareke Xalit axa ji gotiye de "êdî ku ti ji bixweze em herin û hineki serê xwe deyinên ê razihin". Piştî vê gotinê Xalit axa re êdî bi hev re ji xurfe pirtûken karê derketine kirin û derketin. Xulame li ber derîye xurfe pirtûken ji gava ku ewan derketin û meşîn, ew ji bi wan re hinekî meşî haya ku ew gahana nêzîkî xurfên razane. Ji wir pêde destûr ji wan xwest û vegerihe cihê ku lê sekinî bû. Zanistvan Xalo û Xalit axa her weha weke qadareke hêdî hêdî bi hev re di meşîn û ji xwe re diaxivin haya ku digihine ber xurfên xwe yên razane. Piştî ku her weha weke qadareke dimeşîn pêde, êdî ji hevdû re şev başî kişêninn û her yekê diçine xurfên xwe yên razane ji bo ku razihin.

Gava ku zanistvan Xalo tê xurfa xwe, li xurfe xwe ji hinekî din şîyar dimene û li pirtûkên ku ji nav wan pirtûkan rahiştibûyê de û bi xwe re anî bû dimeyîzenê. Pirtûkên ku wî bi xwe re anî bûn, ew diveke û li wan dimeyîzanê weke qadareke. Bi wê pirtûka ji dema *Merwanîyan* û mabû û bi xwe re anî bû, yeka dî ji bixwere anî bû xurfe xwe ji bo ku lê meyîzenê. Ew ji ya wazîrê mîr (kral) kurd bû ku di dema Medan de jînbû bû. Ew mîr bixwe ji *Madarîn* bû. *Madarîn* mîrekî ji mîrê Medan bû. Berî zayîne di naqabîna 580 û 560 wan jiyan bû bû. *Madarîn* piştî ku dibe mîr êdî bajarê 'Merdo' ji ji xwe re dike weke navendekê. Manî ji piştî li wir tê dinyeyê û mazin dibe, û hizre xwe çêdike û bi pêş dixê û tene ser ziman. Manî li wir li Kurdistanê demeke reformê di hizir de dide dest pê kirin. Lê navende Medan Aqbatane bû. Ew bajar ji piştî bi navê wî '*bajere madarin*' an ji '*Merdo*' hebûne xwe berdewam dike. Bajare Merdo i roj ji bi nave *Mêrdînê* hebûna xwe berdewam dike.

Di vî bajarê Kurdistanê de axlebe ji xalke Sûryanî jîn dibin. Piştî derketine xiristîyanîye ew bajar ji weke navendekê xiristîyanîye li herêmê hebûne xwe berdewam dike. Di dema Medan de ji ev bajar weke navendekê li pêş bû û xwediyê çand û hizreke mazin bû. Nêzîkî Vagûşan bû. Lê ku mirov li dîroka wê dimeyîzenê mirov dibîne ku xwedîye dîrokeke ku haya dema Sûmerene diçê ya. *Mêrdîn* (Merdo) di rêze de ji dema Sûmeren dîroke wê dest pê dike û piştî di keve destê Akadan, babilîyan, gûtfîyan, elemîyan, Hurrî û Mîtanîyan de. Di demên Sûmerîyan û piştî de di destê Hanedenên Ur de weke navendekê bidest pêşketinê ji dike. Ev pêşketin di dema Hurri-Mitanîyan de ji berdewam dike. Piştî

demên Sûmeren pêde herêm bigiştî dibîne qada şerên desthilatdarîyan. Di wan şeran de ji gelekî dest diguharadinan di nava hêzen de dike. Dem weke demên Urukagîna(2378-2371), Lipît Iştar(1934-1824) û dema Medan (612-550) demên Mêrdîne ye zêr ên. Ji xaynî van deman hinek demên din ji bi Ur'an, Hurri-Mittanîyan. Gûttiyan, Medan re mazin re jîn dibe. Lê bi sereke mirov kerê bêje ku Mêrdîn piştî demên Sûmerîyan re di her demê de weke navendeke bûya. Dema Urukagîna demeke zêr bû ji bo herême bigiştî. Piştî dema Lipît Iştar dema zêr ya herî mazin bû. Urukagîna di hizir û rêvebertîyê de gelek pêşketinen mazin bi pêşketinên ku weke reforman werine şîrove kirin di herêmê de û di dîroka herêmê de da çekirin. Wî rêvebertî gahande asteka nûjen di deme xwe de. Wî temenekî nûjentîyê li kurdistanê û li herêmê da dest pê kirin. Ya rastî ku mirov bêje, nêzîkatîyên Urukagînayên nûjen, iro ji hê ne hatina têgihiştin. Bi mirov bi hizre pergale re bi têgihiştin da nas kirin. Lipît Iştar ji temenê civaknasîyê bi hizir da çekirin û hişt ku bê têgihiştin. Rêvebertî kire bi hizre mirov û zagonên wê yên hemdem kifş kirin û pêre ji, yên di naqabîne jin û mêr de ji tede dana rûniştandin. Piştî dema wî re, êdî bi Lipît Iştar re êdî li herêmê di têkilîyên nava mirovan de bi têkilîyên nava jin û mêr re nûjenîyek dest pê kir û pêş ket. Ev pêşketin ji, bi sereke li sê çar navende bi pêşket. Li Gerzûbakarta(i roj Cizîre bota), Keldan Ur(i roj Reha), Hewlêr, û li Aqbatane ku di dema xwe de weke navendeke mazin bû û paytaxta Medan bû. L. divêt ku mirov bi van navenden re Guveruk û Tirsînê ku i roj li herême Colemêrgê dimênin ji bêne ser ziman. Guveruk û Tirsînê ji weke du navendên mazin di dema Medan de rolên xwe leyîstin. Divêt ku mirov bi van deran re navê Aroşê ji bêne ser ziman. Aroş li nêzîkî Geverê ya û haya i roj ji dimêne. Navê wê yê berê ji Mûşaşîrîn bû. Key(kral)ê Asûr Sargonê duyemîn jî, di berî zayînê 714 ên de bidest dixê, êdî pêvejoyeke nû ji bo wê dest pê dike. Lê Medan di dema Qiyakser de careke dî Mûşaşîrîn kirine bindestê xwe de. Lê ku Medan rêveberîye wan ya navendî piştî ku ji hêz ket, êdî careke dî ne kete destê Asûrîyan de, lê keta destê Urartuyan de. Urartuyan ji navê Aroş jê re digotin.

Hanadenên weke hanadenên Ur û Kis rêvebertîye statukoparaz bi pêşxistin. Piştî Akadan û Babilan berdewam kirin. Şerên desthilatdarîyê yên di demên wan de mazin bi pêş dikevin. Zanistvan Xalo her weha weke qadareke li pirtûkên ku bi xwe re anîbûn û li ser van deman bûn dimeyîzenê û di hizirê, haya ku giranîye xewê xwe berda bû ser çavên wî û laşê wî ku bi keve xewe de. Piştî ku giranî pêde hat, êdî ew ji pirtûka ku

di destê wî de bû di dêne û dike ku bikeve xewê de. Piştî ku pirtûka xwe di dene, êdî di keve nav cihê xwe de ku razihê. Herweha weke qadareke di nav cihê xwe de ji di hizirê. Bi vî awayî re di nav hizir û ramanan de di keve xewe şêrîn de. Bi ji xwe çûna re xewê xwe berde bû ser çavên wî û ew ji ketibû xewe de.

Zanistvan Xalo her weha haya ku dibe ber sibehê çawa ku wî xwe dirêjkiribû wilo ji rabû bû ser xwe ji nav cihên xwe. Bi dengên çûk û zarokan re û tirêje rojê ya ku di da xurfa wî ew şîyar kiribû bû. Çawa ku ji xewe xwe rabû bû êdî piştî weke demeke kin ku şîyar di nav cihê xwe de mabû piştî derketibû ji nav cihên xwe. Êdî piştî kare xwe kir ku cilên xwe li xwe bike û derkeve ji xurfa xwe. Çawa ku wî xwe karkir û amedekire di piştî derkete derve. Gava ku karkir ku derkeve û deve derî vekir ku biçe, dît ku wa Yazdan beg ji xurfa derdikeve. Piştî herduken digihine hevdû û kardikin ku bi ber oda ku civat lê digihê hevdû ve herin. Lê xulamê li ber deve derî ne hêle ewan herine ber bi xurfa civate ve. Xulam wan dibe beşeke din ku ewan wê divirde taştê bixwûn. Her weha ewan mezele ku têne de dibînin ku wa mezeleke ku xusîs ji bo xwerin û vexwarine ya. Duhu gava nû hatibûn ji bo xwarinê çûbû bûn xurfeke din. Lê nahaka hatibû bûne xurfeke din. Xurfe ku hatibûbûne de ji pir mazin bû û bi naqş bû. Bi hêtan ve naqşên ku bidestan hatibûn çêkirin dihatina xuyakirin.

Gava ku ketine xurfe xwarine de li hundurû careke din rasti Xanimê hatin. Ew ji bi gelek xatunan re di rê de bû û diçû bi ber mezele xwe ve. Zanistvan Xalo gava ku ew dît silav da yê da. Xanimê ji silavê wî hilde û silav da yê da. Her weha herduken ji hev re roj başî kişandin û jev buhurtin û çûn. Piştî ku hatina mezele êdî buhurtine li ser sofrâ xwarine da ku taştê ya xwe bikin. Bi zanistvan Xalo re gelek pêşengên aşîre ji bi Xalit aga re li sofrê amede bûn. Xalit axa ji li sofrê amede bû. Bi hev re taştê ya xwe kirin. Li ser sofrê hem taştê yê dikirin û hem ji ji xwe re diaxivin. Ev xwarine Zanistvan Xalo û Yazdan beg ya li wir li mala axê ya dawiyê bû. Ew û hevale wî wê piştî taştê bi rê ketiban, wê ew vegerahaban malê.

Her weha piştî ku ew taştê ya xwe kirin, êdî bi hev re buhurtine xurfe ku civat lê dirûnişt. Gava ku hatin û rûniştin Yazdan beg ji di rax zanistvan Xalo de rûniştibû û bi bêdeng bû. Zanistvan Xalo piştî ku weke qadareke piştî mafê xaberdene hilda û ji Xalit axa re her weha axivî, ”..axayê min, te em li mala xwe kirine mêhwan. Te rêzeke mazin da me. Mêhwanderiye te û şerefe te gelekî û gelekî mazin. Me wilo baş dît û

em pê bi kefxweş bûn. Me dewete begê xwe ji terê anî bû û emê nahaka ji bi destûra te vagarihine mala xwe". Xalit axa ji piştî wî re mafê xaberdênê hilde û bersive zanistvan Xalo her weha da, "...win bi xêr û silemet û ser çavan re hatine mala min. Ez bi hêvî me ku winê ji mêhwanderîye me dilxweş bûn û man. Ji begê xwe re bêjin ku min dewete wî ser serê xwe erê kirîya û ezê di demeke nêzîk de werime mêhwandariya wî. Piştî ku win ji vir çûn bi du haftayan re ezê werime mêhwandariya wa. Wilo ji begê xwe re bêjin bi silavê min re. Emê hevdû bibînin û emê hevdû baş û qanc nas bikin. Her weha min navê begê wî bihîstiya ku binav û bidenge...". Piştî ve bersive Xalit axa re careke din ji silav dana hevdû û bi karbûna wan re rabûna ser xwe ku bi kevîna ser riye xwe ya malê ve. Bi xatir xwestinê re derketine derve ku bi rê kevin. Xalit axa ji bi wan re derkete deve derî û ewan bi rê kirin. Piştî ku ewan ji derve xatirên xwe dawiyê xwestin êdî li haspên xwe suwar bûn û bi rê ketin ku herin. Xalit axa haspekî dî ji ji wan re dabû amedekirin û bi wan re şandi bû. Li ser wî haspî ji hinek tiştên ku di rê de ji wan re divêbûna û weke hinek tiştên ku xalat bûn ji hatibûna barkirin. Ji bo vê yekê ji spasî hata nîşandin ji aliyê zanistvan Xalo ve û bi rê katin ku harin. Zanistvan Xalo û Yazdan beg li haspên xwe yê ku pîr rahwal (manek) û pîr bazak bûn suwar bûn û ketine rê de. Gava ku bi rê ketin haya ku ji derî derketên ji hê ji Xalit axa li devê derî sekinî bû û li wan di meyîzand. Her weha ewan di bin çavên de ji mala Xalit axa derketin û ketine nava bajêr de.

Di nava bajêr de, gava ku diçûn hem ji xwe re dimayizandin û hem ji li ser haspên ji xwe re diaxivin û diçûn. Ewan li ser haspên bûn diçûn û gelek mirovên ji paya di ber wan de diçûne kar û barên xwe yê rojane ve. Hê dem bi temamî ne ketibû dema zad dayîhevdûne de. Lê belê di destên hinek mirovên ku di ber wan de di buhurtin diçûn de aduda, das û melhêb dihatina dîtin. Ku ewan ji dibuhurtin di ber wan de li wan pîr bi bal re dimeyîzandin. Zanistvan Xalo û Yazdan beg wan ji bi balake ku bala dore wan dikişanda ser wan li dore xwe dimeyîzandin. Li mirovên ku dibuhurtin dimeyîzandin. Gelek ji wan mirovan diçûn bi kar û barên xwe ve. Jinên ku bi bi kitan û xaftan bûn li ber wan re dibuhurtin û diçûn. Gelek jinên ku kitan û zaftenên wan yê ku pîrrengîn bûn dihatina xuyakrin. Xaftan û kitanên wan sipî, şîn, sor û hwd bûn û dirêj bûn û bi ardê re dixîşiqî diçû. Hinek jinên ku di ber wan de dibuhurtin şanikên ku li ser anîyê, binlêvê û li pişt destên wan hatibûn çêkirin li cem wan ve dibuhurtin û diçûn.

Gava ku ewan di nava bajêr de diçûn, wan li dore xwe pir dimeyîzandin û pir tiştên ku bi balkeş bi ber çavên wan di ketin û di dîtîn. Gelekî xweşketiyeke mazin bi ber çavên diket di nava bajêr de. Navê wêdere herême Nîsêbîn bû. Berê jê re *Nisibis* dihata gotin. Lê bi navê Xalit axa ji car bi car di hata ser ziman di wê demê de. Gelek sûnpêyên berê yên dîrokê yên kevn yên mayînda dihatina dîtîn. Gava ku ber bi dawiyê bajêr ve diçûn û di ketin bayarîyê de êdî tenê ne şîneyetî di dîtîn. Bi şîneyetîyê re kavirên ku raş ku pir hişkin ji car bi car bi axa ku weke xwûne sor bû re di hatina dîtîn, di hatina ber çavên. Axa ku dihata dîtîn, axake ku pir dewlemend bû. Di wê kêlikê de ji ew li ser dimeşîn û dibuhurtin çûn. Dem di dawiyê bihare de bû. Dem xweş bû û şîneyetî baş hebû û dihata xuyakirin. Gelekî gayayên bi cûreyên xwe re di hatina xuyakirin, di dîtîn. Ji nig wan ve ku di hata meyîzandin li ardê weke kesk, şîn, zer û bi keviran re raş û cerne ji bi gulên çolê re sor ji pir dihata xuyakirin, di nerintînê de. Ax ji sor bû. Ji durve ji rengê xwe bi xamlekê xwezayê re di da nîşandin li ber çavan. Cerne bi rengên keviran re ard û şîneyetî ji dibû yek û cerne ji rengê ardê weke xamleka rengîn xwe di da berçavan û bi vê yekê re dîmeneke xwezayî derdixiste hole.

Lê bêguman bi rengen kesk re havîrdore wan bi xwezayeka pir ku dil xweş dikir re xwe di da nîşandin di ber çavan de. Tava rojê ji gava ku di de keviran diçirîşand û disincirand. Bi ber havînê ve di çûyînê de ew kevirên raş ji weke ku di havînê de bin hêdî hêdî disincirîn. Cerne ji bo ku mirov wê sincirîyê bînine ser ziman, di hata gotin ku bi wê germehîyê re destên mirovan ji di hata şawitandin ji wan keviren. Lê bi zêdeyî ji rengê şîn yê şîneyetîyê yê xwezayê serdest bû û di hata dîtîn. Di xuyakirinê de dîmenekî ku gelekî û gelekî xweşik bû li ber çavan bû. Bêhneke xweş ji ji ardê dihat. Gava ku li ardê dihata meyîzandin bi wê şînatîyê re bêhne mirovên derdiket û xweş dibû. Mirov nikerîbû bêje ku ev bêhn tenê bêhne şînatîyekê bû. Gûl û çiçekên ku di nav wê gayayê de çêbû bûn ji bêhneke xweş di dan. Ev bêhn weke bêhne nêrgîzên ku li ber ava çemebestê ku di ber Xirabêsosina ve bi zivistanan re dirabû û diharikî diçû çêdibûn bûn.

Çemebestê ji li ber Xirabêsosina re diharikî haya ku digaha nêzîk Nîsêbînê. Çemebestê ku digaha ber nêzîkî Nîsêbîne ji, êdî di ardê de winda dibû. Li nivê gund li ber kevîya çemebestê ziwerete *keçkebîkezî* ji hebû. Zanistvan Xalo vê yekê zanibû û zanibû ku *keçkebîkezî* çend ji aliyê xalkê ve piroj ji dihata dîtîn. *Keçkebîkezî* mişaxak bû. *Keçkebîkezî* li wir ne bitenê bû. Du mirovên din yên piroj yên din ji li wir bi hev re

bûn. 'Keçkebikezî' keça şêxekî kurdê wê herêmê bû. Gava ku êrîş têne ser wê herêmê û wan, ew ji weke mêrekî dest diavêje şûr û mirtal û şer dike û piştî di şer de dibe pakrawan. Gelek mirovan di got ku gava ku dibe pakrawan piştî êdî di nava destên mirovan de *xawr* dibe. Bi keçkebikezî re li girê elim ji mişahixek ku jê re *Elimê rim kesk* dihata gotin ji hebû. Elimê rim kesk ashabîyekî ku ji wir bû. Her sal ji ji bo wî rojeke xêre dihata kirin li herêmê û ji wê rojê re ji navê *zêwaelim* dihata gotin. Lê miroven herêmê, ku *zêwaelim* çêdikirin, di gotin ku dibe ji bo keçkebikezî ji. Piştî vê yekê re li serê girê elim mirovên diçûn û dia ji dikirin. Li zîyerete keçkebikezî daraka ku bi zêdeyî miroven ciwan diçûn û ta pêve girêdidan û hin xwesteknê xwe dianîne ser ziman ji hebû. Gelek seydayan ji bi navê keçkebikezî û Elimê rim kesk ji ji miroven re nivîşt ji çêdikirin û didan wan. Elimê rim kesk ji weke keçkebikezî di şer de li cihê ku lê dikeve û jê bû li tê bicihkirin. Lê li aliyekî din ve ji Çemebeste li ber Nisêbîne careke din serê xwe derdixist û diharikî di riya xwe de. Gava ku haspên wan di rê de diçûn bi dengê xuraxurê re dimeşîn. Gava ku lingên haspên wan ku li keviran diketin û deng derdixistin ji ji ber wî dengî çûkên ku weke **Maşûkan, baraşkan, patraşan, tilîvîlkan, dîsotkan, sûskan, qarskan, tîtiyan** û hwd difirîn. Li cihekî du cihên kewan ji dîti bûn. Beytikên çolê jî, dihatin dîtin. Du taxlidên beytikan hebûn. Yek jê zêde ne mazin bûn li derv malên wanderan jîn dibûn. Lê taxlidek ji hebû û hinekî mazin û axlebe ji li çolê li nêzîkî razan jîn dibûn. Ev taxlid gelekî xweşik bûn û gelek caran weke sûsk û kewan mirovan diçûna neçîra wan ji. Hingî xweşik miroven guneh dikirin ku serî jê kin an ji bikujin. Wan çûkan hêlînên xwe li ardê çêdikirin. Ji ber dengê lîngan ji ku diçû wan difirîn. Her weha pir çûkên ku bi cûretiya xwe re hebûn dihatina dîtin. Bi cûreyan xwe re wan çûkan ji xamleke rengîn di da jiyane xwezayê. Wê demê ji ji nûkeva di kete demsala simbilbilan de ku ji nûkeve dihatina xuyakirin. Di herêmê de ewan ji pir hebûn û weke xwezayeke jiyanî dihatine dîtin. Hacîraşkan ji hebûn û hacîraşkan ajalaka ku pîroz dihata dîtin bû. Hacîraşkan dihata di hundurê xanîyan de hêlînê xwe çêdikir. Ji aliyê dî ve ji bi firîna xwe ya pir bi zuka re ji bala mirovan dikişanda ser xwe ku difirî.

Zanistvan Xalo û Yazdan beg li ser haspên xwe bi lez û bazê re di riya xwe de diçûn. Dixwestin ku demeke berî demeke zûtir xwe bigêhinine malê û cem begên xwe, da ku bi zûkane re nûceyên ku di der haqe çûn û hatine xwe de bidinê de. Haspên di bin wan de rahwal (manek) bûn û pir bizû diçûn. Lê dise li gorî xwesteke wan ne zû bûn û zû

ne diçûn. Wan dixwestin ku hê zûtir herin, da ku hê zûtir xwe bigêhinine malê, berî ku li wan bibe êvar. Lê tişteki din di destên wan de ji ji wan haspên pêve bi wan re nebû. Çi kiriban û ne kiriban wê her weha çûban, haya ku gahaban malê. Tişteki din ji wan haspan herîzûtir û ji haspan baştir ji nebû di wê riyê de. Divirde divê mirov bêje ku ti hasp weke haspên Kurdistanê pir manek û rahwal û di baze de xurtbûn nebûn. Ku di ketine bazê de gahana wan pir zahmet dibû. Bi wan haspan re ji nikerîbûn ku hê zûtir xwe bigahandina malê..

Di rê de ku diçûn wan çavên xwe li ardê digerandin. Bi garandina çavên xwe re pir tişt û rewş bi ber çavên wan diketin. Ji xaynî şînatîyê, wan di rîye xwe de weke koskan û jîjoyan ji dîtîn. Li du cihan ew ajal dîtibûn. Jîjo, di dîtîn ku çawa ku guriz bi mar dixwar. Divirde hêjayî gotinê ya ku mirov bêje ku li ser jîjo û gurizê pir vegotin di nav civakê de di hatina gotin. Yek ji wan gotine ji ev bû ku digotin ku jîjo nikerê gurizê bitenê bixwe, ji ber ku wî diwarimenê. Ji ber vê yekê ji pêşîka marekî digirê û dikujê û piştîre pêre dixwe, da ku ne warimê. Bi vê yekê re dibêjin ku jîjo gava ku di dema ku bidest xwarina gurizê û mar bi hev re kir, ku yek herê û gurize wî an ji marê ku wî dixwar ji ber wî veşerê *wê jîjo bi paqe*. Bi vê yekê re ji têt gotin ku guriz û mar bi hev re bi Jîjo re bandûra jahrbûne dikujê.

Zanistvan Xalo û Yazdan beg çend ku diçûn rîya wan xilas ne dibû. Li ser pişte haspan ji ban, di se diwastahan û di pişte wan de, ji ber ku zêde suwar mabûne êş an ji qolinc dest pê dikir. Ewan ji ku her weha diwastahan paya dibûn û bi haspên re paya dimeşîn. Bi vê yekê re lingên wan ji bi meşê re divebûn. Demeke dirêj her weha dimeşîn ji xwe re bi paya. Her weha bi suwarbûne û payabûne, ku ew weke qadareke ku dimeşîn êdî digihijîne ser rîye *hevîrîşîmê* ku di naqabîne Cizîre bota û Nisêbinê de bûya. Bi gahabûne rîya hevîrîşîmê re êdî rîya wan hema bêja bi nêvî dibû. Ew ji ku weke qadarek ku li ser rê re dimeşîn êdî piştîre ji rê derkevin û dikevine rîya ku di nav ardan de di bejahîyê de diçû. Ew rê ji di nav ard û çiyayan de dirêj û dirêj dibû û diçû. Gava ku ew li ser rê re dimeşîn her weha li balkesiyên ku li dore xwe ji di dîtîn meyizandin û di rîya xwe de diçûn. Li dore wan gelek û gelek raz û warz dihatina dîtîn ku dimeyîzandin. Gelek mirov ji di nav wan raz û warzan de bûn û kar dikirin didîtîn. Di gahayîna dehma wan mirovan de bi silav dayîna wan re ji wan dibuhurin û rîya xwe berdewam dikirin. Zanistvan Xalo pir bi bal re li mirovan û şînatîyên ku li dore xwe di dîtîn dimayîzend. Weke qadareke ku li ser rîye hevîrîşîmê re her weha dimeşîn, êdî piştîre bi

haspên xwe re ji rê êdî hêdî hêdî derdikevin. Gava ku ji rê kut dibin, êdî kevine rêyeka din de ku navê wê berne bû. Di rê de weke qadareke bi meşînê re digihijine dereke ku gelek û gelek darên tuyan lê bi hev re hebûn dîtin.

Gava ku digihijine daran, êdî ew ji hinekî li bine daran tuyan disekinin û bêhn dana xwe dikin. Darne ku gelekî û gelekî qurmên wan stûrbûn bûn. Bi wan daran ve ji tuyen ku pir baş gahayî bûn û sorbûn û avîbûn û mazin ji bûn hebûn. Xosleti tuyen heya ku çendî ku bi dare ve bimênin, avçend ji hê bêhtir digihin û şêrîn dibin. Hinek ji wan ji bi şêranîya wan miz bûn. Di dema gahabûnê de tu, rengê xwe diguharêne bi sor ve. Rengê wê yê sor ji ku hê zêdatir digihê ew sora wê bi ber tarîtiyê ve diçê. Tuyen ku sipî an ji ber bi zeretîye ve diçûn ji çêdibûn. Bi ber tarîtiyê ve çend diçûn ji hê bêhtir bizêdeav dibûn. Bi vê bizêdeavbûnê re bi zêdeyî ji şêrîn û miz dibûn..

Ew zêde li bine daran ne mênin sekinî. Di cih de radibin kara xwe dikin û dise bi riye xwe xwe dikevin. Hê riye wan baş ma bû. Dema wan ji zêde nema bû ku li wan bibe êvar. Lê wan di dilê xwe de dixwestin ku li wir hinekî dî ji bisekinin. Xweşiketiye hevirdore ji wan re pir bi bal dihat û dile wan ji dixwest ku di nav wê xweşiketiye de hinekî din ji bimênin. Xweşiketiyeke wilo bû ku divê mirov bêje ku li gorî rih û dilên evînderan bû. Tê di got qey ew xweza, bixwezayî, biplan û bidil bidestan hatibu çêkirin. Giyayê wêderê pir şîn bû. Bakekî ku hinekî nerm û hînik ji dihat. Li dile mirovan dixist. Hinekî nerm hatine bê ji, giya bi hev re ji aliyekî dibire aliyên din. Bi vî awayî re xweşikbûne xwezayê dihata berçavan. Bi gûl û çiçek û nêrgizên çiyayî re ji, xwezayê hê bêhtir xamleka xweşik di wê heyeme de dide ber berçavan. Zanistvan Xalo û Yazda beg di nav wê xweşiketiye de di meşîyan û di buhurîn û diçûn. Her weha her gava ku wan di avêt de hinekî din ew xweşiketiya ku di dîtin li pişt wan ve dihiştin. Her weha di dile wan de dima. Lê bêguman gava ku mirov ku di nav wê xweşiketiye de çûba êdî ne mumkun bû ku di bin bandûra wê de nema bana. Dil ti carî nexweze ku xweşikatiyan li pas xwe ve bihêle û jê bi buhurê û herê. Mirov her dayimî di dile xwe de dixweze ku bi xweşiketiye re bijî. Lewma xweşiketiyeke ku di hata dîtin û wan li duv xwe ve dihişt di dile wan de dima. Di rê de ew derên ku wan di dîtin û wan derên ku wan li duv xwe ve di berdan, gelekî û gelekî xweşikbûn. Ew derên ku li ber çavên wan diketin û wan di dîtin gelekî û gelekî xwediyê xwezayeka ku xweşik bû. Li ser wê xwezayê û xweşikbûne wê, zor bû ku mirov gotinan di der haqe wê de bide çêkirin û bêje di mêjî

de. Her weha ziman û mêjî ji car bi car naçar dima, ji ber vê yekê ku bêne ser ziman..

Zanistvan Xalo û Yazdan beg ku weke qadareke bi lingên xwe re dimeşîn di nav wê şîniyetiyê de, êdî piştîre dise li haspên xwe suwar dibin û riye xwe bi suwarî berdewam dikin. Hê riye wan pir mabû û divîbû ku zû bikirinan, da ku zûkanekê xwe bigahandinan. Berî ku li wan bibe raş. Zanistvan Xalo di riya xwe de weke çûne xwe di vagarinê xwe de ji pir bi bal re nazar li dore xwe dikir. Gava ku dimeyîzend ji bi meyîzendine xwe re di hazînî. Weke ku dixwest ku careke din wan ardên bav û kalên xwe di serê xwe de bi wêne bikirina di meyîzend. Pir bi bal re dimeyîzand li dore xwe û li havirdore xwezayê. Zêde ne li dûrî cihekî ku gund û cihên rûniştinên lê hebûn. Lewma gava ku digihine cihên ku ber nêzîkî cihên gundan an ji her weha cihên rûniştinan dengên zerokan ji tê guhên wan ji wan deran. Piştî ku ji riya hevîrisîmê vaqatahabûn, êdî gahabû bûna cihekî rûniştine ku baş mazin bû. Piştî waqatana ji rê de, cihê ku pêşîke gahabûnê de di gotine de Girêmira. Girêmira cihekî ku ji aliyê xwezayê ve gelekî û gelekî xweş bû. Riya wan ne di nav herême Girêmira ve diçû. Ji cihê ku ew têve diçûn jê wir de li tihêle rastê gunde Hozê hebû. Gûnde Hoze ne dûrî herême Hazaxê bû. Gundekî ku gelekî xweş bû û xwediyê dîrokeke kevn ji bû. Hoze, gundê mirovên suryan bû. Ne digahana wir. Lê di ber herêmê ve ji diçûn. Gava ku diçûn ji dengê zarokan di hata guhên wan ji nava ard û merdên wêderê. Mirovên ku hatibûn di nava ard û merdên xwe de kardikirin dîtîn. Gava ku deng têne wan, êdî Yazdan beg ji bi kenîyekê ku dil xweş re li Zanistvan Xalo di zîvirê û dibêjiyê de "wa dise dengên zarokan tê..". Zanistvan Xalo ji lê di zîvirê û dibêjiyê de "erê, ..raste.." û hwd. Ji vê pêve ti gotin ji nav lêvên wî dernekevin. Zanistvan Xalo bi hizir bû. Kî zane ku ka di wê kêlikê de çi di serê wî de hebû û di serê xwe de dibuhurand. An ji di serê xwe de li kuderê bû an ji çûbû bû kuderê.. Dengên zarokan hinek tişt dibêt ku anî bûn bire wî di wê heyeme de. Dibêt ku wî zanistvanê mazin û zane, hinek tişt di serê xwe de di buhurandin. An ji dibêt ku hinek tiştên ku ji berê bûn di serê wî de ketibûne bire wî de. Her ku çi bena ji di serê wî de, gelekî û gelekî ew dide hizirandin. Di wê kêlikê de her ku çi bena ji di serê wî de, ji aliyê hestetiyê ve ji bandûr lê dikir. Mirovên ku mirovên zanistvan bê, her dayimî di serê wan de hizrekî ku wan mijûl dike heya. Cudatiya mirovên zanistvan ji dibêt ku ewanakê bû. Ew yek di nav civakê de ji di hata gotin û niqaskirin bi hebuna zanistvanan re. Civakê pir qadr û qiymet di da zanistvanan. Di serê wan de çi hizrên baş hebû ji bo

civakê? Zanistvan, divîbû ku bi hizir û ramanên xwe re û hebûne xwe re bi qavzekê li pêşiya civakê bena. Wê çaxê wê karîbena ku tiştêkî çêbikirana an ji avabikirana. Mirovên ku li zanistvanan dimeyîzandin û li wan hisandin du tişt ji wan dixwestin ku wan bicih bianîyana. Ya pêşî rastîti bû. Ya dî ji anîne ser ziman bû û ji bo wê çûn û hatin bû.

Bi dengên zarokan re û xaberdana Yazdan beg re zanistvan Xalo ji nav bêdengîye xwe derket û li dore weke ku werê xwe meyîzend. Piştî berê xwe da bi gund ve û bi aliyê ku gund ve, ku ji dûr ve dihatina xuyakirin ve meyîzend. Hinekî li herême Girêmira ve meyîzand bi hizir. Ji dûr ve pir xweşik dihat xuyakirin. Li pêşiya gund tayarayên ku di rax de cihên ku bender lê bûn hebû. Girêmira weke cihekî ku pir xweş bû dihat xuyakirin. Li aliye herêmê ve lê li hevberê wan li aliyê din ji weke ku daristanek ji hebu dihat xuyakirin. Li ber daristane û naqabîna cihê ku weke ku lê gund hebû, çemekî ku ne zêde biçûk bû ji dihat xuyakirin. Lê nikerîbûn ku herîbûna û wan xwe bigahandina ser wî çemî û bidîtinan. Ji ber ku hinekî dûrî wan bû û riya wan ji ne digaha ku wir di ber nêzikî wir ve herin. Lê ji dûr ve weke wêneyekê ku pir xweşik bû li ber çavan. Her weha wan ji ku li wî wêneyî dimeyîzandîn dihatin li ser wî dûmenê ku di dîtin. Haya ku ji dehma herême ku mal lê hebûn hinekî derbas bûn ji hema wilo li wê wêneyê meyîzandin. Di wê heyeme de ti gotin ji nav lêvên yekî ji ji wan dernediket. Herduken ji bi bêdengî li wê rewşa ku weke wêneyekê bû meyîzandin, haya ku buhurtin û jê derbas bûn.

Yên ku di hundurê gundê ku di herême de bûn û jîn dibûn ji ji hemû tiştên ku dibûn bêxaber jiyana xwe berdewam dikirin. Her kesekên bi kar û barên xwe ve diçûn û mijûl dibûn. Li ser serdorên hewşan gelek malan ji, tapikên komik û yên pêvadan ku ji zibilê sawalan dihat çê kirin dihatina xuyakirin. Bi çêkirine tapikan re di biharan û havînan de amedekarî ji zivistanan re dihat kirin. Tapikên ku ne komik bûn, pêvadan bêne, bi hêtan ve dihatina xuyakirin. Tapikên komik û pêvadan hema bêja li ber her malê dihatina xuyakirin. Sak û tarên gund xweş dihatina xuyakirin. Wan ji di dît. Di meyîzedin.

Di saqam û cemedên zivistanan de tapikên ku hatina çêkirin dihatina şawitandin ji bo ku xwe germ bikin. Bi vî awayî mirovan zivistana xwe bi dawi tanîn. Her weha her malê ku herîkêm ku 20 sawalên wan he bana, ji tapikan, şîr, mast, panîr, hirî û hwd ji aliyê gelek tiştan ve di jiyana xwe de dibûna xwedî hebûn û jiyana xwe pê berdewam dikirin. Tapik ji bo şawitandine bûn. Şîr bidest dixistin, germ dikirin u di meyandin û dikirina

mast. Piştire *mast* ji ku çêdibû, êdî ew ji dikirina *meşkan* de û di keyandin û jê *dew* û *nîvişk* bidest dixistin. Lê gelean ji ji dêla ku mast bikeyênin, mast dikirina *kîsan* de û dihiştin. Her weha tēja wî mastî xweştir dibû. Yê ku hê ji şîratiyê şîr di meyandin û dikirin panir ji hebûn. Lê gava ku panir çêdikirin hineki karê wan zêdetir ji dibû. Ji ber ku gava ku şîr ji bo panir dimeyandin û piştire ava ku ji wê meyandinê di demê de diparniza û çêdibû ji, ew av ji dikirina lolik. Lolik ji awaykî panîr bû. Gava ku ew av ji dikelandin û jê êdî ew panirê ku jê re *lolik* an ji piştire *jajî* digotin bidest dixistin. Piştî ku her weha panir dihata çêkirin, êdî piştire dikirine cêran de û ji bo dem salên din binard dikirin û diveşartin. Bi vê yekê ve girêdayî hêjayî gotinê ya ku divê mirov bêje ku jiyanekê wan ya geş hebû.

Gundiyan nanên xwe ji di tanuran de pijandin. Her malekê hema bêja tanurek têde hebû. Bi kutandin û hêrandina genim re ji weke savar û tiştên weha ji xwe re ji bo berdewam kirina jiyana xwe çê dikirin. Bi meyandina şîr re mast û bi keyandine mast re ji weke dew û nîvişk bidest dixistin. Berî ku mast bê keyandin axlabe ji zarok ji dirabûna ser xwe ji nav nivînan. Zarokan kêfek ji wê dema sibehê digirt. Ew kêf ji kêfe berî mast keyandinê û pişt mast keyandinê bû. Berî mast keyandinê, çawa ku zarok dirabûn ji nav nivînên xwe dayika wan ji ji mastê ku wê bikeyanda lê hê ne keyandi bû, jê ji wan re *firdikê mast* çêdikir û wan ji bikêf û şeng dixwar. Bi wê hînkayîye sibehê re bi vî awayî re jiyanekê xweza bi dê û zarokan re dest pê dikir. Dayikê, gava mastê xwe dikire meşkê de û dikeyand piştire ew sêdarên ku meşk pêve dihata dalaqandin û keyandin ji, hinek dima vadeyî, piştire. Di wê dema ku ew sêdaran vedayî dima, zarokan ji xwe kil dikir. Wan xwe dikiland. Zarokan kêfeke xweş ji wê kilandinê di girtin. Pê bi kêf xweş dibûn. Haya ku roj bi tememî derdiket ji her weha rewşeke asayî dima. Piştire ku dayik bipaqîşkirine koxan wan ve diçû, êdî ew sêdarên keyandinê ji dihildan. Zarokan piştire ji listika xwe berdewam dikirin... Weke tanuran ji bo nan û kuwaran ji bo ce û genim û kulinnên (bi du awayan kulîn çê dibûn. Yêk jê her weha ji bo mirîşkan wan û yan din ji ji bo hundurê malê û tiştên her weha bû..) ên ku ji bo mirîşkan û hwd gundiyan bi xwe ji xwere çê dikirin. Jiyanê wan bi vî awayî re di nav xwe de û di gund de berdewam dikir..

Hêjayî gotinê ya ku mirov bêje ku di gundekî de haçiyê ku rewş û waziyeta wan ne baî bena ji, ji aliyê yê ku rewş û waziyeta wan baş bena ve alikerî ji dihata kirin. Bi hav re û bi wekhev jiyan dibûn. Ji ber vê yekê ji hevdu û ji hev re ji xwa re xwe bi mesul di dîtin. Jiyanekê ku gelekî xweza bû jîn dibûn. Her weha jiyanekê ku pir bixweza bû li gorî

zagonên xwe di nav wan de hebûna xwe dimeşand. Gava ku dihatina tamaşakirin ji derve ev yeka bi balkaş dihata dîtîn. Mirovên li herêmê an ji yên herêmên din, ji aliyên olitîyê ve bena an ji bi awayekê wekheviyê ve bena, gelekî û gelekî xweza bûn. Mirov jihev fahm dikir û rêz di dana hevdû û parestinên hevdû.. Ji aliyê olitîyê vê weke Êzîdîtî, filahiûtî (suryanîtî) an ji musulmanetî ji bena, yên ku wan olan di parastin pir bûn û di nav hevde jîn dibûn. Ji aliyê çend û ziman ve wekhev bûn û ji hevdû fahm dikirin. Ti mişkulên wan di naqabina wan de dernediketin. Ji vî aliyê ve gotineke ku pir bideng di nav komên civakê de hebû ku dihata ser ziman. Ew ji her weha bû, "bawerîye te ya te ya û ya min ji ya mine". Her weha bi vî awayî re hizir û ramanên hevdû û ol û cudatîyên hevdû erê dikirin û di pejirandin. Ew gotin weke gotina destûreka bingihîn bû di nav wan de û dihata erê kirin. Di vê mijarê de hêjayî gotinê ya ku mirov bêje ku di jiyanê de jihevî û wekhevî du wateyên xwe yên pir mazin hebun di nav civakê de. Wateyeke wê wekhevîye ew bû ku hizir û ramanê xwe anîne ser ziman bû. Wateya din ji di civakê de wekhevî bû bi hizir û ramanên wan ve dihata ser ziman. Di bingehê vê gotinê de çand xwedîyê teybetmendîyeke pir mazin û girîng bû. Çand û hunera Kurdistanê li ser olan re mazin ji dibû û biwate dibû. Di jiyanê û rastiye wê de bi mirov re mazin dibû û biwate dibû. Ji vê yekê bû ku li hevberên cudatîyên hevdû û li hevberê nerîn û nêzîkatîyên hevdû yên olî û hwd ne sekinandin weke xosletekî jiyanî û çandî di civakê de bi wan re jîn dubû û dihata ser ziman...

Zanistvan Xalo û Yazdan beg bi meyîzandîneka ku pir bi balkeş bû ji di ber wir ve hêdî hêdî di buhurîn û diçûn. Li aliyên din, yên herêmê ve gelek zevî, zûwal û nuwal ji dihatina dîtîn. Çemê ku di naqabîna herême gund u daristanê de dibuhurt, li aliyekî din li anişka cihê ku mal lê kom bûn û dibû weke gund, nivîna ave hê ji farahîr û mazintir dibû. Li ber anişka gund cihê ku çem farahîr dibu, gelek latên mazin ji hebûn. Av hinekî wan latan ji kiribû nava xwe de. Vê yekê ji li ber çavan dîmenekî ku pir xweşik bû derxistibû hole ji bergeha mirov re. Gava ku ji latan hinekî dihata buhurandin, mirov digaha nav sipîndarên ku hinekî mazin û dirêj bûn. Ku mirov di nav sipîndaran de dimeşî, weke qadareke piştre ji sipîndaran mirov di kete nava hinek darên ku mirovan weke çilo bikar di anîn. Mirovên çole, divê ku mirov bêje hema bêja hemûken bi çilo estehmel dikir. Ji bo tanuran û her weha çêkirine xwarinê li ser tifikan re ji cilo pir baş bû. Zanistvan Xalo û Yazdan beg ku ji riya ku li dehma gund bû, ku jê buhurtin û çûn û ewanderan li pay xwe hiştin, gelekî û

gelekî di dile wan de dima. Cîhekî ku gelekî û gelekî xweş bû bû. Bergeh li ber çavên miroven li wir bixaml bû. Ew ji riya xwe hinekî din di wê heyeme de dirêj kirin û gahandina ber anîşka gund ku xwe nêzîkî wê avê bikin. Her weha ew ji wilo kiribûn û riya xwe di wir de buhurandi bûn û çûbûn.

Bi buhurtinê re weke qadareke piştire digihijine ber şatekî ku ava wê bi harikandina xwe re digiha serê Avakahnîya Sipî ya. Ji wir re dihata gotin Berkahnîyê ji. Ewder li ber wan ma bû. Bi haspan re li ser ava ku diharikî hinekî sekinîn. Hinekî ave ji diwaxûn û haspên xwe ji av di din û piştire dise di kevine ser riya xwe de ku riya xwe berdewam bikin. Piştî ku li ave di sekinin û hinek av vexwertin û hinek av avêtina ser û ru yên xwe ji, êdî di kevine ser riya xwe de. Hinekî bêhne wan ji her weha farah bû bû. Êdî bi wê bêhn farabûnê re riya xwe dewam kirin. Hê ji hinekî din êdî bi lez bûn. Riya wan ne zehf mabû. Ji mala Xalit axa bi sibehê re bi rê ketibûn. Lê wa dibû piştî nîvro, lê hê di rê de bûn. Ew ji wastaha bûn. Lê di rê de ne di sekinîn. Gav bi gavakê bû, ji bo wan di wê heyeme de. Çend wan lez kiribena, wê hê hinekî din zûtir xwe gahandiban malê. Wan ji pir lez û baz dikir, da qana hê ku li wan ne bûyê êvar xwe bigihênine malê. Zanistvan Xalo ji riyan re ne beyênî bû. Gelek caran di riyan de çûbû û hati bû. Lê Yazdan beg ne weke wî wilo bi fêr bû di riyan de. Zanistvan Xalo di wê heyeme de li ser haspên xwe li Yazdan beg zîvirî û meyîzand ka ma rewşa wî çawa ya. Ew ji pir wastehî di hata xuyakirin. Weke nefeseke du nefesa bi meyîzandina xwe ya li Yazdan beg re êdî li wî zîvirî û sekinî û piştire hinekî bi bideng re gotiyê de "divê em hinekî din lezê bikin, da ku li me ne bê êvar...". Yazdan beg bi dengêkî ku wastehî bû bersiv da zanistvan Xalo li ser haspên xwe û her weha got ji wî re, "erê raste ti dibêje, divê em bi lezê nin...". Her weha Yazdan beg weke mirovekî ku wan riyên ku têre diçûn nas dikir bersiv da bû zanistvan Xalo. Piştire êdî ku hinekî din dana haspên xwe û hinekî din bi leztir bidest çûna xwe kirin, êdî weke demek dirêj her weha bi bédeng re di riya xwe de çûn. Di meşê de her kaşakî ku xilas dikirin kaşakî din yê nû derdixista pêşiya wan. Her weha weke ku riya wan xilas nebe li wan dihat. Bi wê lezê û bazê re li dore asre xwe digihênine nêzîkî Avasipî ku navê xwe ji Çiyayê Sipî digirt. Ev yeka ji dihata wê wate ku riya wan zêde nema bû. Bi dîtine ave re ru yê Yazdan beg bikên bû bû û dilê wî bi kêf bû bû û kêfe wî hatibû ku gahabûna Avasipî. Wî wanderan nas dikirin. Gelek caran bi neçîrwanan re hatibû wanderan û neçîr kiribû û li waderan garahabû. Ji ber wê yekê ji wî wanderan nas dikirin. Zanistvan

Xalo ji nefeseke dirêj ji dilê xwe kişand û berda, ku Avasipî dît. Zanistvan Xalo piştî ku nefeseke dirêj kişand û berda êdî li ser haspê xwe li asîmanan meyîzand, ji dûr ve dît ku wa heyv bidest derketine kiribû. Lê hê ji bi tememî roj ne çûbû bû ava. Her weha weke qadareke ku piştî zanistvan Xalo li kaş û çiyayên li dore xwe meyîzand, êdî dise di rewşa xwe de keta hiziran de. Lê bêguman ew ji bikêf bû ku gahabûbûne nêzîkî malê. Ji wê pêde ti riya wan nema bû. Ji nahaka pêde wê riya wan çend dirêjbûn kişandi bena ji, qey kêlîkêke din dibêt ku ne kişandi bena. Di meşiyê de ewan li ser haspên xwe hêdî hêdî di rê de digahana mirovên ku li derve bûn û yên an diçûn bi sawalan ve an ji yên ku bi sawalan re dihatina malê, di hatina xuyakirin..

..... O

Ew çend nêzîkî mergan dibûn avçend ji hê bêhtir mirov ji aliyên wan ve di hatine dêtin. Ev yeka ji dihata wê wate ku li nêzîkî mal bûn. Di riyeke ku gelekî dirêj û mazin de çûbûn û nahaka ji divagarana malê. Nahaka vêce vagaraha bûbûne malê bikêf û bidil xweşiyeka ku mazin bû bi wan re. Zanistvan Xalo pir mirovên ku nas dikirin di wê nêzîketiyê de di dîtin. Ku digahana dehma hevdû êdî silav di dana havdû û piştî ji hevdû dibuhurtin û riya xwe berdewam dikirin. Weke qadareke her weha ew yeka berdewam kir di nava wan û havirdore wan de. Piştî hêdî hêdî gahana malê. Lê pêşî ne çûne malê ku gahan. Pêşîke wan xwe gahanda cem Hamê zerê û di der haqê rêvanîya xwe de ew agahdarkirin û riya wan çawa çûbû û çî dîtî bûn û çî ancama di destên wan de hebû ji beg re gotin. Gotina Hamê zerê ji Xalit aga re biribûn û bersive Xalit axa ji ji wî re anîbû bûn bi xwe re..

Çawa ku gahana cem Hamê zerê êdî pêşîke bi silav kirinê re hevdû himbêzkirin. Piştî bi hev re darbasî rûniştinê bû bûn û bidest xaberdene kiribûn li ser çûn û hatine.. Pêşîke weke qadareke bêdeng mabû bûn. Di wê bêdeng bûne de wan di serê xwe biribû u anîbû ku ka ma wê çî û çawa ka bêjin. Hamê zerê ji di serê xwe dibir û dianî ku ka ma wê çî jê re bêjin. Lê her weha vê bêdengiyê pir zêde berdewam nekir. Pêşîke Hamê zerê bidest xaberdene kir û ji wan pirsî ku "riya we çawa çû.." bû. Ew gotine riye wê çawa çû bûnê, di hundurê xwe de wate wê çî bersiv ji min re anî ji hebû. Piştî pirsîna Hamê zerê re zanistvan Xalo êdî mafê xaberdene hilda û bidest xaberdene kir li ber Hamê zerê. Bi xaberdene xwe re zanistvan Xalo herweha ji Hamê zerê got;

"begê min, riya me pir baş çû, hem ji bo me herduyan û hem ji bo bersivdana Xalit axa. Xalit axa dewetiyê begê min hilda ji me û ji me re

got ku 'ez bi rûmet dewetê erê dikirm'. Piştî ji me re her weha got'ezê piştî ku win çûne malê êdî di naqabîna du an ji sê hafteyan de werime mêhwanderiyê..'.Piştî vê bersivê re dilê me xweşkir, em li mala xwe kirin mêhwan biqadr û biqiymet. Piştî ku em rojake li xwe kirin mêhwan êdî em weke axayan bi rêkirin. Bi me re ji li gorî şan û şerefe xwe pir xalat şandin ji me re û ji begê min re ..".

Piştî wê bersivdana zanistvan Xalo re êdî Hamê zerê di serê xwe de bikêf û bişa bû.Wilo bi kêf u şabûna xwe re li zanistvan Xalo û li Yazdan beg meyîzend.Piştî ku her weha weke qadareke li wan meyîzend, êdî piştî gote wan 'win wastahana, herin hinekî li rehet xwe meyîzenin, xwe rehet bikin'. Piştî vê bersivdanê re de êdî Hamê zerê her weha xaberdana xwe berdewam kir,"pir başa, ez kêf xweşbûm; bila were, emê hevdû bibînin û nas bikin, li ser serê û çavên wê werê".Piştî wê bersivkirinê, êdî bi bédeng bû Hamê zerê di cihê xwe de.Her weha di cihê xwe de bidest di hizirandinê kir.Her weha hinekî bi bédeng re di nav civata ku li dore wî li hevdû bû de ma.Hemû kesên li dore wî, li wî dimeyîzandin.Çavên wan bi pir bal re li wî bû û li wî dimeyîzandin.

Hamê zerê piştî ku weke qadareke ku serê xwe hilda û li mirovên ku li dore wî rûniştibûn meyîzend dît ku çavên wan miroven hemûkan ku di civatê de rûniştibûn de li ser wî bûn. Bêguman çavên wan miroven herdayimî li wî bû.Ew beg bû û sereke aşîre bû.Divê ji wilo bena.Lê wê naqlê pir bi bal re li wî dimayizandin û çavên wan li ser wî bûn.Civate beg dayimî ji pêşengên aşîre wî pêkdihat.Hemûken ji weke zanistvan bûn û axlebe ji kal bûn.Ewan mirovên hemûkan ji di nav civate biqadr bûn, biqiymet bûn û bihûrmet bûn.Ti keskî ji gotina wan re ne di got na. Her dayimî li wan û gotinên wan dihisandin.Ewan ji bi gotin û dîtî bûn.Di nav civakê de ji mirovên re rêzanî û mêzanî dikirin.Li ser mijarekê an ji bûyareka ku dibû hizir û ramanên wan hildan ji weke kevneşopîyekê bû û herkesî ji ji vê kevneşopîyê bifahm bû û bizan bû û bicih dianîn.Li ser wê yekê ji gotin di nav civakê de hebûn ku di hatina gotin.Her weha gotinek ji wan gotine ji ew bû ku digotin ku,`..ma serê tê teşihê, herê bi pîrekî(zanistvan) re biaxeve, ewê êşe serê bi buhurêne..'.Herweha bi wî awayî re jiyana civakê hebûna xwe di didomand.

Piştî bi Hame zerê re civat hemûk rabû û çû li sofere xwarinê rûnişt.Tevde li bi Hamê zerê re li ser sofere rûniştin.Lê gava ku mirov li Yazdan beg û zanistvan Xalo dimeyîzand dihata têgihiştin ku wastahî bûn.Rudêne wan wastandina wan baş dide ber çavan.Lê tiştek ne di dana der ji wastandina xwe ve.Lê Hamê zerê fahmkiribû ku ewan wastahi bûn.

Piştî ku Hamê zerê hinekî li wan meyîzand, êdî duvre gote wan, “emê bi hev re xwarina xwe bixwûn û duvre win ji herin hinekî xwe rehet bikin, wê ji bo we baş bibe”. Zanistvan Xalo û Yazdan beg ti bersiv nedan li hevberê ve gotine Hamê zerê, tenê wilo weke ku bi meyîzandina xwe re bêjin ‘erê’ lê meyîzendin. Di wê meyîzendina wan de avîrên mirovên bi serketî ji zelal dihatine kifşkirin. Lê piştî ku weke qadareke têve çû, êdî zanistvan Xalo bersiveke biçûk dayê de û her weha jê re got “tu rast di bêje begê min, em pir wastahîne, rîya me hinekî bi wast bû..”. Piştî ewan ji bêdeng man li hevberê Hamê zerê li ser sofere xwarine. Piştî wê xaberdana biçûk re êdî ti gotin ji nav lêvên yekî ji ji wan derneket haya ku xwarine xwe bidawî kirin.

Di li ser xwarine de car bi car Hamê zerê xaber dide bi yê ku pêre li ser xwarine bûn. Pirs ji wan di pirsîn û xaber dide bi wan re. Lê pir caran ji ji wan re diaxivî di ser xwarine de. Mirovên ku li dore wî bûn ji li wî pir bi bal bûn û lê guhdar dikirin. Li ser xwarinê xaberdan zêde dirêj ne dibû. Ku Hamê zerê xaber ne dabana, yê ku pêre bûn, kêma hineka ji wan xaber dide li ser rûniştine xwarine. Di li ser xwarine de bi şopîya xwarine re tevgarandin çê dibû ji aliyê yê ku li ser xwarine rûniştî bûn. Hamê zerê hij xaberdana li sofere xwarine dikir. Carna ji di nav gotinên xwe de digot ku “xaberdana li ser sofere bi asil û bişopa”. Gelo ji bo ku hij xaberdana li ser sofere dikir, wî ew gotin digot an ji hizirekî wî hebû di serê wî de ku ev yeka dianî ser ziman? Ev yeka pir bi fahm re dihata ser ziman ji aliyê wî ve. Fahmkirin bi dîtî û buhurandine re mazin dibe. Her weha hizirên wî ji hin bi hin çê dibû bûn. Hizirandin mirovan dike ku miroven bi bin xwediyê hizir û têgihiştinên mazin.

Piştî ku hemû keseken ku xwarine xwe xwar û rabûne ser xwe ji sofere, êdî dê zanistvan Xalo û Yazdan beg ji karkirin ku herim û hineki xwe rehetbikin. Hamê zerê ji ev yeka ji gav û nêzîkatîyên wan fahm dikir. Fahm dikir ku li hêvîye destûra wîne ku herin. Berî ku ew bêjine Hamê zerê ku wê herin, Hamê zerê li wan zivirî û gote wan “divê win herin û rehet xwe bikin. Win ji rê ve hatine û wastahana”. Piştî ve gotine Hamê zerê re wan ji destûr xwestin û çûne derve ji nav civate ku herin û hineki xwe rehet bikin. Şev ber bi derengîye ve diçû. Civat ji hêdî hêdî bi ber belav bûne ve diçû. Hêdî hêdî miroven ku li civate rûniştî ji bûn, kare xwe dikirin ku herin û razihin. Dema razane hatibû. Di wê demê de weke qadareke piştî êdî civate wan ji bidest jê belav bûn kir. Herkesekan çûne malên xwe ji bo razane. Hamê zerê ji gava ku civat jê belav bû ew ji çû oda xwe ya razane. Di wê oda wî de xanimê wî ya bi navê Manokê

amede bû. Sê jinên Hamê zerê hebûn û Manokê dibû ya ên ciwan di nav wan de û ya dawiyê bû ku anîbû ji xwe re. Jina wî ya pêşî navê wê Bijîne bû. Jê re di nav xalkê de Bijîne gûlê ji dihata gotin.

Ji gotina, Bijîne gelekî û gelekî bi aqil bû. Gelekî bi fahm û zirek bû. Hamê zerê ji gelek tiştên ji wê re digotin û hizir wê ji dihilda. Divê mirov bêje ku Bijîne ya ku ên zêde karîbû ku bi Hamê zerê re bi ketina nîqaşan de ji bû. Bi ceger û wêrak bû. Rudênaka wê ya fireh hebû. Çavên wê bi bal bûn. Hinarîkên ruyê wê her dayimî weke ku sor bûn û her weha bala mirovan di kişandin ser xwe. Lêvên wê xwediyê soratîyeka xweza bûn. Pora wê dirêj bû li noqa wê di sekinî. Bi xiftanê xwe re gava ku serê xwe bi sêrengan re girêdida û bi sêrengan re pora xwe ya dirêj diberda, gelek çavên mirovan diçûne ser wê di wê heyeme de. Wê pora xwe di kire du kezî û sêrengan ji di kire kezîyek û bi hev re di hunand. Piştî di ser de ji şarpa ciwanî ya havişîmi diberda. Mirovên li dore wê bûn ku jin ban an ji zilam ji ban, hûrmet û rêz di dana wê û gotina wê û bi bal re lê dihisandin. Har dayimî ji weke buka nû serê telîyên xwe û kafa mista destên xwe hina dikir. Pora xwe ji car bi car hina dikir. Bi hinakirine pora xwe re, serê telîyên xwe û kafa mista destên xwe ji hina dikir. Piştî hinek şîre ku endeku hatibû xistin di nav de û hinek ava tirozîyan bi hinek rûne ku ji gayê re hatî çêkirin ji tevlihev dikir û pê ru, dest û laşê xwe dişişt. Her weha bi vê yekê re nermbûn û rehetbûn di laşê wê de çêdibû û xweşiketiya wê ji hê bêhtir derdixiste hole. Bi rudêna xwe re miroveke ku gelekî û gelekî xweşik bû. Bi aqilê xwe re ji miroveke ku bi zanebûn bû.

Di gotin û axiftinên xwe de ji miroveke ku di cihê xwe de giran bû. Zanibû ku gotine xwe di cih û demê de wê çî bêje. Tiştên ku di dîtin bi paşve ve nedihîşt. Ne miroveke ku bêxam bû. Guhên wê her dayimî li hevirdore wê bû. Jinbû, biqadr û biqiymetê xwe zanibû. Ji rewş û wazîyetan mirovên pir zû û baş fahm dikir. Di pir rewş û wazîyetan de, hinekên ku bi gotin û nêzîkatîyên xwe re ew êşendi bena ji, wê ne dihişt ku tişteki wilo ji aliyê wê ve bibe û bê kirin. Ji aliye xwandine ve ji pir baş bû. Demên xwe ji bi zêdeyî yên vala bi xwandinê re di buhurand. Zanibû ku bi hisêne û xwe bide hisandin. Ji wan aliyên ve di her demê bi hûrmet, biqadr û biqiymet dihata ser ziman û bîranîn ji aliyê mirovan ve. Bi wan xosletên xwe re û nêzîkatîyên xwe re weke minaqekê dihata erê kirin ji aliyê havirdore wê ve û mirovên li dore wê ve...

Hamê zerê wê şevê şeva xwe li cem Manokê buhurandi bû. Manokê ji bi nav û dengê xwe re keça serekê aşîrekê bû. Gelekî û gelekî ji xweşik bû. Bavê Mamokê sereke aşîre hasanka bû. Aşîra hasanka dibû çengekî ji

aşîre Hamika. Aşîre hamika binav û bideng bû û pir mazin bû. Di aşîre Hamika de Hasankan çengekî mazin bûn. Barûkan ji dibû destekî ji Hasanka. Barukan li dore Elihe wanderan diman. Li Elihe êlên weke êlên botkîyan û Xiyan ji diman. Di wê demê de weke hasankan barukan ji bûbûn bi serê xwe. Dema ku Osmaniyan êrîşî wan kiribûn û sereke aşîre yê çengê Hasanka Himecanê axa girtibûn û li qazo rûniştandi bûn. Êdî piştî andamên aşîre yê din yê ku sax dimênin ji tevî aşîra mazin dibin. Ji aşîre hasanka zêde ti kes sax jê ne mabû. Êla Hamika xurt bû û mazin bû. Ji dema Merwanîyan ve di cihê xwe de weke dewlet bûn. Li wê herêmê ji bi hebûne xwe re hebûn. Navende aşîre hemika li botane bû. Lê li wê herêmê ji xurt bû.

Osmaniyan êrîşî destên wir kiribûn û ji nêvî bêhtir ji wan kuştibûn. Lê zêde nikerîbûn ku bi ser aşîra mazin Hamika ve herin. Ku navê wê hilda ban û gotiban emê bi ser aşîre hamika de çin, we wê çaxê wê nivê Kurdistanê dibêt ku wê li hevberê wan sekinê bena. Ji ber ku navende wan li botane bû û li botane ji mîrîtî xurt bû û hemû kesekan li mîr dimeyîzendin. Mîr weke kralê kurdistanê bihêz û rûmet bû. Her weha alî hevdu kirin û hevdu girtin hebû û mazin bû. Ji ber çiyayê Sipî, haya ku digaha ber Haskîfê di cihekî mazin de xwedî hêzbûn. Çengê aşîre hasanka ji bi cih li nêzîkî *Haskîfê* dima. Lê di baharan de riya zozanan digirtin û diçûna bi zozanan de.

Her weha zozantî ji dikirin. Ku dema zozana xilas dibû, êdî careke din divagarahana cih û warên xwe bidil û xweşî. Mirov karîbû bêje ku her weha jiyanaka wan ya *Koçerî* ji hebû. Koçerti ne goçbertî (pênebertî) bû. Jiyanaka ne li deştê bû. Koçertî ji bo sawalan û jiyanaka li cihê xweş gerîn bû. Herêmen Kurdistanê yê ku di zivistanan de jê cuda dibûn ji vê rewşê re dibûn bingeh. Wan bixwe ji jê yekê re di got *Koçerî*. Bêja koçerîyên bi temen, wate û dîroka xwe heya dema Neolîtîkê ji diçû. Bi vê yekê re navê pergala jiyanaka kedîkirinê û hawandinê bû. Jiyanaka koçerîye, jiyaneka ku di nav riyên zozan û daştên Kurdistanê de çûn û hatin digirt bû. Her weha ev yek (koçerî) xosletek ji xosletê jiyanaka Kurdistanê ê teybet bû.

Di demeke her weha de di dema zozanan de Manokê têt xwestin û tê mala Hamê zerê. Ew her dayimî bi xweşîketî û hîrbûna xwe re li ber çavên bû. Hamê zerê bi Manokê re xwe digahanda nêzîkî aşîre Hamika ji. Zawacên weha pir dibûn û ku dibûn ji, dibûne temenê pir nêzîkatîyên her wisa di nav aşîren û malan de. Ji vê yekê re ji pir bi zêdeyî gotinen mazinan yê ku weke serekeyan û pêşengên asiran bi kardihat. Zêde ti

maf bi vê yekê di vê rewşê de di destê keçikê de ne dima ku di der haqe xwe de biryarê bide. Cerna, di rewşne de di derstên de û bavê de ji gotin ne dima. Ew rewş, rewşeke teybet bû ku bitêybet werê ser ziman. Biryara ku di hata hildan ji bênaçerî wê ji erê dikir û di pejirand. Lê berî ku di aliyên her weha de biryar bihata girtin, pêşika bi keçike re ji di hata axiftin. Jê dihata pirsîn ku ka ma ka hineke din di dilê wê de hena an ji nîn ên. Ku keçikê gotibena ne yek di dilê min de nîn ê, an ji erê yek di dilê min de heya, wê çaxî dimana sekinî, yê mazin. Mayîn sakinandin her weha di vê rewşê de çêdibu. Lê pistre ji yek ji pêşengên aşîre ji diçû û pêre xaberdide û herweha di gotiyê de "di dilê te de yek na bena, me yê te zewicandibena. Lê di dilê te de yek heya. Wêce wê çaxî jê re bêje, bila bi nav û dengê xwe re bi malbata xwe re werê û te bixweze ji malbata te". Piştî wê gotinê ji demeke weke sê rojan jê re dihata nîşandin. Piştî wê gotinê re ji aliyê keçikê ve kurik dihata dîtin û keçikê ji hamawîye xwe yê serê xwe ya keçkenîyê di dayê de. Ev yeka dihata wê wate ku di got ku "were û min bixwaze ji de û bavê min, ji malbate min..".

Di vêderê de hêjayî gotinê ya ku mirov bêje ku hamawî weke namus û şerefekê têt dîtin li Kurdistanê di nav kurdan de. Di nav berberîye du aşîran de ji ku hamawî ji aliye jine ve hata avêtin li ardê di nav wan de, êdî wan ji nikerîbûn ku bêjên ku 'ne em nikerin berberîye xwe ya di nav xwe de bi dawî bênin'. Divîbu ku dema ku hamawî hata hole, ew ji rajihine wê hamawîyê û dênine ser serê xwe û berberîye xwe an ji ku hebe şere di nav xwe de bi dawî bikin. Ji vî aliye ve divê ku mirov bêje ku jinên Kurdistanî pir şer û berberîyên di nav aşîren de bidawî kirine. Jin, di rastiya kurdistanê de bi vî awayî re zanebûne, asitîya û asitî parezêtiya. ..

Ev rastiya hamawîye bi hezar salan hatiya parastin û berdewam kirin li Kurdistanê di nav civake de. Bi hamawîye re kevneşopîyeke mazin ya kurdan heya di nav wan de. Hamawî bi hebûne xwe re rêzeke mazin ji tene hole. Di rastiye de rêz û hûrmete li hevberê jine û jinitîya wê ji di nav vê rêze de heye. Gelek gotin û vebêjin birêz li ser wê hamawîye tèn gotin. Bi hamawîyê re miroven kurd li welate xwe kurdistanê, asitî û evînderîyê, rûmet û rêze xwe pê tînin ser ziman.

Hamê zerê wê şevê li cem xatune xwe Manokê ma bû.. Wê rojê sibehê ji, hê zûkane rabû bû ser xwe ji nav cihan. Bi fecre re rabû bû ser xwe ji nav cihan. Bi rabûna xwe re rabû bû û çûbû ber deve derî ku hinekî bêhne xwe bistanê û li dervê hinekî meyîzanê. Ne tenê ew di wê kêlîkê de rabû bû ser xwe ji nav cihan. Gelek mirovên ku kar û barê wan hene ji rabû bûn ser xwe cihan û bi kar û barê xwe ve diçûn û dihatin. Yê ku

sawalên xwe ji koxan derdixistin an ji yên ku bi sibehe re hineki pazên xwe di dohtin di hatina ber çavan û xuya dikirin. Pir mirovan ji sawal û pazen xwe li şevînan dihiştin bi şevê re. Ji bo wan sawal û pazan ji kar û bar dihata kirin ku biçûyan û wan sawalan ji bidohtinan an ji ji aliyekî din ve wê ji bo vê yekê çi divîbû bena kardikirin ku bi xwe re biriban. Hinek xatun ji hê zûkane rabû bûna ser xwe û bidest hêrandina destar kiribûn. Destar dihêrandin. Di wê heyeme de Bijîne ji rabû bû ser xwe ji nav cihên xwe û kardikir ku derkeve derve ji mezela xwe. Bi derketine wê re bi Hamê zerê re bi ru bi ru re hat. Li Hamê zerê meyîzand û gotiye de, "roj baş begê min". Hamê zerê ji her weha jê re wilo got û gotiyede, "roj baş ji te re jî.". Bijîne weke ku li tiştê digaraha dihata dît. Tiştê ku lê digereha ku dibîne, êdî divagarahe mezela xwe.

Hamê zerê ji li ber devê derî li wê şaqaya sibehe ku pir xweş bû sekinî bû. Di wê heyeme de dengê du şivanan bi bilind û weke biqîr bê hata guhên wî. Hinek mirovên din ji bi ber wan ve çûn ku ka ma ka çi heya. Hamê zerê ji mitala kir û ew ji bi ber wan ve çû. Gava ku Hamê zerê bi ber wan ve çû û gaha wir, êdî yên ku li wir bûn hemûken ji silav dayenê de û roj başî ji jê re kişandin û piştê rê dane de. Gava ku Hamê zerê çû û dît, dît ku wa çivanan marekî ku di sibehe de hê tavizî bû dîtî bûn. Lê ne zêde biçûk bû û ne ji zêde mazin ji bû. Yekî ji nav wan got ku, 'ev mar, marê sincê ya'. Marê gelekî bi jahre û kujara. Rast bû, marekî sincê hatibû dît. Berî wê rojê ji marekî karakor hatibû dît û kustin, li wir. Marê karakor bi çavên xwe re ne bîne, lê bi hîskirine xwe re pir xurtin. Hîskirine wan, ji wan re çavên pir mazin û jîrin. Jahre wan ji zehf dijjwara û kujara. Lê ne weke ya marên sincê dijjwara, ku di cih de mirovan dukuje. Yekî ji wan mirovan, hema ji dereke rahiştê kevîrekî ku mazina û gote begê xwe Hamê zerê "begê min bi bi destûra te" û kir ku wî bikuje. Çawa ku Hamê zerê gotiyê de destûr ya te ya, êdî wî ji serê wî marî bi kevîr parçiqand. Lê mar ne hata avêtin. Ji ayarê wê tiştên ku ji naqşan re divîbû bana, jê dihatina çêkirin, ji ber vê yekê ji yekî bi zilikekî stûr rahiştîyê de û bir bi xwe re. Ayarê wî ji weke ku belekî bû. Lê ku dihata ber rojê, êdî dibariqand. Li ber rojê rengê wî dibû pirreng li ber çavan. Yekî rahiştîyê de û bi xwe re bire hundurû. Piştî vê yekê re ji kom bûn jihev belav bû. Şivan ji bi riya xwe ya ku diçûne ber sawalen xwe ve, ketine rê de û çûne bi riye xwe de.

Hamê zerê ji vagaraha devê derîye mala û weke berê ku li devê derî sekinî bû ma sekinî di devê derî de. Her weha ku weke qadareke ma sekinî êdî piştê derbasî hundurû bû. Careke din çû mezele ku têde şeva

xwe derbas kiribû.Çû mezele Manokê. Her weha weke qadareke ku di hundurû de ma, êdî piştîre dise ku xwe amedekirî derket û derbasî odeye ku nêzîkî ya rûniştine ya taştê bû.Bi ketine wî ya oda re miroven ku di oda de bûn di cih de rabûna ser xwe ji ber wî. Ewan miroven yên ku her dayimî ew bi tenê ne di hiştin bûn.Piştî ku hinek mirovên din ji hatin û zêde bûn, êdî bi hev re derbasî xwarina taştê bûn.Piştî ku hemûken gahana hevdû êdî ji hev re roj basî kişandin û bi hev re derbasî ser sofrê bûn û li ser sofra taştê rûniştin.Xulaman, sofra taştê berî ku ew werin bidest amedekirinê kiribûn.Gava ku ew rûniştin, êdî xulaman ji wan re bidest suxretiye kir. Bi hev re bi afiyet bidest xwarina xwe ya taştê kirin.Wê sibehê li ser sofrê ku bidest axiftinê kirin, mijare wan ya axiftinê kuştina marê sincê bû.Behsa marê sincê ku dikirin û geleden ji tişte ku di der haqe marê sincê de zanibûnên ji wan re digotin.Her weha wê sibehê li ser taştê nîqaşake germ wan girtibû.

Di wê demê de mar zêde dihatina xuyakirin.Di havinan de hinekî din ji zêde dibûn.Lê ku diketa ber zivistana de, êdî zêde ne di hatina xuyakirin.Di ardê de winda dibûn.Ji bo naqşan ji şivanan mar di kuştin û dianîn di dana yên ku karîbûn ayarên wan bikar bîanîyana.Lê pir mirovan ji kuştina maran rast ne di dîtin.Weke hizreke ku ji kevn bû, ji bo kuştina maran di hata dîyar kirin. Dihata gotin ku 'bi kuştina maren re bêxêrî çêdibe û di keve male mirov de. Haçike marekî ku bikujê wê tişte were serê wî di demê de.Wê nikaribe xwe ji vê yekê xilas bike'.Her weha ji aliyê qancî û naqanciyê ve vegotin dihatina gotin.

Ji aliye kanciyê ev dihat gotin ku,`mar pêşî baş bû piştîre xira bû û bû mar.Ti mar bikuje wê çaxê, ti yê ji aliyê wî yê neqanc xwe xilas neke.Wê xwe bigihinê te û wê zîyanekê bide te`. Her weha ji aliyê naqanciyê ve dihat gotin.Piştîre her weha gotin dihat berdewam kirin.` Gava ku te ew her weha kuşt, we xirabî li dulte her dayimî wê bigerihê`.Cerna ku ne ketibena zore de mar ne dihat kuştin.Bi kuştine marê sincê re her weha ew mijar hemû ji di mêjiyên mirovan de dihatina nîqaş kirin.Bi vê yekê re divê mirov bêje ku her weha mar hem bi qancî û hem ji bi ne qancî dihat nas kirin. Di hardu aliyan de ji li ser maran pir vegotin û çîrok di hatina gotin di nav civakê de.Di gotin ku mar pêşî baş bû.Pêşî ew melekek bû.Pir alikarî ji dide mirovan.Lê piştîre bi ne qanciyêke(bi pêvedanekê) re bû bû ne qanc.Lê hê ji aliyê wî yê qanc bitememî ne miriya.Ev yeka ji ji aliyê ku dihat gotin ku ew hê qanca ve dihat gotin. Aliyê qanc û naqanc, her weha bi gelek vegotin û çîroken re dihat ser ziman.Lê rastiye hebû ku divîbû mirov bêje, ku ew ji weke ku têt ser

ziman li ser mar û sahwbûna wê bû. Mar pir bi sahw bû. Di nîqaşan de ew hemû ji dihatina ser ziman.

Gotinên li ser hebûna maran ji dema Medan ve her weha hebûna xwe berdewam dikin û têne ser ziman. Medan bi wêneye Şahmaran re her weha mayîndeyek çêkirin. Şahmaran, her weha bi wî wêneyê re bi gelek gotina re mayînda dibe. Şahmaran, mîrenê maran e. Ev yeka bi çand û kevnesopiyan re hebûna xwe berdewam kir, di nav civake de. Bi vê yekê û vegotinên li ser Şahmaran re hizir û vegotinne dirêj di nav civakî de têne ser ziman. Li ser Şahmaran têt gotin ku kurikekî ku navê Canşap ku bi hevalên xwe listik di leyizê dikeve bîrekê de û têde êdî weke ku bikeve dinyeyek dî lê têt. Piştî ew dikeve nava maran de û mar ji pêva nadin û wî dihildin û wî dibine cem Şahmaran. Êdî ji wir pêde pir vegotin, dîrok û çîrok têne vegotin. Mirovan di civatan de bi heyvan li ser hevdû û li duv hevdû wan vegotin, dîrok û çîrokan tênine ser ziman. Her weha êdî Şahmaran bi gelek hizir dîrok, vegotin û çîrokan re di nav civatan de têt ve gotin. Bêja Şahmaran û vegotinên ser, di demê de gelek hizran derdixe hole. Bi vê yekê re di demê de di nav civatên kurdan de bêja Şahmaran dibe navê pergalaka hizrî ku bi vî awayî re tît ser ziman. Bi vê yekê re Şahmaran, weke semboleke qancîyê ji têt dîtin. Ew li gor vegotinan deh hezar sal jîn dbe. Hizir û têgihiştinên dema hemûkan bi xwe re di paraze. Bi vê yekê re kurd pir li ser di sekinin.. Piştî têt gotin ku Canşap demeke dirêj pêre dimene û mazin dibe û xortekî bir rind jê derdikeve. Şahmaran ji Jina. Şahmaran hij wî dike. Piştî ku rojekê Canşap dixweze ku herê malê, Şahmaran pêş dibêjiyê de ne. Lê piştî ku ew isrer dike, êdî destûrê didiyê de û ew di malê û dikeve nava mirovan de. Piştî têt gotin ku rojê mîrek ji ber ku bi nexweşîyeke mazin ketiye. Têt gotin ku têne çara ji bi Şahmaran re ya. Piştî wezîre wî mîrî bi pirsîne xwe digihine Canşap. Piştî wî girin û di bin û ji bo ku cihê Şahmaran bêje pir iskence lê dikin. Piştî fahmdikin ku bi lêdane wî ew ti tiştêkî ji wan re ne bêje. Êdî wezîr dike, listikeke pê dike. Wî dide berden û di bêjiyê de ti herê bi tenê xwe bigihêne Şahmaran û bêjiyê de derdek me gertiya, ku em çarê jê re ne bînin wê mirovahîya biqalênê. Ew ji ji wê yekê bawer dike û di rîyan de û diçê ku heri cem Şahmaran. Lê dema ku ew diçê ew wazîr ji wî bi lêsêran re di şopenê. Ku ew xwe digihine Şahmaran, êdî çawa ku Şahmaran xwe şanî wî dide, êdî leşker êrîş dikin û Şahmaran dikirin. Piştî ew Şahmaran tênine cem mîr, û piştî dikin ku Şahmaran bikujin. De ne, wazîr pê hisaha ya ku Şahmaran xwedîyê zanebûne deman hemûkan û evrenê hemûkî ya. Ew ji dixweze bibe xwedîyê wê

zanebûne. Piştre Şahmaran têt gotin ku aqilekî dide wan. Dibêje ku aqilê min hemû di aliyê duve min de ya û jahra min ji hemû di aliyê serê min de ya. Piştre her weha di qazanan didênin ser êgir û aliyêkî ji serê wê û aliyê ji duve wê dixine de. Şahmaran ji ji Canşap re gotiya ku ji ber ku tê cihê min ji wan re gotiyê ji ya serê min vexwa. Ew ji wilo dike û wazîr ji ji ber ku dixweze ku bigihê aqil ji aliyê duve wê di vexwe. Piştre ku wazîr divexwe ew dimire û Canşap ji digihê aqile evrene hemûkî êdî piştre haya haya jîn dibe..

Di demên pistre de ji Şahmaran her weha hebûne xwe diparaze di malên kurdan de. Bi serekeyî divê ku bê gotin ku wêneye Şahmaran, biqadr û biqiymetiye re hebûna xwe dipareze. Di her malên kurdan yên axayan, begen û mîren û di her malên xalkê de ji, wêneyên Şahmaran dihatina dîtin....

Piştî ku Hamê zerê û yên pêre xwarine xwe xwarin, êdî derketine derve û weke qadareke di nav malan de ji xwe re garahan. Piştre haya ku dinya baş germbû êdî ew ji hatina malê û li mezele civatê rûniştin û ji xwe re bidest axiftinê kirin. Hêdî hêdî di nîqaşên xwe de germ dibûn û dengên xwe bilind dikirin. Nîqaşgeran nîqaşên xwe bi pêşengîye zanistvanan re berdewam dikirin. Zanistvanên zane bûn, hem ji aliyê hizir û raman ve li pêş bûn û hem ji ji aliyê di der haqê dirokê û aşîrên ku li herêmên wan bûn de ji bi zanebûn bûn. Di der haqe civakê de xwedi zanebûn bûn. Di der haqe havdû de hebûne zanebûnê mijareke weke ku pir girîng bû dihata pêşwazî kirin di nav pêşengan de. Êlek an ji her weha komek hebene û beg an ji yê ku sereke bû ku di der haqê wê de ne xwedi hizir bene, weke kêmesîyekê dihata dîtin. Di nav civatan de hizir û raman pir mazin dihata ser ziman û pir mirovên ji bi hatina ser ziman re bifêr dibûn. Civatan gelekî dirêj û pirmirov bûn. Her weha bi hev re agahdar dibûn di der haqe cih û war û aşîr û êlan de. Hizrên ku dihatina ser ziman pir baş û mazin lê dihata hisandin. Civatan, di nêzîkatîyan de weke zanistgahên civakê dihatina kar di dîtin. Rastiye wê ji, herweha wilo bû. Di vêderê de, hêjayî gotinê ya ku mirov bêje ku wateya civatan li Kurdistanê bi vî awayî re pir girîng û mazin bû. Civatan, her weha xwediye gelek xosletên teybet bûn. Di civatan de tenê ne hizir û raman dihata gotin, nîqaşkirin û ser ziman. Bi hizir û ramanen re ji pirsgrêkên ku dibûn û hebûn ji dihatina gotin, nîqaşkirin û ser ziman. Li her gund û bajarên Kurdistanê civatên ku li dar dihatina xistin. Xalkê, hertimî di nav xwe de li dar dixistin. Çareserî ji pirsgrêkan re li civatan dihata dîtin û erê kirin. Di civatan de di asta herî bilind de nêzîkatî dihatina kirin. Di vê

mijarê de civatên begen, axayan û mîren pîrsgîrêkê mazin yê xalkê nîqas dikirin û çaraser di kirin. Lê ekserî ji ti nîqas di civatan de bêçaraserî xilas ne dibû û ti pîrsgîrêk ji bi rewşa xwe re û bi bêçaraser ne dihata hiştin.

Di vê mijarê de hêjayî gotinê ye ku divê mirov bêje ku di civatan de pêşengî û rêveberîye axayan, begen û her weha ya mîren mazin bû. Bi vê yekê re divê ku mirov bi wan re çandekê û hin şopne bêne ser ziman. Weke pêşengî û rêveberîyeke civakî ji dihatina dîtin. Di rastiye de ji wilo bû. Mirovên mazin û pêşeng xosletên xwe û zîrekîtiye xwe di civatan de bi nîqaşan re di danîn hole. Di civatan de dixwestin ku xwe nîşan bidin. Di vî aliyê de her weha pîr miroven ku weke pêşengan bûn, ji aliye civakê ve dihatina pêşwazî kirin. Her pîrek pêşengekî xweza bû. Her weha di vî cihê de rola axayan û begen di nav civatan de derdiketa berçavên. Mirovên ku li civatan dirûniştin û diaxivîn, li gotinên wan dihata hisandin û meyzandin ku ka ma çend bi zanebûn ên. Bi vî awayî re di der haqê wan de biryar dihata girtin an ji her weha biryar dayîn çêdibû. Ji axatîyê an ji ji begîtîyê re bikêrhatin an ji ne bikêrhatin di wanderan de dihata erê kirin an ji ne erêkirin. Mirovekî ku weke pêşengekî derketibena hole û bixwastina ku were pêşwazî kirin, divê ku bi gotin û hizrên xwe re xwe danîbena hole. Bi qancî, başî û baweriyên xwe ve divê ku xwe danibene berçavan. Axatî an ji begîtî ji malbatîyê dihat. Lê belê ev yek ji bo ku yek ji wan astan were pejirandin ne dibû bes, bitenê. Ew nas kirin û mazinatiya malbatê wî bû. Divê ku wî ji xwe bi zanebûn û hizre xwe re xwe danîbene hole. Ku karîbene êdî miroven digot ku "ev mirovên ji mala axayan an ji begen tê, bi asil û qîymete.". Lê ji bo serekîtiyê divê ku ji pîr alîyan ve xwe dabana erêkirin. Wê çaxê, wê jê re bihata gotin ku ew mirovekî ku bizanebûne an ji wê bê axayak an ji begehê ku baş û qanc. Di wan alîyan de ji xosletên ku derdiketina pêş û dihatina xwestin bi zêdeyî ji mêrxasî û zanebûn bi hev re bû.

Pêşengîtî bi zêdeyî bi xosletên baş, mazin û zanebûne re derdiketa pêş di nav civakê de. Mirovên ku pêşengbûn xwe zanebûn û hizrên xwe re xwe derdixistine pêş di nav civakê de. Her weha zanebûn û têgihiştina wan divê ku wan derxistibena pêş di nav civatan de û piştre di civakê de. Li gorî xosletan û karan, ku demê ji wan dixwest, ku karîbene bikirina di demê de di pêş de diçûn û dimeşîn. Her weha wê çaxê ew pêşengbûn û sereke bûn di nav civakê de. Pêşengîtî bi wan û gotin û xosletên wan re û bi pîr xosletên têgihiştinê re di hata pêşwazî kirin. Lê belê bi vê yekê re

hêjayî gotinê ya ku divêt mirov bêje ku pêşengitî xwe gahandina mirovan û cihan re û xwe dana erê kirinê re dihata pejirandin. Di mêji de divîbû ku xwe gahandi ban. Di civake kurdistanê de tişteki ku ên zêde zor bû ji her weha ji ev yek bû....

Hamê zerê roj li ser rojan dikir û li bendî mêhwanderîye Xalit axa disekinî. Wê hevdû dîtiban ku ka ma ka çawa nin an ji çawa dihatina dîtî li ba hevdûyan. Hamê zerê pir bi dilper bû. Ev yeka ji meyîzandina li wî û dil avêtinên wî ji dihata fahmkirin û têgihiştin. Mirovekî ku dil avêtine wî zûbene an ji her weha dilperî pêre hebene, wê yekê xwe dide rudêna wî ji bi gotin û gavavêtinên wî re. Gavên Hamê zerê ne bixwezayî bûn di wê kêlîkê de. Li rudêna wî ji ku di hata meyîzandin dihata dîtî ku bihizir bû û bihazn bû. Lê çi hizir û ramanên di mêjiyê wî de ev dikir û pê di kete haznan de, di wê kêlîkê de zêde ne kifş bû. Lê ku li rudêna wî dihata meyîzandin, dihata dîtî ku gelekî û gelekî bi hizir bû. Tenê mirovan fahmdikir ku haznaka wa pêre heya. Lê nizanibûn ku ka ma ka ji ber çiya an ji çiya. Lê belê haznak ji pêre hebû ku di hata xuyakirin. Mirov ji ber çi di kete haznan de û çi dixwest? Haznkirin, cerna ku dibe hizre xwestekê zêde dernexe pêş. Tenê li ser rewşên di serî de hazn dibe. Lê ev nayê wê wate ku xwesteke di serê mirov nîne. Hazn, cerna weke sîwarakî ku tenê di xweze li pirsan sîwar bibe ya. Di haznan de çi hizir di serî de ya? Kijan hizir mirov dixê an ji dixist haznan de? Hazn ji aliyê hizir ve gotineke ku bihizirî bû...

Hamê zerê li welatê xwe garaha bû û bi gerîne xwe re pir cih ji cihe warê bav û kalê xwe dîtî bû. Xweşiketiye heyî yên dûr û nêzîk bi çavên xwe dîtîbûn. Xwestina bûna xwediyê wê xweşikbûnê, ma gelo di serê wî de hebû? Xwestineke her weha ku ji xwe re bene tamahî bû. Xwestina tamahîkar ji şaxsiyeta xwe re bi xwestinê re têt ser ziman. Ew ku diaxivî, ne bi bêje 'ez' diaxift û dianî ser ziman. Her weha bi bêje 'em' diaxivî û dianî ser ziman. Gotinên wî her weha bi gotine em re dihatina ser ziman. Digot ku 'em li welatê xwe nin', an ji 'li ware xwe nin' û hwd... Li ser vê yekê ji dîrokek mazin lê ber çavan hebû û tişî fêr bû. Her weha hizre qanc û xirabiyê ji bi hizren re dihata ser ziman. Tamahî ne dihata pejirandin. Gotineke zanistvan Xalo ji hebû ku di keta derbe xwe de wî ji di got. Hamê zerê ji cerne dianî ser ziman di nav axiftinên xwe de. Zanistvan Xalo di gotina xwe de her weha digot, "dijjahra tamahiyê bi ne hatina ji bîrkirine hizira mirovatiyê bixwe ya. Divêt ku ev yeka newê ji bîrkirin. Ku ev yeka ku hata ji bîrkirin û li gorî xosletên vê yekê tevgarahî çênebû, êdî têkbirine tamahiyê zor dibe. Tamahî xwediyê hinek hesten

pir jidahî ji ya..”. Di nav civatê de di nav yên ku rûnişti bûn de zanistvan Xalo ev hizre xwe dianî ser ziman.Gotinek çend were ser ziman, di her hatina ser ziman de bi xwe re hizrne din yên nû ji têne ser ziman.Bi her anîna ser ziman ya zanistvan Xalo re, mirovên ku li dore wî bûn ji, pêra mijaraka nû nîqaş dikirin.

Hamê zerê di nîqaşan de pir germ dibû, car bi car.Li ser mijarên ku di hatina nîqaşkirin de hizrên xwe dianî ser ziman.Ew di nav civate de beg bû.Ji ber vê yekê mafê xaberdene yê pêşi yê wî bû.Di nav civatan de ji mazinên re ev yeka weke rêzgirtinekê dihata nîşandin.Ji mazinan re rêzgirtin di nav civatan de weke xosletekî xwezayî bû.Bi vê yeke rê ji mazinan ji çî goti bena ji wan re zêde ne dihata gotin na.Mazinbûn ji aliyê hizir û raman û mazinbûn û sereketiyê ve bi awayên cûr bi cûr re li gorî xosletên xwe dihata ser ziman û erê kirin.Lê bêguman bi mazinbûne re mazinbûn û di demê de bi dîtine xwe re çêbûn û her weha fêrbûn û mazinbûn di laşekî de digaha hevdû.Anîna dîtinên xwe ser ziman, bixwere di nav civakê de pêşketinên mazin çêdikir.Ev pêşketin ji dibû bingihê pêşketinên din yên cûr bi cûr yên ku bi awayên din re di civakê de dibûn.Di bingihê vê yekê de ji ew mazinbûn bi xosletên mazinbûn, zanebûn û sereketiye re hebûna xwe berdewam dikir.Bi vî awayî re pergala civakê ya ku bi xwezayê re bi hebûne xwe ya civaknasî(sosyolojikî) ava kiribû bû bû.

Di civekê de evan xosletan bi kuretî dihatina ser ziman.Di dîtine serekeyê de xosletên ku yên serekeyitîyê bûn,bi zanebûne re pêşveçûne xwe çêdikirin.Lê di nav civakê de her xosletek weke ku gelek xosletên din ku di hundurê xwe de diparast.Bi vî awayî re avan xosletan hemûyan hevdû temem dikirin.Li gorî dema, ku ev yeka dihata şîrove kirin, dihata dîtin ku li gorî demê hinek xosletên ku ji wan xosletên civake yên ku mazin bûn bi pêşdiketin û bi pêşketine re ji pêşketineka mazin di civakê de dianîn hole..

Nîqaş û civatan, hizrên civake baş û qanc dianîn ser ziman.Di civatên civakê de rastiyên civakê dihatina ser ziman û nîqaşkirin.Rastiyên civakê ji ku hatina ser ziman, dibine bingehê pêşketinên civakê di demê de.Anîne ser ziman bi xwe re fêrbûne di nav civakê de çêdike. Fêrbûn ji bi xwe re hê bêhtir kuretiyê û mazinatiyê têne..

Ev yeka weke xosletekî pêşketine têt ser ziman.Hizir bianîne ser ziman re çêdibe û dewlemend dibê.Ji aliyekî dî ve ji hizir, ku di nav civakê de hata ser ziman, bi xwe re pêşketinan dide çêdikirin.Reng û riyên pêşketine, ne bi awayekî tenê dibin.Bi gelek awayan dibin.Bi gelek

awayan tène ser ziman.Ewan hemû awayan biqasî ku hevduû temem dikin wilqasî ji pêşketine di dine çêdikin.Di pêşketin, hizir û ramanan de ewan xosletan dibine bingeh û pir baş û qanc tênine ser ziman.Bêguman divê mirov bêje ku riya pêşketine di nav civakê de bi vî awayî re pir mazin xwe di damazirane.Jiyana xwezayê û asayîti, li gorî xosletên xwe tène damazirandin.Xosletên civakê yên pir mazin û bixwe, bi wê xwezayîye û asayîyê re tène ser ziman.Ewan xosletên ji xosletên civakî û yên pergeli dibin.Rastiya Hamê zerê her weha di nav vê rewşê de xwe biwate dike.Çend ji aliyê xwe ve kerîbene baş û rast rêvebiribena û bi rê ve biribena wilqasî ji wê mazin bû bûne.Rastiya civaka aşîre, bi hebûna wî re bi nizamî di riye xwe de dimaşıya.Hebûna wî û rewşa rêbertiya wî, di nav xalkê wî de hevdû temam dikirin.Bi vê yekê re li gorî kevneşopîyan divîbû ku bimeşîyena.Divîbû ku ji wan rewşan û kevneşopîyan dûrketibena.Ji wan xosletan dûrketin, dûrketina ji civakê bû, dihata dîtin.Pişti dûrketinê re ji civakê ji li hevberê wan êdî ne birêz disekinîn.

Rastî çawa ya an ji çi ya?Di civakê de bi pêşve birine re derdikeve berçavan.Her weha bi awayên bi weke xosletan re derdikeve berçavan.Her weha di nav civakê de pêşvebirin an ji pêşxistin bi hizir re xwe di deman de dide nîşandin.Serekeyetî pêşiya xwe dîtine bixwezayî dixweze.Pêşdîtin, riya paşaroje ji civakê re diveke.Lê ji bo wê yekê ji pir zanebûn hewceya û dive.Bi Hamê zerê re ew zanebûn ma heya?Ku zanabûne habe, ancax wê çaxê wê keribe di pêvajoyên girîng de civaka xwe derbas bike.Ev yeka bêguman di deme de xwe dide xuya kirin.Riya jiyanê dirêj û kura.Bi pir wateyî ya.Ji bo serketina fahmkirin û têgihiştinê, wan wateyan pir girîng û hewca na, dibe.Hemû wateyên ji bi miroven ve girêdayî xwe di dina xuya kirin.Di miroven de pêşketin di civakê de û jiyanê de pêşveçûna..Ti carî ewan yeken jev ne dûr in.Sart û mercên jiyanê, wan bi xwe re biwate dike, mazin dike û tène berçavên di nav civakê de di demê de.Bêguman jiyan bi vî awayî re wate xwe ya xwezayî û li gorî xosletên xwe yên jiyanê dîyar dike û tène ser ziman..

Di wan rojan de gava ku li Hamê zerê dihata meyîzêndin dihata dîtin ku hinekî bi dilperî bû.Hinekî mitalêtî ji ji ruyê wî dihata xwandin.Li bendî hatina Xalit axa bû. Di bendê bûnê de rojên wî zû ne diçûn.Ev çend rojên derbas bû bûn, lê hê ti xaber an ji agahî jê re ne hatibûn ku Xalit axa were.Di serê xwe de her weha li ser Xalit axa û hatina wî mijûl dibû.Dem ku bi ber dema ku wê xalit axa were ve diçû, êdî ew ji hê bêhtir dihizirî di serê xwe de.Dema ku Xalit axa gotibû ku'ezê werim' ku

nêzîk dibû, ew ji dilperîya wî zêde dibû. Vê yekê ji xwe di ruyê wî de baş û qanc dide nîşandin. Li ser vegeerîna zanistvan Xalo û Yazdan beg re du hefteyan buhurtî bûn. Lê hê tiştek ne bû bû. Ti hê kesek ne hatibû. Di serê wî de hizrên weke ku 'çima hê ti kesek ne hatiya..' çêdibûn. Nêzîkbûna demê, ku wê hatibena ku nêzîk dibû dilperî ji bi wî re mazin dibû. Di wan deman de nîqaş ji di nav civatan de zêde dibûn û li hêvî sekinandin ji mazin bû. Hêvî û mereq, her weha bi hev re dibû di seran de. Li ser xwarinan ji ku dirûniştin nîqaşên wan berdewam dikirin. Ma gelo wîlqasî li bendê bûn bi çi hêvîyê bû? Ev pîrs pîrseke ku di seran de bû. Lê hê ji ne bi bersiv bû. Hema wîlo di seran de diçû û dihat. Weke pelên ku ji darê ketibûn û li ber ba yê xarbî difirîyan diçûn û diçûn. Ew pîrs di seran de diçû dût dihat nêzîk. Lê bêbersiv bû ku diçû dût û dihat nêzîk...

..... O

Her weha di nav hizir û ramanan de û di mereq û pîrsen de û di nav nîqaşan de xulamê ku li ber deriye odaye civate de sekinî bû bi lez û bazê re di keve hundurê oda de û bi lingekî bilezê re diçê û li nivê odê li ber Hamê zerê disekine û her weha di bêjiyê de " begê min du suwar nahaka gahana vêderê û dixwezînin ku te bibînin. Dibêjin ku'em ji cem Xalit axa hatine'û nahaka sekinîne li deve derî". Piştî vê gotina xulam re Hamê zerê di cih de ji xulam re dibêje ku "...wan hilda hundurê. Bêje wan bila werine hundurê". Gava ku Hamê zerê vê yekê ji xulam re dibêje êdî xulam ne sekinê û bi lezê re ji oda derdikeve û diçê ku herê wan bêne. Gava ku diçê, êdî piştî weke qadareke dise divegerehe û têt. Lê gava ku têt, wê naqlê herdû mirovên ku hatibûn, wanakan ji di de rax xwe û têne û têt. Hardû mirovên ku hatibûn anîne hundurê ode û di odaye civatê de wanakan li hevberê Hamê zerê dide sekinandin. Çawa ku hardû mirovên ku ketine hundurê de, êdî bi silav dana Hamê zerê û yên ku li dore wî sekinîn re dibêjin ku bixwe ji cem Xalit axa hatina. Hamê zerê ji silavên wan dihilde û wan dide rûniştandin di nav civatê de. Piştî ku ewan rûniştin êdî piştî yên ku hinekî ciwan bû û hinekî dirêj bû û bi simbel kaytan bû li hevberê Hamê zerê bidest axiftinê dike. Ew bixwe ji, weke mirovekî ku ji male axê bê dihata xuyakirin. Her weha bala mirovên ku li wî bûn, wî dikişanda ser xwe. Ku bidest axitin kir, êdî ji Hamê zerê got ku ji ber çi hatina. Gava ku wî bidest axiftinê kir her weha li hevberê Hamê zerê axivî, "...begê min ez kurame Xalit axa me. Navê min bixweYusif e. Ew ji birayê min yê biçûk Zerwan begê bi min re hatiya. Axayê min Xalit axa û yên ku pêre ne nahaka di rê de ne ku têne vir. Em li pêşiya wan hatin ku xabere bidena we û bi navê axayê min re wa û civate wa silav

bikin”.Piştî vê gotinê wî re Hamê zerê ji got ku”win bixêr û bisilemet hatine.Win bi ser û çavan re hatina”.Her weha piştî ve gotine re Hamê zerê li mirovên ku li dore wî bûn zîvirî û gote wan “..em rabin, em harin pêşwaziya Xalit axa bikin”. Gava ku Hamê zerê her weha got êdî pêde mirovên ku li wir bûn hemûkan bi Hamê zerê re ji cihên xwe rabûn ku herin û Xalit axa pêşwazî bikin.Bi hev re rabûna ser xwe û derketina derve ku herine pêşiya Xalit axa.Gava ku rabûn êdî hinekî zû dana xwe u ji ode derketine derve.Bi hinek lingên ciwan re dana xwe û ji malê derketin.Herweha çawa ku derketin û weke ku du an ji sê malan buhurandin, êdî dîtin ku wa hinek suwaran ku bi Xalit axa re hatine we ketibûne nav malan de.Êdî ewan hatina dîtin.Piştî ewan hatina dîtin êdî Xalit axa ji zêde ne ma û li ser haspe xwe kete nav malan de.Xalit axa li ser haspekî sipî û rahwal suwar bû.Gava ku Xalit axa hata dîtin, dîtin ku wa Xalit axa li ser haspekî sipîya û bi cilên herîmî ya.Xalit axa mirovekî ku li ser xwe bû.Xalit axa di nav cilên herêmî de û li ser haspê xwe hat û li ber wan sekinî.Çawa ku Xalit axa hat li ber wan sekinî, êdî yekî ku seyîsvan bû di cih de hat û hafsarê haspe wî girt û ew ji ji haspe xwe paya bû.Xalit axa û Hamê zerê, gava ku Xalit axa ji haspê xwe paya bû li hevberên hevdû sekinîn û her weha weke bêhneke li hevdû meyîzendin. Bi hinek çavên bi bal re hevdû parzinandin.Xalit axa bi heybet dihata xuya kirin.Bi wê heybetiya xwe re, yê ku li hevberê wî sekinî bena di bin bandûre wê heybetiya wî de dima. Hamê zerê bi dilper bû li hevbere Xalit axa..

Xalit axa bi merxasî û zanebûna xwe re dihata nas kirin û her weha wilo ji binav û bideng bû.Gelekî ji bi tifre bû.Tifrebûne wî mazin bû.Xalit axa mirovekî ku rudêna wî geş û ciwan di hata xuyakirin bû.Simbêlên wî ji ne zêde stûrbûn û ne ji zêde ziravbûn.Lê bi rudêna wî re li hevdû dihatin.Xalit axa mirovekî ku levhatî bû.Gava ku li wî dihata meyizend, dihata dîtin te got qey ciwanekî 20 saliya.Her weha pir li ser xwe bû û rudêna wî geş bû dihata xuyakirin. Xancera wî ji di ber wî de bû.Xancera wî, xancereke ku weke ku ji zêr bû dihata xuyakirin. Xancereke ku ne zêde dirêj bû.Lê dihata gotin ku xancera Xalit axa gelekî û gelekî tûj bû.Ku dabana çi, wê kut kiribana.

Xalit axa ji haspê xwe paya bû bû û biheybet hatibû û li hevbere Hamê zerê sekinî bû.Gava ku her weha hatina hevberê hevdû û li hevberê hevdû sekinîn, êdî weke qadarekê li nav çavan hevdû meyîzendin.Bi Xalit axa re pir mirov hatibû bûne mêhwanderîyê li cem Hamê zerê. Piştî ku Xalit axa û Hamê zerê destên hev girtin û silav dana hevdû, êdî dana

rax hevdû û meşîyan ku herine odaya rûniştinê ku têde rûnihin. Xalit axa mirovekî ku bi bal bû ji aliyê li xwebûnê û şaxsiyetê ve. Di meşê de Xalit asa li dore xwe ji pir bi bal dimeyîzend. Her weha weke qadareke ku meşîn, êdî piştî digihine odaya civatê ya ku wê têde rûnihin. Bi hev re derbesî odê bûn û rûniştin û bi hev re bidest axiftinê kirin. Li dore wan pir mirov hebûn. Yek axa bû û yê dî ji beg bû. Herdûkan ji serekên aşîren bûn. Weke pêşengên aşîrê yên ku bi Xalit axa re hatibûn ji li dore wî bûn. Her weha yên ku li dore Hamê zerê ji bûn li dore wî bûn. Her weha bi hev re di civatê de dibûna gelek bi hev re. Bi Xalit axa re tenê ne pêşengên aşîrê pêre hatibûn. Xanimê ji bi gelek mirovên ku bi wê re bûn hatibû..

Xanimê ji di rax de Bijînê hatibû. Bi hev re dimeşîn ku werine odeya rûniştinê. Xanimê car bi car bi serê çavên re bi bal re li Bijîne dimeyîzend. Herdu jinên Hamê zerê yên din di rax wan de bûn. Weke du sê caran her weha Bijînê ji ruyê xwe zîvirand, ku li Xanime meyîzenê. Her weha ku careke serê xwe zîvirand û meyîzend, dît ku wa Xanimê li wê dimeyîzenê. Piştî careke din ruyê xwe dizîvirane û dike ber xwe de. Lê ji ruyê herduyanka ji dihata fahmkirin ku dixwestin li hevdû meyîzenin û baş û qanc hevdû fahm bikin û nas bikin. Xanimê pir xweşik bû. Bijînê ji pir xweşik bû. Herduyan ji pir baş li xwe dimeyîzendin û jiyaneka wan ya pir xweş hebû. Herdukan ji du xatunên ku pir xweşikbûn û li dore wan ji pir mirovên ku çavên wan li ser herduyan bû hebûn. Balkeşîya herdu xatunên ji pir li hevdû bû. Ma gelo bi meyîzendina li hevdû re dixwestin ku çi ji hevdû fahm bikin an ji dixwestin ku çi di ruyên hevdû de fahm bikin û bibînin? Bi rasti ji, dixwestin ku çi ji hevdû fahm bikin? Bi hev re di rax hev de di meşîyan. Nerîna pir çavan ji li ser wan herduyan bûn. Herduyanka ji xatunên axa û beg an bûn. Tifretîye wan ji hebû û pir mazin bû. Di demê de her weha ew rewse di nav mirovên de dihata şîrove kirin. Ew ji mirovne ku her weha her dayimî li berçavan bûn.

Jinên axayan ji weke wan gotinên wan bi hûrmet re dihatina pêşwazî kirin. Ji aliyê bandûriyê ve ji ne kêmbûn. Ji bo wê demê ew yek gelek minaq bû. Dihata gotin ku 'piştî serekê aşîrê, di seran de ew hebû. An ji her weha bi awayekî ku serek bi miribena re xatuna wî bi awayekî xweza dikete cihê wî de. Dibû serekê aşîrê bi jinitîya xwe ve'. Di nava civatan de jin ji û mîr ji bi hev re dirûniştin li ba axayan û gotina wan ji ne bindest bûn di nav civatan de. Di vîderê de hêjeyî gotinê ya ku divê mirov bêje ku axayek bena an ji begek bena ku nemiribena ji gava ku jina wî pîr

bûbana, êdî gotina wê ji weke gotinaka ku bizaneyî û mazin, dihata pêşwazî kirin di nav civatê de. Axa bena an ji beg ji bena, li gotina wê dihisandin û weke wê dikirin di gelek mijaran de. Bi Xalit axa û Xanimê re ji dayika xalit axa ye ku gelekî pîr bû ji hatibû. Bi hev re derbasî odaya rûniştinê ya civatê bûbûn û rûniştibûn ji xwe re. Lê ne tevlîhevdu rûniştin bûn di odaya civatê de. Jin weke ku hemu li aliyeki mabûn û mêr ji weke ku hemû li aliyekî mabûn. Lê li hevberê hevdû rûniştibûn. Diya Xalit axa ji mirovekî ku di nav salan de çûbû bû û pir dîtî bû. Piştî ku gava ku zilamê wê Arfat axa bavê Xalit axa çûbû ser dîlovanîya xwe, êdî ew ji mabû bitenê di jiyane de. Ji gotinan pir dihata gotin ku di keçkenîye xwe de pir xweşik bû û bi xweşkatîye xwe re ji bi nav û deng bû. Navê wê ji Hasîna xatûn bû. Li jê re dihata gotin ku 'dayika Hasînê'. Dayika Hasînê, di nav civatê de rûniştî bû û di wê kêlîkê de tenê li yê ku diaxiftin dihisand. Ku tiştek jê ne hatibana pirsîn, wê ji bersiv ne dabana û wê bêdengîye xwe xira ne kiribana di wê kêlîkê de.

Lê Xanimê û Bijînê bi pirsên ji hevdû pirsînê re, hem bi hev re di axivîn û hem ji hevdû nas dikirin di wê heyeme de. Lê car bi car ji di nav axiftinann de bi serê çavên xwe re li hevdû dimeyîzandin. Cerne, her weha car bi car ji bi çavên re dihatina ber hevdû. Lê di wan heyaman de ti gotin ne ji devê Xanimê derdiketin û ne ji ji devê Bijînê derdiketin. Her weha çawa ku bi çavan re dihatina ber hevdû, wilo ji bi bêdengî çavbûnên wan yê ku dihatina ber hevdû xilas dibûn. Ne Xanimê û ne ji Bijînê di wê kêlîkê de ne dixwest ku gotineke bêjê. Weke qadarekê her weha car bi car bi bêdeng re li hevdû meyizandin û bi xaberdenên ku kin re demeke dirêj bi hev re biaxiftinê derbas kiribûn. Di wê heyeme de Hamê zerê ji ji çûn û hatinan fahm kiribû ku sofra xwarinê wa hatiya amede kirin. Piştî vê yekê re, êdî ku weke qadareke piştre Hamê zerê ma sekini û êdî Xalit axa dewetî farxa (beşa) ku têde xwarin hatibû amede kirin kir. Êdî bi hev re rabûn û çûna farxa ku cihê ode xwarine ku lê ya. Xalit axa û Hamê zerê êdî dana pêşiya mirovên ku bi wan re bûn û bi hev re buhurtin û çûna ode xwarinê û li ser sofra xwarine ya ku ji bo wan hatibû amede kirin rûniştin. Xalit axa, gava ku di keve odê de li dore xwe weke kêlîkê dimeyîzenê. Piştre Xalit axa li ser sofra ji dimeyîzenê ku di ciheki ku bê kêmesî bê de wa sofereke ku bê kêmesî bê wa ji wî re û ji yê ku pêre bûn re hatibû amde kirin. Bi vê yekê re êdî pir kêfxweş dibê û li ser sofra dirûnihê..

Xalit axa û Hamê zerê bi mirovên ku li dore wan bûn re li ser sofra xwarinê rûniştin û bidest xwarina xwe kirin. Bi xwerina xwerine re, di

nav xwe de diaxivin ji, bi hevdû re. Li ser sofre li cem zanistvan xalo ji ku biqasî wî xwedî zanebûn bû û bi ilmê xwe re mazin bû ye, seydeye Torî rûniştî bû. Seydeye torî bi aslê xwe re ji dore Cizîre botan wanderan bû. Ji Banihê bû. Bahihê hinek ji Cizîre bota wirde bû. Li ser Zergûzê re bû. Lê belê li cem Xalit axa dima. Seydeye Torî û zanistvan Xalo ji hevdû nas dikirin. Berê hevdû dîtibûn û nas kiribûn. Li Medreseyeke ku li nêzîkî Cizîre bota bû û ku mazin ji bû, ku bi nav re di gotine de herême ku lê bû Ayserê, li wir, têde, hevdû dîtibûn û nas kiribûn. Ayserê navê herêmeke bû. Piştî di demên piştî re de ji ewder dibe cihekî ku rûnişgahaka ku pir mazin bû. Ayserê nêzîkî navende Cizîre bota bû. Mirovên ku li Ayserê diman, bi lingan re weke qadarekê ku bi meşê diçûn, êdî xwe digahandina Cizîre bota. Her weha weke demeke kin di ghişîniyê de.

Ew herêmen hemûkam hema bêja dibin serwerîye aşîre Hamika û Botiyan de bû. Di wê demê de yê sereke aşîra Hamika bû yekî ku serwer bû û yekî ku binav û bideng bû. Di gotinê de Dalo axa. Dalo axa, ji gotinan têt gotin ku mirovekî ku pir xurt bû û bihêz bûya. Osmaniyan pir caran li ber dabû, lê pê nikarîbûn. Dalo axa nêzîkî aşîra Botiyan bû. Herême wan û mirovên wan ji axlebe yek bûn. Ji vê yekê ji, têkilîyên wan û alîkarîyên wan yên ji hev re pir bûn. Ji ber vê yekê Osmaniyan ji zêde ne wêra bû ku bi ser wî de biçûyana. Ku bi ser wan de çûban, wê herêmên din ji yên Kurdistanê hildaban hevbere xwe di wê demê de. Weke Dalo axa û Botiyan ji hev re baş û qanc bûn di wê demê û herêmê de kêmbûn.

Axayê Amedê Hamed axa ji bi wan re baş bû û hevalbend bû. Lê di dema şerê Çardiranê de ji aliyê siltanê Osmaniyan Yavûz selîm ve têt kuştin. Ji ber ku di şerê Cardirane de nexwezê ku bibe alî di naqabîna wan û sefeviyan de û miroven xwe bixwe şer de. Gava ku ew têt kuştin, êdî yên ku ji mala wî bûn ji gelek ji wan mirovên mazin bazdi din û xwe diveşerin. Birayê wî yê ku biçûk bû ji yek ji wan mirovên ku bazda bû bû û xwe veşerti bû bû. Ew xwe li cem Melikê duyemîn yê Heskîfê di veşerê. Lê piştî Yavûz selîm xwe digihêne biraye Hamed axa bixwe û xwestekên xwe bi wî dide erê kirin û wî dike sereke aşîre li Amedê. Piştî Yavûz Selim sancaqekê ji di diyê de bi navê wî ji bo wî û Amedê. Idrîsê Bedlîsî ji piştî vê rewşê dike. Dema ku ew sancaqê dihilde û 'hukumete Amedê' ava dike, Idrîsê bedlîsî li cem wî ya. Haya dema qanunî siltan sileyman ev rewşa wî didomê. Piştî bi wê fermana qanunî siltan sileyman re ya li dijî rêveberên kurdan ku têt îlan kirin, êdî hukumete wî

ji xira dibe. Di wê demê ew, bi navê birayê xwe yê ku têt kuştin Hemed axa têt nas kirin.

Lê bêguman divê mirov bêje ku piştî şerê Çardiranê re, gava ku Yavûz Selîm ji şer di vegehihê, êdî di riya xwe de mirovên weke Hamed axa gelek axayan û mîran dikujê. Her weha pêvejoyeka nû êdî li Kurdistanê bi wî re dest pê dike. Gelek cihên din ji xira dike û kavil dike. Serketiya Çardiranê li kurdistanê, bi vî awayî re bi kavilkirinê re xwe dide nîşandin. Li Çardiranê bi serketine Osmanîyan re li herême weke careke din bê bindestkirin pêvejoyeke nû dest pê dike. Ew yeka ji bi zêdeyî ji bi serekeyen û pêşengên aşîran re dest pê dike û pêk tê. Ji serekên aşîran yên ku rastiya Osmanîyan erê nakin hemû ji, her weha têne kuştin. Serekên aşîran yên ku ne nêzîkî wan bûn, her weha yek bi yek têne kuştin. Bi vî yekê re ji ew serketin dibe bingehekê pir mazin ji wan re ku mirovan ji xwe bidina tirsandin. Her weha ji xwe ku serekên aşîran bi zêdeyî ji têne kuştin, êdî ti kesekî ku serî li ber wan hildê ne mene. Ku ew êriş dibin û zêde dibin, êdî hinek serekên aşîrên kurdan ku êzîdî bun ji Carê Rusan re namayan dişênin, da ku alîkarîyê ji wan re bişênin, da qana ku wan bi parazên. Lê namayên wan bêbersiv têne hiştin ji aliye Carê Rusan ve. Ew her weha bi Osmanîyan re biteneserê man. Piştî ku têt zanîn, êdî yên ku nama ji Carê Rusan re şandi bûn ji têne kuştin. Piştî şerê Çardiranê re her weha Osmanîyan sefereke din ku pir mazin bû li Kurdistanê kiribûn ji bo ku ji her aliyê ve bixina bindestên xwe de.

Seferên Osmanîyan di demeke kin de pêk tên û bi dawî dibin. Lê piştî bi dawîkirinê re, sefer li pişt xwe welatekî ku hatibû kavilkirin hiştî bû û bidawî bû bû. Aşîrên kurdan yên ku êzîdî bûn ji hema bêja piranîyên wan di şûr de hatibûbûna derbaskirin. Yên ku hebûna wan erêkibûn ji bi erêkirine re serweriya xwe haya demeke berdewam kiribûn. Lê ew yeka ji haya demekê bû. Nakokî û pirgirêkên ku di nav mirovên herêmê û rêveberîye Osmanîyan de hebun, her weha kêman nabin hê bêhir zêde dibin. Di wan demên piştî de ji nakokî û pirgirêkên ku hebûn xwe di dine nîşandin. Di her xwe nîşandinê de ji bi kumkujiyên mazin re hebûna xwe di dine nîşandin. Aşîra Dalo axa ji di nav wan êrişên ku Osmanîyan kiribûn de windahîyên mazin dabûn. Di herême Dalo axa de mirovên ku filehbûn û êzîdîbûn hebûn. Ew ji her weha baxtên wan bû bû yek di êrişên de. Hemûyan ji jiyanaka ku pir xweş bû û biastîbû, haya hatina Osmanîyan di nava xwe de berdewam kiribûn. Dalo axa di herêmê de xwediyê artişeka ku ji wan mirovên hemûkan pêkdihat bû. Li dore herêmê Nisêbînê, Hazaxê û Cizîre bota gelek mirovên ku Êzîdî û Fileh

hebûn.Hemûkan ji weke bav û bira bi hev re jîn dibûn û jiyana xwe bi hev re berdewam dikirin...

Seydeyê Torî û zanistvan Xalo li ser wan bûyan ji bi hizir bûn.Tiştên ku wan zanibûn ji hev re di gotin..Bi vî awayî re zanebûnên xwe bi hev re hevpar dikirin û mazin dikirin.Xalit axa û Hamê zerê ji di sofre xwarinê de li hevberê hevdû rûnisti bûn.Li ser xwarinê, hem dixwarin û hem ji bi hev re car bi car bi hev pirsibûnê re bi hevdû re diaxiftin.Mirovên ku bi wan re li ser sofre xwarinê rûniştibûn ji pir bi bal re li wan dimeyîzandin û guhdar dikirin.Li her gotin û gavên wan pir bi hestiyar bûn.Yên ku li dore wan bûn, li her gotin û gavên wan pir bi wate dimeyîzandin.Herduyan ji li gorî mazinbûn û bi tifretiye xwe tevdigerehen.Di ser sofre xwarinê de çavên wan ji her dayimî li ser hevdû bûn û li hevdû dimeyîzandin.Herkesekê li ser sofre xwarinê ji, bi zêdeyî bi yê ku li cem xwe rûnişti bû re bi dengekî nizm û nerm re diaxivi.Seydeyê Torî û zanistvan Xalo ji her weha li nêzîkê hevdû rûniştibûn û bi hev re bi wî awayî re diaxivîn.Lê bi zêdeyî ji li Xalit axa û Hamê zerê meyîzandin.Bal, li wan herduyan bû.Ku yekê ji wan devê xwe divekir ji bo ku bipeyivê, yê ku li dore wan bûn ji pir bi balaka mazin re li wan dimeyîzandin û li wan dihisandin.

Hêdî hêdî xwarina wan ya ku dixwerin ji bi ber dawiyê diçû.Yên ku têrdibûn û têr dixwerin ji di cihên xwe de li bendî wan dimana sekinî, haya ku Xalit axa û Hamê zerê ji xwe bidana alîkî.Her weha haya ku herduyan xwe ne dabana bialîkî, wê wan ji xwe ne di dana alîkî. Ewan li hêviye wan disekinîn.Ku wanakan xwe berî wanakan dabana alîkî, wê bûbana weke bêhûrmetiyekê li wan.Ji ber vê yekê ji di cihê xwe de dimana sekinî, haya ku destek an ji gavek ji wan pêşî hatibana.Gelek mirovên ku li wêderê li ser sofre rûniştibûn, li wan û gavên wan dimeyîzandin.Her weha bala mirovan li ser wan herduyan bû.Li ser xwarine ji ji serî bigre haya ku gahana dawiyê, vê yekê her weha berdewankir di nava wan de.Çavên wan ji li ser hevdûkan bû.Ev yeka ji çavên yê ku dore wan bûn dihata fahm kirin.Wan ji di dît û fahm dikir.Li ser xwerine hêjayî gotinê ya ku divê ku mirov bêje ku di mêhwanderiyekê de dest pê kirin bi xwediyê male re dest pê dike û bi xwediyê malê re ji bidawi dibe.Divê bi mêhwanan re xwediyê malê dest pê bike û bidawi bike.Her weha haya ku mêhwan rûniştî bin, divê ku xwediyê malê ji rûniştî bê..Gava ku ew rabûn êdî divê xwediyê malê ji bi wan re rabe.Divê xwediyê malê berî mêhwanên xwe ne rabe.Gava ku berî mêhwanên xwe rabû, dibe weke bêhûrmetiyekê li wan.Ji bo ku

mêhwan xwe rehet hîs bikin, divê ku şert û merc baş ji bo mêhwanan werina amede kirin. Ji bo vê yekê ji têt gotin ku 'rêze malê bi mêhwanderiye malê re têt berçavan di malê de'. An ji mirov 'bi mêhwanderiya li xwe re mirov, rêze male xwe dide nîşandin' têt gotin. Li ser mêhwanderiyê, her weha pir gotinên ku ji aliye miroven ve di nav xalkê de têt gotin hene. Di wan gotinen de gotinên 'rêz' û 'mêhwanderîye' bi hev re bi 'malê' re têne ser ziman û biwate dibin. Bi vî awayî re mirov karê bêje ku sinceke ku di nav civakê de hebûna xwe bi çandê re ava dike her weha heya.

Li ser mêhwaderiyê bi Birahim Xalil re her weha vegotinek ji heya ku têt ser ziman di nav xalkê de. Têt gotin ku "rojekê ji rojan Birahim Xalil, mirovekî ku ne ji ola wî bû li mala wî lê dibe mêhwan.. Birahim Xalil bixwe, mirovekî ku pir pîre û bi wê pîrîtiya xwe re suxratîyê ji mêhwanê xwe re dike. Lê mêhwane wî, têt gotin ku li ru yê wî dimeyîzenê û dibîne ku wa ew hineki weke ku bi pêre ne bikêfe. Ew ji ku wilo fahm dike êdî di rabe û ji Birahim Xalil re dibêje ku 'ti bi mêhwanîya min ya li mala te ne bidilî... Têt gotin ku êdî mêhwan dibêje ku 'ezê ji mala te rabin û çim' û piştî dirabe diçe. Lê têt gotin ku piştî ku ew di rabe û diçe, ne bi gelekî re piştî çûna mêhwan re, xwûdeyê wî, bi Birahim Xalil re dipeyivê û dibêjiyê de ku 'dilê mêhwanê te ji te nexweş ma û ji mala te çû. Bi vê yekê re dile min ji nexweş bû'. Piştî vê gotinê re, êdî dibêjin ku Birahim Xalil dirabe û bi lezekê re li duv mêhwanê xwe bazdi dide û diçe daku xwe bigihîyê de û wî careke dîn bêne mala xwe û li xwe bike mêhwan û daku dilê wî xweş bike. Lê dibêjin ku mêhwanê wî vê yeke erê nake. Birahim Xalil ji ji bo ku wî bêne mala xwe, êdî lava û tika jê dike, daku ew erê bike û were mala wî û careke dîn li wî bibe mêhwan û dilê wî xweş bike. Mêhwan, dibêjin ku şartekî di dene pêşiye Birahim Xalil û her weha di şartê xwe de dibêjin ku mêhwan ji Birahim Xalil re dixweze û dibêje ku 'eze careke di bêma mala te û li te bima mêhwan te, lê ku ti ji vir rajê min û li pişte xwe bike haya bi mala xwe bibe. Hingî, ezê werim û li te careke dîn bibime mêhwan'. Têt gotin ku Birahim Xalil ji vê yekê erê dike û wî bi wê pîrîtiya xwe re li pişte xwe dike û têne haya mala xwe...

Êdî ku ew ji erê dike û têne malê, Birahim Xalil bi mêhwanderîya xwe re dilê wî xweş dike û wî bi ser rîya wî de bi xêr dişene. Dibêjin ku piştî vê yekê re êdî careke dîn xwûdeyê wî careke dîn bi Birahim Xalil re diaxivê û ji bo wê kirina wî dibêjiyê de ku 'ez ji te xweşim, êdî'. Piştî dibêjin ku dilê Birahim Xalil ji xweş dibe û safî dibe, ku wî mêhwanderîya xwe baş û qanc bicih anîya". Ev vegotin, bi pir awayan li

kurdistanê têt vegotin di nav xalkê de. Li ser wate mêhwanderîyê û rêdayîna ku ji mêhwanan re têt dayin, ev minaqak(vegotin) pir girîng û birêz û mazin têt ser ziman..

Bi vê yekê divê mirov bêje ku Hamê zerê ji bi mêhwanderiya wî ya ku ji Xalit axa re hatibû kirin, ji bo wî weke azmûneka pir girîng bû. Her weha dihata berçavan. Her mirovên li wir ji wilo şîrove dikirin. Di mêhwanderiyan de çi kêmesî werina dîtîna nayêne veşartin û di nav xalkê de ji têne vegotin. Mêhwanderî, weke rêzbûneke mazin li hevbera miroven têt dîtîna di nav xalkê de. Pêşwazîkirina mêhwanan, weke rûniştina malan li ser temenê xwe bi rêz re têt dîtîna. Ji aliyekî dî ve ji, weke xosletên wê ji her weha dest vekiribûn, dilxweşî, xasbûn û her weha bi xosletên civakî re têne şîrove kirin û ser ziman. Mêhwandari, weke rewşeeke ku pir girîng têt pêşwazîkirin û ser ziman di nav xalkê de...

Xalit axa û Hamê zerê piştî ku xwarine xwe dixwûn, êdî piştî ji sofere xwarine, xwe di didîna alîkî û dirabîna ser xwe. Bi wan re yên dore wan xwe didîna alîkî û dirabîna. Bi xwe dayîna alîkî ve, wan yên ku li dore sofere bi wan re rûniştibûn ji êdî xwe di dana bi paş ve ji sofere, bi xwe bi paş ve dayîna wan re. Piştî xwe dayîna paş ve ji sofere, êdî piştî ji aliyê xulamên ve sofere têt dayîhev.. Piştî xulamên ji wan re ji bo ku vexwûn ava şêrin tînin. Piştî xwarinê re ku xulamên ku avatirh an ji tiştêkî wilo ji bo ku vexwûn anîn, êdî wan ji ku vexwart, piştî rabûn bi hev re û diçûne odeye rûniştine, ku ji xwe re lê rûnihin û bi peyivin. Piştî xwarinê re, weke avatirh tiştên wilo anîn û vexwartin, weke kevneşopîyeke bû. Wateye wê ji wate dile şêrin bû li hevberê hevdû. Her weha avatirh an ji tiştên wilo ji aliyê xwediyê malê ve dayîna vexwartine li mêhwanan, weke dil şêranîyekê bû. Wate vê yekê ji her weha 'bi hatina we re ez pir kefxweşim. Win bixêr û bisilemet hatina mala min' bû. Piştî vê yekê re êdî bi hev re ku herin diçin hinekî ji xwe re digerihihin li ser xwe li derve û diçe divegerihihin têne malê. Lê ku naçin ji, êdî wê bi hev re werin û wê di odeye rûniştine ya civate de rûnihin.. Her weha êdî wê ji xwe re bi hev re bidest nîqaşan bikin. Di nîqaşan de weke axayan û begen pêşika mafê xaberdene dihildin û diaxivin. Êdî piştî ji yên ku li civata wan rûniştibena ji tevli wan dibin di axiftinê de. Di nav civatê de mafê pêşî ku nîqaşên bidin dest pê kirin, yê sereke yê xwediyê malê ya. Lê xwediyê malê ji ji ber hûrmete xwe ye li mêhwanên xwe, ew bixwe bidest xaberdene nake û wê mafê xaberdanê yê pêşî dide mêhwanên xwe yên li mala wî nin. Her weha mafê xwe yê xaberdane yê pêşî dide mêhwanên

xwe yê ku li mala wî rûnistî ne.Di nav wan de ji yê ku pêşi wê mafê xaberdene dihilde, bi hûrmet wê hilde û bidest pê dike.Her weha xwediyê malê ji ji nîqaşan dûr nabe.Ew ji ji ber ku ew xwediyê malê ya, divê ku bi berdewamîya axiftinê re xwe bide nîşandin.Di nav civatê de di tevlihevbûnên nîqaşê de an ji her weha ango bi awayên axiftinan re bi mêhwanen re nîqas dibin.Nîqaş, xosletekî mazinbûn û zirekbûnê têt dîtin di nav xalkê de.

Xalit axa di nav civatê de pir bi bal li dore xwe û li yê ku li dore wî rûnistî bûn di meyîzend.Dixwest ku bi xosletên wan re yê ku di civatê de bûn nas bike.Axayak an ji begek bi mirovên ku li civatê wî û li dore rûnistî ne ji, hinekî tê şîrove kirin.Mirovên di civata wî de rûnişti ne çend bi zanebûn in û biserdesten têne dîtin û şîrove kirin.Li gor vê yekê têt gotin ku bi zanebûn in an ji ne bizanebûn in.Xalit axa ji li yê ku di civatê de rûnistî bûn pir di meyîzend.Ev yeka ji çavên zanistvan Xalo ve ne ravî.Wî dit ku Xalit axa pir bi bal li dore xwe û li mirovên ku li dore wî ne, pir li wan dimeyîzenê.Zanistvan Xalo hinekî bi bédengî li Xalit axa meyîzend.Car bi car ji di bin çavên xwe de li Hamê zerê dimeyîzend ku ka ma ka ew di wê hişmendiyê de ye an ji ne.Lê béguman zanisvan Xalo dema xwe hema bêja hemû bi seydeye Torî re di buhurand.Bi hatina seydeye Torî re bi zêdeyî ji zanistvan Xalo bi kefxweş bû bû.Ev yeka pir baş û qanc dihata dîtin, ji bi hev re bûn û bi bimijulbûna bi hev re.Hamê zerê û Xalit axa ji pir li hevdû dimeyîzendin û di nîqaş û gotinan de ji car bi car bi gotinên re di dana ber havdû.Di nav nîqaşan de Hamê zerê ji Xalit axa re got "ez bi bawerin ku ti hij helbestên ku ji devên evînderan ku têne gotin, yê ku bievînderî hij dike.Nahaka em kerin li yekî wilo bi hisênin, ku ew ji wa di nav me de ya.Xalit axa ji bi beşîşbûne re ji Hamê zerê re got "erê ez ji gelekî hij wan dikin, erê, baş wê bibe".Piştire dengbêjekî ku dengê wî pir xweş bû û li cem wan rûnişti bû, di nav civatê de bidest gotinê kir.Gava ku yê dengbêj bidest gotinê kir, hemûkesekên li wir pir bi bédeng lê dihisandin.Dengbêj ji navê wî Sîdan bû.Her dayimî ji li cem Hamê zerê mabû sekinî û ji wî re gotibû.Wî di ciwanîye xwe de hij keçikekê kiri bû.Keçik ji gelekî û gelekî xweşik bû û hij wî kiribû.Navê keçikê ji Şêrinê bû.Bavê keçike hinekî tamatîyê dike û keça xwe nade wî dide yekî din ku ji mala beg bû.Sidan dibû kurxalekî bavê Hamê zerê.Her weha gava ku ev yeka dibe, xaber tê guhê Birhim axa.Êdî Birhim axa ji destê xwe diavêje rewşê, ku wan bigihêne hevdû.Lê nabê.Bavê keçikê yê ku dixwest ku keça xwe bidîyê de kurê begeki ji aliyê herême Arnasê wanderan bû.Ewan ji gava ku têt û keçikê dibin,

keçik ji xwe di rê de ji destên wan xilas dike û dike ku ji destên wan baz bide û herê. Lê gava ku baz dide lingên wê dihiltapilê û dikeve. Gava ku dikeve ji ji anîya ve serê wê li kevir dikeve û di cih de lotnade û rih dide. Dengbêj Sîdan hingî bidil û bişawat û bidil paritî digot, dikir ku gîzlonêk bi laşên yên ku li civatê rûniştî bûn û dihisandinde dihat. Gava ku dengbêj Sîdan helbesta xwe xilas dike, êdî nayê sekinandin û yekî din ku li wir bû û deneg wî ji xweş bû di kevê devrê de û dibêje. Her weha êdî dana ber havdû çêdibe di nav civatê de. Helbestên wan ji li ser evînderî û mîrxasîyê bûn. Xalit axa û Hamê zerê pir bi bal li wan guhdar dikirin. Helbestên dengbêjan li yên ku guhdar dikirin, pir bandûreka mazin ji dikirin. Ev yeka ji ji bêdengî û dil kişandina wan pir baş û qanc dihata têgihiştin.

Her weha êdî ku weke qadareke ku vegotin berdewam kir, êdî dem ji dibû waxte razane û mirovan kara xwe dikirin ku harin razihin. Dem, hatibû ber dema danarazane. Hamê zerê cihên ku ji Xalit axa û yên ku pêre ne re dabû amede kirin, xweş û mazin bû. Cihên ku ji wan re dabû amede kirin, gava ku xewe wan têt, êdî bi xulaman re ji wan re dide nîşandin. Mala Hamê zerê maleke ku mazin bû û gelek xulam ji têde kar û barê malê dikirin. Hamê zerê maleke ku pir xweş û mazinbû ji xwe re avakiri bû. Mala wî, pir mazin bû û ji gelek beş û xurfen pêk dihat. Mala wî weke qasre mîren xweş bû. Ew ji beg bû. Serekê aşîre xwe bû. Bêguman divîbû ku ti kêmesî di mala wî de ne hatana dîtîn. Di herêmê de ew ji ji sê çar mirovên serekê û mazinbûn bû. Hamê zerê yek ji wan miroven bû. Mirovên ku hatibana mala wî, divîbû ku ti kêmesî di mala wî de ne dîtibana. Li mala axayan, begen û mîren ku kêmesî bihatana dîtîn, dihata gotin di nav civakê û civaten de. Gotinên di derbarê mirovên her weha de zû bi zû ji li dore digerehen di nav civate û miroven de. Gotinên di derbarê mirovên her weha de di demekê kin de li her derî dihatina bihiştin û gotin. Tiştêk di derbarê wan û jiyane wan de biveşartî ne dime di nav xalkê de.

Hamê zerê cihên ku pir xweşbûn ji mêhwanên re dabû amede kirin. Mêhwanên wî, gava ku çûna cihên xwe ji bo ku razihin, wan cihên ku ji wan re hatibû bûna amede kirin pir acibandin. Pir baş û qanc dîtîn. Li mala beg, weke begen biqadr û biqiymet hatibû bûna pêşwazî kirin, azimandin û bicihkirin. Cihên razane ku ji wan re hatibû amede kirin ji pir xweş bû û baş bû. Nahaka ji di cihên baş de ji bo razane diman. Ev yeka ji wê di nav xalkê de bihatana gotin... Gelek ji wan çûna odayên xwe yên razane ku razihin. Xalit axa hinekî din ji bi Hamê zerê

piştî ku ew çûn, mabû. Piştî gava ku ew ji çû odaya xwe, zû bi zû ne razaha û hinekî din ji di ode de şîyar ma. Seydeye Torî û zanistvan Xalo di nav axiftinan de xwe winda kiribûn. Nizanibûn ku demên wan çawa diçû. Demên xwe bi zêdeyî ji bi nîqaşan re dibuhurandin, herduyan bi hev re. Nîqaşên wan, li ser hizir û bûyarên ku di herême de çêdibûn bû. Piştî sefere Osmaniyan re pir xuruxandin çêbû bû di herêmsn de li gund û di bajaran de. Gava ku Xalit axa û ew ji hati bûn, di riyên xwe de ev yeka cih bi cih dîtibûn. Piştî fermana qanunî siltan sileyman re hin seferên din ji bû bûn. Seydeyî Torî dîtî nerînên xwe û hizirên xwe ji zanistvan Xalo re digotin. Zanistvan xalo ji hizir û dîtînen xwe jê re digotin, bi awayekî ku pir bizanebûn. Her weha bi dan û standina bi hev re hê bêhtir hizirên xwe di serên xwe de mazin kiribûn û dabû bûna revakirin bi hev re û di serê hev de. Her weha haya nîvêşevê seydeyê Torî û zanistvan Xalo mabû bûna şîyar û axivî bûn bi hev re li ser bûyarên ku bû bûn. Piştî dema nîvêşeve re êdî wan ji karkir ku herin û razihin. Êdî ew ji çûna odeyên xwe ji bo razane ku hinekî razihin..

Hamê zerê wê şevê li mezele xwe li nêzîkî Bijînê mabû. Bijînê her sibeh ya ku ên zû dirabû bû. Bijînê pir miroveke ku zirek bû û wilo ji dihat nas kirin.. Miroveke ku qadr û qiymetê xwe zanibû. Pir ji bi aqil bû û bi aqil re gavên xwe diavêtin û diaxivî di nav miroven de. Hamê zerê dixwest ku nerîn û dîtînen Bijînê ji fêr bibe, di der haqe wan û nêzîkatiyên wan de. Bijînê miroveke ku pir bi aqil bû û bi bal bû. Di serê miroven de tiştên heyî û tuneyî zû fahmdikir. Qancî û neqanciye miroven zû û di cihê xwe de di dît û fahmdikir. Hamê zerê ji ti carî ji gotinên Bijînê re ne di got ne. Bijînê hinekî bi hizir bû. Hin tiştin di serê wê de hebûn. Dihizirî bi bêhis û deng. Bi ti gav û deng ji di wê kêlikê de ew bêdengîye xwe xira ne dikir. Di nav hizir û heyînan di serê xwe de winda bû bû. Di wê kêlikê de tenê di rewşe xwe de bû û di hizirî. Gava ku Hamê zerê pêre axivî û jê hizre wê pirsî, weke ku hisnekirî bêdeng ma. Weke bêhnekê bêdeng sekinî ma di cihê xwe de. Piştî li Hamê zerê zivirî û bersive wî dayê de. "Begê min, tişte ku tu dibîne ez ji dibînim. Ji wê pêve ti dîtînen min nîn in". Ji vê yekê pêve ti gotinên din ji nav lêvên wê derneketibûn. Hamê zerê çi di dît? Lê ji rewşe wan di hata têgihiştin ku hin tiştin di serê wan herduyan de ji hebûn. Herduyan ji pir di hizirî li ser hizirên ku di hundurê serê wan de bûn. Lê tişte ne digotin ji hev re ji bo ku yên ku di serê xwe de bihev bidine fahm kirin. Hamê zerê bi hizir li ruyê wê meyîzend. Weke qadarekê pistre wê ji li ruyê wî meyîzend. Wê serê xwe rakir û li ruyê Hamê zerê meyîzend. Piştî careke din weke ku

fihet bike serê xwe kire ber xwe de. Bi vî awayî û ruyê bihizirî re, Hamê zerê di kevê nav cihê xwe de. Le xew ne di kete çavên wî de. Bijînê ji di rax wî de xwe dirêj kiribû û ew ji bihizirî bû. Xew ne di kete çavên wê de ji di nav cihan de. Hizên ku di serê wê de bûn, wê pir di dana hizirandin. Çi hizir di serê wê de bû? Ji wê pêve ti kesekî ya serê wê nizanibû di wê kêlîkê de. Di wê kêlîkê de ew ji pir bi hizirî bû û di hizirî. Ji ti kesî re, ya ku di serê xwe de di hizirî, ne digot di wê kêlîkê de. Ew tenê bi ya ku di serê xwe de bitenê bû di wê kêlîkê de di serê xwe de. Ji hevalê (hewserê) xwe yê jiyanê re ji ne gotibû, ku ka ma ka çi di serê wê de heye. Ne gotine wê, ne di hata wê wate ku tiştekî ku ne mazin bû di hizirî. Lê ji hev re ne gotin, wate wê çi bû? Ew hevalên hevdû yên jiyanê bûn. Lê belê, vê yekê tenê di wê kêlîkê de wê zanibû û di serê wê de bû. Bijînê di serê xwe de çi di hizirî? Aqilê wê çi dianî bire wê, ku wilqasî li ser di hizirî? Çi di serê wê de hebû û çima ne digot? Çi di dît? Lêvên wê car bi car ji ser hevdû di vebûn û di hatina hevdû girtin. Gava ku lêvên wê divebûn, wê zimanê xwe derdixist û serê lêvên xwe şil dikir û careke din zimane xwe dikişanda hundurê û lêvên xwe li hew digirtin.

Di wê kêlîkê de bêjeyên ku ji devê wê derdiketin ji bi bêdeng bûn. Rewşa Hamê zerê ji ji ye wê ne cudetir bû. Di wê kêlîkê de bêjeyên wî ji bi bêdeng bûn ku derdiketin ji nav lêvên wî. Çi xem û xiyel di serê wê de hebûn? Evan pirsan di wê kêlîkê de bêbersiv diman. Lê gelo bersivên wan di serê Bijînê de ji hebûn û ma ne di got? Ku bersivên pirsan di serê wê de hebin, ma çima wê ne digot û wilqasî bi hizirî bû? Pirs pirs û pirs... li duv hevdû ve dirêj dibûn û di çûn. Lê bêbersivdan dirêj dibûn û di çûn. Her weha haya ku ber sibehê bêxew, bêhadan û bêtabat hata sekinandin di nav cihan de...

Berî sibehê, hê bi fecre re bi dengê rabûna xulaman re ew ji rabûna ser xwe ji nav cihan.. Bi rabûna Bijînê re Hamê zerê ji rabû bû ser xwe ji nav cihên wê sibehê.. Mezele Bijînê ku derî û sebekeyên wê di hatina girtin ti deng û meng ji derve ne dibuhurte hundurê. Lê wê her dayimî sebekekek dihişte vekirî, da ku ew di xewê de ne mene. Da ku dengên zarokan û çukan hisbike û hê bi sibehe re rabe ser xwe ji nav cihên xwe, bi sibehê re. Di êvaran de pir bêdengî çêdibû. Deng ne di çûne de. Ji ber vê yekê ji ti pirsgirêkên wê yên xewê nebûn. Weke dengên mijûlbûnên (axiftinên) bideng an ji dengên harbûnîyên zarokan zêde nebûn. Zarok di şevê de hê zêde nebûyî dereng di hatina razandin. Gava ku ew çirokên *Keçelok* yên

ku yek li duv ya dî û dirêj bûn, ji wan re dihatina vegotin, êdî ew dixewe ve zû dibirin.

Zarok, gelekî kêfe wan ji çirokên keçelok re dihat. Keçelok piştî têt Cizîre bota, êdî dikeve nava pir bûyar û kirinan de. Di wê rewşê de pir çîrokên duvdîrêj û li duv hevdû dihatina vegotin. Di çirokên keçelok de cihanaka ku bi serê xwe û mazin û xweş û rengîn ji wan re hebû. Keçelok cerne xizanek bû, cerne evîndarê keça mîrekî bû, cerne di cihaneka bîafsûn de bû û bi neqancîyan re şer dikir û cerne ji heval û hogîrekî ku gelekî baş û delal bû ji mirov re. Keçelok dibû hemû tist. Hizir û xiyelên zarokan ji, karîbû ku di xwe de bibe hemû tist. Di vê xalê de di mantiqekê de di gahane hevdû û di dengekî de di bakirina hevdû. Çirokên keçelok xwedî cihaneka ku bi hezar şevan re berdewam dikir û her şeveke bi hezar gotinên xweş re jîn dibû bû..

Bijînê bixwe ji gelekî û gelekî hij zarokan dikir. Bi şevê re zarok di ketina xewê de. Ku di ketine xewê de ji, êdî diketina wê cihana ku wê şevê bi gotinên çirokan re, wê ku di serê wan de hatibû bana afirandin. Cihaneka bi zanebûn, bi mîrxaşî, bi heval û hogîrtî, û hwd. Dibêt ku bereveji ve ji, cihanaka xizan, şer û bi adû û pirabûkên ku di çirokan de dihatina vegotin wan di nava xwe de dibir û dianî. Ewan ji dibûne xilaskarekî mazin ji mirov re di serê xwe de. Di wê heyeme de dibûna keçelok... Bi roj vadanê re ji weke pîrpîrîkan ji xewê dirabun.. Ew hevalên rabûnê yên ku bi fecrê re dirabûn diçûn ber paz û kardikirin bûn. Zarok hê zû dihatina razandin. Lê pir zû ji bi sibehê re hê zûkane radibûn. Pir caran ji ji dengên zarokan ji Bijîne ji xewê dirakira ser xwe ji nav cihan.. Lê ti acizbûn an ji nexweşbûn ji dengên zarokan pêre çênedibûn. Wê hij dengên zarokan û zarokan xwe ji dikir..

Bi sibehê re, gava ku Bijînê rabû ser xwe ji nav cihan, êdî Hamê zerê ji pêre rabû bû ser xwe ji nav cihan, wê sibehê. Bijînê, her dayimî zû dirabû ji nav cihan. Cerne bi fecrê re dirabû ser xwe ji nav cihan. Lê wê rojê weke ku rojê asayî ne dihata dîtin, ji bo wê yekê ji ew ji û Hamê zerê ji hê zûkane rabûbûn ser ji nav cihan. Hamê zerê wê sibehê li cem wê mabû. Ew ji bi wê yekê re hê zûkane rabû bû ser xwe ji nav cihên, wê sibehê. Hamê zerê li mêhwanên xwe di hizirî. Hamê zerê car bi car, cerne her weha zûkane dirabû ser xwe ji nav cihên, weke wê sibehê. Lê wê sibehê mêjiyê wî weke ku li ser demên wî hê bêhtir sehêtekê bike û wî rake di hata xuyakirin. Cerne ku şîyar ji bene, weke kêlikêkê piştî şîyarbûne xwe re dima di nav cihan de û piştî dirabû. Lê wê sibehê şîyar bû bû û xwestibû ku ji nav cihan rabe. Di sibehê de, gava ku dihata

şîyarbûn û weke kêlikêkê di nav cihen de mayîn çêdibû ji, weke şan û şerefe mazinayîyekê ji dihata dîtîn û hasibendin. Ew weke kêfeke di nav cihan de ya sibehan bû. Her weha dihata binavkirin û wilo ji bû û gelekî û gelekî ji kêfeke xweş bû. Gava ku hê ji nûkava dibû sibeh, hawa hê zêde negerme. Xweza ji nûkava dike ku ji xewe rabe. Mirov ji her weha dike ku ji nûkava ji xewê rabe. Hawa hê zêde ne germe û ne cemidiya. Hînkeyîyeke ku pir xweş û delal haya di wê demê de, bi sibehê re. Di wê hînkayîyê de ji xewê rabun û ji nav cihan ne rabûn, weke kêfxweşîyeke sibehê bû, ku dihata zanîn ji bo mirovan. Bi restî ji, ev yeke wilo bû. Têja wê hînkeyîya sibehê gelekî û gelekî xweş bû. Gelekî kêfxweşîyeke mazin bi wê hînkeyîyê re çêdibû, bi destpêka rojê re. Di wê hînkeyîye de mayîn kêfxweşîyeke pir mazin dikira dilê mirovan de, bi xwe re. Ew kêfxweşîye bi sibehê re, hineki li Kurdistanê binav bû. 'Hînkeyîye bidestpêka serê sibehê' re divê ku mirov bahsa wê bike û bêne ser ziman. Mirov karê bi tijbihine rewşeke dî, vê rewşê. Ew rewş ji her weha rewşa kêfxweşîya destpêka roja serê sibehê ya li ser çiyaye Nemrutê bû. Li roj bi awayekî di hîlta. Bi awayekî egzotîkî re kêfxweşîyek dide mirov bi xwe re. Li wir ru çûna ava ji, bi xwe re xweşketîyeke egzotîkî ku hê maztir çêdikê. Bi dîtina wê xweşkeyîyê re, mirov û dilê mirov, xweş û xweşik dibe. Di wê dîtîn û xweşîkbûnê de dem û xweza dibe yek bi dîtînê re...

Hamê zerê wê sibehê hê zûkane rabû bû ser ji nav cihan, ji ber ku mêhwanen wî yên ku pir biqiyimetin û girîngin hebûn. Hinekî sedeme zûrabûna wî ji vê yekê dihat, di serê wê sibehê de. Ji Hamê zerê re hatibû gotin ku Xalit axa bi sibehan re hê zûkane dirabe ser xwe ji nav cihan. Ji ber vê yeke ji, ew ji hê zûkane rabû bû ser xwe ji nav cihan û sekinî bû. Weke qadarekê piştî ji ji nava cihên ji xewê rabûn çêbû. Piştî wî cilên xwe li xwe kirin û çû ber devê derî, ber wê hînkeyîya sibehê û hawa stand. Weke qadareke her weha ji derve bitenê ma. Bijînê ji gava ku ew derketibû derve pêre derketî bû. Lê weke qadareke piştî, wê jê qarababû û ew çûbû hundurê ku xwe amede bike. Hinekî li bejnûbala xwe meyîzenê. Hamê zerê li devê derî bû. Lê piştî çûne Bijînê re, êdî bêhne andekûyê ji hundurê ode wê hata derve. Piştî ku weke qadareke ku Bijînê çû hundurê êdî bi bêhneke piştî bêhna andekuye dest pê kiribû. Bêhna andekûyê, bêhneka ku Hamê zerê ji pir jê hij dikir bû.

Her weha weke qadareke Hamê zerê ji derve dimene û bêhne distane. Dem ji hêdî hêdî dibuhurî. Mirovên malê û mêhwanên wî ji hêdî hêdî bidest rabûnê dikirin. Ew sibeh, sibehêke ku pir hînik bû. Hê hînetîf

bi tememi re hê ji hole ne çûbûyî, mirovên din ji ji xewê dirabin.Lê Xalit axa hinekî hê berê rabû bû ser xwe ji nav cihan.Lê gava ku rabû bû ser xwe ji, li ode xwe mabû û sekinî bû.Gava ku rabû bû ser xwe ji nav cihan, li ser cihen rûniştibû û ji xwe re ketibû hiziran de.Mirovên ku pêre hatine yên ku hic ji cem wî qut ne dibûn dise li cem bûn.Lê belê ne li malê xwe bû.Ku mirov ne li mala xwe bê, xwe bi tememî rehet hîs neke.Ji ber vê yekê ji, li ser vê yekê di nav civakê de pir vebêjin hebûn û dihatina gotin.Her weha yek ji wan gotinan ji waha ya, ‘..mirov di mala xwe de serdeste’ an ji ‘her mirov di mala xwe de rehet’. Bi wan gotinan, bi van awayan re ew rews dihata ser ziman di nav xalkê de.Her weha pir bêjin hebûn ku dihatina gotin li ser wê rewşê û li ser mêhwanderîya û ji mala xwe dûrketinê. Gava ku mirov li jiyanê dimeyîzenê, bêguman baş têt berçavan ku mirov her weha pêşî ji aliyê hestiyarîyê ve têt girêdan.Jin bi mêr ve bê, mêr bi jinê ve bê û herduk ji bi zaroken ve bin û mala ve bin, bi vî awayî ve pêşî têne girêdan.Bi vê temenê re,mirov kare bêje ku temenê malê li ser hestiyarîyan binhizrî ji ya.

Xalit axa ku şiyarbû bû, êdî weke qadareke di odeye xwe de her weha mabû.Lê piştî gava ku hinekî din dinye germ û xweşbû bû û mirovan ji bidest rabûnê kiribûn,êdî ew ji rabû bû ser xwe ji ser cihên xwe û bidest amedekariyên xwe kiribû ku derkeve derve.Xalit axa weke ku li malê, çawa bu li wir ji her weha beri hemû keseken rabû bû ser xwe ji nav cihan, ew ji rabû bû.Gava ku rabû bû û derdiketibû deve derî, çavên wî bi Hamê zerê ketibûn.Hamê zerê ji derketibû derve û li ber wê hînkeyîya sibehê ji xwe re bêhn distand.Çawa ku wan hevdû dîtîn, êdî bi kişandina roj başiya jêvre û bi silav dana jevre, bi ber hevdû ve diçîn.Hamê zerê, gava ku digihê dehma Xalit axa, êdî ji Xalit axa dibêje ku “ti zû rabû yî.Ez bi hêvî me ku ti ji cihê xwe memnun mayî..”.Xalit axa ji jê re dibêje ku “ erê, baş bû, em pir kefxweş bûn.Ti kêmesî nebûn”.Piştî vê yekê re, êdî bi hev re bidest meşandinê kirin di wê heyeme de.Di wê kêlîkê de du sê morovên din ji gahabû bûna wan û bi wan re bidest garandinê kiribûn.Ewan, di bin wê hînkeyîya ku di sibehê de bi qavzen biçûk re ji xwe re bidest garandinê kiribûn.Her weha weke qadareke ji xwe re garahabûn li hevirdore.Piştî êdî garandina xwe bi dawî dikin û têt ku taştê ya xwe bikin.Êdî ku hatin êdî bi hev re hatina cihê ku ji wan re lê taştê hatibû amede kirin.Di mala Hamê zerê de cihê ku lê taştê dihata kirin, bitenê bû u ji besên din cudatir bû. Cihê ku lê taştê dixwarin, cihekî ku hînkayîya sibehê di dayê de bû.Cihê firevînê ji cuda hebû. Ji ber ku di firevînê de gelek mirov lihev digahana hevdû û dibûne gelek, li

firevînê.Lê ewder ji ne dûrî cihê ku têde taştê dikirin.Lê li nêzîkî odeya rûniştinê dima.Ev yeka weke xosletekî bû ku xwe di mala yên ku serdestbûn de xwe dide nîşandin.Hamê zerê û Xalit axa bi hev re bi meşandinê re û di rax hevdû de têne cihê ku têde taştê dihata amedekirin û kirin.Haya ku çûne cihê ku odeye ku têde taştê bikin, di riya wan de gelek mirovên din ji li wan bûne kom û bi wan re meşîyan, haya bi odê.Yên ku digahana wan ji, yên ku sereke û pêşeng bûn.Bi hev re gahana odeye taştê û li ser sofre ku ji wan re hatibû amedekirin rûniştin.Gava ku rûniştin êdî bi hev re bidest taştê ya xwe kirin.Haya ku gahabûbûna cihê ku wê têde taştê bikin, di riya wan ye hatinê de bûbû bûn gelek mirov.Bi hev re li dore sofre taştê rûniştin û bi afiyet bidest xwerina taştê ye sibehe xwe kirin..

Xalit axa li ser taştê li dore xwe ji bi balaka mazin dimeyîzend.Di mala Hamê zerê de ti kêmesi nebûn ku bihatina dîtin.Di mala axayakî an ji begekî de û an ji mîrekî de çi divîbûna hebana di mala wî de ji hebu û dihata dîtin.Hamê zerê cihê ku xwerina taştê lê dikirin, di cihekî wilo de dabû çêkirin, ku gava ku lê dihata rûniştin, jê ji derve û xweza pir baş xweşik dihata dîtin.Bêhne mirov bi bergehe ku dihata dîtin derdiket.Ji aliyekî ve ji, weke ku di nav xwezayê de bin û ji aliyê din ve ji, weke ku di nav malan de bin dihata dîtin.Her weha ew cihê xwerinê, bi pir nizam û plan hatibû çêkirin.Li wir gava ku li ser taştê rûniştibûn ji bala Hamê zerê û Xalit axa li ser hevdû bû.Wan bala xwe pir di dana havdû.Di wê heyeme de ji ji hinek gotinên biçûk pêve ji zêde ti gotinên wilo mazin ji ji devên wan derneketin, haya ku taştê ya xwe bidawî kiribûn.Pişti ku taştê ya xwe bidawî kirin, êdî weke qadareke li dore sofre hema wilo mabûbûna rûniştî û hineki ji xwe re axivî bûbûn, bi hev re.Her gotinên ku ji devê Xalit axa derdiketin, pir bi hêdîke bûn.Ji ber ku ew di serê xwe de li ser hinek tiştên din, ku di serê wî de hebûn, di hizirî û serê wî bi vê sedemê re zêde weke ku ne li ser axiftinên ku dihatina kirin bû.Bala wî bi vê sedemê re tenê ne li hevirdore wî bû.Bala wî hinekî li ser her ku çi di serê wî de hebû û li ser wê ji bû.Li piştî her gotine ku di got, piştire weke qadarekê bêdeng dima bihisandî.Her weha weke qadarekê ji xwe re diaxivîn li ser sofre di taştê de.Haya ku şîranîyên wan tên ber wan.Ku şîranîyên wan tên ber wan, êdî şîranîyên xwe di vexwûn û dikin ku rabin..Piştî ku wan şîranîyên xwe vexwartin û piştire bi hev re êdî ku dirabin û diçine derve ku li cihê ku civat lê digaha hevdû ji xwe re rûnihin û ji xwe re bi peyîvin..Hamê zerê cihekî ku gelekî û gelekî xweşik bû li derve, ji bo rûniştinê dabû çêkirin.Li derve, cihê ku ji bo

rûniştine wî hatibû çêkirin, cihekî ku dore wê vekirîbû. Ji her aliyan ve havirdor ji wir û li wir dihata dîtin. Gava ku roj derdiket û germ dibû, di germê de ewder hînîk bû. Her weha cihakî ku pir baş û xweş bû ku ji bo rûniştinê hatibû çêkirin.

Gava ku rabûn û çûn ku herine cihê ku wê lê rûnihin, êdî bi hev re wan harduken dabû pêşiya mirovên ku bi wan re bûn û çûbûn. Bi hev re çûn û li cihê rûniştinê, ku wê lê rûnihin lê rûniştin û bi hev re bidest axiftinê kirin. Civate wan, weke berê dise lihev gahabû hevdû. Gava ku li hevdû rûniştin, êdî bi hev re bidest axiftinê kirin. Seydeyê Torî û zanistvan Xalo ji li wir amedebûn û bi wan re bûn. Gava ku pêşike Hamê zerê û Xalit axa hinekî axivîyan, êdî piştî seydeyê Torî mafê axiftinê hilda û bidest axiftinê kir. Gava ku bidest axiftinê kir, pêşike hinekî li ser meleyê Cizîrî axivî û hinekî behsa wî kir. Hinek gotin û vebêjinên wî ji yên ku li dore xwe bûn re got. Mirovên li dore wî, bala xwe pir di danê de. Piştî ji dîrokê û ji bûyarên ku dibûn li herêmê, ji wan re axivî.

Seydeyê Torî pir baş zanibû ku biaxivê. Her gotineke wî ya ku piştî yên din re ku gotibu, ku ji devê wî derdiket û dihat, hevdû temem dikirin û bi hev re girêdayî bûn. Li her gotinên wî pir bi bal dihata hisandin, ji aliyê yên ku li dore wî bûn ve. Mirovên ku li dore wî bûn, her gotinên wî yên ku ji devê wî derdiketin, di serê xwe de bicih dikirin. Mirovên li dore wî, dohnê xwe pir mazin di danê de. Li ser mazinan, hizir û ramanên wan û serketin û felsefeyên wan pir gotin dianîn ser ziman. Gelek gotinên wî ji meleyê Cizîrî bûn. Bi gotin û anîne ser ziman re, pir bi hestiyar ji dibû. Haya ku wî axiftine xwe bidawî kiri bû ji, ti kesekî nakiribû ku xwe di nav axiftine wî warde û dinaqabîna vebêjinên wî de bêne ser ziman. Her weha haya ku wî gotinên xwe bi dawî anî bûn, herkesek di cihê xwe de bi bêdeng sekinî bû.

Piştî ku ew sekinî ji miroven hema wilo li wî dimeyîzendin. Weke ku ji nûva wî bi bînin an ji kifş bikin, lê hey bûn. Her gotineke wî ya ku wî gotibû di serê mirovên ku li dore wî bûn de zing dikir. Piştî axiftinê wî re, weke demeke her weha bêdengîyê xwe berdewam kiribû. Piştî bi demekê re, yê ku ew bêdengî xira kiribû û axivî bû zanistvan Xalo bû. Zanistvan Xalo ku axivî, êdî her weha got, "seydeyê min, ti pir xweş û mazin û xweşik axivî. Te wilo xweş anî ser ziman, ku em hemû di bin bandûra te û gotinên te de man". Seydeyê Torî bi beşîşbûneke bişermok li zanistvan Xalo û li wan mirovên ku li dore wî bûn meyizend û kenî. Lê ti gotin bi wê beşîşbûne wî re ji nav devê wî derneketin. Piştî ji derneketin.

Piştî seydeye Torî û zanistvan Xalo re, yê ku axivî bû, êdî Xalit axa bû ku mafê xaberdanê hilda bû û her weha axivî bû, "Win, gelekî û gelekî xweşik û baş peyivtin. Win, ji nîvê rastteqîniyê axiftin û anî ser ziman. Tişte ku rast we anî ser ziman. ..". Piştî Xalit axa hinekî din ji bi wê axiftine xwe ve girêdayî, axivî û piştî di dawîye axiftinê xwe de her weha ber dewam kir, "...begê min, divê ku em iro bi silemet bi rê bikevin û herine malê. Mêhwanderîye te pir mazin, baş û biqadr bû. Em gelekî jê bidil man. Divê ku ti ji were mêhwandariye me..". Piştî van gotinen re Hamê zerê hineki hizirî û bersiv da Xalit axa û weha jê re got;

"..bi hêvî me ku winên bidil û bidilxweşî ji vir vegehihine male xwe.. Me dixwest ku win hê ji li vir bimênin û em hê bêhtir demên xwe bi hev re bi buhurênin. Lê win dibêjin ku emê herin. Evder mala mina û derîyê min her dayimî ji ji we re bidil vekirîya. Bêguman emê ji careke werin û bibine mêhwanê we..". Piştî wan gotinen re êdî yên ku wê biçûyana bidest karbûna xwe ya çûne kirin û kirin ku bikevine ser riya xwe de û herin. Piştî ku hinekî din bi hev re rûniştî man, êdî rabûn ser xwe, da ku bi rê bikevin û herin. Wan haspên wan yên ku wê pê biçûyana, Hamê zerê bi hinek xalat û hurumeren re dabû amedekirin. Li ser haspan, her weha bi xalat û hurumeren re anîna pêşiya wan ji aliyê xulaman ve. Di nav hurumerên ku Hamê zerê dabû bûna amede kirin de ji, kumaşên hevîşimî bigira haya ku digaha, merş, mahfûr û xalîçeyên hêtan, gelek tiştên biqadîr û qiymet hebûn. Merş û mahfûrên Cizîre bota û Kirmanşanê ji bi nav û deng bûn. Asîl bûn. Ji wan ji di nava wan de hebûn. Ew ji, hêdî hêdî hatin û biber haspên xwe ve çûn û li haspên xwe bidest suwarbûnê kirin, da ku bi rêbikevin û herina bi malê xwe ve. Hemûkan ji di wê heyeme de bi hev re hatina cem haspan û mana sekinî. Piştî gava ku Xalit axa li haspê xwe suwarbû, êdî yên din ji pişt wî re li haspên xwe bidest suwarbûnê kirin. Piştî ku herkesek li haspên xwe suwarbûn û ji bo çûne amedebûn, êdî xatir ji hevdû xwastin û bi riya xwe ketin da ku harin. Piştî ku ew li ser haspan bi haspên xwe re ji hundurê derketin çûn ji, hê ji Hamê zerê ji paş wan ve li wan dimeyîzend. Herweha ku weke qadareke meyîzend, êdî bi yên ku pêre bûn re, bi hev re derbasî cihê xwe yê rûniştinê bûn û wan dise civate xwe dana rûniştandin û axiftinên xwe yên ku bi hev re dikirin, berdewam kirin.

..... O

Her weha piştî ku çûna Xalit axa û yên ku pêre bûn re, êdî li cem Hamê zerê dise jiyane wî bû wek berê. Jiyane wan dise bû wek jiyane wan ya rojane û xwe berdewam kir di nav wan de. Hatina û çûna Xalit axa

li ser wî bandûrak berda bû. Piştî ku çûna wan re, êdî weke ku cihek vala mabû dihata hîskirin di nav wan de. Hamê zerê bixwe ji her weha ev yek hîsdikir. Piştî ku çûna wan re, êdî weke ku hinekî axivî û bêdeng bû bû. Xalit axa û mirovên ku pêre hatibûn, mirovên ku xwedi zanebûn bûn ji aliyê hizir û raman ve.

Di axiftin û gotinên xwe de, di anîna ser ziman de û her weha di dayîna fahmkirine de mirovên ku bi bandûr bûn. Mirovên weke seydeyê Torî ku bi ilmê xwe re bi nav û deng bûn, bi ilmê xwe re gelekî ji bi bandûr bûn hebûn. Seydeyê Torî di jiyanê de ji aliyê hizre başkirin û şifakirin û li ser benatan ji bizanebûn bû. Li ser mijarên başkirinê, xwediyê hizirên mazin bû ku di nav civakê de dihatina nîqaşkirin û ser ziman û vegotin. Ibnî Sîna ji xwandi bû. Li ser hizre wî xwedîyê hinek hiziran bû. Wî Ibnî Sîna bi tememî di vegotinê de bêkêmesî ne di dît. Felsefeye Ibnî Sîna, ya ku ji aliye locikê (mantiqî) ve bi serekeyî her weha dihata ser ziman, "mirov bi locike xwe re nikerê ku xwe bitememî bigihine restiyan... Tenê karê xwe ji hinek tiştên ku wê wî ji rê bibin û derxin dûr bixe û dûr bike..". Seydeyê Torî li ser ve hizrê, hizre xwe dianî ser ziman û di hizre xwe de ji hinekî li vê hizrê gumana xwe dianî ser ziman. Hizre wî ji li ser vê xalê her weha bû. "Mirov bi aqilê xwe re heye, bi locike û dibîne. Mirov karê riye xwe bi aqlê xwe re bi bîne. Medem, ku mirov kare riye bi aqlê xwe re bibîne, wê çaxê ji; xwe, karê bi aqlê xwe re bigihinê restiyan û êdî ji wir pê de ji karê pêde herê bi aqlê xwe...." Aqil çiya an ji locik çiya? Ev pirs di pirsîn û li ser wan pir dihizirî. Li ser wan pirsan di serê xwe de û di nav miroven de bi mirovan re di keta nav nîqaşan de.

Le Ku cerne di nav nîqaşan de gotin dihata li ser **feqiyê teyran**, êdî hineki disekinî û li ser wî dihizirê. Feqiyê teyran ji aliyê hizir ve li xweza yê û locike xwazayê pir dihizirî. Feqiyê teyran, li gorî vê yekê ji nêzîkatîyeke bi hiziratî (civaknasî) li civakê dikir. Pergale civakê bi hebûn û hizire xwezayê re dianî ser ziman. Di hizire di serê Feqiyê teyran de "mirov û xweza bi hev re heye. Lê mirov ji xwediyê xwezayeka ku bi xwe re ya ji". Li gorî locikê Feqiyê teyran mirov kerê bi aqil û locike xwe re xwe bigihêne rastiyan û pêre ji jiyane xwe pê bi rê ve bibe. Li gorî Feqiyê teyran, dil rasta û dil di jiyanê de bijîna. Feqiyê teyran di berhemên xwe de li ser evînderîyê pir disekine. Ew bi minaqên ku bi xwezaye re, rastiye tene ser ziman. Ew dibêje, *mirov nikerê bêje ku bitememî evînderî dinyeyîya an ji ne dinyeyîya*. Ew dixweze restheyîna jiyanê ya ku her dayimî pêş dikeve bêne ser ziman..

Seydeyê Torî bi ve gotine wî ya ku dianî ser ziman û digot, "Civak ji xwediyê xwezayeke ku bi xwe re ye..". Her weha wî di gotinê de weke feqiyê teyran, cerne bidêla gotinê 'mirov' re gotine civake dianî ser ziman di gotinê de. Lê feqiyê teyran xweza derdixiste pêş. Lê seydeyê Torî bi gotine civakê re hizir derdixiste pêş. Lê di nêzîkatîyê de, ji hevdu ne cuda bûn. Li gorî wî mirov karîbû vê yekê her weha ji bêje û bêne ser ziman. "Civak xwediyê nîzamaka ku wê bi rê ve dibe ji ya..". Wî di vê nîzamê de, felsefe, çand, kevneşopî û hwd gelek nîrxên weha di anînine ser ziman. Wî bi hebûna di nav civakê de ev yeka biwate dikir. Mirov çend bi serê xwe re heye avçend ji bi civakê re heye û girêdayîya. Di vê xalê de hevdu temem dikin. Seydeyê Torî li ser van mijaran pir nîqaşên mazin dikirin. Di nêzîkatîya seydeyê Torî ya felsefê de bawerî, hizir û têgihiştin xwediyê wateyên girîng û mazin bûn. Afrîner bûn. Li gor wî, van her sê bêjeyên hevdu temem dikir. Bi axayan û mîren re ji car bi car nîqaşên her weha dikirin. Wî hij nîqaşkirinê dikir. Lê belê li pir cihan ji bi berteken re ji bi ru bi ru re dihat. Lê belê dise wî dev ji wan sûrûştayên xwe ne di berda. Mirovekî ku kelegerm bû. Bi gotin û nêzîkatîyên xwe re mirov jê baznedida. Her dayimî yên ku li cem dirûniştin, dixwestin ku werin piştre careke din ji li cem rûnihin û lê bihisênin û guhdar bikin. Li ser locikê, mirov û şaxsiyeta mirov pir xaberden dikir. Cerne di gotinên xwe de di got ku "di mirovekî zane û biaqil de ev her sê xosletên zanebûne; locik, rest û mirov bi hev re hene û hevdu temem dikin". Yan ji digot ku "di bin yek" di mirov de, bi zanebûne re. Cerne bi Xalit axa re ji ku di axivî, di got ku "rastiya civakê ji hizra xwezayê ne dûra..". Wî bi aqil û hizre xwe re di dît ku راستiya civakê ji pir tişt û xosletan pêk tê.. Dixwest ku vê yekê bide fahmkirin, bi mirov. Cerne ku di nîqaşan de germ dibû, êdî di wê germbûne xwe de digot ku "serê civakê divê bi zanebûn bê..". Her weha li ser felsefê, locikê, rastîyê, rêveberinê û nêzîkatîyên mirov, bi hev re bi vê yekê ve girêdayî diaxivî û dianî ser ziman di gotinê de. Li ser gotinên civaknasî ji pir disekin. Nêzîkatîyên wî xosîsî nêzîkatîyên civaknasî û hizirî bûn. Bi vê yekê re her dayimî digot ku "divê mirov karîbe aqilê xwe bi kar bêne. Mirov, çend aqilê xwe bi kar bêne, wê hê bêhtir mazin bibe û bi pêş bikeve û herê. Ev yek ji divê weke lingekê wî yê sêyemin were dîtîn. Ku ev ling nebe lingên din ji wê zû bikevin. Wê nikaribin ku zêde di rê de bimeşin". Wî her weha 'aqil ji mirov re weke lingê sêyemin' di jiyanê de didît û dihasiband.

Aqil bi mirov re pêşdikeve. Mirov ji bi aqilê xwe re, ku dibîne pêşketinan bi xwe re û li dore xwe çêdike. Ji vî aliyê ve nêzîkatîye

seydeyê Torî ji aliyê locikî ve pir girîng bû, ku divêt mirov bihasibêne. Civak bi aqilê xwe re mazin dibe. Aqilê civake bi pir aliyan û cudatiyên re têt ser ziman. Bi anîna ser ziman re ji bi xwe re riya xwe ye pêşketine dide çekirin. Wateye bêja pêşketinê, ji aliyê civake ve divê çawa bê dîtin? An ji ji aliyê mirov ve divê çawa bê fahm kirin û dîtin? Di nav civake de bi perwerde û zanebûne re bitemen dibe. Temenbûn, di nav civakê de bi mirov re têt berçavan. Temenbûn(rûniştin û pêşketin bi dîrok û nirxên xwe re) bêjeke ku di civakê de xwedi dîrokê. Her weha bi civake re pêşketin dibe. Ev yeka divê ku weke girîngiyeke pêşketine civake ji werê dîtin. Ji dema Medan û haya wê demê, pir pêşketin çêbû bûn. Medan, di pêşketine pergala civakî de pir mazin û baş hizre mirov dabû damezirand in. Di pergala xwe de Medan, hizir û raman pir pêşxisti bû. Pergala civakê ya Medan bi xwezayê û bi hizirên ku bi felsefê re xwe derdixistine hole bi pêşket. Li ser vê yekê zanebûn pir zû bi wan re pêş ve diçe û bi wan re ancamen mazin derdixê hole di demê de. Medan şariştanîyeka ku pir bizane û mazin bû dabû avakirin. Xosletên wê şariştanîyê ji di demene pêşketinê de, hizir weke felsefe, ji mitolojîyê buhurtina olîfîyê û ji pergale xalkitîyê buhurtine pergala civakitîyê û damazirandina wê pergale bûn. Civaknasîyeke ku pêşketî bû di kine bin pêşketine xwe de. Wan xosletên her weha di deman de bi pêşketinên ku bi wan re, bûn, xwe berdewam kiribûn. Heredot ji dibêje ku dayakos dibêje ku "...min xwe ji rêveberîye vekîşadiya û xwe daya pêşxistina civaknasîyê". Ma ku heredot bi Dayakos re ne axivî bana, karîbû ku vê hizrê li ser navê wî bîne ser ziman..? Di dema Medan de hizir bi wateyeke civakî û pergeli re temene xwe di dene hole. Bi hizir û raman re, li gori rastiya civakê reng distand û xwe bi wate dikir. Piştî Medan bi 2 100 Salî ji, vê, di wê demê de ku mirov li pêşketinên ku bûbûn di meyîzend, didît. Bêguman hizir di dema seydeye Torî de ji aliyê pêşketine hizir ve mazin têt ber çavan. Hizir, di serî de ku temene xwe avêt, êdî pêde piştî li ser wî temenî bi pêşketinên çêbûyî re bi pêş ve diçe û pêşketinên çêdike. Pêşketin, hizir. Pergal û civak pergaleke din ya ku sereke bû bi vî awayî re çêdike û di pergale civake ya bingihîn de tene ser ziman. Her weha nêzikatiyeke gaometrik pir bi bal di rastiye pêşketine de xwe dide xuyakirin. Di gotin û diyardeyên civakê de vê yekê pir bi bal xwe dide ber çavan...

Civata Hamê zerê piştî ku mêhwanên wî çûbûn, êdî piştî dise xwe weke berê ava kiribû. Ew bi yên ku di civate wî de pêne rûniştî bûn re, diaxivî û deme xwe di buhurand. Gava ku Hamê zerê di civate de diaxivî

Yazdan beg ji li hevberê wî rûniştibû û li nav çavên wî di meyîzend. Lê Yazdan beg bi bêdeng di cihê xwe de rûnişti bû û sekinî bû. Yazdan beg ji kardikir ku derkeve derve. Gava ku wî karkir ku derkeve derve, êdî Hamê zerê lê meyîzend. Bi meyîzendîne xwe re Hamê zer, hinekî sekinî û piştî jê pirsî ku 'wê çi kê û çê kuderê'. Gava ku Hamê zerê jê dipirse ku wê çi kê, êdî ew ji bersiv dide Hamê zerê û di bêjiyê de ku '...ezê herime derve, dibê ez û sê çar hevalên xwe herne neçîre. Bi vê yekê re em hinekî li ser xwe bigerihin'. Hamê zerê li hevberê wê gotine wî ti tiştê negot. Tenê hema wilo lê meyîzend û hinekî lê beşîşî. Wî ji bi wî awayî re li Hamê zerê meyîzend û bi dîlkênê ku lê meyîzendi bû re bersiv xwe dabûyê de. Her weha ku ti gotinên wan jevre ne man ku bêjin, êdî Yazdan beg derkete derve û gaha hevalên xwe yên ku wê bi hev re herne neçîre. Ku gahana hevdû, êdî piştî bi hev re çûne bi ber haspên xwe ve... Haspên wan bi yên ku aliyên wan kiribûn re ku amede kirin, êdî di kavine sere riya xwe de ku herine neçîre. Gava ku hemû amedekariyên wan temam bû bûn, êdî li haspên xwe suwarbû bûn û bi danabazdana haspan re ketibûbûne ser riya ku wê çûbene de. Ew mirovne ku ciwan bûn û xwûn germ bûn. Mirovên ciwan, her dayimî xwûn germe. Ew ji xwûn germîya wan, dibe bingihê bêseknên wan yê li hevberê hevdû û rewşan û tiştên ku dibin. Ciwan, pir biçalak in. Çalakbûna ciwanan, di nav civakê de dibe bingehê pir fêlitên (dinamik) ku tenê kirin an ji yên ku wê bêne kirin. Rastiya ciwanîyê, divê ku mirov bêje ku bi rihekî ku ciwana re heye. Gava ku ev yeka ji bi zanebûn dihata dîtin ji, dihata dîtin ku dibû bingehê pêşketinên mazin di civakê de.

..... O

Yazdan beg û hevalên wî yên ku bi pêre li ser haspên xwe, ku suwarbû bûn, êdî bi hev re bi lez û baz re çûn û hêdî hêdî êdî ku çûn di rê de ji berçavan winda bûn. Weke qadareke piştî bitememî êdî ji berçavan winda bûn. Piştî ku ewan çûn û ji berçavan winda bûn, êdî mirovên din ji jiyana xwe ya asayî berdewam kirin.

Yên ku kar û baren wan hebin bi kar û barê xwe ve diçûn. Yên ku karê xwe xilas kiribûn an ji navber dabûnê de ji, rûniştî bûn û ji xwe re li ba hevdû û bi hev re diaxivîn. Her tişt li gorî zagonên xwe yên xweza berdewam dikir û bi rê ve diçû û dibuhurt di nav wan de. Hamê zerê û yên ku pêre bûn ji, li cihê ku lê rûniştî ne, li derve bi hev re rûniştî bûn. Weke ku heya wan di wê kêlîkê de ji dore wan neyî dihatina berçavan. Her weha di nav xwe de ji xwe re diaxivîn û diçûn û dihatin. Hinek xatûn ji hevîrên xwe dikirin ji bo ku nanê xwe çêbikin. Hineken ji ji wan çawa ku

hevîrên xwe dikirin, êdî piştî de demeke kin de di rahiştinê de û dibirina devê tanûran ku pêvedin. Hevîr, ku hata hevîrandin, divîbû ku weke demeke mabana sekinî ji meyandinê re. Lê divîbû ku di wê demê de ji baş bi guhdar ban ji, daku qana ku meyî ku bidest çêkirine nan bikiran. Di wê demê de piçekî li ser wê demê ve buhurandiban ji, wê hevîr tîrş bûbana. Di naqabîna meyandin û tîrşbûnê de demeke kin heye. Tîrşbûn ku dest pê kir, êdî wê nan nexweş derketibana. Divê ku ew dem baş bê zanîn û guhdar kirin. Çend ku di dema xwe de bidest pêkirina nan bê kirin, wê wîlqasî ji nan baş û xweş derkeve. Her weha wê nanê baş wê bidest bê xistin. Nanê hevîrê meyandî, wê çaxê xweş dibê û xweş derdikeve. Carne ji piştî hevîrkirinê re nan dihata pahtin. Ew nan ji dibû *naneşkava*. Bi vî awaye re ji nanê ku derdikete hole ji jê re digotin *naneşkava*.

Ji bo *naneşkava* ji zêde ne hawceya ku heveyn bihatana xistin navê û meyandin. Lê divîbû ku hinek heveyn ji biketibana nav ji. Lê ne hawcebû ku hevîre *naneşkava* bihatibana meyandin. *Cêja* *naneşkava* û nanê hevîrê mayandî jev cuda bû. *Cêja* *naneşkava* bigermêtî hê xweşe. Lê nanê hevîre meyandî, hem bi germêtî û hem ji ku çend mabana ji hê xweştir dibû di demê de. Lê *naneşkava*, piştî ku *nanêsêle* hata çêkirin pêde, ku sêl dihata kulubandin bi aliyê xwe yê kur ve û têde weke goşt an ji tiştên her weha wilo hatina çêkirin û pê dihata xwarin, hingî, tehma xwe dide. Piştî ku her weha tiştên xwarinê dihatina çêkirin, êdî yan dihata valakirin li ser *naneşêle* û di hata xwarin û yan ji di sênîkan de bi *naneşkava* re dihata xwarin. Weke xwarine malê, ev xwarin, pir bi zêdeyî ji di demeke kin de dihata çêkirin. Mîrov car bi car bi hafteyan nanê xwe çêdikirin. Vêce wê roja ku nanê xwe çêdikirin ji her weha xwarinên bi vî awayî re dihatina çêkirin û dixwarin. Bi vî awayê re *cêja* xwarine û ya nanê ku ji nûkava dihata çêkirin û germ, hê bêhtir di hata girtin...

Dem dibû ber êvarî û hinek mîrov ji kar û amedekariyên xwe dikirin ku harin û pazên xwe bidoşin. Gelek mîrovên ji pazên xwe li çolê li şêvînan dihiştin di şevan de. Ji ber vê yekê ji bifiraxên xwe yên ku ji bo dohtinê ji wan re divîbûn di ketine riyan de ku herin û pazên xwe bidoşin. Hiştine pazan li şêvînan di şevê de di dema xwe de bû. Demê wê ji ku heyv bitememî derdiket pêkdihat. Ku heyv bitememî derdiket ji, havîrdor rahnî dikir bi şawqa xwe re. Ji vê rehnîyê re ji dihata gotin ku *tavaheyv*. Di *tavaheyvê* de pir mirovan sawalên xwe li derve dihiştin bi şivanan re. *Tavaheyvê*, her weha li kurdistanê demeke geşbûne ji bi xwe re di şevê de diani li merg û çolemergan. Mîrovên ku li gunden bûn an ji li bajaran bûn ji di dema *tavaheyvê* de li hundurû ne diman. Cihên xwe li

derve çêdikirin û lê dikirin û lê li derve diman û dirazahan. *Arzêlên* ku ji bo razane her weha di wan deman de dihatina çêkirin û amedekirin, gelekî û gelekî bi nav û deng bûn. Mirovan arzêl, hem ji di şevê de ji bo razane çêdikirin û hem ji di şevê de ji bo rûniştinên civatan çêdikirin û bi kar dianîn. Di tavaheyvê de stêrkên li azmana ji pir û bigeş û birahnî bûn. Di bin stêrkan de diman û dirazahan. Di bin stêrkan de di rûniştin û bi hev re diaxiftin. Her weha dil xweşiyeka geş û xweş bi mirovan(xalkê) re hebû. Li hevdû henek kirin. Bi hev re diçûn cihên şêvînan û bi hev re vegerehen. Bi mirov re dil xweşiyeka xwezayî hebû. Di kar û barê jiyanê de mirovan xwe her weha ji bîr dikir.

Herkeseke bi kar û barê xwe ve mijul dibû û di riya kar û barê xwe de diçû û dihat. Ti kesekî di nav hevdû de bixirabî an ji her weha bi nêzîkatiyeke ku na baş bê li hevberên hevdû ne di man û ne disekinîn û li hevdû ne dimeyîzandin. Ji aliyê alikariyê ve ji herweha divê mirov bêje ku her carî û dayimî li ba hevdû bûn û bi hev re bûn. Herkesek, di mala xwe de di nav kar û barê xwe de û di cih û warê xwe de bi serê xwe bû. Di nêzîkatî û hevalbendîyên wan de ti kes ji ti kesî ne kêmtir û baştir bû. Di nêzîkatîyên de wekhevî weke xosletekî jiyanê wan yaa xweza bû. Wan mirovan(wê xalkê) ji ev yeka weke felsefeyeke jiyanî di nav xwe de bi nêzîkatîyên re dianî ser ziman. Ti kesekî bi sere xwe re ne diçû û pif ne dikira çireyeke ti kesekî, bidilekî ne baş. Herkesek, bi serê xwe re ji xwe re suxûl û karê xwe dikir û mala xwe ava dikir û mazin dikir. Xosletên jiyanê wan, her weha bi jiyanê re bi xwezayê û bi tevgerîne wan re ji li ba hewbûna wan ya li ba hev, xwe dide berçavan. Jiyanê wan, jiyanêke ku pir asayî û xweza bû. Li hevberê hevduyan ji her weha bi nêzîkatîyên ku pir xwezayî bûn tevdigerehen. Li hevdû dihisandin û hizrên hevdû erê dikirin an ji erê nedikirin. Lê di ne erê kirinê de li hevberê hevdû bi zorê ne disekinîn û bi hev re şer ne dikirin. Gava ku pîrsgirêkên wan çêbû bana ji, di pêşengîye mazinan(pîran) de an ji bi nîqaşkirin re çaraserî di nav xwe de di dîtin. Pîrsgirêkên xwe di nav xwe de çereser dikirin. Her weha ev yeka weke xoslatekî jiyanê wan bû. Gelek caran ji nîqaşên wan dihatina dawiyê, ber levxistinê. Lê belê bi hev re bi aqil re gavavêtin dikirin û çaraserî di nav xwe de di dîtin. Di vê xalê de hêjayî gotinê ya ku divê mirov bêje ku giranîya pêşengen an ji pîren di nav wan de pir mazin bû. Pîr, weke serekeyên xweza yê civakê bûn. Pêşengên wan bi qadr û qiymet bûn. Di bin sihwana pîran de, ku hebene pîrsgirêkên xwe nîqaşkirin û

çaraserkirin, weke xosletekî bû bi wan re di jiyana wan de. Ev rewş çandaka mazin û gelek hizir û kevneşopîyan ji bû.

Yazdan Beg û hevalen wî pir dem ser ve çûbû ku çûbû bûn neçîre. Lê hê ti agahî ji wan ne hatibû ku ewan vegerehene malê. Ro di kete bi ber êvarî de, lê hê li hole xuyanadikin. Necîrvanên ku diçûnê neçêre, diçûn û hatina xwe de ne di ketina ber êvarî de. Hê raş ne ketî ardê dê, divegerehene mala xwe ji neçêrê. Yên ku di şevan de ji mabana ti hatina zanîn. Lê va li ber ku raş bi ketine ardê dê bû, lê hê ji Yazdan beg û hevalên wî ne vegerehebû bûna malê ji neçîre. Mirov, ku digotin ku dereng diman ji digotin ku "...dibêt ku neçîre wan baş bi rê ve çûbe û baş neçîrkiribin, ji ber vê yekê dereng diman. Ev yeka pir caran dihata sere neçîrvanên. Gava ku baş neçîr dikirin, hineki dereng ji dihatina malê. Lê ku dihatina malê ji, bi xwe re pir xezal û pazkuvî û car bi car ji rovî digirtin bi xwe re dianîn. Lê di neçîrê de neçîre sûskan û kewan ji hinekî zor bû. Di wê de carne li hêvîya xafkên xwe diman û dirêj ji diman, ku da qana ku yek bi kevîyê de û di cih de herinê ku bigrin. Li hêvî şekinandin, car bi car ji ji bo ku nemirî bêgirtin bû. Xafkên kewan ji li gorî vê yekê dihata amedekirin. Carne ku ji vê aliyê ve karê hinek mirovan baş bi rê ve diçû û di girtinê (neçîrkiirnê) de ku bi serdiketin, yên ku li dore wan ji bûn, digotina wan "...êdî ti iro mîre bota yî haa...". Ev gotin, hinekî ji dilxweşbûnê û hinek ji ji kêfbûnê dihata gotin ji hevdû re. Carne ji ku baxte hineken di neçîre de zêde li wan dikenî û wan ji zêde neçîr dikirin û digirtin, êdî li hev digahana hevdû û şahî ji dikirin. Gava ku baş neçîr dikirin û digirtin ji, gelekî û gelekî kêfxweş dibûn. Li ser vê yekê ji car bi car hevdû diazimandin ji. Herweha gava ku li hevdû digahana hevdû helbest û gotinên neçîrvanan bîteybet di nav xwe de digotin. Her weha gava ku karê hineken bi rê ve diçû, lê yê hineken bi rê ve ne diçû, êdî yên ku li cem wan bûn ji, ji wan re digotin ku "...i roj baxte wa bi rê ve neçû ya, wa i roj mîrîtî ji destê we çûya...". Her weha ev bû, wate vê gotinê, 'baxte we rojên din baş çû lê iro baş neçû ya; hevalên we, yê wan baş çûya' bû. Bi her awayî re yên ku di çûne neçîre herîkêm yek an ji du neçîr dikirin. Her weha destvala ne divegerehene malê ji neçîre. Ji bo neçîre ji pir derfetên mazin hebûn ku daku qana ku mirov bidest vala ji neçîre ji çolê ne vegerehê malê...

Mirovên ku neçîrevan bûn, divîbû ku hinekî jîr û bi ceger ji bana, daku karîbana bi ser bikatana. Jîrbûn xosletekî ku pir bi bala. Ji bo mirov her weha di nav miroven de. Hinekî di bingihê jîrbunê de zû karkirina mêjî heye. Gava ku zû hata fahmkirin an ji dîtîn, mêjî di hundurê xwe de

li gorî vê yekê hinek aqtiwîteyên dide çêkirin. Di hundurê mêjî de, aliyê ku aktiv dike ji bixwe heye, ku wilqasî vê yekê pêşdixe di mêjî de bi mirov re. Di vê aliyê de mêjî çêkirinên xwe bi gavên xwe re dide der. Bi neçîrevanan re ev yeka pir li berçavan bû. Divîbû ku lefleksên wan li xwe bana û pir xurt banan. Di kijan demê de wên gavên xwe çawa biavêjin divîbû ku bizanîban. Bi vê yekê re mirov karê bêje ku neçîrvanek ku kete çolekê de an ji her weha cihekî dê, ewder di keve bin bala wî ya neçîrevanîyê de. Tiştên ku di wir de dibin an ji wê bibin di wê demê de di bin bala wî de dibuhurin. Di vê xalê de çend jîrbûna wî hebe, wê wilqasî bi serkeve. Serketina wî, wê mazin bibe û wê baş neçîre bike. Neçîr hinekî ji aliyên şaxsiyete ve û her weha ji aliyê gavavêtinê ve pir jîrîniyê dixweze di neçîrkinê de. Yazdan beg hinekî jîrbû û xurt bû ji ji bo neçîre. Lefleksên wî ji pir xurt bûn. Yên ku pêrebûn ji her weha ne kêmtî wî bûn. Ewan ku ji yên ku di nav wan de, ên zêde di wî aliyê de jîrbûn pêrebûn. Ji aliyê avêtina tîr û kavane ve ji pir baş bûn. Haçîka behsa wan dikir, her weha digotin ku 'ew mirovne ku ji miroven ku pir xurt û jîr bûn. Karîbûn ku xwe biparezên û di neçîrê de ji bi serbikevin'. Bi wan gotinan re li wan baweri dihata ser ziman.

Miroven ku ew nas dikirin, her weha gelekî û gelekî li ser wan axiftin dikirin. Ew ji mirovên ku ciwan bûn û pir jîrek bûn. Çi daban pêşiya xwe pêk dianîn. Bihêzbûn û bizanebûn. Ji wî aliyê ve ji çavên mirovan ji xwe di dagirtin bi hebûnên xwe re. Wan mirovên ku her weha baweriye xwe li wan diani ser ziman ji, ev aliyên wan dîtîbûn û pir caran ji bi wan re rûniştî bûn an ji bi wan re çûbû bûn neçîran an ji her weha çûbû bûn deran.. Ji vê yekê bû ku mirovan li gorî dîtînen xwe ji wan re gotînen qanc û paq digotin di nav xwe de. Mirovên ku neçîrvanî dîtîbana, zanîbûn ku ji bo neçîre kuderê başa û wên herine dê. Gelek caran ji ji bûna vê yekê ji cihên ku lê diman de pir dûr dibûn. Çend cihên ku nêzîkî daristanê bana wilqasî ji ji bo neçîrê baş û qanc dihat ji wan re. Mirovên ku bidest mereqeke wan kiribana ji, dianîn aqilên xwe ku ewên çine nêzîkî kijan daristanê. Ji ber vê yekê ji biaqil disarifandin ku hinekî dûrbû ku ji wêderê haya ku hatiban malê...

..... O

Lê nahaka ka em herine bi ser neçîrvanên xwe ve ku ka ma ka rewşan wan çawa ya an ji neçîrkirine wan çawa çû ya. An ji di çi rewşê de ne. Gava ku ji malê bi rê ketîbûn li ti derî ne sekinin û rast û rast tene bi ber daristana Sipî ve. Riya wan pir dirêj bû. Ewan ji pir bilez û bazê re hatîbûn wir. Gava ku hatîbûbûna wir, ber daristanê, êdî ji haspên xwe

paya bûbûn û bidest meşandinê kiribûn. Ji dengê lingên haspên wan haya ku ajalên ku hebûn biravîyan. Çawa ku digihine ber daristanê, pêşika bi lihevkirineke ku pir baş re diçin û xafkên xwe di dênin û xwe ji cihên ku xafkên xwe didênin ji, bi paş ve di dinê de. Her weha weke qadareke riya xwe ji xafkên xwe dîrdixin, da ku ajalên ku werin, da qana wan ne bînin û bi kevine xafkên wan de. Bi xwe dayîna pas ve re, cihên ku diçinê de û lê dimênin ji kivrêşkeke ku hê di rê de girtibûn li wir, li ser agireki ku pêdixin û dibirêjin û dixwûn. Li cihê ku çûnê dê, li wir agirê xwe pêdixin û li ber dirûnihn û ji xwe re diaxivin. Dikenin bi hev re û car bi car ji bi destan re henekan ji li hevdû dikin. Her weha weke qadareke demên xwe bixweşî dibuhurînin. Piştî ku kivrêşka xwe ji çêkirin û dixwûn, êdî piştê hinekî dikin ku herin û li ser xwe di nav wê şînitîyê de bigerihin.

Weke qadareke ku ji wan wirde, ku hinekî dûrî cihên xafkên wan ji, latna ku mazin bûn di hatina xuyakirin. Latên ku dihatina xuyakirin ji, ji durve pir xweşik dihatina xuyakirin. Ku ji durve li latan bi bal dihat meyîzendin, dihat dîtin ku weke ku li ber çavan awa bistênin di hatina xuyakirin. Bi meyîzendinê re ji durve pir xweşik dihatina xuyakirin. Bêguman ewan latan, ku ji durve wilqasî xweşik dihatina xuyakirin, mirov karîbû ku ji bo wan bêje ku weke *nîgara* nîgarvanekî ku bidil hatibû çêkirin bê, dihat berçavan. Yazdan beg û hevalên wî xwe li wê xweşik dîtine negirtin û bi hev re çûna bi ber wê xweşikatiyê ve, çûne bi ber latan ve. Her ku bi ber latan ve qavzên xwe diavêtin, dilê wan ji zû diavêt û wan dikire dilperîyekê de bi xwe re. Her ku hinekî din bi ber latan ve diçûn û latên ku dûrî wan bûn, ku hê bêhtir bi ber wan ve dihatin û nêzikî wan dibûn, êdî xatên nav latan ji hê bêhtir û xweşıktir dihatina xuya kirin, li ber çavan. Gava ku gahane ber latan, êdî dîtin ku wa latna ku pir mazinbûn bûn di hatina dîtin..

Di bin latan de zêde ax ne dihat xuyakirin. Ji ber ku weke ku pêla avê li latan xistibe û cihê xwe çêkiribe dihat xuyakirin. Weke ku di bahrê de av bi ber kevîyan ve, çawa ku bi mewcanên ku xiza kevîyan bi xwe re jê bi herikêne hundurê avê û bi kêmbûnê xizê re ji kevî vala bimêne dihat xuyakirin. Ji hatina barane bê gerek weke ku çokên avê di ber latan de di hatina xuyakirin. Lê ne ji ava barane bû. Weke ku av ji binê ardê ji derdiket dihat xuyakirin. Av ku derdiket û axa dore xwe şil dikir, êdî ax ji bi şilbûnê re sor dibû. Axake ku ne zêde zuwa bû û ne ji ku zêde ji şilbû dihat xuyakirin. Axaka wilo bû ku bi ber zuwabûnê ve weke ku diçû.. Her weha weke ku rengê xwe yê soritîyê bavêje dihat xuyakirin. Lê

aliyên ku hê ne zêde zuwabûn ve dihata xuyakirin ku di bin axe de şilîyek heye. Ji ber vê yekê ji hê bêhtir ax sor dihata xuyakirin.

Cihên ku çend lê dihata meşandin û bi meşandinê re cihên şil û biav dihatina dîtîn û li wan cihên ku bi ava ku lê dihata meyîzandin, dihata dîtîn ku axake ku gelekî û gelekî sor hebû. Lê axa keviyan zêde weke ku bi zugor bû. Ax a aliyên ku zuwa bûn, zêde zugor di nav de ne di hatina xuyakirin û hê bêhtir weke ku xwalîbû dihata xuyakirin. Lê ne weke xwalîyê ku di nav malan de ku lingên mirov lêkeve wê zêde bûbana toz bû. Axake ku pîr xweşik bû dihata xuya kirin. Yazdan beg û hevalen wî bi hev re diçine ser latan ji xwe re.

Li ser latan ji pîr paqij bû ku dihata xuyakirin. Hatina ava barane li ser latan tiştê zêde ne hiştî bû. Tenê hinek kevirên mazin û hinek zugor hebûn û hwd. Hema mirov dixwest ku li ser wan latan rûnihê û ne rabe ser xwe. Gava ku ew cun ser latan û li ser latan ku meyîzandin, dîtîn ku latna pîr dirêjin û dawîya wan digihêje ber daristanê, ji aliyê xwe yê dî ve. Ku mirov hinekî li ser latan dimeşî û bi aliyê daristanê ve diçû, weke ku harikenekê ya ave di bin latan de hebû dihata xuyakirin. Ev av ji kuderê diharikê bitememi ne kifş bû. Riya wê di bin latan de diçû û ne dihata fahmkirin ku ji kuderê diharikê û tê. Lê Weke ku ji nav daristanê serê wê dest pê dikir dihata xuyakirin. Lê bi vê yekê ewan ji ne êmin bûn. Lê av ku dihata nêzîkî wan di bin latan de û hineki ji wan ku dibuhurî ji weke piçekî ji wan wirdetir li ser kaviran re dibuhurt û li wir av pîr zelal dibû. Bi zelalbûna xwe re avaka ku weke ku dibariqand xwe dide nîşandin li ber çavan. Mirov hema wilo dixwest ku li ser wêderê rûnihê u hema wilo li wê xweşîkbûna ku bi wê ave re çêdibû meyîzenê. Ku hinekî din av êdî dibuhurt ji li ser keviran re, êdî piçekî wirde wêdetir ji di naqabîna du keviran de ji xwe re kêzîneke mazin çêdikir. Ava ku di kete wê kêzînê de û di kêzînê de dibuhurt, dibû duşat. Şatak jê di nav latan de hebûna xwe ber dewam dikir û yê dî ji ji nav latan hinekî derdiket û di ber latan de bidest harikandinê dikir. Ewan şatan ji, her weha ku hinekî din diherikîn, êdî piçekî din jê wirdetir wêde, weke di golekê de dibûna yek û bi hev re bi şaqakî din de ku di nav latan de dibuhurt hebûna xwe dikirine yek û berdewam dikirin.

Li ser ava golê ji, ji darên ku hinekî lê ne, zehf dûr jê, wirde, pelên hinek darên tuyan ku keti bûn dihatina xuyakirin. Pelan rengê xwe bi avê û bi ji darên ketinê re bi ber sorbûnê ve dabûn. Hinek pelên ku waşaha bûn û weke ku bê anîbûbûna ser ave ji dihatina xuyakirin. Dore golê ji, du keviyên wê kevirbûn. Hinek kevirên biçûk ji di hundirê ave de lê li keviyê

weke raqên ave sekinî bûn. Serê wan gelekî şahîk dihata xuyakirin. Wîlo sekinî bûn, mirov di got ku qey mirov pêl wan kevîran bike mirov wê bişamîtê.. Serê wan kevîran ji şîl bû. Dibêt ku ji pêlên ave yên di harikandine de çêdibûn, şildibûn. Lê herdu keviyên wê yên din ji ji axe pêk hatibûn. Ew ax ji pir bi ave nermbû bû. Ku hineken pêl kiribana, wê lingên wan di nav wê axe de wê biçûyana di cih de. Her weha ji xwere bû bû weke hariyê. Lê weke hariyeka ku bêzugor bê dihata xuyakirin.

Yazdan beg û hevalên wî her weha li ser latan ji xwe re digerihişin bi kêf û bidil xweşiyeke mazin. Li ser latan, car bi car li ser lingan di cihê xwe de disekinîn û car bi car ji dirûniştin bi hev re, ji xwe re. Li ser latan ,ji bo ku bêhn bistênin disekinîn. Lê ku dirûniştin ji zêde ne di mane rûniştî.. Careke din dirabûn ser xwe û bi dilekî geş û xweş re gerîna xwe ye li ser latan berdewam dikirin.

Weke qadareke her weha li ser latan digerihişin bi hevdu re. Latna pir dirêj û mazin bûn. Ku wan gotibana emê heye dawiyê herin, divîbû hê gelekî din biçûyan. Lê wan nedixwest ku wîlqasî dirêj û mazin herin. Hizrên wan hinekî li ser xafkên wan bûn. Di riye ku li ser latan qad kiribûn de gelek cihên ku xweşikbûn dîtibûn. Di wê heyeme de, çawa kirin ku bi şûn ve vegerihin, weke ku hevalekî Yazdan beg hisek hiskir. Lê zêde êmin nebû ku hisek hiskir. Careke din gava ku ewê ku deng hiskirî ku maşî, deng hata wî û hevalekî wî yê dî ji ku deng hat hiskir, êdî êmin bû ku deng hiskir. Dengêkî weke ku ji qirikeke xaniqî werê dihat. Ji hev re gotin ku dengêkî tê.. Ku deng hat û hemûyan ji hiskir û erêkir ku deng têt, êdî bi hev re bi ber aliyê ku deng jê dihat ve çûn ku meyîzenen ku ka ma ka dengê çiya têt. Çawa ku gahana cihê ku deng jê dihat êdî dîtî ku wa xezalek wê linge wê di nav qalaştina latê de maya asê. Hingî li ber xwe ji dabû ku lingê wê di wir de şikestibû û gelekî ji rewşa wê naxweş kiribû. Ti rewş têde nama bû. Wê lingên xwe, gava ku dabû xwe ku bide ber xwe û xwe xilas bike ji late, êdî di wê heyeme de hinek zugorên mazin harikîbûn bi xwe ve û wan ji hisa wan zoguran kiribû. Pêre ji, hisa dengê wê yê ku wê derdixistibû kiribûn. Her sêyan ji bi ber wê ve çûn û ku ew dîtî êdî li cem li ser çokên xwe nimz bûn.

Lingê wê wîlo aliqî bû ku çî kiribana ji, wê nikarîbana ku xwe ji wir xilas kiribana. Hê zêde na mazin bû ji. Biçûk bû. Hê çêlî bû. Bi wê biçûkatiya xwe ve û xatên ku li dore wan çavên wê yên ku weke ku raş û mazin bûn ve û ku pir bi bal bûn, dihatina xuyakirin ku gelekî û gelekî xwûn şîrin bû. Kele mirov li ser dihat. Yazdan beg û hevalekî wî, bi hêdîke re da ku zêde ne êşehê ew derxistin û rehiştinê de û birin danîn ser

lat.Faqîrê nikarîbû ku zêde xwe bi labitadina û xwe li ser xwe bigirtina.Yazdan beg li hevalên xwe her weha meyîzend û hinekî bi ruyekî ku bi ken û bişa ji wan got "em ji bo neçîre hatina.Em bêjin ku bila ev neçîre me bê, lê dilê min ranagirê ku ez bêjim.Ka ma winê çi bêjin?".Her weha hevalên wî ji bi wî awayî re nêzîkatî dana nîşandin û lingê xezale girêdan û karkirin û rahiştinê de, ku bi xwe re bînina cihê ku lê rûniştibûn û xwarina xwe lê xwaribûn..

Piştî hêdî hêdî bidest vegeandina cihên xwe kirin.Ku êdî bidest vegeandî kirin, êdî bi alîkarîya hevdu re li ser wan naqabkên ku di naqabîna latan de heyî diqavistin û divagarahan dihatin.Di her qavizandina xwe de ji pir bi bal bûn, daku ti xasar negihêje xezale.Weke qadareke dirêj çûbûn.Ji ber vê yekê ji riye wan li ser latan re bi meşandine re hê mabû.Lê ser latan zêde ne biastang bû.Dikarîbun ku xweş bimeşîn.Lê hevala wan ya ku birîndar bû ji bi wan re bû û bi xweş meşandinê re heye ku êşêhe bana, ji ber vê yekê ji zêde xweş ne dimeşîn.Lê zêde hêdîke ji ne dimeşîn.Meşa wan li gorî wan û hevalê wan ya birîndar bû.Yazdan beg bixwe rahiştibû yê de, daku ne êşêhe.Hevalên wî yên din ji alîkarî di dane de di meşê de.Wî pir hij wê xezala biçûk kiribû.Ji ber vê yekê ji xwestibû ku ew bixwe rajiyê de.Di meyîzendina xezale de, bandûrak li mirov dihata çêkirin.Gava ku li xezale dihata meyîzandin tê dî got qey ew bi wan çavên xwe yê ku mazin re li te dimeyîzenê û dixweze ku hinek tiştne ji terê vebêje.Her weha xezale dihata berçavan û bandûr li mirov dikir.Xezalê, pir bisabî sakînî bû.Ew sabî sekinandine wê ji, li ser yên ku lê dimeyîzandin bandûrek çêdikir.Te di got qey bi wê sabîtiya ku bi pêre bû ku dihata berçavan, dixwest ku bi wê sabîtiyê bi mirov re bi axivê.Bi wê rewşê wê ya ku weke ya ku meyîzandin û sabîtiya wê ya ku dihata bi berçavan re pir xweşik dihata xuyakirin.Ev rewşa wê bû ku kiribû ku Yazdan beg rajiyê de û wê bi xwe re bêne.Weke ku wê bi wan çavên xwe yên ku mazin bûn re ji wan re gotibu, 'min ji bi xwe re bibin' li wan hatibû.Lê bêguman bi wê meyîzandin re xezale di dilê wan de cihekî ku pir mazin girtibû.Ji ber vê yekê bû ku rahiştibûnê de û bi xwe re anîbûn.Her weha bi wê rewşê re meşîna wan ya ku li ser lat û zinaran ji xilas dibe û di kevine nav wê şînatîya geş de û meşa xwe berdewam dikin..

Bi ber cihê ku lê rûniştibûn ve diçûn.Wê çûban cihê ku lê xwarin xwaribûn.Li wir ji wê hinekî bêhne xwe standîban û piştî wê firexên xwe yên ku li wir bûn bidana hevdu û careke dî ketiban riya xwe de, daku hatiban cem xafkên xwe yên ku danîbûn(vedabûn).Bi lez diçûn.

Cihê ku xafkên wan lê bû, hê ji ji wan dûr bû. Divîbû ku ji wêderê ji weke qadarekê meşîban, da qana ku xwe gahandiban cihê ku xafkên wan lê bûn. Lê ku ji lat û zinar xilasbû bûn, êdî hinekî din bi lezbû bûn û gavên xwe ji hê zêdetir û bimeştir kiribûn, daku hê zûtir harine cihên ku xafkên wan lê bûn bigihin. Li wan dibû êvar ji. Ji ber vê yekê ji divîbû ku hinekî dî ji lez û bazê bikin. Ku gahana cihê ku lê xwarin xwaribûn, li wir zêde ne sekinî bûn. Di cih de tişt miştên xwe yên ku li wir bûn dabûn hevdû û ji wir ji riye xwe girtibûn û berdewam kiribûn, bi aliyê ku lê xafkên xwe danibûn. Weke qadarekê her weha dimeşîn bi ber aliyê ku xafkên wan lê bûn. Bi aliyê xafkên ve ku dimeşîn û ji aliyê wan ve ku dihata meyîzendin dihata dîtîna ku wa ji aliyê dî ve ji aliyê li hevberê wan ve, wa weke hinek suwarên wê tîn, dihatina xuyakirin. Bi ber wan ve li ser haspên xwe bisûwar dihatin, dihatina xuyakirin.

Yazdan beg û hevalên xwe bi lez û bazê re riye xwe girtibûn û bi ber cihên xafkên xwe ve diçûn. Xezala wan ji bi wan re bû û li ser milê Yazdan beg bû. Wê xezalê bi xwe re anîbûn ku bibina malê. Xezalê ji di nav destên Yazdan beg de li ser milê Yazdan beg bi bêdeng sekinî bû di rewşa xwe de. Yazdan beg ji ji bo ku ti zirer negihêje xezale pir bi bal gavên xwe diavêtin. Çavên xezale li ser milê Yazdan beg vekirîbûn. Di rewşa xwe de bi bêdeng mabû sekinî. Her weha weke qadareke bi meşînên xwe re digihêjine nêzikî ber cihê ku xafkên wan lê vedayîbûn.

Cihên xafkên wan li nêzikî daristanê bûn. Lê piştî ku xafkên xwe danibûn, êdî weke qadarekê meşîyabûn, daku hinekî ji wan dûrkevin ku ji bo ku ajalên ku werin, daku wan ne bînin û herinê ser xafkan. Ku ajalan wan ne dîtibana, we wê çaxê wê çetir bûbana. Wê çaxê wê nêzikî xafkan bûban. Gava ku nêzikî xafkan bûban ji, wê çûban ser xafkan û wê biketinan xafkan de. Her weha bi vê hizirê, ji xafkan dûrketibûn. Di hundurê daristane de pir pazkûvî hebûn û pazkûvîyan ji, ku mirovek ji dûr ve ji dîtibana, di cih de bazdidan û diçûn, ji wir. Bêguman ti ajal ne weke pazkûvîyan bibaz bûn. Bi vekirin û girtina çavan re xwe winda dikirin. Wilqasî bi lez û baz bûn. Ji aliyê dî ve ji, ku bixwestina rovîyan ji bigrin, her weha divîbû ku dûrbikevin. Ji ber ku rovî ji, ku wan dîtibana ne dihata nêzikî wê herêmê ji. Wê di cih de xwe winda kiri bana. Xezalên her weha bi baz ji hebûn. Xezalên ku hê ji nûkava dihatina dinyeyê ji, gelekî û gelekî bi ling(baz) bûn. Ku bazdidan, ne mumkun bû ku mirov an ji ti ajalên din zû bi zû xwe bigahandina wan bi bazdane re. Ajalên din ji weke sûsken û kewan ji her weha ku mirov di dîtîna, di cih de biçeng dibûn û difirîn diçûn. Gava ku ji bo wan ajalan mirov dihatina neçirê

pêşike divîbû ku xosletên wan ajalan bizaniban.Çawa ne, li kuderan dijîn û mirov çawa kiribana mirov wê karîbana ku bi neçîre wan re biserketina.Ji bo neçîrvanekî evan zanebûnan weke zarorîyetekê bûn.Weke zêr bûn.Ku nizanibana, bêguman wê çûna wan û vegarandina wan bûbana yek.Ji ber vê yekê ji divîbû ku pêşike di der haqe wan de baş û qanc mirov xwe bi hizir û zanebûn kiribana..

Di çûna neçîrê de her weha ji bo neçîre dibuhurt ji bo neçîrvanan.Lê ji bo ku xwe bi parazên ji divîbû ku bizanebûn ban.Mirovekî ku çûbana neçîre bi hirc û xanzîrên re ji ru bi ru dihat.Tenê ne ewan ajalên ku her weha êrîsî mirovan dikirin hebûn.Gelek ajalên din ji her weha hebûn.Pirbûn.Divîbû ku li hevberê wan ji xwedî zanebûn û parazbûn ban.Li her darî li hevirdorên daristanên mazin hebûn û di daristanan de pir ajalên xwezayê yên ku êrîşkar hebûn.Her weha çavên pir mirovên li herêmê bi kerîyên guran ji diketin.Weke cehnûkên haspan ji yên ku li daristanên mazin bûbûn, mirov dîtî û digirtî û ahl dikirin ji xwe re, ji bo malan..Ji bo ahlkirina cehnûken an ji ajalên weha yên din her weha mirovên ku ji wan pir fahm dikirin û weke pîsporan bûn hebûn.Her weha tenê ne di vê yekê de weke pîsporîtî hebû. Di pir aliyên din de ji hebû.Mirovên ku di nav civakê de her yekê ku xwe ji aliyê tiştêkî ve di kire xwedî xoslet û zanebûn pirbûn.Bi wan mirovan re di rewşên weha de dihata şewirandin. Her mirovekî karibû ku xwe di aliyekî de bikirana xwedî zanebûn û di wê qadê de xwe kur û kur kiribana.Bi piranî ji, di nav kirinan de ev yeka dihata kirin.Pir mirovan ji ev yeka di nav xwezayê de û di kirinan de bi pêş dixistin.Xweza, hem ji bo fêrbûnê bû û hem ji ji bo piştî fêrbûnê ji bo kirinê bû.Her weha mirov fêrî xosletên xwezayê ji dibûn.Hatina nas kirina xwezaye, bi mirov re di nav xwezaye de dibû temenê serwerbûnekê ji.Wate bêja naskirinê, di vê xalê de bingehe xwe bi zanebûnê re û bi pîsporîyeke ku bixwezaye re dianî ser ziman..

Di vê xalê de hêjayî gotinê ya ku mirov bêjê ku daristanên li Kurdistanê ji pir aliyên ve ji mirovan re dibûna alikar di jiyânê de.Pir mirovan, weke kerengen, tolikê, komikan, pincerê û hwd, gelek şênîyên ku di malê de ji bo xwarinê bi dihata karanin di dana hevdû ji xwezayê.Di malê de ji çêkirina xwarine re ji ber weha fêyde digirtin ji xwezayê.Mirovan, her weha ji wan şênîyan pir fêyde digirt.Her weha di **Dicle** yê de çûna girtina masîyan ji hebû.Lê ne weke çûna neçîre mambizan û pazkûvîyan bû.Mambiz, bi pir hebûnên xwe yên cûre re hebûn.Weke yên ku pir mazin hebûn ku xwedî stirhên mazin bûn.Hinek ji hebûn, ne nêran û ne ji mêyên wan bi stirh bûn.Lê bihatina wan yên ku

bi berçavan re pir sipahî bûn. Ku mirov nêzîkî wan dibûn, ji wan mirovan pêşi baznadidan. Her weha wilo weke qadarekê di cihên xwe de di sekinîn û hema wilo li hevberên xwe, li mirovên disekinî dimeyîzendin. Lê ku mirov hinekî ku bi ber wan ve diçûn, êdî ewan ji ne diçûn, êdî sekinîn û lê wan dimeyîzendin. Her weha haya ku mirov bi ber ve çûbana ew ji disekinîn û li wan mirovan dimeyîzendin. Lê ku di nêzîkî wan de dihata sakinandin, weke qadarekê û piştî wê sekinandine re bidest qavzên meşandinê hatibana kirin, êdî ji aliyên wan ve ji bazdan dibû. Wê çaxê, di qavza pêşi de wan bidest bazdane dikirin. Mirovên herême pir zêde ew simsat (tip) ne dikuştin. Ji ber ku bi xer ne dihata dîtin ji aliyê mirov ve. Gelek caran, ku şivanan garanên xwe di birine çolê û divegarandine malê, bi wan re pir ji wanakan dihatina dîtin. Dibuhurtin, li nig wan, bi garan re. Ewan ji hema bêje weke çêleken an ji gayan mazin bûn. Bi wan re ji diman. Ku garan dîtin diketina navê de. Her weha, gava ku weke qadareke di nav garan de diman, êdî dise diçûn. Piştî weke qadarekê êdî dise derbasî aliye daristanê dibûn û di ketine nava çolê de winda dibûn. Her weha careke din dise divegaraha di cihên xwe de. Ku di bakirina hevdû ji dengên wan mirovan nas dikirin. Haya bi nêzîkî mirov ji dihatin û careke din divegarahan diçûn. Lê xosletekî wê simsatî hebu ku pir baş dihata zanîn ji aliyê mirovan ve. Ew ji her weha bû ku hineken ku cerne çêlikên wan anîbana bi xwe re, wê ew ji bela xwe ji yên ku çêlikên wan biribûn ve ne di vekirin. Hineken ji ku xwestibana ku wan neçîr bikirina, tenê diçûn çêlikên wan li ber çavên bav û diya bi xwe re dianîn, êdî dê û bavê wan çêlikên ji piştî li duv wan ve dihatin. Dê û bavên wan çêlikan ji bi hev re li pay wan dihatin. Ji ber vê xosletê ji, mirovên ku di zorê de ne mabana, ew ne di kuştin. Lê pir mirovan ji her weha ew digirtin û kedî dikirin û şîrê wan di hildan. Lê ku çêlikên wan ji, ku ji wan dihatina birrîn û çûna li ser wan ji çêdibû, êdî bi wê rewşê re ew ji wê çaxê dîn û har dibûn. Wê çaxî ti kesekî nikarîbû ku wanakan zantbikirina. Zantkirin ji wê çaxê zor dibû. Lê bi çêlikan re pir hasanî ji dihatina girtin. Haya ku wan hêrs bûn ne dîtibana, ew ji bihêrs ne dibûn. Weke ku ji ruyên mirovan fahm dikirin û her weha tevdigerehen. Mirovên ku li wan dimeyîzendin ji, digotin ku ew pir bandûrê bi çavên xwe re û meyîzendine xwe re li ser mirov dikin. Li ser vê rewşa mayîzendinê ji pir vegotin û gotin ji di nav xalkê de hebûn ku di vegotin. Di nav xalkê de ev yeka her weha bi gotin dihata gotin. 'Meyîzendine te weke ya mambizê bi bandûra..' an ji '..diye te û bavê te weke mambizê ku hij çêlikê xwe

dike hij te dikin.’, û hwd..Wan gotinan ji bo ku rewşan pê bênine ser ziman her weha dihatina gotin di nav xalkê de.

Bi mambizan re her weha weke xezala ku Yazdan beg û hevalên wî xilas kirbûn yên ku biçûk bûn ji car bi car şivanan ji li çolê li ber paz digirtin û kedî dikirin.Li çolê an ji pir caran li malê bi wan re bûn.Li dore kerîye paz li ser lingên xwe bi qavzên zipilandinê re dizipilîn, bazdidan, çûn û dihatin.Pir caran ji li dore sayên şivanan re diçûn dihatin bi qavzên lîstikê re. Ku baş dihatina kedîkirin, êdî weke şivansayan ji bi şivanan re di alimîyana hevdû û bi hev re diman, bê ku ti xatareyên ku ji aliyê sayan ve ji wan re xwerin çêkirin.Lê di vê xalê de hêjayî gotinê ya ku mirov bêje ku sayên şivanan ji pir bi alîkarbûn ji şivanan û kerîyan re û her weha ji malê re.Li hevberê êrîşkirinên guran ji parazvanên pir baş û delal bûn ji xwediyê xwe re.Bi şevan re di devê derîyê malê de diman.Parastin li hevberê yên ku wê werin an ji xatarayan di kirin.Herweha divê mirov bêje ku sa pir girêdayî bû bi xwediyê xwe ve û li hevberê xatarayan ji di parastinê de li cem xwediyê disekinî.Ji ber vê yekê ku xwediyê malê ku sa yê xwe winda kiribana, weke ku yekî ku ji mala xwe winda kiribana jê re mazin dihat.Windakirina sa, ji pir aliyan ve zor dihat ji şivanekî an ji ji gavanakî re.Ji ber ku haya ku yekî din ku weke wî bidîtina û mazin kiribana dem dixwest.Di wê demê de ji şivan,gelek pazan xwe di dana guran. Her weha divirde ya herîgiring ji aliyê ahlkirin û alîkirinê ve bû.Ji vê aliyê ve ji xasaraka pir mazin lê dibû.Her sawale ku guran di kuştin xasaraka pir mazin bû ji wî re û ji mala wî re.Ji ber vê yekê ji divê mirov bêje ku sa, weke şivan bû ji kerîye paz re.Li hevberê xaterayên ajalen xwezayê ku weke guran ku êrîş dikirin û sawal di kuştin.Sa li hevberê xaterayên weha ku weke guran an ji ajalên din, dikirin dima sekinî.Her weha çend mêr û jin di malê de dimazinkirin û di dayîhavdûnê de xwediyê karekî xweza û girîngban, avçend ji sa ji ji aliyê parastina kerîyê paz ve û di dûrxistina xatarayan de girîng bû ji wan re.Bêguman her weha di jiyana xweza de ji pir aliyan ve hevdû tememkirin weke xosletekî derdikete pêş bi sa re di malê de.Ji hemû aliyan ve tiştên ku ji rêvebirina malê re divîbûn û girîngbûn hebûn.Sa ji yek ji wan re divîbû bû.Di qada jiyane de bi sa re hevdû tememdikirin her weha di mala de derdikete hole...

Yazdan beg û hevalên wî her weha weke qadarekê ku dimeşîn, êdî digihijina cihê ku xafkên wan lê bûn.Sûwarên ku bi ber wan ve dihatin ji, li nêzikî xafkên wan gahabûbûna wan û li dehma wan bi silavê re sekinî bû bûn.Ew pênc sûwar bûn û haspekî din ji ku hê ciwan bû, lê bêsûwar

bû bi wan re bû. Haspê ciwan, hê ji nûkava ji dema cahnûtiya xwe derketibû û gaha bû. Ew ji yek bi yek ji haspên xwe payabûn û bi ber Yazdan beg û hevalên wî ve çûn. Weke qadarekê bi hatinê re tîn û li dehma hevdû li hevberê hevdû disekinin û bi hev re bidest axiftinê dikin. Ji cil û bergên ku li ser wan bûn dihata fahmkirin ku ew mirovne ku bitifre bûn û zadegan bûn. Ser û cilên duyan ji wan ji ne paqij bûn, lehûtî bûn. Weke ku xwe di nav harîye de gavastibin dihatina xuyakirin. Weke harî li cilên wan ketibe û hatibe paqijkirin dihata xuya kirin. Piştî ku gahana hevdû, êdî bi hev re bidest axiftinê kirin. Lê Yazdan beg û hevalên wî bi wan re zêde weke ku ne xwestin ku bidin û bistênin dihata xuyakirin. Gelek pirs û axiftinên ku wan kiribûn, ji aliyê wan ve bêbersiv hatibû hiştin. Her weha ku Yazdan beg û hevalên wî ne xwestin ku bi wan re bidin û bistênin êdî xwestin ku herin. Berî wê kêlikê, wan mirovan û Yazdan beg û hevalên wî hevdû ne dîtî bûn. Havdû nas ne dikirin. Ji ber vê yekê ji Yazdan beg û hevalên wî zêde na xwestin ku bi wan re bidin û bistênin. Lê di demeke kin de xwe bi hevdû re dabûbûnin nas kirin. Her weha xezal bi berçavên wan ji dikeve û bala wan ji dikişene. Yekî ku di nav wan de û hinekî ku dirêj bû û bi cilên ser re weke zadeganekî ku dihata xuya kirin bi ber Yazdan beg ve çû û karkir ku destê xwe bide serê xezalê. Lê Yazdan beg weke ku hinekî ne rehet bûbe ji vê yekê xwe hîskir û weke gavake xwe bi paş ve dayê de. Lê ew ji bi gavake re bi ber wî ve çû û karkir ku destê xwe bide serê xezalê. Lê careke din Yazdan beg ne hişt. Yazdan beg, gava ku her weha wî careke din destê dirêjî xezalê kiribû, êdî wî got ku 'hinekî teşihê û birîndara' ji wî re. Bi vê gotina Yazdan beg re bala yê din ji çû ser xezalê. Bi meyîzendineka ku têde weke mereq, walid û rebenî hebû, li xezalê meyîzendin. Lê di meyîzendina çavên xezalê de torîneke ciyawazî hebû. Her weha weke ku qadarekê bi axiftin, û çûn û hatinan ku bi hev re man, êdî Yazdan beg û hevalên xwe pir ji wan û ji nêzîkatîyên wan nexweş mabûn. Aciz bû bûn. Lê naxweşbûna xwe di hundurê xwe de hiştibûn û eşkera ne dabûbûna derve ji wan re. Weke demeke piştî, êdî wan ji fahmkirin ku acizbûn li hevberê wan çêbû ya bi Yazdan beg û hevalên wî re. Lê dise weke ya dile xwe kirin û tevgarahana xwe ya ku li hevberê wan berdewam kirin. Yazdan beg pir acizbû bû, lê ne dixwest ku tiştekî ne baş çê bibe di wê heyeme de. Her weha dixwest ku gavak bi gavakê re hê zûtir ji wan dûr bikevin. Hevalên Yazdan beg ji li cem wî sekinî bûn di wê rewşê de. Her weha gava ku Yazdan beg xwest ku ji nav wan derkeve û herê, ji cem wan êdî yekî ji wan tam di wê heyeme de ji Yazdan beg

pirsi ku‘ ji kuderê ne û li wir li wanderan çi dikin?’Bi vê pirsbûne re, wî ji bersiv da û got ku‘em hatine neçîre’.Her weha ji vê pêve ti tiştêkî din ji nav lêvên wî derneket.Yê ku pirs pirsî ji jê re got ku‘evder herême Xalit axa ya..’.Piştî vê gotinê re hevalekî Yazdan beg ruyê xwe li wî zîvirand û gotiyê de ‘em, em zanin’.Piştî bêdeng man bi hev re li hevberê hevdû.Her weha careke din Yazdan beg da û xwest ku herê bi ber xafkên xwe ve.Lê yê ku hinekî dirêj bû û di nav wan de bû û weke ku xwe negirt û careke din destê xwe dirêj kir ku biavêje serê xezale li ser milê Yazdan beg.Di wê heyeme de ji hema wilo bi çavên raq re li xezalê li ser milê Yazdan beg dimeyîzend.Yên din ji car bi car bi gotinên biçûk re bi hev re diaxivîn û careke din dihisandin û bi bal li Yazdan beg û yê direj dimeyîzendin.Yazdan beg pir caran hatibû wanderan neçîrê.Mirovên wê herêmê, hema bêja hemûkan wî nas dikir.Lê wan mirovan haya wê kêlikê hîç li ti deran ne dîtibû û nas ne dikir ku kê bûn.Kê bûn?Yekê ji wan gotibû ku‘evder axa Xalit axa ya.Ma gelo ji aliyê Xalit axa wanderan bûn?Mirovên wan herêman bi piranî hevdû nas dikirin û ji havdû û kirinên hevdû agahdar bûn.Lê haya wê kêlikê ewan mirovan ne hatibûn dîtîn ji aliyên wan ve, li ti deran.Yazdan beg û hevalên wî ji wan ne mabûn xweş..Ji ber vê yekê ji zêde ne dixwestin ku we nexweşbûne xwe bidin der û bi wan re bidin û bistênin û ew mişkûlan ji wan çêkin.Hema weke kêlikêkê bi kêlikê re zûtir dixwestin ku ji wan xilas bibin û harine cem xafkên xwe û meyîzenin ku ka ma ka tiştêk hatîya girtin an ji ne.Lê ew di riya wan de sekinî bûn.Wan careke din da xwe ku ji wan xwe xilas bikin û bi kevina ser riya xwe de û di rêya xwe de herin û ji wan dûrbikevin..Dixwestin ku piçekî hê zûtir ji wir herine cem xafkên xwe..Wa li wan dibû êvar ji.Lê çi kiribûn û nekiribûn xilas nebû bûn ji wan..Bi vê yekê re Yazdan beg weke ku hêrsbû bû dihata xuyakirin.Yê dirêj ku di nav yê ku hatibûn de û li hevberê Yazdan beg û hevalên wî sekinî bûn, hem bi dirêjbûna xwe ve û hem ji bi mazinbûna xwe ve weke ku ji yê li wir hemûyan ji mazitir dihata xuya kirin. Yazdan beg û hevalên wî çi kirin û gotin wan guh lê ne kirin.Yê mazin careke din xwest ku destê xwe dirêjî serê xezalê bike.Lê Yazdan beg wê cara dawiyê ji nehişt ku destê wî lê bi keve.Ku wî nehiştibû, êdî ew ji vêce dawiyê bûbû bi isrêr ji bo ku destê xwe bidiyê de.Her weha careke din ji destê xwe dirêj kir ku bidiyê de.Di wê heyeme de Yazdan beg ji piştê xwe dabûyê de, daku ew ji xezalê dûrbe.Bi pişt dayîna Yazdan beg re, wî ji xwest ku destê xwe di nav milên wî re bibe û bigihênîyê de.Bi vê yekê re havdû girtibûn.Piştî çawa ku wî Yazdan beg bi serxwada karkir ku

bikişêne, êdî lingê wî li kevireki ku bi ardê ve bû aliqî û bi hev re ketine ardê de, bi ser kevîr de. Yê dirêj û Yazdan beg bi aliyekî ve di keve ardê de û xezal ji bi aliyekî ve li pêşîye Yazdan beg li aliye wî yê çapê di keve ardê de. Yên din ji di dina xwe ku herine bi ber hevdû ve. Di wê heyeme de yê dirêj dirabe ser xwe ji ardê. Lê Yazdan beg dimene li ardî dirêj kirî. Piştî yekî ji wan her weha bi dengê ku bitirs û bilind re got ku 'haa meyîzenin xwûn!' û ma sekinî. Piştî herkesê li wir bi hev re û bi şaşmayî lê meyêzend. Êdî ew bi tirs bûn. Ji pêşîya Yazdan beg xwûn dihat. Çawa ku vanakan her weha xwûn dîtin, êdî haya ku hevalên Yazdan beg lê meyîzendin û pêve çûn, ew ji di cih de li haspên xwe sêwar bûn û ji wir bi revê re dûrketin û çûn. Yazdan beg ji aliye hevalên wî ve hata qulubandin li ser hasane pişte xwe ve. Gava ku hata qulubandin hata dîtin ku wa bêhne wî dernekeve. Her weha bi wê bêhn çikandinê re weke ku dixwest ku tiştekî ji hevalên xwe re vebêje li wan dimeyîzend. Lê nikaribû ku tiştekî vebêje, ji ber ku wî bêhn ne distand. Kavîrekî ku ji wan kavîre raşbû ku gava ku dihat şikandin ji kevîyên wî tuj dibûn di bin singa wî de ji aliye tuj ve mabû. Kevîr, bi aliye xwe yê ku pir tuj ve di nav parsûyên singe wî de çûbû. Weke qadarekê her weha Yazdan beg li berxwada, ji ber ku biaxivê. Weke ku dixwest ku bi axiftinê re ji hevalên xwe re tiştekî vebêje. Lê kurkiribû û nekiribû gotinek ji devê wî derneketibû. Bêhne wî dernediket ku biaxivê. Tenê lêvên wî li ser hevdû diçûn û dihatin. Devê wî dima jev vekirî. Her weha weke qadarekê xwesti bû ku tiştekî ji wan re vebêje, lê nikaribû, ne gotibû. Deng ji nav lêvên wî dernediket. Bêhne wî çikaha bû. Tenê lêvên xwe ji ser hev dibir û dianîn ser hev, ji xwe re. Weke qadarekê her weha dewam kiribû. Lê piştî lêvên wî di kevine ser hev de û êdî nema vebû bûn ji hevdû...

Di wê heyeme de gava ku bi tememî bêhne wî çikaha bû, hevalên wî hemûkan ji li ber serê wî bûn. Lê tiştek ji destên wan ne dihat ku bikin. Di wê kêlikê de wan xwe pir di naçarîyekê de hîs dikirin. Dilên wan bi êşbû bû û serê wan ji bihizir bû. Dilên wan ji ber hevalên wan yê ku li ber wan dirêj kirî bû diêşehe. Hemûyan ji qirikan wan tişiyabû bûn. Yekî ji ji wan ne dixwest ku tiştekî vebêje di wê heyeme de. Çawa bi dil û xweşi hatibûna neçîre lê nahaka ji çend bi dil êş bûn. Hemûyan ji li ser çokên xwe rûniştibûn li ber serê Yazdan beg û herweha lê di meyîzendin. Dibêt ku nerast bû ev yeka ku dîtin. Dibêt ku wê nahaka begê wan wê dê xwe û wê rabe ser xwe û bêje wan 'de zûkan, em lez bikin ku bikevine ser rîya xwe ya male de'. Dibêt hevîyeke her weha dikirin li ber serê wî, jê di

dilên xwe de.Tenê hêvî û tenê ne tişteki din..Hêvî bicih dihatin pir caran.Ma gelo wê carê ji wê ji bo careke ji bana wê bicih bihati bana?Her weha hevalên wî bi hêvî re lê dimeyîzendin.Di dilên xwe de dibê ew cara dawî bû ku bi begê xwe re bûn û hêvîyeke wan hebû.Tenê hêvîyeke wan hebû.Lê ti carî hêvîyan rastî ne guharandiya.

Hêvî li gora rastiyan dibûn.Bi hêvîyan re rastî bicih dihatin.Lê bûyarên ku bûyîbûn, hêvî ji bo wan tenê weke dîlxweştekeke dima.Jê pêde ti wate bi hêvîye re ne dihata ser ziman.Rastî çi bû û hêvî çi bû?Di rewşeke her weha de çi wateyên van bêjeyen hebûn?An ji çawa hevdû dipejirandin?Rastî ku li berçavan bû û li berçavan dihata dîtîn, wê çaxê, ti cihê hêvîkirinê ne mene.Tenê tişteke dimene di wê demê de û di heyeme de, ew ji her weha ew bû ku rasti bê dîtîn û erêkirin.Dibê ku ya herî zor ji ev yeka bû.Ji ber vê yekê ji xwestina ku dihata xwestin ku ji rastiye dûrketin bi xwe re dibê ku çêdikir.Dîtina rastiyan an ji rastiye ku dihata dîtîn wate hêvîkirinê bi hebûna ya ku li ber çavan bû re dikuşt.Di wê kêlikê de pir baş û qanc dihata fahmkirin ku cerne mirov nexweze ku rastiyan bibîne û erêbike.Her weha ya herî zor ji ew dîtîn û erêkirin dibû.Mirov bi hebûna re û bi jiyane xwe ya ku jîn dibû re rastiyeke ku pir rast bû.Dibê ku tişteke ne weke rastiye rast bû.Rastî li ber çavana.Çavên mirovan pir caran rastiye baş dibûnê, lê mêjiyê mirov nexweze ku wê dîtînê û rastiye erêbike.Di naqabîna dîtîn û rastiye de di wê heyeme de û di wê demê de şerekî mazin di serê mirov de xwe jiyan dike.Bêguman dîtîn û nexwestina erêkirinê, di wê heyeme de di serê mirov de du şervanên li hevberê hevdû ku şerekî pir mazin dikin nin.Şer,xosletekî nebûnkirin û bûnkirinê ya, di jiyanê de.Bi bûnkirin û nebûnkirinê re ji hebûn, careke din xwe bi wate dike di jiyanê de.

Her weha, ma gelo çi û kî karîbû ku hêvîye wan bicih bianîyana?Dibê ne tişteki û ti kesekî nekarîbana bicih bianiyana.Lê jiyan bi berdewam bû, li gorî xosletên xwe yên ku hene. Xosletên jiyanê çi bûn û çawa bûn?Mirov karîbû ku wan bi guharandina?Ku mirov karîbana ku biguharandina, ma gelo mirov nikaribû ku hêvîye xwe ji bicih bianiyana an ji rastiyan weha bi êş biguharandina?Weke ku hîç û ti carî ew kêlik, di wê kêlikê de ne hatibana jîn kirin. Weke ku hîç jîn ne bûyî bihasibandibana.Ma gelo ev yeke ne mumkun bû ku bûbana?Rasti tiştê ku bûyî ya û pir rasta.Hingî rasta, ku mirov ku pêre bi ru bi ru re hat, pir caran ji wilqasî ji biêşe û zore ji mirov re.Dilêşî bi hebûna jiyanê re ji biwate ya.Hebûna jiyanê ji her weha car bi car dilêşîyê çêdike.Ev ji rastiyeke ku pir mazina û rasta di jiyanê de.Jiyan ji pir rasta.Hingî rasta,

ku mirov kare bêje ku pir biêşe û kul û eleme jî..Her weha hingî rasta, ku mirov kare bêje ku pir bişahî û bikene ji di hebûna xwe de.Lê nahaka ya ku serwerî dikir, ne şahî bû û ne ji ken bû.Her weha ya ku serweri dikir, dilêşî bû û dilgirî bû.Çi û kî karîbû ku wê rastiye ku halqasî dişwar bû biguharandina?Nê tiştekî û ne ji ti kesekî nikarîbû ku wê yekê bikirina.. Rastiya ku nahaka hevalên Yazdan beg bi wî re li ber çavên xwe di dîtîn û jîn dikiirn, herweha dişwar bû û dişwar bû.

Yekî ji ji wan, tişte ku di dîtîn ne dixwest ku erêbike.Erêkirin herweha pir zor û dişwar bû. Di dilên xwe de ji xwe re di gotin ku 'xwûdîyo, dibêt ku ev xewneke ku em nahaka dibînin. Ma zû ji vê xewnê raka ku em hê bêhtir jîn nekin.Xewneka ku pir û pir biêşe û hingî biêşe, di jînkirinê de êşe wê dile mirov ji di paritene.Em nexwezîn ku hê zêdetir û bêhtir vê xewnê bibînin û jîn bikin, ji ber ku pir biêşe'.Bi çavên ku pir tişî re li hevdû dimeyîzêndin û di dîtîn ku hemûkan ji wa li cem hevdû nin û ev yeka pir rast bû ku dihata dîtîn..

Wê çaxê xewn çî bû?Hemû ji weke ku di xewnekê de bûn dihatina dîtîn.Xewneka ku hemûyan weke hevdû di dîtîn û li cem hevdû bûn û êşe ku di dilên wan de bû ji wek hev yekbû bû.Hevalên hevdû yên zarokatiyê bûn.Bi hev re bûn xort û bi hev re çûbûn neçîran. Nahaka ji dilên wan bi hev re ji bo hev diêşche.Mirov ku bi hev re bi hevalatiyê re, demên buhurandin û piştire êşe hevdû dêtin, ew êş êdî di dilên wan de pir biêş dimene û nayê ji bîrkin di dilên wan de...

Xewne ku dîtîn ku xewnbana, ya yekî ji ji wan ji ya yên din ne cudetir bû.Ku xewnbana hingî rast bû ku di xewnê de ji bana ti kesekî ne di got ku ev xewne.Ma gelo di xewnê de yekî karîbû ku bêje ku'ez di xewnê de me' an ji di xewnê de bêje ku 'ev xewn xewneke çawa ya?'. Rastî ne di xewne de ya.Ti xewn rastiye erêneke.Lê ji rastîyê ji dûr nakê.Dise ti rastî ji ji xewnê re nikarê ne bêje ku ne xewne.Xewn û rasti çiqasî nêzîk û dûrî hevdû ne, di jiyanê de? Rastî kare ji xewnê re bêje neraste an ji her weha xewn kare ji rastiye re bêje ti nerasti?Rastî, xewn û jiyan, cerne hevdû ne erêdikin û ne ji ne erênedikin.Her weha li gorî zagonekî jiyan dide jiyan kirin.

Rastî, xewn û jiyan di serê wan de di wê kêlîkê de çawa dihata dîtîn?Di wê kêlîkê de yek ji ji wan ne serwer bû bi xwe re.Tenê êşek di dilên wan de hebû û dilên wan pir dişawitand û diêşand bi xwe re.Ya ku di wê kêlîkê de li wan serwer bû, êşeke ku bişawat bû û mazin bû. Êşa ku di dilan wan de bû, pir bi şawat bû û rast bû.Êşeke ku rast bû, wan di dilên xwe de jîn dibûn.Di wê kêlîkê de ne tiştekî û ne ji ti kesekî nikarîbû

ku ji êşe dilên wan re bibe melhem. Melheme êşe dilan nîne. Melheme dilêşîyê nîne. Ku êş kete dil dê, êdî ji naçarîyê wê bê jînkirin. Lê ti kes ji êşa di dilê ti kesekî de ne bîne ku ciqa biêşa, bi şawata û mazina. Di wê heyeme de ru û awayê êşe nîne. Lê ew bixwe heya û pir biêş heye. Di ru û awayê mirov de awa distenê. Di ru û awayên hevalên Yazdan beg de ji ji bo wî ru û awayê êşe awa standi bû. Her weha tenê li cem wî û li ser çokên xwe rûniştibûn û di hazinîn, bi dilêşîyên xwe yên ku bi wî re çêbû bûn.

Ro li wan diçû awa. Weke qadareke din, wê bûbana evar. Hevalên wî bi hazin bûn û hinekî ji biqirik tişî li hevdû dimeyîzandin, ku weke ku jevre bêjin ku ka ma ka em çi bikin. Divîbû ku xwe bigihênin malê. Her weha li hevdû meyîzandin. Ku hinek di nav xwe de hizirin û axivîn ji, êdî biryar dan ku yek j wan li pêşîya wan herê û bigihinê malê û alikariyê ji wan re bêne. Piştî biryara xwe dan ku yek ji wan li pêşîyan wan herê û xwe li pêşîya wan bigihêne malê da ku alîkariyê bi xwe re ji wan re bêne û yên din ji wê li bende wan bena, haya ku ewan hatibana. Xafkên wan ji ne di hîşê wan de bûn. Her weha xafkên wan hemûyan ji tişîbûn bi ajalên ku têde hatibûn girtin. Lê ne di mêjiyên wan de bûn. Her weha hevalekî xwe bi rê xistin û yên din ji li wir weke xaşxaşonekekê ji çêkirin, ku da ku begê xwe dênine ser û ewan li duv hevalê xwe yê ku çûbû bi rê kevin û di rê de xwe bigihênine yên ku wê di rê de werine pêşîya wan. Xaşxaşoneke xwe amede kirin, lê dile wan ranagirt ku wî dênin ser û herin. Di wê heyeme de ji wêderê kut bûn ji ji wan re zor dihat. Di mêjî û dilên wan de ji wan hizrên çûnê, yên ku di serê wan de bûn ji, wan bi paş ve dikişand. Bi hebûna xwe ve ne dixwestin ku ji wir bi veqatîhin û herin. Ku karê çûne kirin ku herin, êdî mêjiyê wan gizlonek di laşe wan de dianîn bi xwe re. Weke birinekê ku bi xwe, werê kawandin û bi wê kawandinê re bitawirê li mêjiyê wan û laşe wan dihat. Lingên wan ditavizîn û mîronek pêde dihatin. Weke ku tişteki wan li wir bi mene li wan dihat. Ewan ji weke ku nexwestin ku ji wî tişte xwe biqarihin û li wir bihêlen û ji wir herin, li wan dihat. Lê divîbû ku herine malê ji. Her weha mayîn ji ne dibû. Her weha begê xwe ne dênin ser xaşxaşonekê. Yek ji wan li haspê xwe sêwar dibê û begê xwe ji bi xwe re sêwar dike û haspên din ji bi haspê xwe ve girêdide û bi rê dikevin. Li xafkên xwe ji ne meyîzandin û ne ji li wan bûne xwedî. Her weha ewan li wir hiştin û bi rê ketin û çûn. Bi ser xafkên xwe ve ne çûn û ne neyîzandin. Hema wilo kara xwe kirin bidilêş û bi rê ketin ku herine malê. Her weha bi ser rîya xwe katin û çûn. Çawa ku bi dilxweşîyê re hatibûn wir, nahaka ji hema wilo bi

dileşiyekê ji wir divegerehine malê. Hevalê wan yê di ji rahiştibû xezale û danîbû pêşiyê xwe li ser haspê û bi xwe re dianîne malê...

Ro li wan dibû êvar lê hîç ne di aqile wan de bû. Bêhişbûn. Weke mirovên ku hişnedikirin û karbûn li wan hatibû. Dibêt ku dengên tiştne hatibana wan ji his ji ne kiriban. Wilqasî ji xwe çûbûn ji rastiya dinye êe dûr ketibûn. Rasti çi bû? Dibêt ku tiştêkî ku weke wê êşa di dilên wan de bû. Di wê kêlîkê de tiştêk ji wê êşe di dilên wan de şenbertir nebû. Êşe di dilên wan de pir şenber û rast bû. Lê rastiyeke ku pir bi êşbû di dilên de, di dilên wan de. Her weha bi bêdeng re di riya xwe de diçûn divegerehene malê. Lê ne ewan diçûn. Haspên ku ew li ser wan sîwarbûn, wan dibirina malê. Ma gelo ku haspên wan ne bana di bin wan de wê çawa hatiban ku herina malê an ji wê çi kiribana?

Haspên wan ji bi meşbûnên xwe re weke ku êşe ku li ser pişte wan bû zanibûn û fahm di kirin, tevdigerehen. Di riya çûnê de tenê diçûn. Li ti astangîyen rast ne dihatin. Di rêyan de bi wastandina re hirhirkirina ku ji wan haspan dihat ji di wê heyeme de ne dihat wan. An ji wan his ne dikir. Di wê kêlîkê de ne sîwarên wan ji wan bi gazin bûn û ne ji ew nearzbûn li yê ku li ser piştên wan sîwarbûn. Weke ku herdû aliyan ji her weha ji havdû fahm dikin. Tenê di riya xwe de dimeşîyan û diçûn. Her weha ewan çawa ku diçûn ne di ciyawazîya xwe û wê de bûn. Her weha ew demeke dirêj bû ku li ser haspan diçûn di rê de. Di rê de gelek kaş û tilman buhurandî bûn. Lê ne di ciyawazîyê de bûn, ku ka ma ka çawa ku di wan kaş û tilmanan de buhurtî bûn. Di kîjan çiya, kaş û tilmanan de buhurtibûn? Ne di hişê de bûn. Lê ku ne ji hebûna tavaheyve bana, wê gelekî ji heye ku şepirza bûbanan. Wê bi pir astangan re bi ru bi ru hati ban û şepirze bûban. Lê nahaka bi tavaheyvê re bi bêastang di riya xwe de diçûn. Ewan bi ber malê ve bidileştî diçûn.

Weke qadareke her weha ku di riya xwe de çûn, êdî piştê weke ku ji dur ve hinek dengên mirovan werina wan li wan hat. Çîqa ewan bi ber dangan ve diçûn, dengên ku dihatina wan ji hê bêhtir zêdetir dibûn û bi ber wan ve dihatin. Tenê deng dihatina wan. Lê wan ji wilo ti balake mazin ne di dana dangan. Heya wan ne diçû ser dangan. Ew yeka ji hundurê wan ne di hat. Ew bi wastahîya xwe re û bi dileşîya xwe re gelekî xwe bêxirat hîs dikirin. Li ser haspên xwe tenê weke laşên ku rih têde heyî bûn. Ji wê pêde bi wan re ti gav û rewş ne dihatina xuya kirin. Rewşa wan ji, ku li wan dihata meyîzêndin dihata dîtin ku weke ku qirika wan tişî û kelegirî bûn, dihata xuyakirin. Ji aliye hestên ku wan diêşandin ve pir di rewşêke zor de bûn, ku dihatina xuyakirin. Lê ji bo ku xwe li ser

lingan xwe bigirin ji car bi car bi xwe re di tekoşîyan...Vê yekê her weha bi wan re berdewam dikir.Ji wê pêve ti rih û canê zindî bi wan re ne dihata xuyakirin..

Her weha weke qadareke ku çûn êdî deng, hê bêhtir nêzîkî wan dibûn û zêde dibûn û di hatin.Weke ku dengên bi ber wan ve dihatin û ew ji bi ber wan dangan ve diçûn li wan dihat. Di rastiye de ji her weha bû, bi ber hevdû ve diçûn.Weke qadareke piştî wan fahmkirin ku herdû aliyan ji bi ber hevdû diçûn.Piştî his kirina dengên re, êdî kaşek li pêşîye xwe çawa ku xilas kiribûn, êdî ji dur ve hatina mirovên bi ber wan ve dîtibûn.Hinekî din bi meşê re ku çûn, êdî wan nas kirin ku bi wan ve têtên.Yên ku bi ber wan ve bi lez û baz dihatin, bi xwe re yê ku ji bo alîkariye çûbû bûn ku anîbûn bûn.Her weha ku hevdû dîtîn, êdî weke ku qaramên laşên wan ji xwe berdan li wan hat ji wastandinê û bêrewşbûne wan.Çawa ku gahana hevdû êdî dîtîn ku wa Hamê zerê ji wê li pêşîya sêwarên ku bi ber wan ve têtên bisûwar wê dihatin, dihata dîtîn.

Çawa ku gahana ber hevdû û Hamê zerê Yazdan beg wilo dît, êdî gizlonek û rahronek di laşê wî de hatina bi xwere ve û qirika wî tişîya bû.Weke ku xwest ku bigri le xwe girt.Di hundurê xwe de digirî.Hestirên wî di harikîn hundurê wî de.Weke ku çiyayê Xalatê bi ser wî de werê xwere lê hatibû.Weke ku çiyayê Araretê bi ser wî de werê xwere lê hatibû.Ku gahana dehma hevdû, êdî li hevdû sekinîn.Divîbû ku silavê bidine hevdû, lê tenê bi çavên ku wastahî û êşkişandî re li hevdû meyîzendin, weke ku silavê bidine hevdû.Ku li dehma hevdû sekinîn êdî weke pênc şeş mirovan Yazdan beg ji ber hevalê wî girtin û danîna li ser cihekî ku weke derbestê ku bi hev re karîbûn ku rajinê û bi hev re bimeşîbin bû.Lê wan ji weke ku xwe li ser xwe ne digirtin bûn.Hinek mirov bi wan re ji man û meşîyan.Her weha weke qadareke piştî meşandinê re, êdî gahana nav malan..Mirovên ku li wir ji li hêvîya wan bûn hebûn.Mirovên li wir hemûkan bi hev re şîyar bûn.Gelek dengên ku di nav hevdû de bûn, ji nav wan miroven di hatin.Dengên biqêrîn û qêrînen girî dihatin.Lê dengên jinên ku digirî zêde bûn û dihatin. Gava ku gahana wir, êdî rahiştina derbesta Yazdan beg û bi hev re birina hundurê.Haya sibehê, her weha bigirî û qêrînan dem buhurî bû, ji bo wan mirovan.

Hamê zerê ji li ode xwe ya rûniştinê bû û bi yê ku li dore wî bûn re rûniştî bû.Lê pir bi bêdeng bû.Gava ku hevale Yazdan beg yê din ji hetibûn, Hamê zerê ewan ji hildabûna hevberê xwe û careke din ji ji wan ji pirsî bû ku ka ma ka çi bû bû û çawa bû bû.Gava ku yê ku li pêşîye

wan hatibû çî bû bû jê re bilêv kiribû û gotibu. Hinekî bahsa tiştên ku hatibûna serê wan kiribûn. Yê din ji ku hatin êdî wan ji bahsa wê yeka ku hatibû serê wan kiribûn ku çî bû bû û çî ne bû bû vegotibûn. Lê gava ku yê ku pêşi hatibû ji Hamê zerê re bahskiribû û vegotibû ku “sê çar zilem bûn, balix bûn û yekî ji wan ji ji me re got ku ‘evder herême Xalit axaya’, ma win li vir çî dikin”, êdî Hamê zerê gelekî û gelekî bihêrsbû bû. Ev gotin di serê wî de diçû û dihat. Li ser vê gotinê pir dihizirî di hundurê xwe de. Vê gotinê di serê wî de pir cih girtibû. Ta ku bû bû ber sibehê, ti gotin an ji deng ji devê wî derneketi bûn. Bi bêdeng û bihizir bû. Yê ku li dorê wî ji bûn hemûkan ji çavên wan li devê wî û li gotinekê bûn ku ji devê wî derkeve bû. Ku waxt gaha ber sibehê, êdî karê şîştin û veşertine hatakirin li gora kevneşopîyên wan yên ku hebûn.

Divîbû ku *agir* bihatana pêxistin û li ser wî agirî ji ava wî bihatana germkirin. Paçûtên ji çapûn ku wê lê werine pêçandin ji divîbû ku di nav hamawîyeka kesk de bihatana cemê. Ku hebana, hamawî divîbû ku ya dergisîya wî bana an ji divîbû ku ya dayika wî bana, hatibana. Lê ku hebana, dergisîya wî hinek hine ji bixwe dixista di nav wê hamawîyê de û dişand. Wate vê yekê ji her weha dihata gotin, ‘gava ku ti hebana wê ev hine li destên min ketibana ji bo ku te dîtibana. Lê nema êdî ev li destên min dikeve ji ber ku êdî ti nîn î’. Ev yeka, weke dileşîyekê û hiskirineke ku bi hev re dihata şîrovekirin û ser ziman. Piştî dayika wî ji weke ku hamawîya wê bê di nav de paçê kefenê wî dianî. Ev ji, êşa dile dayikê têne ser ziman. Wate vê yekê ji her weha ew bû ku ‘min ti anî dinyeyê û nahaka ji min kefenê te anî’ bû. Êşa herîmazin dibêti ku ew bû ku dayikek kefenê zarokên xwe bêne bû.

Mirovên ku bi dergisî bana û her weha tiştên ku ne başbûn ku bihatana serê wan, pir êş dide mirovên li dore wan, bi yê ku hij wan dikirin re. Ti carî ev yeka êdî ne dihata ji bîrkin. Di devê dengbêjan de bidilekî ku biêş bana dihata ser ziman. Bi hatina ser ziman ji, êş di dilan de çê dikir. Bi wî re êşe keçikê ji di kete dilan de. Ji ber ku weke ku ‘wê ji ti xêr ji xwe ne kir’, ew ji şîrovekiirî û dihata ditin.

Di nav civakê de çawa ku bi bûna zarokan re bişahî dibûn, divîbû ku wê şahîyê, bi mal ava kirina wan re ji bihatibana jînkirin. Biqasî ku vê yekê ji bo kurikan bû wilqasî ji wilo ji bo kaçikan ji bû. Keçik ji 15 Salî pêde bidest çêkirina cehîzên xwe dikirin. Cehîzên wan, weke ku bidest ava kirina malên wan bû, dihata ditin. Ji bo malê çî hewce bana keçikan ji bo xwe bixwe çêdikirin û di kirne nav cehîzên xwe de. Her weha bingihê malaka nû ji nûkava bi cehîzê wan re dihata avêtin. Ev yeka weke

kevneşopîyeka ku pir girîng bû ji bo keçîk û nû mal avakirine wan..Di nav civakê de ji bo vê kevneşopîyê ti ciyawazî ne ji bo hêjaran(xizanan) û ne ji ji bo dewlemendan hebû.Ev kevneşopî, kevneşopîyeke civakî bû û ji bo hemû kesan bû û têde wekhevî hebû.Ji bo ku kaçikan ku cehîzên xwe çêkin, çi hewce ban, ji aliyê dê û bav ve divîbû ku bicih bianîyan.Ta ku wê karîban xwe li ser lingên xwe bi girtana, herweha divîbû ku hewceyîyên wê bicih bihatana..Ku wê xwe li ser lingên xwe bixwe girt, êdî pêde wê xwe bixwe wê di jiyana xwe de di riya xwe de wê meşîya bana.Ji bo xwe naskê di jiyanê de li hevberê xatarayan karîbe xwe bi pareze û bi zanebûn bê, bi dê û bavê xwe re dikete nav jiyanê de.Bi zêdeyî ji divîbû ku li cem ban, bi hebûna xwe re.Piştire êdî li ser lingên xwe mesîbûn bi mala xwe re dibû.Ew ji êdî di nav civakê de dibû xwedî mal û divîbû ku li mala xwe xwedî derketana û li zarokên xwe bi zilemê xwe re meyîzendi bana.Jin û mêr bi hev re li mal û bendaran, tayaran û baxçeyan û gulistanan û di nav raz û warzan de li cem hevdû bûn di kar de bûn.Her weha hewceyîyên xwe ji bi hev re bicih dianîn di jiyanê de.

Piştî ku wacibên olî ji bicih hatina anîn, êdî naşê Yazdan beg birine ser maqberê ji bo ku veşêrîn.Her weha di bin girîyên jinan û avêtine dengbêjan ya li ser wî de hata veşertin. Dengbêjên ku di avêtina ser wî de ji bi zêdeyî ji ji jinan pêk dihatin..Di serî de çawa ku xaber tê bihîstin, ji aliye pêşengên aşîre ve di xaber tê şandin ji aşîrên hevirdore re ji..Berî ku werê veşertin ji, gelek mirov li dore wî digihin hevdû û dicivin li ser maqberê.Ji aşîren nêzikî wan ji gelek mirovên mazin ji hatibûn.Yên ku ne gahabûna ser maqberê an ji di wê rojê de ne hatibûn ji wê di wan hersê rojên piştire de wê bihatibana.Lê ekserî ji bi zêdeyî ji di wê rojê de dihatin.Di rewşeke her weha de hatin weke kevneşopîyeke bû.Ne çûn pir weke bêtezîkatîyeke li hevberê kevneşopîyan û civake dihata dîtin.Çûyîn ji bi hurmetîyeke mazin re di nav civakê de dihata pêşwazî kirin.Ne çûyîn ji weke bêhurmetîyeke dihata pêşwazî kirin.Ev yeka tenê ne ji bo axayan an ji her weha begen bû.Ji bo mirovên wê civakê hemûyan, jin û mêran hemûyan bû.Ev yeka ji ji dema Medan ve mabû û hebûna xwe berdewam dikiribû.Piştire ku musulimanetî ji hat û hata erêkirin ji, mirovên herêmê ew kevneşopîyên xwe parasti bûn. Çawa ku jiyana xwe, ji aliyê kevneşopîyan ve berdewam dikirin her weha piştire ji wilo ber dewam kirin.Lê béguman rêveberîyên herêmên, weke Osmaniyan an ji ya sefêvîyan gelek tahdên mazin di dana mirov, ji bo wan kevneşopîyan wan, ku berdin an ji werina guharandin. Ji ber vê yekê gelek kuştinên bi hev re ji kirin li herêmên ku serwer bûn.Lê dise hêza wan tê ne digihîja

ku guharandineka mazin di kevneşopîyan wan de çêkin an ji wan ji kevneşopîyan wan dûrbixin..

Piştî veşertine re, êdî Hamê zerê ji hineki bidilêş dihizirê û li ser tirba Yazdan beg her weha vê yekê di bêjê ji pêşengên xwe re,

”..amedekariya bikin sefera me heya li ser Xalit axa.Me nahaka biraye min veşart.Bila ew, hêze me bibîne ku em çend bihêz in.Ez Hamê zerê kure birhim axa me.Ti kesekî haya nehaka yek ji me ne kuştîya û li cem ti kesekî ji kar ji ne maya.Ev yeka kar ne mene û ti carî ji naye erêkirin ji aliye me ve, haya ku hesebê wê newê pirsîn”.Her wûsaya(lavz) ku ji deve Hamê zerê derdiket, her mirovên ku li wir li dore wî bûn pir bi bal li nav çavên wî dimeyîzêndin û dihisandin.Ji devê Hamê zerê gotin careke derdiket.Ne dibû ducar.Wî ti carî gotinên xwe du caran ne digotin..Gotina wî ji ji devê wî derketibû û mirovên ku li dore wî bûn ji hiskiribûn û fahm dikirin.Ewan gotinên Hamê zerê di hatine watayê seferê bûn.Hamê zerê xwediyê artişeka ku pir bi nizam bû bû.Ji her aliyan ve ji bo artişa xwe her tişt hizirî bû.Ji aliyê cilên bigira haya ku digaha şûrên di destên wan de her tiştên wan pir baş hatibû hizirandin.Xalit axa xwediyê artişeka weha bû? Di herême de kirinên artişa Hamê zerê li ser ziman bûn.Gava ku mirovekî hiskiribana ku artişa Hamê zerê wê çê ser devereke an ji wê bi keve nav şerekî de pir dihata gotin û hizirandin.Hamê zerê zu bi zu artişa xwe ne di kira şeran de.Ji wî aliyê ve pir bi zanebûn re gavên xwe diavêtin.Biryarên levxistinê ji zû bi zû ne dida.Lê Hamê zerê ji gotine xwe careke digot.Biryarên şer zorbûn, ji bo her mirov ku ba li ser dihizirî.Hamê zerê artişa xwe, ji gelek rewşên şer dabû xilas kirin.Di gelek pîrgirêkan de ji hewce nema bû ku artişa wî bi keve nava gavavêtinan de.Gelek pîrsgirêk bi navbeynîyê re dihatina çareserkirin. Di civatan de bi navbeynîyê, ji pîrsgirêkan re çareserî dihata dîtin.Civat, ji bo vê yekê hebûn. Di nav civakê de çareserîya ku di nav civatan de dihata dîtin hemû aliyan dipejirandin.Her weha pîrsgirêkên di nav xwe de bi dawî dikirin.Piştî ku pîrsgirêk bi dawî dibûn, êdî jiyaneke nû di nav wan de dest pê dikir.Mîr, Axa an ji Beg ev yeka bi peyçûne xwe re dişopandin. Gava ku began an ji axayen gotibana ’ez li peyî wê me dişopênim’, êdî wê çaxê aliyan ji, ji bo ku navbarê wan xira nebe, pir bi bal tevdigerehan û gavên xwe diavêtin.Ku bi awayekî re aliyekî mişkul derxistibana, her weha aştîya di nav xwe de xira kiribana, êdî wê çaxê hebû ku bi beg an ji axe re bi ru bi ru re mabana.Vê yekê ji ti kesekî ne dixwest.Lê nahaka ne mirovekî asayîya ku pîrsgirêka wî di nav civatê de bê çareserkirin.Divîbû ku axayan û began li hev gahabana hevdû.Ya ku

herîgiring ji bû ew bû ku Hamê zerê gotine xwe ye dawiyê anîbû ser ziman.Gotina wî ji devê wî derketi bû.Hamê zerê aliyekî pîrsgirêkê bû.Bi wî re ji aşîre wî ji dibû aliyekî pîrsgirêkê.Kijan mirov karîbû ku vê yekê bi Hamê zerê re nîqaş bikirina? Pêşengên aşîre yên ku li dore wî bun ji, bi bêdeng sekinî bûn.Hê hebûna Yazdan beg di serê wan de bû û her germ û germ bû.Hê êşe wî nû bû.Her weha ti keseki wêra ne dikir ku bi Hamê zerê re bêne ser ziman.Mirovên ku weke zanistvan Xalo ji hebûn.Ewan ji di wê kêlîkê de bi bêdeng bûn.Dihizirîn.Hamê zerê gotina xwe gotibû.Ma ku wanakan tiştê gotibana, wê karîban ku biryara Hamê zerê pê bidana guharandin?Ev yeka di wê kêlîkê de û di wê rewşê de hinekî zehmet bû.Hemû kesek bi bêdeng bûn.Deng ji ti kesekî dernediket.Ku deng ji wan derketibana, Hamê zerê wê çî bertek(reaksiyon) dabana nîşandin?Ev yeka ji di wê kêlîkê de ne kifş bû.Her kesek, di rewşa xwe de bi bêdeng mabû sekinî.Tenê çavên wan hemûyan li Hamê zerê bûn, ku ka ma ka wê çî bêjê an ji wê çawa gavên xwe biavêje.Lê piştî ku Hamê zerê gotibû ku 'karê seferê bikin', êdî pîr çûn û hatin ji çêdibû.Jinên ku ketibûbûna di ber amedekariyan de bûn, ji aliye çêkirina xwarinê û nan ve di nava lezginîyekê de bûn.Ji her malê ve **du** ji tanuran, kulikan û tifikan bilind dibû.Lê xamginîyek ji bi malîyan re hebû, hem ji aliye windakirina beg ên biçûk ve û hem ji bo çûna seferê..Mirov li ser çûna seferê gelekî û gelekî dihizirîn.Çûna seferê, çûne şer bû.Çûna seferê, çûna şer bû û di şer de kuştin û mirin hebû.Ev yeka di serê her malîyan de bû û cingêcing dikir di guhan de.Cingênîyek di mêjiyan de hebû.Ev yeka, dibû sedeme zingênîyeka mazin di seran de.Ev yeka, ji zarokan ji ne dihata veşartin, ji ber ku ewan ji di nav çûn û hatinên di jiyanê de bûn.Tiştên ku dihatina kirin û peyvkirin, wan ji hisdikirin.Lê ji hemû tiştên bûyîn û yên ku wê bibin ji bêxaber ji xwe re di leyîstin bi hev re..Kijan zarok ji wan bavê xwe carê dawiyê di wê heyeme de didît?Dibê ku gava ku şer dest pê kir, wê gelek zarok bêbav mabanan, wê şewî mabanan.Lê heya yekî ji ji wan zaroken, ji vê yekê ne bû di wê heyeme de.Ji her tiştî bêxaber di dinyeyên xwe de ji xwe re deng didan, badikirin, dileyîstin, her weha jîn dibûn...

Amedekarî, ji her aliye ve dihatina kirin, ji bo sefere ku wê bûbana.Di nava amedekariyan de mirovên ku di artişê de ne ji, lev digihana hevdû û di civîyan.Di demeke kin de ji bo artişê gelek mirov ku lev gahabûbûna hevdû dihatina xuyakirin.Hemûyan ji karê xwe dikirin ku wê çûban şer bi Xalit axa û artişa wî re.Navê Xalit axa û mêrxasiya wî bi nav û deng bû di herêmê de.Haçike navê wî his dikir, mêrxasiya wî ji bi navê wî re his

dikir. Mirovekî ku pir mêr bû. Bi mêrenîya xwe re gelek şer ji qizinc kiribûn. Weke ku dihata gotin ku wî bi mêrenîye xwe re gelek şer ji bi dawî kiribûn. Di nav civakê de ji bo wî û navê wî pir gotin dihatina gotin di herêmê de. Bi wê mêrenîye wî re û navê wî yê mazin re, weke ku bitenê aşîrek bê dihata ser ziman. Gelek mirovên ku pêre di ketibûbûna şeran de, ku ew û mêrenîya wî û navê wî dianîne ser ziman, dikirin ku gelekî û gelekî bandûr li miroven bibe. Dikirin ku yên ku xasûma wan lê hebû, qirika wan tiştî bibe. Bi wan re weke zûwabûnekê çêdikir. Bi kulpakê re bi wan re kurpandin çêdibû. Ji bo ti mirovî ne dibû rast ku herê û bi mirovekî her weha re şer bike. Mirovekî ku halqasî bi nav û deng bû. Di nav mirovan de ji birêz û hûrmet bû. Mirovê ku biçana ji, wê mirovan jê bipirsîyana ku çima çû û bi wî re şer kir. Wê çi bersiv bidana, hingî? Di şerekî de ji bo serleşkerê û leşkerên wî ya herîmazin ewe ku herin û li hevberê yekî ku bi nav û deng re şer bikin. Ji hemû tiştî û pirsan xilas bûban ji, wê ji gotina ji devê dengbêjekî bihatibana ser ziman wê xilas ne bûbanan. Di wê heyeme de ew serleşker û leşkerên wî, di şer de ku wî bikujin ji ew nayê kuştin. Ewê bi navê xwe yê ku heyî re, bi wê şaxsiyeta ya ku deng dayî re wê li jiyanê mabana. Her weha wê he ji bi wan re şerwanîye xwe wê berdeyam bikiri bana. Wê naqlê, vêce wê şer wê ji aliyê şaxsiyetê ve di naqabîna wan de berdeyam kiribana. Her weha ku ew serleşker an ji leşkerekî wî çûbana nav civatê ji, wê jê hatibana pirsîn ku ka ma ka çima wan li hevberê wî agîdî şer kir. Ma gelo wê di wê demê de çi bersiv daban ji bo ku di wê heyeme de xwe bi parêzên li hevberê wan pirsên ku li wan werin kirin. Di vir de bersiv ne dayin ji, weke bersivêkê têt hasibandin, ji bo yên ku bersiv jê xwestibûn. Li ruyan meyzîzandin ji, di vir de biwate ya. Ew wate ji, wate rast dîtî û ne dîtîne ya. Hamê zerê ji û Xalit axa ji serekên aşîran bûn. Gelek mirov ji li gotina wan dihisand û dianî bicih. Bi hatina hevberê hevdû ya wan re ji, aşîre wan ji bi wî awayî re di kete hevberê hevdû de. Di wê heyeme de hizirandina wan tenê ne ji bo wan tenê bû. Dibû ji bo aşîrên wan û baxtawarîya wan û aşîran wan ji bi wan re. Baxtawarîya mirov, her weha weke ku di bin neçarîyekê de bê dihata xuyakirin. Ma mirovan hemûyan ew şer dixwest? Gelek mirov ku xwedî zarok bûn ji, her weha baxtê zarokên xwe ji bi xwe re dibirin. Lê ew ne di şeran de ji bû. Şer kî dixweze û ji ber çi dixweze? Ma ew riya ku nahaka ewan têde diçûn riya ku diçû mirinê bû? Ev mirin, wê çi bi xwe re biribana û windakiribana? Pirseke her weha di ketina şer de û di derketina şer de wê bersivê xwe bi bûyînan

re bianîyana hole.Ev yeka piştî ku seferê dest pê kir û bi dawî bû piştî wê bersiva xwe danîbana hole...

Her weha amedekariyên ku ji bo çûne gahabûn biber dawiyê ve di nava artişê de.Tenê mirovan di wê kêlikê de, tiştên ku wê bi xwe re biribana dikirin tûrikên xwe yên ku wê bi xwe re wê biribana, an ji tûrikên ku wê li ser haspên wan kiribana.Her yekî tûrikê xwe amede kiribû ji bo çûne.Hamê zerê ji li haspê xwe yê ku sipî û rahwal bû, suwar bû bû.Li dore wî ji mirovên weke zanistvan Xalo û Kalo hebûn û sekinî bûn.Di nav koma çûnê de ji gelek mirovên ku bizane û pêşengbûn bû hebûn.Kalo, mirovekî ku di şeran de û di riyan de bi pir bi tecrûbe bû.Lê pîrbû bû.Lê ku lê dihata meyîzêndin ji weke xorteki 20 Salî li ser haspê xwe sekinî dihata xuyakirin.Haspê wî haspekî ku boz bû û manek bû.Haspê wî yê pêşî ku hîç ji cem xwe qut ne dikir pîrbû bû û miribû.Lê berî ku bimire cehnûkek ji anîbû dinye yê.Ew ji ew cehnûk bû ku nahaka mazin bû bû û weke diya xwe rahwal bû.Haspên rahwal ku di bazdane de germ dibûn, êdî ti haspên din nikarîbû ku bidana pêşîya wan.Xosletekî wê haspê ji ewe ku ne hêle ti haspên din bidin pêşîya wê û jê bi buhurin.Haspên din ji, gava ku mirov li hemûyan dimeyîzênd, mirov karibû bêje ku her weha hemûkan ji manek bûn.Hemûkan ji ji bakûr (botanê) û rojhilatê(kirmaşanê) Kurdistanê hatibûn anîn, ji aliyê pêşengên aşîre ve.Di şeran de ji, xwe nêzik kirinî wan haspan ji gelekî zehmet bû.Her weha yên ku nêzîkî wan haspan dibû ji, ji wan haspan, pahîn ji pêş û paş ve dixwarin.Di şeran de ewan haspan ji, weke mêrekî mêr bûn..Xosletekî wan haspan yên din ji ew bû ku bi biçûkatiya ve, ku yekî bi xwe re û ji xwe re mazin kiribana, jê re di demê de dibûn weke hevalekî ku gelekî û gelekî baş û qanc bû.Lê ji yên ku beyen bûn re ji bi gez û pahînan,pir dijarbûneka wan ji hebû.Ev yeka ji ji zêdegavîya (hipertiya) wan dihat.Gava ku mirovek bê an ji ajalek bê ji, di dema ciwanîya xwe de pir bi zêdegava.Bi wan haspan re ji pir zêdegavî hebû.

Gava ku amedekariyên ji bo çûne ber bi dawiyê ve hatin, êdî Hamê zerê ji hata nav wan bi pêşeng û zanayan re..Gava ku ew hat ji, êdî pêşîke ew li hespê xwe sêwar bû û piştî ji sêwarên wî yên ku wê pêre çûban ji hemûkan bidest sêwarbûna xwe ya haspan kirin.Di nav sêwaran de hinek ji wan hê pir ciwan bûn.Weke ku ji nûkava simbelên wan şîn dibûn bûn.Lê pir bigavbûn.Bi amedekariyên xwe re û hebûnan xwe re di kevine ser riya Nisêbînê de.Ma gelo êdî wê çi bûbana?Yên ku li paş ve mabûn weke jin û zarokan ji ji şûn wan ve di meyîzêndin.Gava ku ewan bi rê ketin, êdî jin û zarokan ji ji şûn ve li wan dimeyîzêndin û di meyîzêndin,

haya ku awanakan ji berçevan winda bûn û çûn. Yê ku li şûn ve mabûn, yê ku çûbûn, bi xêr û silemet re bi rê xistibûn. Lê ka ma ka kîjan ji wan, wê bi xêr û silemet vegerehe bana mala xwe..? Weke çar pênc rezan di rax hevdû de û li pey hevdû dimeşin û diçin. Gelek ji wan yê ku çûbûn ji, bi dergisî bûn. Dergisîyên wan ji, hatibûn ku wan bi rê bikin. Li pişt wan ji sekinî bûn ku haya ku ewan ji berçavan winda bû bûn û çûbûn...

.....0.....

Hamê zerê li pêşîye şerwanên xwe û li ser haspê xwe ye sipî û di rax de bi gelek pêşeng û zanistvanan re dimeşî di rîya xwe de. Lê Hamê zerê pîr bi dikir bû. Di serê wî de pîr pîrs û tişt weke ku hebûn. Di nav wan hizir û tiştan de di serê xwe de winda bû bû. Mirovên ku li dore wî bûn ji ku diçûn, hem ji hev re diaxivîn û hem ji bi wî re diaxivîn. Lê serê wî ne li wir bû di wê kêlîkê de. Hişê wî li dereke din bû. Lê ka ma ka hişê wî li kuderê bû, ew ji xwûde zanibû. Kalo û zanistvan Xalo ji li ser haspan di rax hevdû de bûn, hem diaxivîn û hem ji dimeşîyan di rê de diçûn. Ewan ji ji nerînên wan dihata fahm kirin ku di hizaran de bûn. Di serê wan de ji hinek tiştên ku wan di xista hizaran de hebûn. Ma gelo zanistvan Xalo bi wê zanistvanîya xwe re ew çûbû kuderê û çî di bir û dianî di serê xwe de, bi wê bîrewerîye xwe di wê heyeme de? Wî çawa didît, ew çûne sefere şer ya li ser Xalit axa? Ew zêde li ser çûne sefere ne di peyivî. Lê tenê di hizirî û di hizaran de bû. Kalo ji her weha di serê xwe de weke ku di hizaran de bû di serê xwe de, dihata xuyakirin.

Ew ji di nav hizrên ku di serê wî de bûn, kur bi dûr çûbû. Kalo mirovekî ku şerwanê şer bû. Şerwanekî ku kevn bû. Ew, her weha ji bi dîtine xwe re kalekî ku kal bû. Di şeran de û di nava şeran de mazin bû bû. Li ser şeran û huner û şahra şeran ji pîr bizanebûn bû. Ew ji weke zanistvanekî ku zanistvanê hunera şahra şer bû. Ew ji zanistvanek bû bi wê zanebûn û hizrên wî yê ku li ser şeran yê di serê wî de.. Li ser şeran ku ew ketibûyê de ji di nav mirov û civatan de pîr di kete nava nîqaşan de. Mirovan ji, pîr bas û qanc lê dihisand. Zanistvanîya wî ye li ser şer, kiribû ku ew nahaka di wê riyê de bû. Hamê zerê ji ji aliyê zanebûnên wî ve, her dayimî pîrs jê dipirsîn. Li zanebûna wî bi bawer bû. Gelek caran ji pêre di keve nav nîqaşan de li ser şerên ku hatibûyê de. Bi kirinên wî re, bi mêrenî dihatina ser ziman. Kalo, ku jê dihata pîrsîn ku di der haqe mêrentiyê de weha cerne digot, "*mêrentiya mêran û xweşîkbûna jinan wekheve*". Piştî gotina xwe her weha berdewam dikir;

"..mêr çend mêr bê jî, divê ku bi zane bê û bizane gavên xwe biavêje, daku ne hiltapilê. Di şerekî de, sê çar tiştên girîng her weha hene; ewan ji

her weha ne; Ya pêşika ewe ku yên ku di şer de ne, divê ku yên ku li hevberê wan nin, di şer de divê ku bi xoslet û naskirina wan ye ku pê têne nas kirin re ji nas bikin. Cihê ku wê têde şer bikin ji divêt ku ewder ji ji aliyê wan ve pir baş û qanc werê nas kirin. Ti di cih de şerwer bê, te di şer de ji şerwer bê..Xosletekî dî ji her weha ewe ku divê ku zanebûna mirov şerwan ye şer ji, ne kêmkî ya yê ku li hevberê mirov şer dike ne kêmkî bê...”.

Di serê her gotine wî de gotineke wî her weha hebû û digot ku ”..divêt ku mirov di serê xwe de ji pêşike serwer bê û zelal bê”. Ji bo Kalo, ev serwer bûn û zelalbûna di serî de xala pêşibû û ya herî girîng bû ku divîbû ku bicih bihatana..Her weha êdî rêya serkevtinê divebû. Di pir cihan de ji bahsa şerên **Badê dostik** (jê re Bad bin dostik ji têt gotin)dikir.Li gorî Kalo û şîrovekirina wî, Badê dostik di aliyê şer de pir bi huner bû.Mirovekî ku mîr û zane bû û serek bû.Bingihê pêşketin û hebûna **dewlete Merwanîyan** wî avêtibû.Navê Merwan berî wê demê, bi çend bavikan re bû bû û weke dewlateke hebûna xwe berdewam kiribû.Ji xwe Merwanîyan ji mazin bûn û li ser gelek Herêmên Kurdistanê xwedî serwer û hêz bûn. Xosletekî Merwanîyan ji ew bû ku bi qasê re hebûne xwe berdewam kiribûn.Merwanîyan, piştî têkçûna rêveberîya Medan yê rêzanî, bi pêşketi bûn.Ji xwe, Merwanîyan,li ser rêveberîye xwe bûn li Kurdistanê.Lê gava ku Abbasiyan çûbû bûn bi ser kurdên babekîyan de, êdî li Kurdistanê, ji her aliyê ve bêrewşî û bêhuzûrî dest pê kiribû.Wê bêrewşî û bêhuzûrbûnê, êdî li Kurdistanê mirovên mazin, yên sereke û zanistvan ku hebun ji, ketibûn tevgerê û lêgerîneke de.Di encame ve tevger û lêgerînê de, êdî hêdî hêdî temenê dewleta Merwanîyan dihata evêtin. Xalîfê Abbasîyan Muttasîm, dema ku çûbû bi ser kurdên babekîyan de, gava ku dibîne ku wê nikarîbe wan, êdî di derbarê wan de gotinên gotin û kalmamana derdixe.Bi vê yekê re ancax wan karê ku têk bibe.Piştî wê têkçûne re, êdî li Kurdistanê li hevberê Abbasîyan ji gelek bertekên mazin derdikevin.Ewan bertekan di demê de dibîne temenê rêvebereke rêzanî ku li ser Kurdistanê bigiştî xwedî hêz û serwer bû..Merwanî ji di van deman de temenê we mazin tê avêtin.Ji serhildana babak û haya serhildana Badê Dostik rewşeke mazin ji aliyê rêveberîyê ve tê afirandin.Yê ku wê rewşê, dibin rêveberîya dewlete merwanîyan de saz dike ji Alîyê Merwan (jê re Abû Alî bin Merwan ji têt gotin) bû.Yê ku wî biserxistî û ji tekçûnan xilas kirî ji, ew zanebûna wî ya serwer bû.Ser safîyeke wî ya mazin hebû.

Bad bin dostik bi xiyanete tê kuştin. Dewlete ku wî tememê wê damazirandi bû avabû bû, lê ew ne bîne. Li gorî Kalo, Badê dostik ji bo ku zanebûn û huner bi awayekî ku bi hev ve hunandi bû biserketi bû. Bi hunandina zanebûna û huner bi hev re di şaxsiyeta Badê dostik hunereke li gorî hemdemîye xwe ya şer, di serê xwe de çêkiribû. Ev şîrove Kalo ya li ser Badê dostik, yên ku di wê kêlikê de pêrebûn û dimeşîn, hema bêja hemûyan ji zanibû. Her weha hê gelek gotinên Kalo li ser huner û mêrentiye şer ye Badê dostik hebûn...

Her weha di nav hizir û hiznan de û di meşê de digihijine nêzikî herême Xalit axa. Hamê zerê li ser haspê yê sipî bû û li pêşîye yên ku pêrebûn bû û dimeşîye biqavzên ku ne zêde giran bûn û ne zêde ji sivik bûn. Cih û herêmên ku têve diçûn ji, mirovên ewan bi gelek sûwaran re ku rêzgirtî dîtin ku diçûn. Her weha ku mirovan wan di dîtin ji, di bin bandûra wan de diman. Yên ku bi peya an ji bi suwarî re digahana wan, silav didina wan û ji wan dibuhurîn. Ji xwe, divê ku mirov bêje ku mirovên ku digahana wan di rê de, bi zêdeyî ji gundî bûn û yên ku di nav ard û merdên xwe de kardikirin bûn. Lê bi zêdeyî ji wan mirovên ku di ber wan de di buhurîn, wan nas dikirin. Mirovên herêmê hema bêja hemûyan ji Hamê zerê nas dikirin. Hamê zerê bi nav û deng bû. Bişan û seref bû. Mazin bû. Bideng bû. Mirovekî ku her weha ku ne hatibana nas kirin, ma qey dibû? Bêguman ne dibû. Lewma divê li gorî rastiye mirov bêje ku pir dihat nas kirin. Ji bo nas kirin û mazinbûna wî ji navgotinên wî têra dihatina gotin di nav mirovan de. Hamê zerê weke ku dihat nas kirin, bi mêrenî û mazinbûna xwe re ji têra xwe hebû. Ma gelo ew têrbûna wî bû ku ew nahaka bi artîşa wî re kiribû rîyan de û di bire ser Xalit axa de? Têra xwe hebûn ji, çi fahm û wate dide mirov..? Tenê di jiyana xwe de bi kêrî xwe hatin bû an ji her weha bi gelek awayên din re ji bi wate bu? Têra xwe hebûn bêguman bêjeyeke ku bi pirwateyî bû, ji bo mirov di jiyane de. Ji bo Hamê zerê ji her weha bi pirwate bû di jiyane de. Mirovekî ku beg ji pir aliyan ve bifahma û bizanebûna. Ev, xosletê wê demê ji bû. Divê ji wilo bana. Ji ber ku serekê aşîrekeke bû û di civakê de her weha Mirovekî ku bi hebûn bû û bi hebûna xwe re pir giring bû ji bo aşîre xwe.. Girîngîya wî ya herîmazin ji ji sereketiye wî dihat. Bi zanebûna xwe re ji bo kevneşopîyên civake di berdewamkirinê de weke meZRîngehekê bu. Her weha divêbû ku ji berpirsiyarîye xwe bicih bianiyan. Mirovên di nav civakê de her weha jê bi hêvîbûn. Serekeyetî divêbû ku di dest pê kê de bi rastiye civakê re bi hatana kirin. Wê çaxê, wê bi wateyeke mazin re rêz jê re wê hatibana girtin, ji aliye mirovên ku

di nav civakê de bûn. Di vê xalê de hêjeyî gotinê ya ku divê mirov bêjê ku zanebûn û pêşketin çiqas bi pêş ve diçe ji, wilqasî li gorî hebûn û fahmbûna xwe ya herîmazin zanebûn û sereketiyê û nêzîkatîyê dixweze ji yên ku pêşengin an ji her weha serekeyen. Çend ev yeka bicih hat, wê çaxê mirov karê bêje ku wê rêzbûn bi hev re li hevberê hevdû di naqabîna wan û civakê de wê çê bibe. Ev yeka weke rastiyeke zanebûne divê ku mirov bi aqil re di hiş de bigre. Mirovên ku li havirdora Hamê zerê dirûniştin û lê dihisandin û li gotinên wî di meyzindin, ji vî aliyê ve gelek rêz di dane de û jê bi hêvî bûn. Ji aliyê gotinan ve mirovan li wî pir dihisand û rêz di dana gotinên wî di jiyanê de. Ev, li wî hisandin û rêzbûn bû ku wilqas mirov bi şûr û murtalên xwe re li ser haspên xwe dabûbûna pey wî û hatibûbûna şer ji bo wî. Çi hest û hizir bi vê yekê re dihata ser ziman? Bêguman hest û hizrandineka ku pir xurt bû ku ev yeka dabû bû kirin. Ev yeka tenê bi rêz û bi lê hisandinê re, ma dibû? Bêguman ji vê yekê re bitenê rêz û hisandin bi serê xwe re têra wê ne dikir. Ji vê yekê re hê ji jê wirdetir ji divîbû ku mirov kevneşopîyekê di bingihe vê nêzîkatîyê de şîrove bike û bêne ser ziman. Di hundurê wê kevneşopîyê de ji weke nêzîkatîyên olî, civaknasî, deronî, felsefî, çandî û hwd, ji gelek aliyên din ve ji hebûn û divê ku werine şîrove kirin û ser ziman. Divê mirov bêje ku van bêjeyan hemûyan ji bi hev re hatina hunandina û bûne bingeh ji nêzîkatîyên her weha yê rêvebertinê û pêşketinê, di civakê û rêveberîye wê de. Her weha Hamê zerê dibû mirovekî ku sereke di nav civakê de...

Hamê zerê û artişa wî hêdî hêdî digahana ber hetême Xalit axa.. Lê ku gahana wir, wê çi bûbana, li wir êdî safîbûbana. Ev yeka ji xwe, weke ku safîbû û ne safîbû di serê mirovan de. Her ku nêzîkitî çêdibû, hê bêhtir dilperî ji çêdikir bi mirov re. Wate vê dilperîyê çi bû? Çima wilqasî dilperî hebû bi mirovan re? Berî nahaka ji, gelek caran wan mirovan ketibûn rewşên weha de. Lê halqasî dilperîyê xwe bi wan re ne dabû nîşandin di wan deman û rewşan de. Hemûkan ji ku serê xwe dizîvirandin û li yên ku di rax xwe de dimeyzindin, dîtî ku wa li wan dihata meyzindin, bi çavên ku dibariqandin.. Her weha dihatina hevberê hevdû.. Hemûyen ji ku li wan dihata meyzindin, dihata dîtî ku bi wan re pir geşbûn û şiyarbûn hebû. Gelek ji ji wan, hê ciwan bûn. Lê hatibûn ku ji bo begên xwe ku şer bikin di qadê de. Hemûkan ji weke pozbaranan bûn. Çavên wan ji tişteki weke ku ne ditirsiha di wê heyeme de dihata xuyakirin. Gava ku li rudêna wan dihata meyzindin, bi xwe re bawerî û bêxuffî dihata xuyakirin, ji wan û ji rudêna wan.. Gelo ji bo ku di şerekî de bisereketiban ewan têra

wan di kirin?Wê rewşê, weke ku Kalo gotibû ku 'serweriyeke zelal divîbû ku hebana'bi wan re .Di wê demê de ya ku wê serketin bi xwe re wê bianîyana ew yeka bû.Zanebûn divîbû ku xosletek ji xosletê gav avêtina wan bana.Bêzanebûn, gav avêtin weke ku mirov harê şere tilmanekî û ji serî de xwe xindir bike, haya ku bigihê xwere bû.Ma ku mirovek ku ket û xindirî û labixî, êdî wê karibana ku bibe weke seraberê ya ku hê ne xindirandî bû?Bêguman ne dibû weke seraberê.Wê hinek parsoyên wan wê werina şikandin û wê jiyana xwe berdewam kiriban.Ev yeka ji wê bandûraka mazin li ser vêne wan û şaxsiyeta wan kiribana û piştî wê li ser jiyane wan kiribana.Wê dibin wê bandûrê de jiyana xwe berdewam kiriban, haya ku ew sax banan. Jiyaneke her weha bibandûr, weke jiyaneke ku mirovek li ser serê xwe ve xwe dalaqadibe bû. An ji şûre Demokles li ser serê wan re hatibe dalaqandin bû.Mirov kerê vê yekê weke ku çawa ku hinek mirov zilme li ser serê bikin şîrove bike.Ev yeka ji xosletê wê jiyane ya bû.Ji ber ne bûna vê yekê ji zanebûn pir divê û girînge..

Her weha mirov karê bêje ku di jiyane de li hevberê bûyarên ji xwe sehêtkirin ji pir girîng bû.Tiştê ku Hamê zerê kirî re ji zanebûne wî bû an ji mirine Yazdan beg bû?Bêguman mirov karê bêje ku ji xaynê herduyan ji mazin bûna wî ji bû.Wê çaxê, divê ku em wê mazinbûn û zanebûne wî ji pir baş fahm bikin.Mazin bun di hundurê xwe de biqasî ku zanebûnê, wilqasî ji quretîyê ji weke beşekê peyde dike, di rewşan de.Qurefî, di meşa rêvebertiyê de her dayimî rê yê bi çaqil û stirîyan re tişî dike.Evan çaqil û stirîyan ji bi hebûna xwe re bêbandûr dibin. Zanistvan Xalo, di van mijaran de pir bi zanebûn bû.Li ser mijaran, herweha her dayimî xaber dide di nav civate Hamê zerê de.Gotinên zanistvan Xalo pir di hatina guhdarkirin ji aliyê yên ku li dore wî bûn û lê di hisandin.Hamê zerê ji pir lê guhdar dikir.Gotinên wî ji aliyê Hamê zerê ve pir hêja dihatina dîtin di nav civatê de.Ji ber vê yekê zanistvan Xalo hinekî zêde ji bi serwerbûna xwe re bi rêz re dihata pêşwazî kirin di nav civatan de.Hamê zerê li hevberê wî rêz dide nîşandin di nav civatê de.Ew bixwe ji, di rastiyê de mirovekî ku pir bi zanebûn bû. Fahmkirin û dana fahmkirina wî pir mazin bû.Bi zanebûna xwe re riya rastiyê dide nîşandin ji mirov re.Ji mirovekî ku her weha çend ku jê re rêz bê girtin û dayîm ji di cihê xwe de bû û rast bû.Wî ji ev rêz didît hem ku ji aliyê Hamê zerê ve bê û hem ji ku ji aliyê mirovên din yên ku di nava civate de bin.Nahaka ji di meşê de li pêşiye hemûkeseken li nêzikî Hamê zerê dimeşîya li ser haspê xwe..Bi hev re diçûna seferê li hevberê axayekî ku

ew ji ne kêmbû bi rêze xwe re di nava civakê de.Zanistvan Xalo li ser vê yekê dihizirî û pir ji dihizirî.Wî Xalit axa ji nas dikir.Zanistvan Xalo hatibû mala wî bi mêhvanderî..Lê nahaka ji bi seferî re diçû wir..Wê ev yeka çawa bûbana?Ew ji ne kifş bû.Rêwîtiya wan çiqas diçû wilqasî ji dilperîya wan ji zêde dibû.Di rê de her ku diçûn û riya wan bi ber nêzîkbûna ve diçû, li ardê û merdan ji hebûna mirovan hê zêdetir dihata dîtîn ji aliyê wan ve.Hemûkesekên ku dîtîn ji kar û barê xwe dikirin di nav ardên û merdên xwe de.Lê ku di ber wan de diçûn ji, bi pir bal li wan dihata meyîzendin ji aliyê wan ve.Wan ji fahmdikir ku ew çûyîna ku wan di dîtîn, ne ji bo rewşeke ku asayî bû. Hema wilo bi çavên bi raq re li wan meyîzendin, haya ku dibuhurtin diçûn û ji cem wan..Li pêşiya mirovên ku dibuhurtin ji, Hamê zerê û yên ku pêşengbûn û zanistvan Xalo hebû.Bi wan re ji Kalo hebû.Hebûna van pir bi bal dihata kifşkirin.Lê Hamê zerê hê bêhtir bi bal, ji aliyê yên ku li wan dimeyîzendin ve dihata kifşkirin di rê de li pêşiyê..Gelek mirovên ku li ser riya wan sekinî bûn ji, wan wî nas ji dikirin.Wan, her weha gava ku Hamê zerê di ku dîtîn, dilê wan bi pirr dibû.Ew dil pirrîya wan ji ruyê wan dihata xwandin.Hamê zerê mirovekî ku mazin bû û bi nav û deng bû.Mirovên ku ew di dîtîn rêz di dane de.Gava ku di ber mirovan ve diçûn, mirovên ku li nêzîkî wan bûn silav di dana wan..Lê di seran de pirs û di dilan de pirr ji zêde hebû.Mirovan di serê xwe de ji xwe dipirsî, ku Hamê zerê bi artişa xwe re diçû kuderê.Wê çi bibe?Wê çi bike?Lê evan yeke her weha bêbersiv diman di serê wan de. Wan di seran xwe de hinekî şîrove dikirin ku ka wê çi bibe:Lê dise di dawiyê şîrovakirine wan ya ku di serê wan de bû, 'ji ber çi' di hatin û ditina Hamê zerê hebû.Weke mijarakî di serê wan de dibû.Pişt wê dîtina wan re ji, êdî destên wan ji ne diçû kar û barê wan ku bikin. Di serê wan de ew dîtina Hamê zerê weke pirseke mazin cih digirt.Pirsên ku di serê mirov de her weha cih girtin, êdî biqasî karê ku mirov dike bi mirov re wastandinak dide çêkirin.Bi wan mirovan re her weha mereqe xwe dabû derve.Hamê zerê dîtibûn ku li pêşiyê artişa xwe bû û diçû.Her weha wan ji famdikir ku hatina wî ne ji ber mêhwandariyeke bû.Her weha mereq li ser mereqe xwe dide nîşandin.Di wê heyeme de mereq, dibû weke xwarhake ku pir mazin bû di mêjî de...

Di dema buhurtinê de mirovên ku di nav ard û merdên xwe de kardikirin ji, gelekên ji wan ji dev ji kar û barên xwe diberdan û bi ber yên ku di nêzîkê wan de çûn ve dimeyîzendin û lev digahana hevdû û jev di pirsîn ku 'ka ma ka gelo ew çiya û wê çi bibe..'.Haya yekî ji ji wan weke ku ji tiştêkî nebû.Tenê di nav ard û merdên xwe de kar û barên

dikirin û hwd, ji wê pêde tişteki din di hizire wan de û bi wan re nebû. Hamê zerê û yên ku pêrebûn ciqas ku diçûn bi ber Nisêbînê ve diçûn û hê nêzîktir dibûn di riye xwe de..Li Hamê zerê û wan dibû berêvar ji di wê heyeme de. Wê çi kiribana di wê kêlîkê de bi berêvarî re? Lê wanakan di riye xwe de bêrawast diçûn. Di bin çavên suxulkaran de di nav ard û merdan de riya xwe berdewam dikirin û diçûn. Weke ku cihekî ku wê herinê dê û zanibin û di serê wan bikifş bû biarmanc di riya xwe de diçûn û diçûn. Hamê zerê li pêşiya yên ku pêre ne bûn bû. Car bi car ji serê xwe dizîvirand û li dore xwe li yên ku pêre ne dimeyîzend. Hemûyan ji mirovên ku ji xwe bi bawer bûn, dihatina xuyakirin li ber çavên Hamê zerê..Li ser hemûkan ji cilên xweşik hebûn. Haspên di bin wan de ji manek bûn û pir bi bazbûn. Haspên hemûyan ji rahwal bûn. Kihêylen bûn. Haspên hinek mirovan ji di nav wan de sipî hebûn. Haspên sipî bi bal dihatina xuyakirin di nav wan de. Yên ku hineki rengên wan bi ber sipî ve diçû ji, lê ne bi tememî re her weha sipî bûn ji hebûn. Lê ya Hamê zerê haspekî ku pir sipî bû û manek bû. Yên di bin zanistvan Xalo û Kalo de ji her weha wilo sipî bûn. Ji nerîna wan haspan, dihat fahmkirin ku pir bi zêdegav bûn. Bi wan haspên ku bazek re û di bin wan de zêde ne hêdîke diçûn di rê de. Di riyeke ku hinekî dûr bû de, hatibûn û hinekî wastahî ji dihatina xuyakirin. Ewan ji li ser pişte haspên hinekî wastaha bûn. Piştî wan ji bi ya haspan re hinekî êşehe bû. Bi suwarbûna re hem yên ku suwar bûn û hem ji bi haspên wan re wastandin hebû. Piştî êşandine xwe bi wan re dide derve. Mirovên ku li dore Hamê zerê bûn û di rê de bûn, cerne di bin çavên de li wî ji dimeyîzandin. Yên ku li dore wî bûn û pêrebûn û dimeşîyan hemûkan ji pêşengbûn û zanistvan bûn. Gava ku wan lê dimeyîzandin, ma gelo çi di serê wan de hebû an ji dibû? Di wê heyeme de çi di hizirin? Mirov ku hizrek di serê wî de ne bene, bi hizir re ne dimeyîzend. Yên wan ji hizrek di serê wan de hebû ku haya ku helqasî bi hizir re li Hamê zerê dimeyîzandin. Wan ji Hamê zerê re pir rêz di girtin. Mirovekî ku her weha ji bo wan bi rêz û mazin bû, çi hizir di serê wan de çêdikir û bi çi hizir dihat aqlê wan di wê heyeme de? Di wê dima ku her weha bi wan re dihat berçavan de her weha pir pirs di dane çêkirin di serê wan de. Lê herkesekî ji yê ku di serê wî de bû wî zani bû. Hamê zerê ji her weha bi hizir bû. Gelek caran wilqasî bi hizir bû ku yên ku li dore wî bûn ku jê pirsê ku pirsîbena wê bêbersiv mabana. Ne ku ne dixwest ku bersivê neda. Hingî di nav hizir û hizaran de di serê xwe de kur û dûr diçûbû. Dengê yên ku li dore wî bûn de ji dibê ku ne di çûyê de di wê heyeme de. Di wan heyeman de her weha car bi car hinek

mirovan pirsên xwe jê dikirin. Her weha di nav pirs û hizran de digihijine nêzîkî cihê ku Xalit axa lê bû. Li cihê ku digihinê de, ku dimeyîzendin dihata dîtin ku ji dûr ve mal û mirov zêde dihatina dîtin. Bi gotina re Hamê zerê û yên ku li dore wî bûn re, bi hev re di cihên xwe de dimênine sekinî. Cihê ku di gihêne de ji navende zêde ne dûr bû. Cihê ku ji havirdore baş û xweş dihata xuya kirin bû. Li wir çemeki ku zêde ne mazin bû ji hebû. Ew çem ji, navê xwe ji navê navendê di girt. Hamê zerê bi gelek mirovên ku ji bo wî ser bikin re gahabû ber cihê ku Xalit axa lê bû û sekinî bû. Hamê zerê her weha ku digihe wir, êdî weke qadareke li ser haspê xwe bi bédeng di sekinê û li Nisêbînê dimeyîzenê. Nisêbîn li ber wî sekinî bû. Gava ku dimeyîzenê, biber çavên wî ve pir xani û kirmanên ku kevn ji bûn dikevin. Bi dîl û xem dimeyîzenê. Piştî bi yên ku weke pêşengên bûn re û li dore winên li wan zîvîrî û ji wan re got ku”..emê şeva xwe li vir bi buhurênin, heya ku bibe sibeh. Wê sibehê çi bibe êdî emê bibînin..”. Piştî herkesek ji haspên xwe peyabûn û çawderan xwe derxistin û dana amedekirin û şandina cihê ku wê lê bimênin. Yên ku man yên din ji ji xwe re bide avakirina konan kirin. Piştî ji li ber konan ji ji xwe re agir pêxistin, daku ji xwe re li dore rûnihin. Her weha weke qadareke piştî avakirina konên xwe xilas kirin û li ber konên xwe ji xwe re agirên xwe ji pêxistin û li ber man.. Xew ne di kete çavên yekî ji ji wan de di wê heyeme de.. Ma gelo piştî wilqas mirov ku hatibû bûn, êdî wê çi bûbana? Ev pirs ji wê di demeke kin de bieskere wê bersive xwe girtibana..

Hamê zerê û yên ku pêrebûn, gava ku li ber bajêr xwe bicih kirin, êdî piştî rûniştibûn û ji xwe re hizirîn. Mirovên mazin, ku weke pêşengan bûn ji, li dore Hamê zerê li hevdû gahabû bûna hevdû û ji xwe re diaxivîn. Di serê hemûyan de ji ‘wê çi bibe..?’ hebû. Ev yeka weke pirseke ku bê bersiv bû bû. Yekî ji ji wan bersiva wê persê nizanibû. ‘Wê çi bibe?’, weke pirseke ku di seran de diçû û dihat. Lê bitenê diçû û dihat bi serê xwe û bi bêbersiv. Gelo di rastiye de wê çi bûbana? Hamê zerê artişek dabû dore xwe û awqas rê qadkiribûn û hatibûn vir ser Xalit axa. Şer û Şerkirin, di nava wan mirovên ku wilqas rê qadkiribûn û hatibûna wir de ne gotinên ku bêwate bûn. Şer çi ya? Çawa ya û çi encamên wê hene? An ji wê bi xwe re çi encaman bêne ku bû? Ma gelo ev yeka, dihata zanîn di nava wan mirovan de? Bêguman ne mirovên ku bêzane bûn bûn. Lê gelo, ma ew zane bûn wê têra çi bikirana? Bêguman têra tiştekî zêde ne dikir. Lê hebûna wê ji gelekî başbû. Şer xwediyê ancaman gelekî û gelekî biêşên, ji bo mirov û civakê. Ji wan ancaman ji, fêrên ku werine girtin ji pir fêrên

êşene û mazinin. Bêguman ku şer dest pê kir, wê bi xwe re dilêş û dil elemên mazin bêne. Wê gelek tiştan li şûn xwe bi hêle û bidawî bibe. Lê hê şer dest pê nekiri bû. Lê gelo, gava ku dest pê kir, wê çi bûbana wê hingê ew ji hê baştir hatibana dîtî û xuyakirin...

Pîştî ku Hamê zerê û artişa wî bicih bûn û xwe ji her tiştên ku wê bi bin re amedekirin, êdî piştî dîtî ku li mala Xalit axa ji bigavbûn wa dibe. Hatina Hamê zerê û ji ber çi hatibû û çima hatibû ji li dore bajêr hatibû his kirin û bihîstin. Lê hê çawa Hamê zerê û yê ku pêrebûn ji malê bi rê katibûn, xaber ji Xalit axa û mala wî re hatibû. Wî ji hinekî amedekariyên xwe kiribûn. Lê hêze wî ji aliyê artişê ve û nizama artişê ve ne weke ye Hamê zerê bû. Ji vî aliyê ve ji xûf di ketine dil û serê wî de. Xalit axa zanibû ku şer dest pê kir, wê di şerê dinaqabîna wan de wê gelek mirovan jiyana xwe ji dest bidana. Di nav artişa Hamê zerê de ji di dilên wan de tîrsa nav û deng û mêrenîye Xalit axa hebû. Xalit axa, mêrekî ku bi gelek mêran bû û her weha dihata naskirin û hasibandin. Yê ku nav û dengê wî û şerwanîye wî ne bihistibû nebû. Mirovekî ku her weha nav dabû dabûna devê derîyê wî. Ka wê çawa şer kiriban an ji wê xwe û aşîre xwe çawa ji şer xilas kiribana. Xalit axa dixwest ku riyeke ku bêşer bidîtina. Xalit axa li odeye xwe ya rûniştina rûniştibû û li dore wî ji gelek mirovên ku pêşeng bûn û zanebûn rûniştibûn. Gelek ji wan ji bihizir di cihê xwe de rûniştibûn û dihizirîn, li ser ku ka **wê çi bibe?**. Di hundurê bajêr de ji li ser hatina Hamê zerê bi artişê re pir dihata gotin di nav mirovan de. Yê ku di riyên de, gava ku dihatin ku dîtîbun an ji ji devan ku hiskiribûn ku ka ma ka Hamê zerê bi arteşeke ku çiqas mazin hatiya dihata ser ziman û dibû sedeme çûn û hatinan. Hemûyan ji li ser vê yekê nîqaş dikirin û hizirên xwe dianîn ser ziman. Hizirên hemûyan ji wekhev pardar (hevbeş) bû ku Xalit axa bi leşkerên xwe re ketibana şer de ji, serketina wî hinekî wî zor bû li hevberê Hamê zerê. Divîbû ku hinek riyên ku baş û qanc dîtî bana, daku bi serketibana li hevberê Hamê zerê. Hemûyan ji digotin ku divê ku behîtek bûbana, daku haya ku biserketibana. Xalit axa ne mirovekî ku biefsûn bû ku biefsûnkarîyê xwe bi ser xistibana. Bi xwe û leşkerên xwe re û bi mêrenîya xwe re hebû. Lê Hamê zerê bi artişa xwe û amedekariyên ku ji bo şer kirine re hatibû. Vê yekê ti baxtwarî ji wî re ne dihişt. Bêguman wan ji digot ku 'bi ketine me ye şer re, êdî ji wan re efsûnek divîbû, ji bo ku bi serkatiban'. Ev gotin ji gotineke ku herdu aliyên ji ji bo Xalit axa diani ser ziman bû.

Pîştî ku Hamê zerê bi artişa xwe re hatibû, êdî wê mirovên bajêr ji weke jin û zarokan katibûnin hundurê de. Şer, li jin û zarokan, mazin û

biçûkan û qanc û ne qancen nahisene. Lê mêr hema bêja hemûkan ji li cem hevdû li male Xalit axa bûn li hêvîye gotineke ku wî gotibana amede sekinî bûn. Xalit axa bi pêşengên xwe re li odeye mazin ye rûniştinê rûniştibû û diaxivî bi wan re li ser ka ku wê çî bi kin? Di wê heyeme de Xanimê ji di kevê odeye ku ewan têde rûniştibûn û ji xwe re diaxivîn de. Gava ku ew di keve hundurû de ji ti gotin ji nav lêvên wê derneketin. Tenê hema wilo li nav çavên zileme xwe Xalit axa bi hazn dimeyîzenê. Weke ku çavên Xanimê bi hestirbûn di meyîzendinê de. Dibariqandin. Çavên wê ne biçûkbûn. Lê di rewşa çavên wê ya xweza de yên ku li çavên wê dimeyîzandin ji, di gotin ku qey her dayimî çavên wê şilin dihatina xuyakirin. Ew ji, gava ku rahniyê dide çavên wê, di wê rahniyê de dihata xuyakirin. Lê ku rahniyê dide çavên wê; çavên wê, rengê xwe weke ku diguharand li yên ku dimeyîzandin dihat. Çavên wê, weke ku perdeyekê ji avê li ser sipîk û raşike wan hebe dihata xuyakirin. Bi vê yekê re çavên wê dibûn weke rahniyeka ku biefsûn bû. Çavên wê, weke ku avake zelal bi ser wan re diharikê û bi wê harikandinê re hê bêhtir sawqê dide çêkirin di hata xuyakirin. Laşê wê, bi sipîtiya xwe re li ber berçavan bû. Bi vê yekê re cilên ku li ser bûn ji, zêde xatên xweşikbûna laşê wê ne diveşartin. Bi wan çavên wê re û wê sipîtiye laşê wê re û bi cilên xweşik yên ku li ser wê bûn re, weke pêykeleke ku bi dil hatibû çêkirin bû. Mirov di got qey bidestên bidil hatibû çûkirin û xwûdan ji rih dabûyê de bû. Bi wan çavên xwe yên xweşik re li Xalit axa meyîzend. Lê di wê heyeme de, ti gotin ji nav wan lêvên wê yên ku weke ku sor bûn, dernediket. Her wisa meyîzend û buhurt çû biber aliyê odeye xwe ve. Tenê li Xalit axa biavirekê ku ji dil meyîzendi bû û buhurtibû çûbû.. Xanimê ji, car bi car di demên girîng de li ser biryarên girîng ku di hatina girtin de hizre xwe dianî ser ziman. Ew, jinaka ku bi serê xwe bû û xwedî vêne bû. Xalit axa hizrên wê ji dihilda di demên her weha de..

Piştî ku xanimê buhurtibû û çûbû, êdî Xalit axa ji dilê wî xwestibû ku li pey wê herê. Ev xwestekeke pir mazin bû ketibû dilê wî dê. Lê nikarîbû ku ji di nav wilqas mirovên ku li dore wî rûnişti bûn de rabe û li pey wê herê. Lê ji çavên wî ev yeka pir baş ji dihata fahmkirin ku dixwest ku li pey wê herê di wê kêlîkê de. Lê Xalit axa xwe girt. Weke ku yên ku li dore wî bûn, ev yeka fahm ne kiribûn di wê heyeme de. Lê Seydeyê Torî ji li wir rûniştibû û ev yeka ji çavên wî ne filitî bû. Wî ji rudêna wî ev yeka baş û qanc fahmkiribû. Di wê heyeme de bi vê yekê re rengê wî quluptibû û kete rengêkî din de. Lê weke ku ne hêle ku hê zêde were fahm kirin bi xwe re tevdigerehe. Di wê heyeme de hestbûn û fihetbûn bi hev re di ruyê

wî de xwe dabû der..Lê ji bo ku zêde newê fahmkirin tevdigerehe.Xalit axa mirovekî ku axa bû û serekê Êleke bû.Di wê kêlikê de ji xatarayaka mazin li ser serê wî û êle wî heyerbû bû.Wê çi kiribana ku ji vê yekê re çareserîyeka baş dîtibana?Ew ji li ser çareserîyeka ku bibînin dihizirî û nîqaş dikir.Di wê heyeme de ji ji yên ku berderkvan bûn, xaber hatibû ku wa yek wê bi sîwarî ji aliyê ku Hamê zerê ewan bicihbû bûn ve wê biber wan ve wê têt.Bi vê yekê re weke ku pirrekê xwe bi hemûyan re da der û hata xuyakirin.Weke sê çar sîwarên ji her weha ji devê derîyê Xalit axa bi lez û bazê re dana ser rê û çûna pêşîye wî mirovî ku dihat.Yên ku ji ber derîye Xalit axa çûna û yên ku dihat li ber bajêr li aliyê ku dervê ve bû digihine hevdû.Gava ku gahana hevdû, êdî sîwar pêşîke ji wan re got ku”..min bibîne cem Xalit axa, axayê wa. Hinek gotinên ku ji bo wî min anîna bi min re hene.Ezê gotinên ku min ji wî re anîna jê re vebêjim û dise vegerihime cihê xwe, cereke din”.

Ku yê nûcevan, evan gotinan ji wan re got, êdî piştî wan sîwarên ku hatibûna pêşîye wî ji dana rax wî û ew birine biber mala Xalit axa ve, daku nûcevan çi gotin anîbû ji wî re vebêjê. Her weha ku bi hev re dimeşîn di meşê de, ne ji nûcevan û ne ji sîwarên din ti gotin dernekevin.Lê li hevdû bi bal dimeyîzendin di rê de.Haya ku hatina ber male Xalit axa vê yekê, her weha di nava wan de berdewam kir.Weke ku dixwestin ku bi hev re biaxivin û ji hev re tiştne vebêjin.Lê yekî ji ji wan bidest xaberdênê nekir ku bi hev re biaxivin.Gava ku gahane devê derî, êdî yekî dî weke ku ji girêdan û cilên li dihata fahmkirin ku mirovekî her weha ku pêşengekek bû ew pêşwazî kir.Li ser devê bindora devê derî li aliyê hundurû sekinî bû.Gava ku nûcevan kete hundurû, êdî yên ku pêre hatine yek ji wan ji haspê xwe paya bû û ew ji paya bû û bi hev re derbesî hundurû bûn.Ku derbas bûn û gahana devê deriyê hundurû, êdî yên ku weke pêşengekî ku dihata xuyakirin û ew ji tevliwan bû û bi hev re derbasî odeye mazin ye ku Xalit axa lê rûniştî bû bû.Çawa ku nûcevan çavên wî bi Xalit axa ket, êdî dît ku çi mirovekî ku bi rudûna, geş û li ser xwe xuya dikê ya..Bi wê rewşa xwe re Xalit axa pir mîrekî mazin dihata xuyakirin.Dîtina wî ye her weha ye Xalit axa bi vî awayî re li ser wî bandûrak kiribû.Di wê heyeme de, berî ku ewan bêjinê de ku ka ma ka ji ber çi hatiye hema di cih de wî li ser lingan û li hevberê Xalit axa bidest xaberdene kir.Di naqla pêşî de çawa ku nûcevan Xalit axa dîtibû, bi dîtina xwe re ji yên ku pêrebû û li cem wî sekini bû her weha pirsî bû ku”.. ma Xalit axa weha ya?”bû.Ku nûcevan çû pêşîye Xalit axa, êdî

pêşike hûrmete xwe jê re da nîşandin û piştire li hevberê wî bidest xaberdene xwe kir û her weha axivî;

”Axayê min, ez nûcevanê begê xwe Hamê zerê me. Gotinaka wî ji terê heya ku bi min re şandiya. Min ew gotina wî ji terê anîya. Ew gotin ji her weha ya. Begê min berî nahaka bi du rojan re birayê winda kir. Heya wê ji vê yekê heya. Begê min qisasê birayê xwe ji we dixweze ku win bidinê..”.

Piştî vê gotinê nûcevan re Xalit axa ji ji nûcevan re her weha got. “Pêşi ez terê bêjim ku ti nahaka ser navê begê xwe li mala min î. Ser çavên û ti bi xêr hatî mala min. Nahaka vegerehe cem begê xwe û jê re bêje ku em ne qisasê birayê wî nin. Wê yekê dilê me ji êşandi bû, ku gava ku me bihîst”. Xalit axa her weha weke sê çar gotina axivî bû. Piştî vê gotinê Xalit axa re ji nûcevan re, êdî careke din nûcevan mafê gotine hilda û her weha axivî. “Begê minê biçûk li ser axa herême wa rih da, hata kuştin. Yên ku wî kuştin ji ji aliyê we bûn. Her weha yên ku pêre gotibûn ku ‘evder axa Xalit axa ya ma ya, win li vir çi dikin’. Piştî bûyarê ji biber aliyê wê ve hatina û winda bûna”. Xalit axa piştî vê gotinê re hinekî ma sekinî û piştire bersive nûcevan her weha da “nahaka ji vir herê û ji begê xwe re her weha bêje ku kê wî kuştî bê ne ji me ya. Ku ji me ji bê ji xwûna wî ji ji wî re halala. Bila vê yekê wilo zanibe”. Her weha piştî van mulaqatên kurt re, êdî nûcevan ji Xalit axa û ji yên ku li dore wî bûn ji xatire xwe xwest û kete ser riye xwe ku herê. Nûcevan, gava ku ji wir bidest vegarandinê kir, êdî hineki zûkir ku daku tiştên ku ji Xalit axa hiskiribûn ji Hamê zerê re bi bêje.

Xalit axa, gava ku nûcevan kete ser rê de ku herê, her weha jê re got, “bi ewla ji vir vaqata û herê cihê xwe û tiştên ku te ji me ji hiskirin ji ji begê xwe re vebêje..”. Piştî ku Xalit axa ev yeka jê re got, êdî nûcevan ji Xalit axa û ji yên ku li dore wî bûn re ji got bixatirê we û ji wir derket ku herê. Her weha piştî ku derket, êdî dise çawa ku hatibû wilo ji bi sîwarên re ji mala vaqataha û daku bikeve ser riye xwe de ku vegerehê. Gava ku ji malê derketin ji, wan sîwaran pêre hatina haya biber bajêr derve. Piştî ku bi hev re gahana dervayî bajêr, pevra, êdî sîwaran ew bitenê hiştin û wî ji bitenê ji wir pêde riya xwe girt berdewam kir, haya ku çû cem Hame zere. Her weha bi lez û baze re çû. Gava ku nûcevan ji sîwaran kutbû, êdî pêde haya ku çûbû cem konê Hamê zerê li ti deran ne sekinî bû. Bi lez û bazê re riya xwe qadkiribû. Diber bajêr de ewan yên ku pêre hatibûn, çawa ku jê vaqataha bûn, êdî ew ji bi haspê xwe re dabû bazdana, daku hê zûtir xwe bigihana cem Hamê zerê. Daku tiştên ku ji Xalit axa

hiskiribûn ji begê xwe re bibêje. Bi wê lez û bazê re li ti deran ne sekinî bû, haya ku digihê cihê ku konê Hamê zerê lê vadayî bû. Ku digihê cem konê Hamê zerê êdî di cih de ji haspê xwe paya dibê û bi hinek lingên sivik re dimeşê û di keve hundurê kon de. Gava ku di keve hundurê de, êdî li ber Hamê zerê disekine û pêşike bi dengslavîya xwe re hûrmete xwe jê re dide nîşandin û piştê ji Hamê zerê re tişte ku ji Xalit axa hiskiribû levz bi levz weke ku di serê xwe de girtibû jê re dibêje û her weha dibêje;..

”Silav begê min, ez nahaka ji cem Xalit axa hatim û min bersive wî ji terê anî. Xalit axa her weha got ku bêje begê xwe ”ti têkilîye me bi kuştine begê biçûk re nîne, û got ku ”gava ku me ji bihîst em ji pê pir eşahan”. Piştê her weha berdewam kir û got”. ..ji begê xwe re bêje ku yê ku ev xirabî kiribe kî bê ji xwûne wî ji beg re halala, bila vê yekê zanibê”.

Piştî wan gotinen nûcevan re, êdî Hamê zere weke ku hinekî di keve nava hizran de. Her weha ku nûcevan gotinên xwe yên ku ji Hamê zerê re gotin û ku xilakirin, êdî dise weke ku çawa ku di serî de di keve hundurê de bi dengslawîya xwe re herwisa ji destûra dixweze ji Hamê zerê û derkeve derve. Piştî ku nûcevan derketibû derve ji hê ji Hamê zerê bêdengîye xwe xira ne kiribû. Her weha di cihê xwe de bi bêdeng re mabû sekinî. Pêşengên ku li dore wî rûniştibûn wan ji tişte ne digot. Ewan ji bi bêdeng bûn û li hêvîye xaberdana wî sekinî bûn. Her weha weke kêlîkêke bala yên ku li dore wî bûn li ser wî bûn. Lê bêdengîye xwe xira ne kiribû ku tişteki ji wan re bi bêje an ji bi wan re bikeve axiftinê li ser wê rewşa ku nahaka tîde bûn. Di serê Hamê zerê de çi hizir çêbû bû ku halqasî di nav hizaran de wî xwe winda kiribû? Ma gelo, Hamê zerê ji bersive ku Xalit axa bi nûcevan re jê re şandibû di serê xwe de bawer kiribû? Di wê kêlîkê de ti gotin her weha ji bo wê rewşê ji nav lêvên wî dernediket in ku mirov fahmbike ku ka ma ka bawer kirîya an ji nekirîya. Her weha di rewşa xwe de sekinî bû. Zanistvan Xalo û Kalo ji di wê kêlîkê de li cem hevdu rûniştibûn. Lê ewan ji bi bêdengî bûn. Weke ku ewan ji di hizran de bûn û ne dixwestin ku wê rewşa xwe xira bikin û axivi bûn. Rewşeke her weha di dana ber çavên di wê heyeme de. Di wê kêlîkê de yên ku li dore Hamê zerê rûniştibûn ji, her weha hemûkan ji li bendî xaberdeneke ku ji devê wî derketana bûn. Her weha bi çavên ku bi hev re li Hamê zerê dimeyîzendin di cihên xwe de sekinî bûn. Lê Hamê zerê di wê kêlîkê de hêvîyê wan bicih ne anîbû. Neaxivî bû. Di wê heyeme de û di nav wan bêdengîyan de Kalo weke ku serê xwe li zanistvan Xalo zîvirandi bû û avirekî dabûyê de. Lê cereke din serê xwe zîvirandi bû û dabû ber xwe

ve. Bi wê avira wî re ne dihata fahmkirin ku dixwest ku çi bêje an ji bide fahmkirin. Zanistvan Xalo ji bi nerîneke ku dixwest ku bêje Kalo *çi ya lê meyîzend*. Lê Kalo bersiv nede û weke ku ew nerîne zanistvan Xalo ne dîtibe ji xwe ve hat. Zanistvan Kalo piştê ji bi nerîneke ku weke ku bi isrêr bê careke din ji li Kalo meyîzend. Lê di serê zanistvan Xalo de ji mereqek bi wê nêzîkatiya Kalo re çêbû bû. Lê mereqe xwe bi xwe re hişt. Di wê kêlîkê de nede derve ku zêde werê fahmkirin. Yên ku di rax wan de rûniştibûn ji, weke ku di wê kêlîkê de di nav Kalo û zanistvan Xalo de tiştekî bibal çêbû bû li wan hatibû. Lê wan ji te dernexistibûn ku ka ma ka çi bû bû. Ewan di hundurê kon de di civatê de rûniştibûn. Lê ji derve ji gelek dengên dihatina wan di wê heyeme de. Ji derve gelek ji mirov hebûn. Hemûkan şîyarbûn û li ser xwe bûn. Bi wan re di wê kêlîkê de wê xewe wan çawa hatibana? Hemûkan ji ji bo ser ji herêmekê hatibûn herîmekê. Çi kiribana û ne kiribana ji xewe wan ne dihat. Hinek pêşengên ku li dore Hamê zerê bûn ji car bi car di civatê de bi dengê nimz re di nav xwe de diaxivîn. Lê tiştek ji ji dengên wan ne dihata fahmkirin. Tenê dengên wan weke pistepiste wan dihat. Lê ti kesekî din ji dengên wan his ne dikir ku ka ma ka çi diaxivîn. Di civate beg de hizrên ku hebûn gerek bideng hatibana ser ziman. Divîbû ku beg ji hisa wan kiribana. Ma gelo ji ber çi her weha bi dengê nimz diaxivîn di nav xwe de? Her weha wan ne dixwest ku ewan wê bêdengîye xira bikin. An ji yên ku wê bêdengîya xirbikin bibin ewan di we heyeme de. Di wê kêlîkê de ti kesekî ne dixwest ku ye ku wê bêdengîye xirakê bike bibe ew lê hevbere beg. Weke ku hemûkan ji di wê kêlîkê de di nav xwe de ji wê bêdengîya xweşbûn dihata fahmkirin. Lê ma gelo bi rasti ji her weha wilo bû? Di serê hemûkan de ji hatina wan yê şer hebû. Hemûkan ji li ser qawimîbûna şer dihizirîn û dihizirîn. Lê di wê kêlîkê de tenê dihizirîn.

Hamê zerê di wê heyeme de bêdengîye xwe ne biaxiftinê û ne jî bi rabûna xwe ya ku rabû ser xwe re xirakir. Ku ew rabû ser xwe, êdî bi careke re yên ku li dore wî bûn hemûk ji pêre dana xwe û rabûna ser xwe bi wî re. Bi bêdeng bi beg re rabû ser xwe û biber devê kon ve çû û derkete derve. Ku derkete devê kon, li ber devê deriye kon di cihê xwe de ma sekinî û li leşkerên xwe yên ku pêre hatibûna şer, bi nerîneke ku pir bihizir bû meyîzend. Ewan mirovên ku ji aliyên wî ve dihatina dîtîn hemûkan ji ji bo wî hatibûn ku şer bikin. Wê ji bo wî çûban mirine ji di

şer de.Gava ku dimeyîzend di wê heyeme de ti gotin ji nav lêvên wî dernediketin. Tenê her weha dimeyîzend li dore xwe û li leşkerên xwe.Gelek kom û konên komên ku di hatina xuyakirin habûn bi meyîzendinê re.Her komek ji, di ber xwe de agirek pêxistibû û li dore êgir gahabûbûna hevdû û rûniştibûn û ji xwe re diaxivîn bi hev re.Ji dûrve ku dihata meyîzendin dihata dîtin ku gelek komên êgir yên ku pêxistibûn hebûn.Ewder di wê heyeme de ji rahnîyê agiran ku pêxistibûn, gelekî û gelekî dibû rahnî.Weke stêrkên li asîmanan ku geş û xweş bûn û di tavaheyvê de dihatina xuyakirin bûn.

Her weha ev rewşa, ku ji aliyê Xalit axa ve ji gava ku bihatana meyîzendin ne mumkun bû ku ne hatibana dîtin.Ewan komên êgir yên ku hatibûna pêxistin û pir geş bûn, ji wir ji pir baş dihata xuyakirin.Ma gelo Xalit axa ji di wê heyeme de herweha weke Hamê zerê dimeyîzend?

Wî ji di wê kêlîkê de dimeyîzend.Hamê zerê ku dimeyîzend bawerî di kete dilê wî de.Lê Xalit axa ji ku dimeyîzend û her weha ew rews di dît çi diketa dilê wî de di wê heyeme de? Dibê ku ewan mênênîyên wî, heye ku dihatina bire wî.Dibê ku ne yek ji ji wan bana.Dibê ku şer dest pê kiribana, wê çend mirov miribana ew di serê wî de bû û li ser dihizirî û mijûl dibû di wê heyeme de.Lê ma gelo Hamê zerê ji ev yeka dihizir fikir an ji dianî bire xwe di wê heyeme de?Mirovekî ku biryara şer da, dibê zêde li ser wan aliyan ne hizirê an ji nexweze ku bihizirê.Gelek hizrên ku di serê wî de ku ew mijûl dikirin hebûn.Dibê ku hinek hizrên wî yên ku wî ji xwe dibirin li ser wan aliyan ji bûn.Lê ev yeka ji zêde ne kifş bû.

Di wê heyeme de Xalit axa ji bi hinek pêşengên xwe re derketibû derve û li aliyê ku leşkerên Hamê zerê diman ve dimeyîzend.Lê ew ji gelekî bihizirbû.Bi zanistvan û pêşengên xwe re nîqaş fikir û hizrên wan di hilda, daku çareserîyekê ji xwe re bibîne daku ji rewşê xilas bibe.Şer hatibû ber derîye wî û sekinî bû.Qavzek(gavek) jê re mabû ku bikeve navê şer..Wê xwe çawa ji şer xilas kiribana?Ketina şerekî ku kuştina bi hezaran mirovan wê bi xwe re bianîya, li pêşiya wî bû.Divîbû ku çareserîyek bidîtina.Di rastiyê de wî çi dixwest?Şer bû an ji aşitî bû, ya ku wî dixwest?Di serê wî de pir pirs hebûn.Ji pirsên serê wî dihata fahmkirin ku dixwest ku çaraserîyeke ku bêşer bê bibîne.Xalit axa, berê xwe dabû koman û dirêj û dirêj di hizirî.Gava ku dimeyîzend ji hinekî weke ku di hazinî.Bêguman bi meyîzendinê re hem hizir di serê wî de çêdibûn û hem ji tişte ku wî di dît wî di kira hizaran de di serê wî de.Hizir çaraserîye bi xwe re tenê..Hizaran ji hinekî ji neçariyê

dibin. Kijan aliya serwerbû bi wî re? Di rewşeke de hizrên ku çêdibin serwerîyê di serî de serdest dikan. Xalit axa, mirovekî ku bi zanebûna xwe re her dayimî dixwest ku xwe serdest bike di rewşan de. Lê nahaka rewşeke pir giran li pêşîye wî bû û cihê ti kêmesîyan jê re ne dihişt. Her gotina ku ji devê wî derdiket yan we wê rewşê, herwisa de berdewam kirin yan ji wê bi xwe re bigahanda qonaxêke din.. Di her qonaxê de ku dihata hizirandin giranîya rewşê xwe dide berçavan. Lê divê çareserîyek di wê kêlîkê de hatibana dîtin ji. Çend dem dirêj dibû, êdî ji çaraserîyêke ku bêdîtine re ji dem ne di hişt. Xalit axa di wê heyeme de her weha ku dihizirî weke gotineke ji devê xwe derxist û got ku “..divê ku bi Hamê zerê re ez havdîtinekê çêkim”. Gava ku Xalit axa ev gotin got, yên ku li dore wî bûn hisa wî kirin û hinekî ji bixûf nêzîkî ve gotinê bûn. “Wê ev yek çawa bibe û te çawa herê an ji ewe çawa werê cem te, ku win hevdu bi bînin?” Her weha gelek dengên di nav hevdû de ji yên ku li dore wî bûn derdiketin. Lê Xalit axa zêde ne axivî ser vê yekê û ji bo vê yekê ji çî di serê wî de hebû û nebû ji zêde ne kifş bû. Bi bêdengî bû û dihizirî di wê rewşê de. Piştî ku Xalit axa ew hizre xwe got, êdî gelek dengên binîqaş derdiketina hole. Lê weke ku heya Xalit axa ne li ser wan bû di wê heyeme de. Hineken digot ku ‘ma ku herê wê tenê herê an ji wê çawa bibe..?’ Hineka ji digot ku ‘waxtê ku wê herê, divê ku ne bitenê bê û leşkerên xwe ji em bidine rastkirin û amade kirin ji bo ku da qana ku tiştêkî ne baş bû û qawimî di cih de bi kevina dewrê de’.

Bêguman leşkerên wan ji xwe amade bûn. Her weha pir hizir di nava wan de derdiketina hole, ji nava pêşengan ve. Lê Xalit axa weke ku yek ji ji nîqaşan hisnedikir di hundurê xwe de di wê kêlîkê de kur û dûr di nava hizran de çûbû, kur û dûr dihizirî.

Di wê heyeme de Xalit axa pir bêdeng disekinî di cihê xwe de. Tiştên ku dihizirî, tiştên ku di serê wî de bûn wî dizanibû. Her ku çî bana di serê xwe de ku li ser dihizirî di wê kêlîkê de, tenê di serê wî de bû. Di nav nîqaşên ku li dore wî dibûn de ji, weke ku ne li xwe bû. Di serê xwe de di nav hizir û hiznan de çûbû dinyeyeke di wê heyeme de. Di nav nîqaş û gotinan de weke ku ji xewê rabe bi dengê ku bivacinîqînê re ji xwe hilcanî û hata xwe.. Her weha bi careke re, êdî da xwe û rabu ser xwe di nav miroven de. Gava ku rabû ser xwe, herweha li dore xwe meyîzend û berê xwe da hundurê ku herê xurfe Xanimê. Di wê heyeme de yên li dore wî ji bûn, weke ku sê çar gavan pêre meşîyan û gava ku fahmkirin ku wê çê xurfe Xanimê, êdî ewan ji bi şûn ve xwe hiştin û wî bitenê riye xwe

berdewam kir. Piştire Xalit axa riya xwe girt û çû bi aliye mezele Xanimê ve, ku herê û wê bibîne.

Ku çû û meyîzend û dît ku wa xanimê wa di nav hinek xatunên din de ye û rûniştiya. Di wê rewşe rûniştine wê de, gava ku lê dihata meyîzendin, dihata dîtî ku weke ku bihazin bû dihata xuyakirin. Ku Xanimê Xalit axa dît, êdî weke ku hata xwe bû û rabû ser xwe. Xalit axa gava ku di keve hundurê de, êdî Xanimê ji dirabû ser xwe û biber wî ve bi meyîzendineke ku pir bihest bê û bidil bê re dimeyîzenê û diçe. Xalit axa ji ji devê derî biber wê ve diçe. Herdûkan ji li weke ku li nîvê odeye bê, digihina havdû û liber hevdû sekinin. Çawa ku li hevbere hevdû sekinin, êdî weke kêlîkê hema wilo li nav çavên hevdû dimeyîzendin. Piştire Xanimê bidengekî ku ji dil bê, gote Xalit axa "keremke mîre min". Xalit axa ji got "min got ku ka ez te bi bînim" û hwd. Ji van gotinan pêde ti gotinen din ji devê wî derneketibûn. Li pêşîye odeye Xanimê, ku derî ji odeye divebû û dihata derketin ji odê, li derve dihata dîtî ku hewşeke ku pir xweşik û weke ku baxçê gûlan bû dihata xuyakirin. Xanimê ji bi piranî ji demên xwe li wir dibuhurandin. Xanime biqasî ku xweşik û bidil bû, wilqasî ji bikêf bû. Baxçeyekî ku xweşik bû ji xwe re ji bo ku demên xwe têde bibuhuranda çekiribû. Tiştê ku hatibû aqilan têde hatibû çandin. Dibê ku Samîramîs ji baxçeyekî weha xweşik ji xwe re çênekiribû. Xanimê û Xalit axa bi hev re lê bi bêdeng dana rax havdû û çûne wê baxçê gûlan ku gelekî û gelekî şîn û ciwan dihata xuyakirin.

Ku çûne baxçê êdî weke qadarekê di nav şênatîyê de her weha ji xwe re man û gerahan û li havirdorê meyîzendin. Xanimê, hatina axayê xwe neasayî dîtibû. Dixwest ku jê pîrskê ku ka ma ka çima hatiya. Lê pîrs nekir. Li hêvîya axayê xwe ma bû ku ew bidest xaberdene bike û bêje jê re ku çi hebe. Lê axa ji pir bi bêdeng bû. Weke du sê gotinan ji rewşa wê jê pîrsibû û hwd. Di rewşa axe de, weke ku wê çê dereke dûr dihata fahmkirin. Haznek pêre hebû. Xanimê fahmkiribû ku tiştin di serê Xalit axa de hebûn. Lê nizenibû ku ka ma ka ew tiştên ku di serê wî de hene çi nin. Xanimê, berê xwe da axayê xwe û li çavên wî meyîzend û karkir ku hinek tiştan jê bipirse an ji biaxivê. Lê piştire hinek tiştne, ew di serê wê de weke ku da sekinandin. Lê bêguman weke ku hê li hêvîyê axayê xwe bû ku tişteki jê re vebêje.

Weke ku herdûyan ji dixwest ku bi hev re biaxivin bûn. Lê di wê kêlîkê de ti levz ji deve yekî ji ji wan derneketibûn. Her weha tiştên ku di serên wan de bûn, di serên wan de mabûn. Jevre ti tişteke ne gotibûn û ji baxçê buhurtibûna hundurê bi hev re. Ku buhurtina hundurê, êdî Xalit axa

careke din li wê zîvirî û li nav çavên wê bi bal meyîzend. Bi meyîzendina xwe re weke ku hinek tiştên jê re vebêje meyîzendi bû. Herweha ji rudêna wî hatibû fahmkirin. Lê wê cara ku lê meyîzendi bû ji bédengîye xwe xira ne kiribû. Weke ku hinekan di hundurê wî de ji wî zantkiribin û ne hêlin ku ew xaberde lê hatibû. Her weha ku weke qadareke mabûn, êdî Xalit axa karkiribû ku herê. Piştî ku Xalit axa êdî berê xwe da devê derî ku herê, Xanimê karkir ku biaxivê. Lê tenê bi karkirina xwe re mabû. Tiştên ku anîbû ser hişê xwe ku vebêje an ji bi pirsê, careke din qurpandibû û di hundurê xwe de hiştibû. Lê ne gotin ji weke ku wê diêşand. Lê di meyîzendina Xanimê de hê ji weke ku jê bi hêvî bû ku dihata xuyakirin. Tişteki vebêje. Bêjeyeke ji devê xwe derxe. Her weha weke ku li bendî tiştêkî bû. Lê tiştêkî negotibû.

Gava ku Xalit axa, bê ku bi peyivê berê xwe da deve derî û gavên xwe avêtin ku herê, hê ji Xanime lê bihêvî bû ku wê tiştêkî jê re vebêjê. Her weha gava ku Xalit axa biber devê derî ve çû ji Xanimê hê li şûn wî ve sekinî bû û lê dimeyîzend. Haya ku Xalit axa çû û gaha devê derî û pêpalokên devê derî xilakirin û buhurt ji Xanimê her weha sekinê bû û ji şûn wî ve li wî dimeyîzend. Ku Xalit axa derket, êdî Xanimê ji bi sê çar qavzên ku zû bûn, gavên xwe avêtin û xwe gahanda devê derî û ji şûn ve li derve lê wî meyîzend. Xanimê hê ji weke ku hêvî dikir ku wê ew lê vegehihê û hinek tiştan jê re vebêjê. Dibê ku li wir di cihê de wê bisekinîbana û meyîzendibana û hinek tiştan wê jê re vegotina. Xalit axa, hinekî dûr ji ketibû. Lê hê ji Xanimê li devê derî sekinîbû û li şûn wî ve li wî dimeyîzend.

Xalit axa li ber anîşka ku karkê ku bişikenê û xwe bizîvirêne û ji berçavan winda bibe, li şûn xwe zîvirî û li Xanimê bidil û bihest meyîzend. Ew, gava ku ji odê derketibû çûbû, di çûne de fahmkiribû ku Xanimê li pey wî hatiya devê derî û dimeyizenê. Meyîzend, ku Xanimê hê li pey bû. Bi vê peybûna xwe re hatibû devê derî û sekinî bû û li wî dimeyîzend. Weke ku li hêviya wî û tiştêkî bû ku jê re vebêje lê dimeyîzend. Wî ji bi çavakî ku xwest ku dilê wê xweşkê û ji xwe biêmin û bihest li wê meyîzend. Xanimê ji gava ku lê meyîzend, dît ku weke ku beşîşbûnek ji axaye wê lê heybû bû. Ew ji bi wî awayî re bi wî re li hevberê wî bihest lê meyîzend, bi ru yekî ku bi ken re bê lê kenî bû. Wê ji her weha bi wî awayî re bersiv dabûyê de. Lê dile Xanimê ne rehet li şûn wî ve mabû. Xalit axa careke dî zîvirî pêşiye xwe ku anîşkê bişekinê û herê û ji çavan winda bibe û herê. Piştî zîvirî û anîşk şikand û çû û ji berçavan winda bû. Dilê Xanimê bi vê yekê re kire kutûkut. Weke ku ne

dixwest ku wî ji berçavên xwe winda bike di wê heyeme de. Her weha hê bêhtir weke ku bi mereqê û êşê dilê wê girtibû.

Xanimê çima wilo bi winda bûna wî ye li ber çavan re dilê wê bi êşbû bû? Mereq, herweha bûbû êş û ketibû ser dilê wê de. Dilê wê xwest li pey axayê xwe herê. Lê xwe girt, neçû. Lê gelekî mereq ji di dilê weêde çêbû bû. Bi wê mereqa ku bi pêre bû hadana wê ne dihat. Li devê derî aliyekî dilê wê di got ku li pey wî herê, lê aliyê dî ji digot ku ne û wê dide sekinandin. Di dawiyê de Xanime xwe negirt û da ser rê û li pey Xalit axa çû. Bi hinek gavên ku hûrik, lê ku zû bûn, xwe gahanda anîşke ku li pey wî herê wê xwe bigihandiya yê de. Lê çawa ku gahabû anîşkê, dîtibû ku wa ew ji nav mezelan buhurtibû û liber çavan winda bû bû û çûbû.

Xanimê li ber anîşkê hineki sekinî û li şûn ve û li pêşîye xwe ve meyîzend. Lê bi şûn ve gav ne avêt. Xanimê piştî ku xwe gahand bû anîşkê, êdî ji wir pêde ji xwestibû ku riya xwe berdewam bike. Lê di cihê xwe de li anîşkê hineki bi bédeng sekinî bû û li şûn xwe ve meyîzendi bû. Lê ew sekn û bédengîye wê zêde berdewam ne kiribû. Bédengîye wê bi meşa wê re bi dengên lingên wê re xirabû bû. Hinekî bi gavên sivik re di riya xwe de dimeşî û dişî ku da ku hinekî zûtir xwe bigihene Xalit axa. Bi meşa xwe re weke ku du sê anîşk ji buhurandi bû lê hê ji ne gahabû Xalit axa di rê de. Ku Xalit axa çû bana odeye civatê, ne mumkun bû ku di wê riyê de wê xwe ne gahandibane de. Lê ne ketibû ser riye ku diçû odeye civatê de. Lê ketibû ser kijan riyê de? Çûbû kijan beşê di wê heyeme de? Bi ne dîtina Xanime re weke ku hinekî mereq û êşe wê zêdetir bû bû. Di wê heyeme de ne dîtine wê wî, wê kiribû rewşeke ku xwe di valabûnekî de xwe hîs bike. Lê Xanimê xwe ne berde. Dabû ser riya xwe di nav besşan de û çavên xwe digarand, daku wî bibîne. Xanimê weke qadarekê her weha bi gerîne re dema xwe buhurandi bû. Piştî dîtibû ku wa Xalit axa bi sê çar pêşengên xwe re ya û li xurfekêne û wê hinek amedekariyan dikan. Pêşengên din ji li cem bûn û alikarî di dane de. Xanimê hinekî ew ji dûrve tamaşakirin, lê di wê heyeme de ne Xalit axa li wê hey bû û ne ji her weha ji wan pêşengên din ji li wê hey bûn. Wan Xanimê ne didit. Lê Xanime wan didit. Ewan ne didîtî ku Xanimê li wan dimeyîzend. Ji dûrve ji bana ku ruyê Xalit axa di keta ber wê dê û wê didît hema wilo rast û tast bi hest û mereq re wê lê dimeyîzend. Gelo wan amedekariye çi dikirin? Di wê kêlikê de ne Xanimê li vê yekê bi hey bû ku ewan ji bo çi amedekarî dikirin û ne ji wan li wê hey bûn ku Xanimê li wan dimeyîzend...

Gava ku amedekarîyen xwe xilas kirin, êdî Xalit axa û hersê pêşengan bi hev re dana ser rê û karkirin ku herina derve ji xurfê. Gava ku Xanimê ev yeka fahmkir ku wê çine derve ji xurfê, êdî wê ji wê çaxê da xwe ku biber wan ve herê û xwe bigihinê wan.. Bi meşeke ku bi bazê re biber wan ve çû. Bi çûna xwe re wê xwe gahanda xurfe ku wan têde xwe amede kiribûn. Di wê heyeme de ewan ji amedekarîyên xwe xilas kiribûn û ji xurfê derdiketibûn. Ew çûne ber bi derîye hewşê ve ku ji hewşê derkevin û herin. Xanimê bi lezê re xwe gahanda berderîyê ku ew têre derketibûn. Çawa ku Xanimê xwe gahanda berderî, êdî ew ji gahana berderîyê hewşê ku ji hewşê derkevin. Xanimê ku xwe gahanda berderî, êdî bi dengêkî ku ne zêde bilind bû, deng dabû wan di wê heyeme de. Bi dengêkî ku tenik û nazik re bakiribû Xalit axa. Bi dengê xwe re tenê gotibu ku "mîrê min" û hwd. Êdî di cihê xw de mabû sekinî û li wî meyîzendi bû. Xalit axa ji dengê wê hiskiribû. Dema ku dengê wê hiskiribû, bi hiskirina dengê wê re li wê zîvirîbû û li wê meyîzendi bû. Weke ku xwestibû ku dilê wê rehet bike lê meyîzendi bû. Piştî Xalit axa bi yên ku pêre bûn re ji deve derî buhurtin û derketin û çûn û ji berçavên wê winda bûn.

Xanimê wilqasî lezkirî bû, lê dise ne gahabûyê dê ku pêre biaxivê. Ev yeka di dilê wê de mabû di wê kêlîkê de. Xwestibû ku tiştekî jê re bibêje. An ji ku wê xwe gahandibana wî dibêt ku wî ji wê re tiştek gotibana. Ji ber vê yekê ji pir lez kiribû. Lê ne gahabû wî. Xalit axa ji ber çavên wê çûbû û winda bû bû. Piştî ku ew çûn û ji berçavên wê windabû bûn, êdî piştî weke qadarekê li devê derî li ser wê pêpalokê sekinîbû û bihazn û bihest li devê deriyê hewşê meyîzendi bû. Xalit axa çûbû kuderê? Ev pirs, di serê wê de weke xwarhaka ku êş di dayê de mabû. Dilê wê di wê heyeme de ji wir ne dixwest ku vaqatihe û herê. Ew ji hema wilo weke pêykelekî li wir di cihê xwe de sekinîbu û mabû. Bi çavên ku bi raq re li devê deriyê hewşê dimeyîzend. Ew di wî derîyê ve çûbû û ji ber çavên wê windabû bû.

Di wê heyeme de seydeye Torî ji ji şûn wê ve hatibû û li cem wê sekinî bû. Xanimê, hingî, bihest bû û tişîbû bû Ew hatibû li cem wê sekinî bû. Lê ew ji weke wê bi bêdeng bû di wê heyeme de. Ew ji di rax wê de hema wilo bi bêdeng mabû sekinî û weke wê wî ji li devê derî bidest meyîzendingî kiribû. Xanimê weke ku dixwest ku fêr bibe ku ka ma ka Xalit axa çûbû kuderê. Weke ku ev yeka ji aliyê seydeyê Torî ve ji hatibû fahmkirin. Sedeyê Torî di wê heyeme de hema wilo li Xanimê zîvirî û li nav çavên wê meyîzend. Ji wê rewşa wê dihata fahmkirin ku ew bihest

bû. Seydeyê Torî her weha weke bêhneke ku li wê meyîzend, êdî piştî de bişîyê de ku "mereqê neke, sax selim wê vegarihina malê..". Xanimê li ser vê gotinê re xwe negirt û ji seydeyê Torî pirsî ku "çûna kuderê? Çima bitenê çûn? Çima bi dizîkan re çûn?". Her weha pirsê li pey xwe gelek pirs dianîn di serê wê de. Wê ji pirsên ku di serê wê de çêdibûn dipirsîn. Seydeyê Torî "...Mîre me xwest ku herê û bi Hamê zerê re havdîtinekê çêke. Em gelekî pêve man ku wî bidina sekinandin, lê ma nikarîbû. Nehîşt ku zêde ti kes ji pêre herin. Wê hevdû bibînin. Lê ka ma ka wê çawa bê û çî bibe ew ji xwûde zane.. Ez bi hêvîme ku wê tiştekî baş bibe..". Piştî wan gotinen seydeyê Torî re herdûyan ji bi bêteng re di cihê xwe de mana sekinî, weke du pêkelan û bi aliyê deve deriyê hewşê ve meyîzandin bi hev re. Piştî van gotinên seydeyê Torî re, êdî dilê Xanimê hê bêhtir bişîbû bû û dilê wê hê bêhtir dikire waswas û qêrîn di hundurê xwe de. Lê ma ka kî qêrînen ku di dilê wê de bûn hisdikir, kî? Piştî seydeyê Torî jê re got ku "...ka emê li benda wan bin ku haya ku vegarahan..". Her weha hêvî û li bendêbûn, di nav gotinên seydeyê Torî de di dilê wî de şînbûn û hevdû şîr didan..

Xalit axa û yên ku pêrebûn bi hev re dana ser rê ji malê û çûn ku herinê ba Hamê zerê ê hevdîtinekê pêre pêk bînin. Lê ew çûna wan bi dizîke pêkdihat. Tenê hinek mirovên ku pêşeng bûn zanibûn. Ji wan pêve ti kesekî din nizanibû ku ew çûna cem Hamê zerê ku pêre hevdîtînekê pêk bînin. Her weha heya ti kesekî jê nebû. Ji Xanimê re ji Xalit axa ji bo ku wê di mereqan de ne hêle ne gotibû. Xalit axa û yên ku pêrebûn dixwestin ku xwe bi dizîke re bigêhenine cem Hamê zerê û pêre biaxivîn.

Hamê zerê ji kuştina birayê xwe Xalit axa û aşîre wî berpirsîyar di girt. Bi vê yekê re ji Hamê zerê pir bihêrs bû. Bi wê hêrsbûne re wê zor bûbana ku Xalit axa û yên ku pêrebûn pêre hevdîtînekê pêk anîbana. Lê Xalit axa heya wî ji vê yekê ji hebû. Xalit axa ji wî re bi nûcevan re xaber şandibû û gotibû ku "...em ne berpirsîyarê kuştina birayê te nin". Lê ka Hamê zerê, wî ji vê yekê bawer kiribû ku wê bi çûn û axiftînekê bi wan re wê ji wan bawer bike? Xalit axa, berê ji wî re bersîve xwe şandibû. Lê ti guharandin di rewşê de çênebû bû. Ma gelo ku Xalit axa ku bi Hamê zerê re hevdîtînekê çêkir û piştî wê çî bûbana? Wê çî guharandin di rewşê de çêkiri bû? Ev yekê ji ne kifş bû. Lê her weha weke hêvîyekê ji ji bo vê yekê di serê wî de hebû. Hêvîyek di serê wî de şînbû. Di serê Hamê zerê de di naqabîna wan de xwûn hebû. Xûwn bi mirov re di jîyanê de hestîyarîyê çêdike. Xwûn ne hêle ku mirov bi aqil re bihizirê. Ku bûyînen ku bixwûnê bûn, êdî her weha di serî de pergaleka hizrî têt avakirin û êdî,

wê çaxê rewşa heyî hê zortir dibe û dike. Her weha pergaleka kuştinê avadibe.

Ku Xalit axa û Hamê zerê havdû dîtibana ji dise her weha wê astangiyek di naqabîna wan de wê hebana. Ma gelo wê çawa li ser wê astangê re biqavizînek çêkiriban û çûban alîyên hevduyan? Ta ku her weha pêşî di serî de nikarîban ku herne aliyên hevdû, wê nikarîban ku wê astanga ku di naqabîna wan de heyî derbas kiriban. Ev yeke ji ancax û ancax bi xwe gahandina rastiya jiyanê re bicih dihat.

Yanî kê ew kuştin kiribû? Di serê herduyan de di hizrên herduyan de her weha hinek pirs hebûn. Di serê Hamê serê de weke bersiva wê pirsê ji hebû. Yê dî ji dixwest ku wî şerî berî ku bibe ne hêle ku bibe. Divirde ku mirov dihizirê mirov dibîne ku baxtê Xalit axa hê bêhtir bû. Ji ber ku nêzîkatîyên wî, yên ku civake dixwestin bûn. Nêzîkatîyên Xalit axa bi deronîye çande civake re xwe bi bingeh dikirin. Evan cudatiyen hebûn.

Ku Xalit axa û aşîre wî vê yekê ne kiribana, wê çaxî kê kiribû? Di wir de şereki ku hêze Xalit axa têde şikestibana, wê ew ji kêmbûna. Ma gelo Hamê zerê ev yeka didît? Hamê zerê ne mirovekî ku ne şahraza bû. Lê kuştine birayê wî Yazdan beg gelekî û gelekî ji ew êşandi bû. Êş rehetiya mirov dikujê. Her weha ne reheti bi wî re ji hebu. Lê piştî ku xabera Xalit axa jê re çûbû pêde, êdî gelekî û gelekî dihizirî. Piştî wê gotina Xalit axa ku jê re hatibû, êdî di serê wî de weke ku hatina wî ye wir û kuştina birayê wî bi hev re ketibûbûna hişê wî de. Gelo kê dixwest ku Hamê zerê herê ser Xalit axa? Çi fêyde wê li kêmbûna? Bêguman ev yeka weke nêzîkatîyeka ku pir binizam bû, dihata berçavan. Ew nizam ji ma gelo ji xwe re çêbû bû an ji hatibû çêkirin? Divîbû ku ev yeka ji bihatina dîtin û fahmkirin. Lê ka ma ka hêrse Hamê zerê wê ji vê yekê re bihiştina ku bihatina dîtin? Hêrs, cerne weke çavikaka ku cuda dide xuyakirin a. Gava ku mirov karîbû ku derkeve dervî û dervî wê çavikê meyîzenê, wê çaxê mirov karê rastiyan ji baş û qanc bi bîne. Lê bêguman ji vê yekê re ji pir karbûn û tahbûn diva. Her weha ji bo Xalit axa pir sedem hebûn ku ji bo vê yekê tahbûna bide xwe, dakê şer di navbera wan de ne qawimê. Hêza Hamê zerê pir bû. Li hevberê artisê wî sekinandin pir zorbû. Ku şer qawimî bana, wê gelek mirovan jiyanê xwe ji dest dabana di şer de. Ev yeka ji ji bo Xalit axa û herême wî dibû weke kavilkirineke nû. Lê ku şer ne bûbana wê demê ji, wê ev yeka ne bûbana. Wê bi mirovên xwe re di warê xwe de weke berê di nava aşîtiyê de jîn bûban. Şer tenê wê aşîtiyê wan ji hole ne rakiribana. Wê ji wan re bûbana weke talaneka ku mazin bû ji. Bi vê yekê re divîbû ku mirov bêje ku şer bûbana, ew şer wê

bûbana şerekî ku pir encamên wê hebûn, ji bo Xalit axa û herême wî. Xalit axa, weke ku ev yeka di wê kêlikê de pir baş û qanc didît. Ji ber vê yekê ji bi isrer ji bo nebûna şer diçû û dihat. Lê ev çûn û hatina wî, ka wê bi xwe re çî encam bianîyana an ji ne anîyana ew ji ne kifşbû. Bi vê yekê re ketibû ser rê de, daku herê û bi Hamê zerê re hevdişîneke pêk bêne li cem wî, di bin konê wî de. Xalit axa diçû konê Hamê zerê ji bo ku wî bi bîne. Wateya vê yekê ji heya û pir girînge ku divê ku mirov bêne ser ziman. Di vê rewşê de li gora kevneşopîyên di nav civakê de, ku yek çûbana mala yekî û gotibana de ku, 'ez nexwezim ku biterê şer bikim', êdî xwediyê malê ji nikaribû ku bêje ku ne. Piştî wê gotina ku di mala wî de hatibû kirin, êdî xwediyê malê nikaribû ku bêje ku ne. Lê ku gotibana ne ji, wê çaxê, ew yeka dibû weke bêhûmetiyekê di nav civakê de. Lê divîbû ku Xalit axa xwe bixwe gahandi bana bin konê wî di wê heyeme de..

Xalit axa û yên ku pêrebûn weke qadarekê bi meşê re û bi lezê re digihijine nêzîkî cihê ku konê Hamê zerê û yên leşkerên wî lê bûn. Xalit axa û yên ku pêrebûn dixwestin ku leşkerên Hamê zerê wan ne bînin di dema buhurtinê de. Ji ber vê yekê ji biveşartî diçûn. Bi biçû û biçû meşê re xwe digihijinê nêzîkî konê Hamê zerê. Lê wan ji şûrên xwe amedekiribûn ku ji bo her rewşên ku bibin.

Di malê de ji yên ku zanibûn ku Xalit axa çûya, xaber dabûbûna yên din ji û bi hev re li ser lingan sekinî bûn. Di male de herkesek li ser lingan bûn û li hêvîye nîşanakê bûn. Di male de ji li ser lingan sekinî bûn, ku daku hema tiştêk bû êdî ew ji biketiban lebitandinê de. Her weha rewş pir zirav bû û tenîkbû bû. Gava ku digihijina ber konê Hamê zerê, êdî dîtî ku wa berderkvan wan wê li ber devê derîyê kon sekinîne. Di wê heyeme de xalatiyekê ku biçûk bû ji, ku bûbana, wê wan kiribana rewşêke ku xirab bû de. Wê encamên wê pir giran bûbana ji wan re. Divîbû ku pir bi bal ban. Gava ku hatibûbûna nêzîkî konê Hamê zerê, êdî di cihê xwe de weke qadarekê mabûbûna sekinî.. Her weha mabûbûna sekinî, haya ku rewş li gorî wan hatibana bicih.. Gava ku ew ji rewş li gorî wan hatibana bicih û firsand ji ketibana destên wan de, êdî wê ew ji ketiban bin kon de. Li gorî vê yekê di cihê xwe de sekinî bûn. Weke qadarekê her weha di cihê xwe de disekinîn û êdî piştî ku leşkerên berderkvan diçine aliyên din, êdî ew ji bi wê yekê re bi lezê re di dina xwe û diçîn û di kevina bin kon de...

Gava ku Xalit axa û yên ku pêrebûn ku di kevina bin kon de, êdî bi Hamê zerê re û bi hinek pêşengên ku li cem wî rûniştibûbûn re bi ru bi ru re tên berhev.. Hamê zerê hinekî bi vê yekê re şaş dimene. Yên ku li dore

wî ji bûn, her weha şaş dimênin. Dema ku têne hevberê hevdû, êdî ew ji dirabina ser xwe û bi pirreka ku di dilê wan de bû li ber hevdû disekinin û li hevdû dimeyîzenin.

Hamê zerê di wê heyeme de di cih de ji cihê xwe yê ku lê rûnişti bû, dirabe ser xwe û weke du sê gavan biber wan ve diçe. Gava ku ew her weha du sê gavan biber wan ve diçe, êdî yên ku li dore wî ji bûn, weke wî du sê gavan biber wan ve diçin. Hemûkan ji her weha di wê kêlîkê de têne ber hevdû û disekinin û li hevdû dimeyîzenin. Hamê zerê û Xalit axa ji li ber hevdû sekinî bûn û li hevdû dimeyîzandin. Gava ku li ber hevdû disekinin ji, êdî li nav çavên hevdû pir bi bal dimeyîzenin, li hevdû. Piştî yê ku pêşîke xaber da û hinekî ji ji xaberdana wî dihata fahmkirin ku bi hêrs bû Hamê zerê bû. Lê li ruyê Xalit axa dimeyîzend û diaxivî. Her weha pêşî ji Xalit axa pirsî Hamê zerê ku "çi karê wê li wir heya?" Ji vê pêve zêde ti gotinên din di wê heyeme de ji devê wî derneketibûn. Xalit axa ji di wê heyem de weke ku bêhneke bêdeng ma. Xalit axa bala wî hemû li ser Hamê zerê bû. Bala Hamê zerê ji her weha li ser Xalit axa bû. Xalit axa weke ku bersîve wî bide her weha jê re got

"..ez hatime ku em di nav xwe de bi peyivin. Gelek ti ji fahmbîkê ku ti têkiliye me bi kuştine birayê te re nîne. Gava ku me ji hiskir, me ji êşand. Yên ku ev yeka kirin ji, ti têkilîyên me bi wan re nîn in. Em wan nas ji nakin..".

Yên ku li dore Hamê zerê bûn, hinekan ji wan kardikirin ku xwe bihalîfênina (biberizandina) wan. Lê bi sekinandina Hamê zerê re ew ji di cihên xwe de mabûn sekinî. Yên ku kardikirin ku xwe bihalîfênina wan ji, şûrên xwe derxistibûn û bi şûr re kardikirin ku xwe bihalîfênina wan. Şûrên wan di destên wan de bûn û di cihê xwe de sekinî bûn. Hamê zerê û Xalit axa ji pir bi bal li hevdû dimeyîzandin, di wê heyeme de. Hamê zerê, serekê aşîre ku ji kuştina birayê xwe qisas digirt li hevberê wî sekinî bû û lê dimeyîzend. Çavên wî, pir dijwar lê dimeyîzandin. Her weha wilo li hevberê hevdû bûn û sekinî bûn. Di wê heyeme de ji gava ku Hamê zerê gavake xwe bi pêş ve avêtibana, wê yên ku li dore wî bûn ji, wê bi wê gava wî re wê xwe avêştiban ser hevdû. Wilo li ber hevdû bûn. Yên ku li dore wî bûn ji, her weha hem çavên wan li ser hevdû bûn û hem ji çavên wan li ser Hamê zerê bûn. Lavzek an ji her weha pisteke ku xalat werê fahmkirin, wê têrî êrîşkirina wan ye li ser hevdû kiribana, ji wan re di wê heyeme de. Lê bi zêdeyî ji bala wan li ser Xalit axa bû. Xalit axa ji li ser lingan li hevberê Hamê zerê sekinî bû...

Di wê heyeme de yê ku kardikirin ku xwe bigihênine Xalit axa ji hebûn. Lê Xalit axa di wê heyeme de li Hamê zerê meyîzend, ku ka ma ka ewê wê çi bike an ji bêje. Li hevberê hevdû sekinî bûn û navbera wan di wê heyeme de germ bû. Ji pêşengan, yê ku ne dihisandin û xwe dihalifandin ji hebûn. Hamê zerê karkir ku bêje wan bisekinîn. Gote wan bi sekinin. Yê ku li hevberê wan sekinî bûn ji, ku weke gavage ku bi pêş ve çûn, êdî germbûn zêde bû bû. Wan karkiribûn ku herina cem Xalit axa û li cem wî bisekinin. Lê hatibû têgihiştin ku ji cih labitandin çêbû bana, wê êrîş bûban. Her weha êdî bi ber hevdû ve ne çûbûn. Hamê zerê di naqabîna wan de sekinî bû.

Hamê zerê li pêşiyê mabû sekinî. Di wê heyeme de ku hinek labitandin çêbû, êdî di wê heyeme de pêşengan ji şûren xwe yê ku dirêj bûn li hevdû kirin ku bikişênin. Her weha êdî biber hev ve diçin û bi çengên hevdû digirin. Di nav wê rewşê û dangan de şûrek ku ne kifşa ku ji kuderê ya, digihe singa Hamê zerê û tere diçe. Gava ku şûr digihê singa wî, êdî hemûkan ji di cihên xwe de dimênina sekinî. Weke qadarekê her weha Hamê zerê di cihê xwe de li ser lingên bi bêgav disekine. Lê piştê li ser çokên xwe hêdî hêdî rûnihê. Xalit axa di wê heyeme de biber wî ve diçe. Bi Xalit axa re Kalo û zanistvan Xalo ji biber wî ve diçin. Hamê zerê karkir ku li hasane piştê bikeve ardê de. Lê Xalit axa pê girt û ne hişt ku ew dirêjî ardê bibe. Xalit axa di wê heyeme de gotiyê de "ez ji bo ku em şer nekin û bi hev re bidina sekinandin hatibûm vir..". Hamê zerê di wê heyeme de li nav çavên wî bi bal mayîzend. Li aliyên din ji yê ku kardikirin ku xwe bi halifênin hevdû ji, wî dana sekinandin. Her weha wî ji got ku "...min ji dixwest ku şer ne bana".

Piştê axiftina wî her weha berdewam kir "lê xwûn hebû li ardê..". Piştê Xalit axa got ku "...wê kirinê kê ku kiribe nizamim, lê dilê me ji pê êşandi bû, ne ma kiribû". Hamê zere li Xalit axa, Kalo û zanistvan Xalo meyîzend û her weha got ji wan re, "civate mazin bidin hevdû. Levxistinê bidin sekinandin, wê nebe..". Lê hêdî hêdî ji bêhne wî kêmbû û biber kutbûnê ve diçû û diçikaha. Di wê heyeme de pêşengekek ji pêşengên Hamê zerê derketibû derve û xaber dabû yê ku li derve bûn ku Xalit axa li wire. Piştî xaber da, êdî leşkerên wî hemûkan ji rabû bûn ser lingên xwe û li dore konê ku begê wan tê de bû lev gahabûbûna havdû. Ji mala Xalit axa ji dihata fahmkirin ku lebitandinek heye, lê ne dihata fahmkirin ku ka ma ka ew lebat ji ber çi ya. Ku mirovan hemûk, ku li dore kon lev gahabûbûna hevdû, êdî gelekî neber germbû bû. Hamê zerê bi Kalo û zanistvan Xalo re axivî û gote wan "win sereketiyê bikin. Bila ti

xalatî nebin. Win herin ji mirovan re li devê kon biaxivin û rastiye ji wan re vebêjin. Bila ser nebe”. Piştî van gotinên ku Hamê zerê ji wan re gotin, êdî piştî Kalo û zanistvan Xalo li hevdû pêşî meyîzandin û piştî bi hev re derketina devê kon ku ji mirovan re bi axivin û rastiye vebêjin.

Kalo û zanistvan Xalo bimeşeke ku çavên wan li şûn wan bûn, derketibûbûne devê kon. Ku derketin ji dîtin ku wa mirov gelek wê ku lev gahana hevdû. Meyîzandin, ku wa mirovan hemûkan ji wê lihev gahana hevdû. Dore kon, ji aliyên wan ve hatibû girtin. Çavên wan sor bû. Zanistvan Xalo li pêşî Kalo sekinî bû di nav mirovan de li ber devê kon. Ku hinekî bêdengî çêbû bi sekne wan re, êdî piştî wan bidest xaberdana xwe kirin. Ji bo xaberdana herdukan ji di rax hevdû de sekinî bûn. Ku axivîn, êdî pêşî zanistvan Xalo axivî û ew ji her weha axivî:..

”Wê kêlikê li min bi hisênin, nahaka ji aliyê me ve hatiya fahmkirin ku begê me yê biçûk ne ji aliyê Xalit axa û aşîre wî ve hatiye kuştin. Şer wê di naqabîna me de nebe. Emê ji naha pêde, kara xwe bikin û vegerihine malê xwe.. Weke berê, çawa ku em û aşîre Xalit axa bi hev re başbûn, wê ji iro pêde ji wê wilo ev yeka berdewam bike. Şer, wê di naqabîna me de nebe. Begê me vê yekê gotiya. Divê ku baş û qanc bê fahmkirin û têgihiştin. Weke berê, emê aşîtiye xwe ye di nevbere xwe de bi parezên...”.

Zanistvan Xalo, di gotina xwe ye dawiyê de gotibû ku ‘..emê aşîtiye xwe ye di nevbere xwe de bi parezên’. Bi vê gotinê re xaberdana xwe bidawî kiribû û piştî li Kalo meyîzandi bû. Kalo ji li wî û li yên ku li dore wan gahabûbûna hevdû meyîzend. Piştî ku zanistvan Xalo xaberdana xwe kiribû, êdî piştî wî ji her weha sê çar gotin bi ser vegotine zanistvan Xalo ve kiribû;

”Weke ku seyde Xalo ji ji wê re got ku rasta. Emê nahaka vegerihine mala xwe. Lê ez vê yekê bêjim, ku em ji bo ku şer bikin hatibûbûna vir. Lê şer nabe. Cihê ku em naha ji bo şer lêne, emê bi aşîtiyê re nahaka bimênin û her weha wilo vegerihine nav zarokên xwe û mala xwe. Xalit axa serekê aşîre wana û nahaka ji li cem begê me ya, li vir e û bi hev re axivîn û hevdû fahmkirin..”. Piştî Kalo her weha xaberdana xwe berdewam kir”. Begê me axatiya Xalit axa mazin dîtiya û rast dîtiya. Em û ew, weke ku herême me yek bê, wê bi hev re di nav aşîtiyê de di riye xwe de berdewam bikin. Di her rewşê de ji wê li cem hevdû bin”.

Piştî wan gotinan re, êdî Kalo û zanistvan Xalo hinekî bi bêdengî di cihên xwe de mana sekinî.. Piştî êdî weke ku hatina xwe, êdî derbasî hundurê kon bûn. Gava ku çûna bin kon, êdî dîtin ku wa Hamê zerê bêhne

xwe ya dawiyê daya..Piştî Hamê zere re hamuken ji bidil es bu bun.Pisti Hame zere re edi Kalo cihe wi li wir digire.

Kalo yê di nav wan de yê ên pîrbû dihata hasibandin bû.Zanistvan Xalo ji her weha wilo bû.Herdûkan li cem hevdû disekinîn û mirovan ji wan re rêz digirt.Herdûyan ji pîr û zane bûn. Mirovan, li gotina wan dihisandin û rêz di dana wan.

Şer, ne qawimî bû di nave wan de.Lê begê xwe, yekî weke Hamê zere winda kiribûn.Ev windahî ji, windahîyeke ku pir mazin bû ji bo wan û aşîre wan.Kalo zanebûn û hizre wî pir baş zanibû.Her weha zanistvan Xalo ji di der haqe wî de bihizir bû..

Lê bêguman divê ku mirov bêje ku demeke nû ji her weha ji bo wan û dema wan dest pê dikir..Ew dem ji, wê bi Xalit axa re bi rê ve çûbana.Kalo cihê Hamê zerê girtibû.Herêm wê naqlê ji, ji şerekî xilas bû bû û di bin rêveberiyê Xalit axa de wê gavên xwe biavêtibana paşarojê..Paşarojaka nû di herêmê de bi Xalit axa re dest pê dikir.Êdî, wê ji nahaka pêde piştî wê demê, wê dem bi Xalit axa re bi kirinên wî re û pêşketinên ku wê bi wî re wê bibin re wê paşaroja herêmê wê berdewam bike.Demeke aramiyê êdî ava dibe li herêmê.Ji vir pêde, êdî wê navê xalit axa wê pir werê ser ziman.Ji vir pêde, wê dema wî bi gelek pêşketinan re wê werê ser ziman..... **Abdusamet yigit**